

INFORME SOBRE LA SITUACIÓ DE LA LLENGUA CATALANA (2011)

Coordinació:
Miquel Àngel Pradilla i Cardona
Director de la Xarxa CRUSCAT
Natxo Sorolla Vidal
Tècnic de la Xarxa CRUSCAT

Encarregat per:

Elaborat per:

XARXA CRUSCAT
Coneixements, representacions i usos del català

Informe sobre la situació de la llengua catalana (2011)

1	Introducció	6
1.1	<i>Origen i abast de l'Informe</i>	6
1.2	<i>Procediment d'elaboració de l'Informe</i>	7
1.3	<i>Estructura de l'Informe</i>	7
1.4	<i>Autoria i coordinació</i>	8
2	Informe sobre la situació de la llengua catalana (2011)	9
2.1	Context demogràfic i econòmic. L'evolució de la comunitat lingüística	9
2.1.1	Situació econòmica i estructura demogràfica	9
	Situació econòmica	9
	Estructura demogràfica dels territoris de llengua catalana	12
	Els fluxos migratoris	13
	Els fluxos demogràfics a Andorra	15
	La natalitat	17
2.1.2	Situació i evolució sociolingüística del català als territoris de llengua catalana	17
	Nombre total de parlants de català: 9,9 milions	17
	Parlants inicials de català: 4,4 milions	19
	Distribució territorial de la competència lingüística: regions i comarques	20
	L'evolució de les competències lingüístiques entre l'any 1986 i l'any 2010	21
	Les llengües de la immigració	26
	Altres estudis	27
2.1.3	Situació i evolució sociolingüística a Catalunya	28
	El Baròmetre de la Comunicació (2011)	28
	L'Enquesta sobre condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya (1985–2006)	31
2.1.4	Situació i evolució sociolingüística al País Valencià	38
	La transmissió familiar del valencià. Montoya; Mas (2011)	38
2.1.5	Situació i evolució sociolingüística a Andorra (1995–2009)	41
	Parlants inicials de català	42
	El coneixement del català	46
	La transmissió lingüística intergeneracional	48
2.1.6	Conclusió	51
2.1.7	Bibliografia	52
2.1.8	Annex: Les fonts de dades al País Valencià i a Andorra	54
2.2	Estatus jurídic de la llengua i dinàmica sociopolítica. Unitat de la llengua i relacions entre territoris	56
2.2.1	Presentació: breu referència al context sociopolític	56
2.2.2	L'estatus de la llengua catalana: avenços i retrocessos en un context d'incertesa	60
2.2.3	L'estatus jurídic del català per territoris	65
	Andorra	65
	Aragó	66
	Catalunya	68
	Catalunya del Nord	74
	Illes Balears	75
	L'Alguer	80
	País Valencià	80
2.2.4	La col·laboració entre territoris	83
2.3	Ensenyament	87
2.3.1	Alguer, l'	87
2.3.2	Andorra	89
2.3.3	Catalunya	91
2.3.4	Catalunya del Nord	94
2.3.5	Franja	98
2.3.6	Illes Balears	99
2.3.7	País Valencià	101
2.3.8	Carxe, el	105
2.3.9	Ensenyament de la llengua catalana a l'exterior	105
2.4	Els mitjans de comunicació i les indústries culturals	107
2.4.1	Premsa diària	107

2.4.2	Publicacions no diàries	109
2.4.3	Ràdio	110
2.4.4	Televisió	111
2.4.5	Indústries culturals.....	112
2.4.6	Internet	113
2.4.7	Bibliografia i referències.....	114
2.5	<i>Institucions públiques. Projecció exterior de la llengua. Entre públic i privat: socioeconòmic, sanitari i de protecció.....</i>	116
2.5.1	Institucions públiques	116
	L'Estat espanyol	116
2.5.2	Els territoris: administració estatal, autonòmica i local.....	117
	Catalunya	117
	País Valencià	120
	Illes Balears	123
	Andorra	124
	Catalunya del Nord.....	125
	L'Alguer.....	126
	Franja	126
2.5.3	Projecció exterior de la llengua	127
2.5.4	Entre públic i privat: socioeconòmic, sanitari i de protecció	129
	L'àmbit socioeconòmic.....	129
	L'àmbit sanitari i de protecció.....	132
3	Síntesi de l'Informe.....	134
3.1	<i>Context demogràfic i econòmic. L'evolució de la comunitat lingüística</i>	134
3.2	<i>Estatus jurídic de la llengua i dinàmica sociopolítica. Unitat de la llengua i relacions entre territoris</i>	144
3.3	<i>Ensenyament.....</i>	148
3.4	<i>Els mitjans de comunicació i les indústries culturals</i>	150
3.5	<i>Institucions públiques. Projecció exterior de la llengua. Entre públic i privat: socioeconòmic, sanitari i de protecció.....</i>	152
4	Conclusions	154

Coordinació:

Miquel Àngel Pradilla i Cardona (director de la Xarxa CRUSCAT)

Natxo Sorolla Vidal (tècnic de la Xarxa CRUSCAT)

Autors:

Natxo Sorolla Vidal (Xarxa CRUSCAT – IEC), per al capítol *Context demogràfic i econòmic. L'evolució de la comunitat lingüística.*

Anna M. Pla Boix (Universitat de Girona) per al capítol *Estatus jurídic de la llengua i dinàmica sociopolítica. Unitat de la llengua i relacions entre territoris.*

Pere Mayans (Llicenciat en filologia catalana, catedràtic d'ensenyament secundari), Teresa Tort (Especialista de llengua catalana, secretària de la Comissió Interterritorial d'Ensenyament de la Llengua) i Maria Areny (Catedràtica d'ensenyament secundari i membre del CIEMEN) per al capítol *Ensenyament.*

Bernat López López (Universitat Rovira i Virgili) per al capítol *Els mitjans de comunicació i les indústries culturals.*

Carles de Rosselló i Peralta (Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació – CUSC-UB) per al capítol *Institucions públiques. Projecció exterior de la llengua. Entre públic i privat: socioeconòmic, sanitari i de protecció.*

Miquel Àngel Pradilla Cardona (director de la Xarxa CRUSCAT – IEC) per a les *Conclusions.*

Xarxa CRUSCAT per a la *Introducció.*

Els autors dels capítols per a la *Síntesi de l'informe.*

Autoria:

De cada capítol:

Els seus autors.

De la publicació:

Observatori de la Llengua Catalana

C. de Rocafort, 242, bis 3r

08029 Barcelona, Països Catalans

Correu electrònic: <observatori@observatoridelallengua.cat>

Web: <<http://www.observatoridelallengua.cat>>

Coordinació:

La Xarxa CRUSCAT – IEC ha elaborat aquesta obra per a l'Observatori de la Llengua Catalana.

Amb el Suport de:

Generalitat de Catalunya

Publicació en línia:

L'obra és accessible en línia a

<<http://blocs.iec.cat/cruscat/publicacions/informe/>>

Còpia i distribució de l'obra:

L'Informe sobre la situació de la llengua catalana (2011) ha estat publicat sota llicència *Creative Commons (Reconeixement-NoComercial-CompartirIgual 3.0)*

<<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/deed.ca>>

1 Introducció

1.1 Origen i abast de l'Informe

Aquest informe és un encàrrec de l'Observatori de la Llengua Catalana,¹ organisme independent creat per iniciativa de tot un seguit d'entitats cíviques i culturals, a la Xarxa CRUSCAT,² xarxa científica dependent de l'Institut d'Estudis Catalans. La Xarxa CRUSCAT aplega diversos centres i grups de recerca que treballen sobre la situació i l'evolució del català, per tal de fer-ne un seguiment i una avaluació des de la rigorositat acadèmica. En el marc de l'Observatori de la Llengua Catalana s'havia publicat anteriorment l'*Informe sobre la situació de la llengua catalana (2010)*,³ l'*Informe sobre la situació de la llengua catalana (2008 – 2009)*,⁴ l'*Informe sobre la situació de la llengua catalana (2005 – 2007)*⁵ i l'*Informe sobre la situació de la llengua catalana (2003 – 2004)*,⁶ dels quals l'actual Informe es pot considerar hereu i continuador.

Actualment, l'interès i la preocupació que susciten l'estat del català i la seva vitalitat en els diversos àmbits de la realitat és, sortosament, transversal. La situació de la llengua catalana, de difícil parangó amb altres realitats lingüístiques del nostre entorn, és objecte d'anàlisi i de reflexions des de diversos nivells i disciplines. Les institucions públiques i també organismes socials de base sectorial han anat creant els darrers anys eines i instruments a través dels quals es difonen i s'avaluen informacions i dades sobre l'estat del català. En aquest context, el present *Informe sobre la situació de la llengua catalana (2011)* té un abast i respon a uns objectius que contribueixen a dotar-lo d'un perfil i una justificació propis i específics.

En efecte, en aquest estudi es recullen les dimensions demogràfiques, polítiques, jurídiques, econòmiques i socials de l'idioma. És a dir, s'hi poden trobar diverses perspectives que incideixen en les representacions, els usos i el coneixement de l'idioma per part de les persones i els col·lectius. La combinació d'aquests diferents vessants permet oferir al lector unes claus interpretatives bastant àmplies sobre la situació actual de la llengua. Cal advertir, però, que no s'hi inclouen altres aspectes,

¹ <<http://www.observatoridelallengua.cat>>

² <<http://www.demolinguistica.cat>>

³ XARXA CRUSCAT (2011): *Informe sobre la situació de la llengua catalana (2010)*. Barcelona: Observatori de la Llengua Catalana. <<http://blocs.iec.cat/cruscat/publicacions/informe/>> <http://www.observatoridelallengua.cat/arxius_documents/informe_2010_baixa.pdf>

⁴ XARXA CRUSCAT (2011): *Informe sobre la situació de la llengua catalana (2008 – 2009)*. Barcelona: Observatori de la Llengua Catalana. <<http://blocs.iec.cat/cruscat/publicacions/informe/>> <http://www.observatoridelallengua.cat/arxius_documents/informe_2008-09_baixa.pdf>

⁵ PONS, Eva; SOROLLA, Natxo (2009): *Informe sobre la situació de la llengua catalana (2005 – 2007)*. Barcelona: Observatori de la Llengua Catalana. <<http://blocs.iec.cat/cruscat/publicacions/informe/>> <http://www.observatoridelallengua.cat/arxius_documents/informe_llengua_2005-07.pdf>

⁶ PONS, Eva; VILA, Xavier (2005): *Informe general sobre la situació de la llengua catalana 2003-2004*. Barcelona: Observatori de la Llengua Catalana. <<http://blocs.iec.cat/cruscat/publicacions/informe/>> <http://www.observatoridelallengua.cat/arxius_documents/informe6_ok.pdf>

com són els relatius a la variació social o sociolingüística de la llengua, l'evolució terminològica, les interferències lingüístiques, o altres aspectes filològics o gramaticals en el seu sentit més ampli.

A més, i com a segona característica rellevant, l'estudi inclou la totalitat de l'àrea lingüística de parla catalana. Aquest abast territorial general, ja present en els anteriors informes, és un tret encara poc freqüent en les anàlisis d'aquest tipus. Un dels objectius de l'*Informe* és, precisament, el de contribuir a fer visible i consolidar la nostra comunitat lingüística, caracteritzada per una notable fragmentació política, jurídica i comunicativa. L'evolució del procés de mundialització i els efectes lingüístics que se'n desprenen contribueixen a destacar la importància de les influències recíproques entre els diferents territoris de parla catalana a l'hora d'avaluar la situació i identificar els reptes del català.

Quant als objectius de l'estudi, es continua amb l'etapa oberta amb l'*Informe sobre la situació de la llengua catalana (2005 – 2007)*. En efecte, la voluntat principal és la de parar atenció als esdeveniments recents que han afectat la situació de la llengua catalana en la totalitat de la seva àrea lingüística, partint de la construcció prèvia del marc teòric i històric d'anàlisi, amb la intenció de deixar constància, estudiar i elaborar una reflexió crítica dels fets més significatius que han afectat la llengua durant el període analitzat.

1.2 Procediment d'elaboració de l'*Informe*

L'experiència de la realització de tres informes generals ha permès palesar les dificultats metodològiques que presenta la realització d'un treball d'aquestes característiques. Aquestes dificultats es deuen a l'amplitud del camp d'estudi, els tipus diversos de dades a tractar i l'heterogeneïtat de les fonts utilitzades. En aquest cas, el procediment d'elaboració ve guiat per la voluntat més descriptiva que teoritzadora de l'*Informe*. Amb tot, no per això han estat menors les dificultats i els entrebancs que ha calgut anar salvant durant el procés d'elaboració, amb més o menys encert en cada cas.

L'*Informe* recull les dades sociolingüístiques, els fets polítics i socials, les normatives i sentències, i altres fets noticiables que han afectat la llengua catalana durant l'any 2011.

1.3 Estructura de l'*Informe*

L'organització interna de l'*Informe* segueix l'adoptada en l'*Informe sobre la situació de la llengua catalana (2008–09)* i s'ha dedicat un capítol (capítol 3) a sintetitzar les dades més rellevants de cadascun dels apartats de l'informe.

Com es pot observar en l'índex, en l'apartat 2.1 es descriuen els resultats publicats més recentment en el camp sociolingüístic, així com el context demogràfic, econòmic i sociolingüístic del període. En l'apartat 2.2 s'exposen els canvis que han afectat l'estatus jurídic de la llengua catalana, la dinàmica sociopolítica, les qüestions referents a la unitat de la llengua i les relacions entre els diferents territoris. L'apartat 2.3 s'ha dedicat a la presència i l'ús del català en els diferents tipus d'ensenyament. En l'apartat 2.4 s'examina la situació de la llengua en els mitjans de comunicació i les indústries culturals. I, finalment, en l'apartat 2.5 s'avalua el tractament del català en les institucions públiques en els diferents nivells territorials i els àmbits socioeconòmic, sanitari i associatiu, així com la projecció exterior de la llengua.

1.4 Autoria i coordinació

La selecció dels continguts que havia d'abraçar *l'Informe sobre la situació de la llengua catalana (2010)*, així com l'estructura de l'obra, la selecció dels autors i la seva coordinació ha estat a càrrec de la Xarxa CRUSCAT de l'Institut d'Estudis Catalans. De la coordinació i el capítol introductor se n'ha encarregat Miquel Àngel Pradilla, director de la Xarxa CRUSCAT, i Natxo Sorolla, tècnic de la Xarxa CRUSCAT. Les conclusions han estat elaborades per Miquel Àngel Pradilla.

Els diferents apartats de l'informe (capítol 2) i la síntesi (capítol 3) són signats per cadascun dels seus autors. El primer apartat ha estat elaborat per Natxo Sorolla, el segon per Agustí Pou, el tercer per Pere Mayans i Teresa Tort, el quart per Bernat López i el cinquè per Carles de Rosselló. El Consell Supervisor de la Xarxa CRUSCAT – IEC ha revisat els continguts de l'obra.⁷

La Xarxa CRUSCAT de l'Institut d'Estudis Catalans ha elaborat aquesta obra per a l'Observatori de la Llengua Catalana. *L'Informe sobre la situació de la llengua catalana (2011)* ha estat publicat sota llicència *Creative Commons (Reconeixement-NoComercial-CompartirIgual 3.0)*. Podeu copiar o distribuir-ne el contingut lliurement, i fer-ne obra derivada, sempre que reconegueu els autors d'aquesta obra, no ho feu amb motius comercials i compartiu l'obra derivada amb els mateixos termes de la llicència.⁸ L'obra es posa a disposició pública en format electrònic a la web de l'Observatori de la Llengua Catalana⁹ i la web de la Xarxa CRUSCAT – IEC.¹⁰

⁷ El Consell Supervisor de la Xarxa CRUSCAT està compost per Mariàngela Vilallonga (presidenta del Consell Supervisor), Ricard Guerrero (secretari del Consell Supervisor), Isidor Marí (president de la Secció Filològica), Joaquim Torres (representant de la Secció Filològica), Lluís Garcia Sevilla (representant de la Secció de Ciències Biològiques), Salvador Alegret (representant de la Secció de Ciències i Tecnologia), Jordi Castellanos (representant de la Secció Històrico-Arqueològica) i Joaquim Arnau (representant de la Secció de Filosofia i Ciències Socials).

⁸ Per llegir els termes complets de la llicència, visiteu <<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/deed.ca>>

⁹ <<http://www.observatoridelallengua.cat>>

¹⁰ <<http://www.demolinguistica.cat>>

2 Informe sobre la situació de la llengua catalana (2011)

2.1 Context demogràfic i econòmic. L'evolució de la comunitat lingüística

Natxo Sorolla

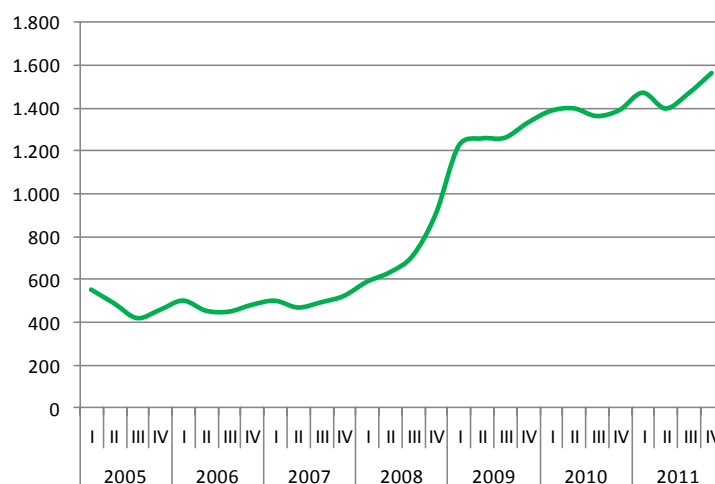
Xarxa CRUSCAT

2.1.1 Situació econòmica i estructura demogràfica

Situació econòmica

La crisi econòmica es continuava consolidant en els territoris de llengua catalana l'any 2011. Mentre s'elaborava aquest *Informe*, l'Institut Nacional de Estadística espanyol (INE) no havia publicat encara l'estimació del **producte interior brut** (PIB) anual de l'any 2011 per a cap dels tres principals territoris de llengua catalana.¹¹ Amb tot, l'Idescat havia publicat les dades trimestrals per a Catalunya. Aquestes apuntaven que, després d'un descens acusat del PIB a partir del tercer trimestre de 2008, aquest índex havia entrat en una fase d'**estancament econòmic** al llarg de l'any 2010, i que continuava al llarg de l'any 2011.¹² Per sectors econòmics, tant els serveis com la indústria i l'agricultura havien estabilitzat el descens econòmic, i obtenien una recuperació molt sensible del PIB respecte als anys anteriors. Per contra, la construcció, que era el sector productiu que estava en el centre de la crisi econòmica,

Gràfic 1 – Nombre d'aturats dels tres principals territoris de llengua catalana per anys (i quadrimestres). Enquesta de Població Activa. Milers de persones.

Font: Govern d'Andorra

¹¹ Les de 2010 es van publicar el març de 2011.

¹² *Producte interior brut (PIB pm). Base 2000. Oferta. Corregit d'estacionalitat.* <http://www.idescat.cat/economia/inec?tc=5&id=0005&dt=201102>. Dades fins el tercer trimestre de 2011.

continuava davallant, i se situava en els mateixos valors que els anys 2008 o 2009. Pareix que aquest procés d'estancament del PIB es donava també al País Valencià.¹³

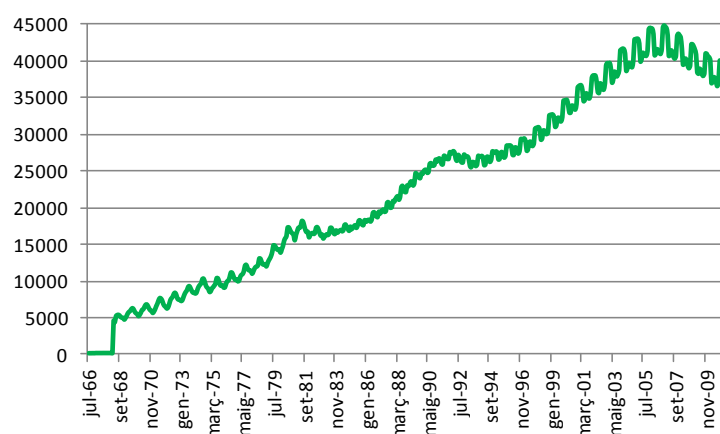
Si bé el PIB havia estabilitzat les xifres en els tres principals territoris de llengua catalana, **l'atur no havia deixat de créixer a Catalunya, el País Valencià i a les Illes Balears**. El quart trimestre de 2011 va acabar amb **1.563.200 aturats** en els tres principals territoris de llengua catalana,¹⁴ que representava una **taxa d'atur del 22,7%**. El moment clau del canvi en el camp laboral va ser el darrer trimestre de 2008 i el primer de 2009. Abans d'aquest període s'observava un context laboral que se situava al voltant dels 500.000 aturats, amb taxes d'atur menors al 8%. Però en molt poc temps es va passar a una nova estructura, en què s'incrementava en el darrer trimestre de 2008, i de manera molt accentuada en tots tres territoris, les taxes d'atur fins a situar-se en més del milió d'aturats. L'any 2010 el percentatge depassava ja el 20% d'aturats, i l'any 2011 la situació empitjorava, amb un increment al llarg dels quatre quadrimestres de les taxes d'atur de 2010. Vegeu-ho al Gràfic 1.

El territori que obtenia unes taxes d'atur més elevades era el País Valencià, que arribava al 25,4% d'aturats. Catalunya, en un nivell per sota, havia assolit el 20,5%. I les Balears, amb una estructura laboral altament estacional, obtenia el seu màxim el quart trimestre amb el 25,2% d'atur, dos dècimes inferior que el quart trimestre de 2010. Amb tot, el trimestre anterior assolia el mínim amb el 17,8%, 7 dècimes superior al tercer trimestre de l'any anterior.

La situació econòmica a Andorra

Tot i que la recessió econòmica de Catalunya, el País Valencià i les Illes Balears era molt important, potser **el cas andorrà era el més significatiu de la crisi econòmica als territoris de llengua catalana**. Aquesta conjuntura econòmica recessiva

Gràfic 2 – Nombre d'assalariats a Andorra.

Font: Govern d'Andorra

¹³ *Producte Interior Brut a preus de mercat: preus corrents*
http://www.ive.es/ivepegv/portal_file_c.php?nodoTipo=50&nodoOrden=1189&nodoUrl=PrincipalesResultados/cas/302_CuentasEconomicas/aecv00101.html

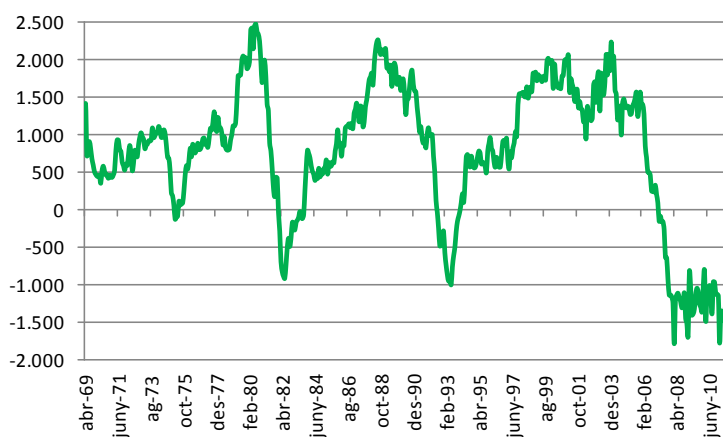
¹⁴ Dades de l'Enquesta de Població Activa http://www.ine.es/prensa/epa_prensa.htm

afectava els dos motors econòmics principals del país: la construcció i els serveis lligats amb el turisme i el comerç. El procés es va engegar en el país abans que al sud. L'any 2007 l'economia va començar a aturar-se, per a convertir-se poc més tard en un clar retrocés, que encara l'any 2011 no pareixia establir-se.¹⁵ La destrucció del teixit laboral a Andorra era dels més importants dels que s'ha viscut al territori des que es tenen registres de dades. L'economia andorrana, com la balear, és especialment temporal. Els pics ocupacionals es produeixen a l'hivern, quan entre el mes de desembre i el d'abril s'observa un ascens en el nombre d'assalariats, que desapareix amb el tancament de la temporada d'esports d'hivern. Només l'acompanya un tímid reflatament dels assalariats els mesos estiuencs de juliol i agost. Aquesta periodicitat laboral va prendre identitat pròpia, i es va accentuar, a partir dels anys 90. Amb anterioritat, els pics anaven lligats amb els mesos de primavera i estiu. Vegeu-ho al Gràfic 2.

A partir de mitjan anys 90 els increments en el nombre anual d'assalariats eren de 500 cada any, i a partir de l'any 1998 ja eren d'entre 1.000 i 2.000 assalariats. Però una dècada més tard, a partir de l'hivern 2006/2007, aquest creixement no es produeix. És a partir de l'estiu de 2007 que s'inicia un procés continu de pèrdua d'entre 1.000 i 1.500 assalariats en les dades interanuals. Amb les dades disponibles fins a l'actualitat, l'octubre de 2011 encara no s'havia aturat aquesta davallada. Vegeu-ho al Gràfic 3.

El retrocés era el més important en els darrers quaranta anys, i sobretot afectava el sector de la construcció, registrant una pèrdua de fins a un terç dels treballadors. Però també va afectar el principal sector andorrà, el del comerç, amb una reducció d'un 12,5% dels seus assalariats fins a l'any 2010.

Gràfic 3 – Taxa de variació trimestral en el nombre d'assalariats a Andorra. Dades interanuals, comparant el mateix trimestre en anys successius.

Font: Govern d'Andorra

¹⁵ Govern d'Andorra, Departament d'Estadística. Estimació indirecta PIB. Base any 2000. <http://www.estadistica.ad/serveiestudis/web/index.asp>

Alcobé, Jordi (abril de 2011) *Síntesi d'indicadors socioeconòmics d'Andorra. 2011*. Andorra: Banca Privada d'Andorra. https://www.bpa.ad/Thor/files/IdiomaDocuments/fit89_ca_BPA_Sintesi_2011.pdf

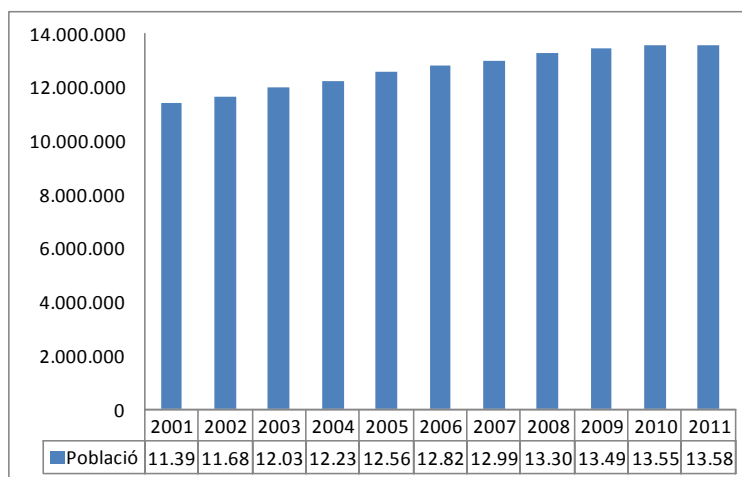
Estructura demogràfica dels territoris de llengua catalana

Els territoris de llengua catalana comptaven l'any 2011 amb 13,6 milions d'habitants. Les dades mostraven que l'expansió demogràfica de la dècada anterior s'havia aturat. L'augment respecte a l'any anterior era de només 26.569 habitants més. Una variació molt minsa,

a diferència dels prop de 200.000 o 300.000 habitants que se sumaven cada any al territori abans de l'esclat de la crisi. L'any 2010 va marcar el punt d'inflexió en l'anterior dinàmica demogràfica expansiva, sumant només 66.638 habitants. I l'any

2011 es va confirmar l'estabilització poblacional, amb un creixement de només el 0,2%. Vegeu-ho al Gràfic 4.

Gràfic 4 – Població dels territoris de llengua catalana.

Font: Elaboració pròpia

La distribució del creixement va ser molt igualada en els tres principals territoris. Els dos majors, Catalunya i el País Valencià, superaven els 2 punts percentuals de creixement anual l'any 2008, i les Balears superaven els 4 punts. Posteriorment a aquesta data, tots tres van reduir aquest creixement, que a les Balears se situava l'any 2011 en el 0,64%, a Catalunya en el 0,36% i al País Valencià en el 0,11%.

Pel que fa al total de població, Catalunya comptava amb més de la meitat dels habitants dels territoris de llengua catalana, amb 7.529.426 de residents; el País Valencià amb poc menys d'un terç del total, amb 4.331.962 hab., i les Balears, amb poc menys d'una desena part, sumava 1.113.114 hab.

La resta de territoris, en la major part dels casos, van patir pèrdues poblacionals, o bé s'hi va establir el creixement demogràfic. La més cridanera va ser la pèrdua del 8,1% de la població registrada a Andorra, que tractarem més endavant, atesa la seua singularitat. Però també va ser important la pèrdua de l'1,2% de la població registrada a la Catalunya del Nord (l'any 2011 tenia 440.471 hab.), o del 0,8% a la Franja (48.514 hab. l'any 2011), el reduït creixement a l'Alguer de 0,4% (40.965 hab. l'any 2011) o el decrement en 1,4% de la població al Carxe (758 hab. l'any 2011).

Taula 1 – Població dels territoris de llengua catalana. Anys 2001 – 2011. Milers d'habitants.

Any	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
TOTAL(TLC)	11.399	11.682	12.036	12.232	12.566	12.820	12.994	13.307	13.490	13.557	13.583
Catalunya*	6.353	6.498	6.696	6.804	6.986	7.125	7.201	7.354	7.465	7.502	7.529
P. Valencià**	3.612	3.707	3.822	3.882	3.998	4.087	4.145	4.260	4.314	4.327	4.332
I. Balears	878	917	947	955	983	1.001	1.030	1.072	1.095	1.106	1.113
Cat. Nord***	403,0	–	411,4	426,0	432,1	437,2	445,9	–	440,9	445,7	440,5
Andorra	66,33	67,16	72,32	76,88	78,55	81,22	83,14	84,48	84,08	85,02	78,12
Franja	46,25	46,67	46,84	46,69	47,15	47,77	47,69	48,36	48,95	48,89	48,51
Alguer	38,40	38,39	39,50	39,99	40,26	40,39	40,56	40,80	40,89	40,80	40,97
Carxe	0,68	0,66	0,67	0,67	0,70	0,71	0,74	0,76	0,78	0,77	0,76

Font: Dades d'elaboració pròpia. S'exclouen del càlcul el territori de llengua occitana de la Vall d'Aran(*) i les comarques castellanoparlants del País Valencià(**). Les dades de la Catalunya del Nord (***) tenen en compte la comarca de llengua occitana de la Fenolleda. Fonts: Institut d'Estadística de Catalunya, Institut Valencià d'Estadística, Institut Balear d'Estadística, Institut National de la Statistique et des Études Économiques, Servei d'Estudis del Govern d'Andorra, Instituto Nazionale di Statistica, Instituto Aragonés de Estadística i Centro Regional de Estudios de Murcia.

Els fluxos migratoris

Les dades del saldo migratori ratificaven també que l'expansió demogràfica s'havia aturat als tres principals territoris de llengua catalana. De fet, **alguns recomptes provisionals indicaven que, no només s'havia aturat la immigració, sinó que fins i tot s'estava perdent població.**¹⁶ Centrant-nos només en els fluxos de població estrangera, a Catalunya s'observava l'any 2011 una entrada de 113.955 estrangers, que era superada de llarg per la partença de 151.159 estrangers i, per tant, donava com a resultat la pèrdua de 37.204 estrangers. Mentre a Catalunya, que era el territori amb més població, es registrava índexs negatius, als altres dos grans territoris es detectaven saldos de població estrangera propers a zero; tant el País Valencià, amb un saldo positiu de 1.877 estrangers i amb fluxos d'entrada i eixida que se situaven al voltant dels 50.000 estrangers, com les Illes Balears, amb un saldo positiu de 931 estrangers, i amb fluxos d'entrada i eixida que no depassaven els 13.000 estrangers.¹⁷

A més dels fluxos observats en la població estrangera, també van ser diverses les veus que destacaren la rellevància social de l'increment en la població autòctona que emigrava fora cercant millors oportunitats.¹⁸ Tot i que aquest increment del flux de

¹⁶ Estimacions de població postcensals (febrer de 2011) <http://www.idescat.cat/territ/BasicTerr?TC=8&V3=361&V4=283&ALLINFO=TRUE&PARENT=1&V0=3&V1=0&CTX=B&VN=3&VOK=Confirmar>

El Punt Avui (6/2/2012) *Catalunya perd població per primera vegada des de la Guerra Civil.*

<http://www.elpuntavui.cat/noticia/article/2-societat/5-societat/504127-catalunya-perd-poblacio-per-primera-vegada-des-de-la- guerra-civil.html>

¹⁷ Font: INE

¹⁸ *Los españoles vuelven a emigrar por la crisis* <<http://www.publico.es/espana/373258/los-espanoles-vuelven-a-emigrar-por-la- crisis>>

passaports espanyols cap a l'exterior existia en els territoris de llengua catalana, les dades quantitatives no registraven un increment quantitatiu significativament important. Possiblement es tractava d'un fet amb més rellevància social, atesa la composició d'aquests fluxos, que no pas un fet significatiu amb interès demolingüístic, almenys a partir de les dades que hi havia a l'abast. Les dades mostraven un saldo final de -1.003 ciutadans amb passaport espanyol als tres principals territoris de llengua catalana, que eren el resultat d'una entrada des de l'estranger d'11.579 persones amb passaport espanyol i una sortida de 12.581 persones amb passaport espanyol.¹⁹

Altres fonts de dades diferents, tals com el Cens d'Espanyols Residents Absents (CERA), apuntaven que la població amb passaport espanyol dels tres territoris que havia registrat la seua residència fora de l'Estat s'havia incrementat al llarg dels darrers anys. A l'inici de l'any 2009 es produïa el punt d'inflexió. Així, des de l'any 2002 fins a l'any 2009 el contingent havia passat dels 153.177 efectius als 185.553. Les xifres podien ser traduïdes en un increment del 21,1% en 7 anys, concentrat sobretot al llarg dels anys 2002 a 2004. El creixement anual se situava a principis de la dècada anterior entre els 4.000 i els 6.400 efectius, més del 2% anual. Els anys 2005 i 2006 aquesta xifra d'emigració no es reduïa, però s'estabilitzava en un creixement inferior, al voltant dels 2.000 efectius anuals. Els anys 2007 i 2008 el saldo s'incrementava i el resultat era una emigració neta de 6.000 efectius a l'any (inferior al 2%). Va ser a partir de l'any 2009 que els increments anuals es reprenien, amb increments molt superiors a les 10.000 persones per any: 11.334 el desembre de l'any 2009, 16.504 l'any 2010 i 17.044 l'any 2011.

Novament, tot i que la quantia d'expatriats podia ser rellevant pel seu increment respecte a anys anteriors,²⁰ i també pel perfil pel que fa a l'edat i el nivell d'estudis d'aquests, el flux no era (almenys encara) rellevant en l'àmbit demogràfic o demolingüístic. De fet, el nivell de creixement d'aquest grup d'expatriats va ser molt menor que el nivell de creixement de la població dels tres territoris. Els 217.550 expatriats que l'any 2002 sumaven els tres territoris representaven només l'1,85% de la població dels tres territoris. L'any 2011, nou anys més tard, els 230.698 expatriats representaven l'1,68% de la població dels tres territoris de llengua catalana. Pel que fa al seu origen territorial, la proporció d'aquests expatriats no era gaire diferent entre els tres territoris. Segons la població total de cadascun dels territoris, Catalunya

La crisis dispara un 22% la emigración española, en su mayoría jóvenes <<http://www.elconfidencial.com/espana/2012/01/23/la-crisis-dispara-un-22-la-emigracion-espanola-en-su-mayoria-jovenes-91333/>>

Emigrar, una salida a la crisis <<http://www.laopiniondezamora.es/sociedad/2012/01/22/emigrar-salida-crisis/574464.html>>

Sobrecualificación + crisis = ¿emigración? <<http://theworldinmyhands.wordpress.com/2012/01/26/sobrecualificacion-crisis-emigracion/>>

¹⁹ Instituto Nacional de Estadística. *Estimaciones de Población Actual. Estimaciones a 1 de enero 2012 (16 enero 2012). Resultados detallados: serie 2002-2012.* <http://www.ine.es/jaxi/menu.do?type=pcaxis&path=%2Ft20%2Fp259&file=inebase&L=0> (dades consultades el febrer de 2012).

²⁰ Notícies del Centre Català d'Escòcia (2/2/2012) *26.085 catalans han emigrat a l'estranger entre 2008 i 2011* <http://noticiesccescocia.wordpress.com/2012/02/02/26-085-catalans-han-emigrat-a-lestranger-entre-2008-i-2011/>

ocupava la primera posició (1,94%), les Balears la segona (1,43%) i el País Valencià la tercera (1,33%).

Pel que fa als països de destinació, destacava que pràcticament la meitat dels expatriats residia a Europa (110.424) o a Amèrica (112.058). En el cas europeu, bàsicament vivien a França (39.309 efectius), Alemanya (15.651), Suïssa (13.841) o Regne Unit (10.885), i també una gran part a Andorra (12.341). En el continent americà la major part residien a Sud-americà, on s'interposaven els nascuts a l'Estat espanyol expatriats, i els llatinoamericans que havien aconseguit la nacionalitat espanyola i havien retornat a Sud-americà.²¹ En total, els expatriats eren 33.803 a Argentina, 12.044 a Mèxic, 13.316 a Veneçuela, 11.626 al Brasil o 6.195 a Xile. Contràriament, els Estats Units registrava només 10.443 dels expatriats dels tres territoris.

Els fluxos demogràfics a Andorra

Andorra era el territori de llengua catalana amb uns fluxos demogràfics més extremats. Segons les dades registrades l'any 2011, el territori va perdre 6.900 habitants. Així, l'any 2011 s'hi van registrar 78.115 habitants, mentre que l'any 2010 se'n registraven 85.015, representant una reducció en només un any de fins el 8,1% de la població total registrada. Cal remarcar, però, que les autoritats del país van advertir que aquesta reducció amagava, també, una depuració de les dades administratives dels comuns.²² Així, informaven que diferents indicadors detectaven una davallada demogràfica ja des de l'any 2008. Es palpava en altres resultats, com el nombre d'assalariats o les autoritzacions de residència i treball.

Pel que fa a les diferències poblacionals de l'any 2010 al 2011, el passaport de la població era rellevant per caracteritzar els actors d'aquests fluxos. El decrement poblacional d'Andorra en 6.900 habitants es devia, bàsicament, a la pèrdua de 4.501 habitants amb passaport espanyol, que eren dos tercers parts del total de població que desapareixia dels registres. I la pèrdua de 1.389 passaports portuguesos representava una cinquena part del total de les pèrdues. Finalment, tot i que en nombres absoluts es perdia un total de 983 ciutadans amb passaport andorrà, no superava el 15 % del total del decrement estatal.²³ Aquesta reducció de passaports

²¹ La Vanguardia (22/1/2012) La emigración española aumenta un 21,9% desde el inicio de la crisis económica <<http://www.lavanguardia.com/vida/20120122/54245232468/crece-numero-espanoles-emigran-con-crisis.html>>

²² Govern d'Andorra, Departament d'Estadística (30/01/2012) Dades de població any 2011. <<http://www.estadistica.ad/serveiestudis/noticies/noticia1071cat.pdf>>

Diari d'Andorra (30/1/2012) El cens quantifica la població en 78.115 persones. <http://www.diariandorra.ad/index.php?option=com_k2&view=item&id=17890&Itemid=413>

Bon Dia (4/10/2011) La pèrdua de població lusitana és més baixa de la prevista <http://secure.bondia.ad/index.php?option=com_content&view=article&id=16237:la-perdua-de-poblacio-lusitana-es-mes-baixa-de-la-prevista&catid=43:societat>

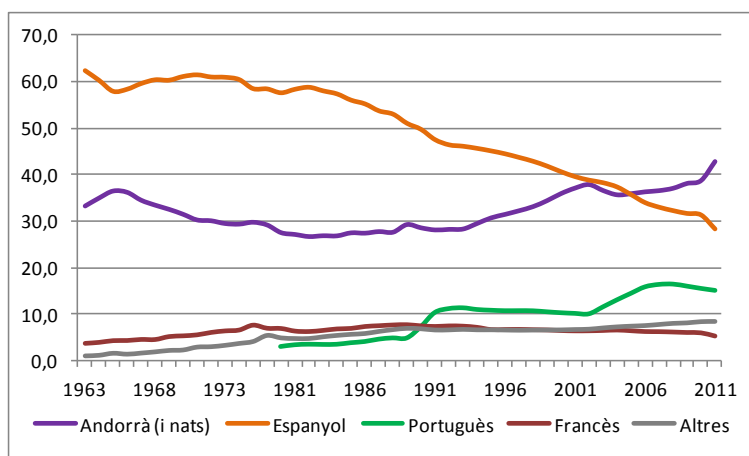
<http://www.diariandorra.ad/index.php?option=com_k2&view=item&id=17890&Itemid=413>

²³ Diari d'Andorra (20/2/2012) El nombre de residents espanyols baixa un 23% en set anys. <http://www.diariandorra.ad/index.php?option=com_k2&view=item&id=18329&Itemid=380>

andorrans era tan minsa, en comparació amb la resta, que la població amb el document andorrà no només es va mantenir a nivell proporcional al país, sinó que a més va continuar creixent, tal com ho feia en anys anteriors.

En definitiva, la distribució de la població andorrana segons la composició per passaports era la següent. El 42,9% de la població tenia l'any 2011 passaport andorrà, amb un augment anual de 4,1 punts, es consolidava des de l'any 2006 com el passaport principal de l'Estat. Per contra, el passaport espanyol havia estat de llarg el majoritari almenys des de la segona meitat del segle xx. Però observava un decrement continu que en el darrer any havia estat de tres punts percentuals. Actualment, es tractava de poc més de la quarta part de la població (28,4%). El passaport portuguès era possiblement el que observa les menors variacions en el darrer any, amb la pèrdua de només 0,4 punts percentuals i ocupant la tercera posició, amb un 15% de passaports portuguesos. El passaport francès continuava el decrement del seu pes en la societat andorrana, des del seu màxim històric a finals dels anys 80 (7,8%), fins a consolidar-se en la quarta posició, amb el 5,3% de passaports l'any 2011. Finalment, la resta de passaports van anar en augment any rere any fins al 8,5% que mantenien en l'actualitat. La seua composició, però, continuava sent molt diversa: britànics (1,2%), argentins (0,9%), italians (0,6%), marroquins (0,6%) o filipins (0,5%). Vegeu aquestes dades al Gràfic 5.

Gràfic 5 – Població d'Andorra segons el passaport. Anys de 1963 a 2011.

Font: Departament d'Estadística, Govern d'Andorra.

Diari d'Andorra (19/2/2012) 14.000 residents de més de 20 anys no es nacionalitzen http://www.diariandorra.ad/index.php?option=com_k2&view=item&id=18308&Itemid=380&limitstart=20

Dolors Moreno (13/2/2011) Immigrants perpetus. Diari d'Andorra http://www.diariandorra.ad/index.php?option=com_k2&view=item&id=10134&limitstart=30

Aquests fluxos en la demografia andorrana de ben segur van tenir el seu efecte en la composició demolingüística del territori i, per tant, en l'evolució de les dades macrosociolingüístiques que es podran observar al llarg dels propers anys.

La natalitat

En l'anterior *Informe sobre la situació de la llengua catalana*, de l'any 2010 (Xarxa CRUSCAT 2011b) apuntàvem que les dades de població dels territoris de llengua catalana dels darrers anys amagaven dos processos divergents. D'una banda, la reducció de la població estrangera empadronada, com hem vist més amunt. I de l'altra, el creixement natural de la població, atès que el nombre de naixements era superior al de defuncions. Amb tot, aquest segon procés observava un decrement, ja que s'havien reduït les taxes de natalitat al llarg d'aquests tres darrers anys.

Així, l'any 2008 va marcar un punt d'inflexió en el creixement natural de la població. El nombre de naixements registrats aquell any, encara sense els efectes directes de la crisi econòmica, va arribar al seu màxim, amb una mitjana de naixements cada mes que superava els 13.000 en els tres territoris principals (Catalunya, País Valencià i Illes Balears). No es registrava una dada similar des de l'any 1979. A més, les defuncions obtenien xifres estables al voltant de 9.000 decessos en tots dos períodes, tant abans de l'any 2008 com després. Així, la relació de naixements per defunció va arribar al seu màxim l'any 2008, amb un valor d'1,48 naixements per cada defunció, que es traduïa en un saldo positiu de 51.388 efectius més. Però a partir de l'any 2009 s'observa aquest decrement dels naixements, i aquest any i el 2010 l'índex es va reduir a valors d'1,38, i un saldo poc més alt dels 40.000 efectius. Les dades provisionals dels primers mesos de l'any 2011 apuntaven que **es continuava en aquesta fase de decrement de la taxa de creixement natural de la població**, i que les xifres podien ser una mica més baixes encara.²⁴

2.1.2 Situació i evolució sociolingüística del català als territoris de llengua catalana

En el període que tractem la recerca demolingüística ha tingut continuïtat la publicació de nous estudis, tal com en anys anteriors s'han ocupat de desgranar els *Informes sobre la situació de la llengua catalana* (Xarxa CRUSCAT 2011b, 2011a; Pons i Sorolla 2009; Pons i Vila i Moreno 2005).²⁵

Nombre total de parlants de català: 9,9 milions

²⁴ Dades provisionals, dels mesos de gener a juny de 2011. INE <http://www.ine.es/jaxi/menu.do?type=pcaxis&path=/t20/e301/provi&file=pcaxis>

²⁵ Accés en línia als *Informes sobre la situació de la llengua catalana* <<http://blocs.iec.cat/cruscat/publicacions/informe/>>

Els territoris de llengua catalana tenien 9.856.000 parlants de català, segons l'estimació efectuada amb la població de 2 i més anys. Aquesta estimació de la població que sabia parlar el català l'any 2011 representava **el 70,7% de la població resident**.²⁶ L'estimació dels que declaraven que entenien la llengua era de 12.728.000, el 91,3% del total de la població. La bossa de la població que declarava no entendre'l ascendia a 1.206.000, i la dels que no saben parlar-lo a 4.078.000. Pel que fa a les competències escrites, fins a 7.005.000 dels residents declarava que sabia escriure el català. Vegeu aquestes dades a la Taula 2.

Així, segregat per territoris, les majors aportacions pel que fa a parlants de català les feien Catalunya, que comptava amb 5,9 milions de parlants de català, i el País Valencià, amb 2,9 milions de parlants. Les Illes Balears sumaven 770.000 parlants i la Catalunya del Nord, 142.000. La resta de territoris sumaven 137.000 parlants, distribuïts de la següent manera: Andorra 61.000, la Franja 42.000 i l'Alguer 24.000.

Per contra, si analitzem la bossa de població resident als territoris de llengua catalana que no sabia parlar el català, el País Valencià ocupava la primera posició, amb 2,1 milions de residents que declaraven no saber parlar el català, mentre que Catalunya en tenia 1,4 milions. Les Illes Balears amb 309.000, i la Catalunya del Nord, amb 269.000, aportaven unes xifres significativament altes. Pel que fa a les fonts de dades triades per a fer aquestes estimacions, consulteu l'"Annex: Les fonts de dades al País Valencià i a Andorra".

²⁶ Seguint la metodologia utilitzada en les estimacions realitzades per Joaquim Torres i Ernest Querol (Querol et al. 2007: 26) i en l'*Informe sobre la situació de la llengua catalana (2010)* (Xarxa CRUSCAT 2011b:11), s'ha tingut en compte la competència lingüística en els darreres estudis comparables per a cadascun dels territoris. L'univers general que s'ha tingut en compte és el de la població de 2 i més anys.

La major part dels estudis només tenen informació sobre població adulta. En el cas de Catalunya, les Illes Balears i el País Valencià s'ha utilitzat els resultats del *Baròmetre de la Comunicació*. Les dades corresponen a l'onada de l'any 2011 per a Catalunya i les Illes Balears, i els corresponents al darrer *Baròmetre de la Comunicació* realitzat al País Valencià, l'any 2008. En el cas de la Catalunya del Nord, Andorra, la Franja i l'Alguer s'ha utilitzat les dades de l'onada d'Enquestes d'Usos Lingüístics (EUL) de l'any 2003/2004 (Querol, 2007).

En els casos que no es disposa d'informació de població infantil, s'ha imputat els valors a partir del nombre d'efectius que componen les cohorts esmentades, segons els padrons del moment, i considerant que aquesta cohort més jove té un nivell de competència assimilable al de la cohort més jove de la que es té informació, normalment 14–19 anys o 15–29 anys. Aquesta estimació es basa en el fet que a la major part dels territoris les diferències per grups d'edat no són gaire importants. Només a Catalunya s'ha pogut comptar amb dades empíriques per a la població de 2 a 14 anys, gràcies als resultats de l'*Enquesta Demogràfica* de 2007. Les estimacions del País Valencià són de 0-14 anys, perquè no es pot desagregar la població de 0 a 2 anys.

Pel que fa a les zones administrativament catalanes i valencianes que pertanyen a altres dominis lingüístics (la Vall d'Aran i la Zona de Predomini Lingüístic Castellà del País Valencià), s'han mantingut en els còmputos pel fet que és complex excloure-les de les estimacions poblacionals.

Tingueu en compte que aquesta és una estimació per a les dades de població dels territoris de llengua catalana. Pel que fa al total de població que sap parlar català, caldria tenir en consideració la població catalanoparlant que resideix fora del domini lingüístic. Amb tot, no pareix que aquesta xifra siga suficientment important per a fer variar substancialment els resultats.

Taula 2 – Total de població que declara entendre, saber parlar i saber escriure als diferents territoris de llengua catalana. Milers de persones.

	L'entén	El sap parlar	El sap escriure	No l'entén	No el sap parlar	Població Total de referència (2 i > anys)
Catalunya	7.030	5.915	4.673	282	1.397	7.312
País Valencià	4.273	2.895	1.626	601	2.008	4.960
Illes Balears	1.012	777	596	74	309	1.086
Catalunya del Nord	257	142	40	154	269	411
Andorra	74	61	49	3	15	77
Franja	46	42	16	1	5	47
Alguer	36	24	5	4	17	40
TLC (absoluts)	12.728	9.856	7.005	1.206	4.078	13.934
TLC (%)	91,3	70,7	50,3	8,7	29,3	100,0

Font: Estimacions d'elaboració pròpia

Les mesures disponibles ens indiquen que el creixement en la competència oral actualment estan sent més alta que no pas el creixement poblacional. Si recordem les primeres estimacions que es van fer amb l'onada d'enquestes EUL, dels anys 2003 i 2004 (Querol et al. 2007), els avenços en l'àmbit quantitatiu són visibles i sòlids. En la competència de parlar l'increment és de pràcticament 800.000 nous parlants, un 8,7% més, i en la d'entendre és de 1,8 milions, el 16,4% més.

Parlants inicials de català: 4,4 milions

Els territoris de llengua catalana tenien 4.383.000 parlants inicials de català, segons l'estimació efectuada amb la població de dos i més anys. Tot i que la major part de la població resident als territoris de llengua catalana sabia parlar el català (70,7%), la llengua catalana no era la llengua inicial majoritària entre la població. Tenia aquesta llengua com a primera una tercera part de la població. La major part d'aquests parlants inicials tenien el català com a única llengua inicial, i una part menuda tenia el català com a llengua inicial juntament amb altres llengües, habitualment la llengua de l'Estat corresponent: amb el castellà en els territoris compresos en l'Estat espanyol, i també Andorra; el francès a la Catalunya del Nord, o l'italià a l'Alguer.

Taula 3 – Nombre de parlants inicials de català als diferents territoris de llengua catalana. Milers de persones.

	L1 Català (o català i altres ll.)
Catalunya	2.842,9
País Valencià	1.046,5
Illes Balears	392,0
Catalunya del Nord	34,6
Andorra	25,6
Franja	33
Alguer	7,9
TLC	4.383,0
Proporció de parlants inicials de català als TLC	31,5%

Font: Estimacions d'elaboració pròpia

La xifra era clarament més baixa que la de la població que es declarava competent en aquesta llengua (9,9 milions). Per tant, aquestes xifres manifestaven un índex de **2,25 parlants de català (competències) per cada parlant inicial d'aquesta llengua**, la qual cosa mostrava la capacitat d'atracció de la llengua. És a dir, un gruix important de parlants havien après la llengua tot i que no la tenien com a llengua inicial. Aquest tipus d'atracció sol ser més propi de llengües internacionals de demografia àmplia i amb un estat propici, que no pas amb llengües minoritzades. Així, segons dades d'Ethnologue,²⁷ el mateix índex de la llengua catalana superaria el que obtenia el castellà, que amb 475 milions de parlants obtenia un índex d'1,31 parlants per cada parlant inicial de la llengua en l'àmbit global, o el rus, que amb 255 milions de parlants obtenia un índex d'1,65 parlants per cada parlant inicial d'aquesta llengua. Per contra, l'anglès, llengua internacional hegemònica, sí que superava, i de llarg, l'índex del català, amb un índex de 2,82 parlants per cada parlant inicial, i amb un total de 906 milions de parlants. El francès copsaria un índex de 2,52, amb un total de 175 milions de parlants.

Amb referència al nombre total de parlants inicials de català als diferents territoris, Catalunya sumaria un total de 2,8 milions de parlants, el País Valencià 1 milió i les Illes Balears agrupaven un total de 392.000 parlants. L'aportació de la resta de territoris era ja menor: Catalunya del Nord 34.600, Andorra 25.600, la Franja 33.000 i l'Alguer 7.900.

Distribució territorial de la competència lingüística: regions i comarques

En l'anterior *Informe*, de l'any 2010 (Xarxa CRUSCAT 2011b), es mostrava que el coneixement oral del català es distribuïa territorialment de manera diversa. A

²⁷ Ethnologue: Languages of the World <<http://www.ethnologue.com/web.asp>>

pràcticament totes les comarques de Catalunya més de tres quartes parts de la seua població declarava que sabia parlar el català, a excepció del Barcelonès i el Baix Llobregat. A les Illes Balears la competència variava entre el màxim de Menorca, que se situava en la mitjana catalana, i les Pitiüses, que s'apropaven als valors més baixos dels territoris de llengua catalana. De la mateixa manera, la competència lingüística al País Valencià era diversa, amb regions que obtenien valors similars als de la mitjana catalana, com les regions de Castelló i Alcoi-Gandia, o altres amb les competències més baixes de tots els territoris de llengua catalana, com a la Regió d'Alacant. Les regions de les capitals balear i valenciana, tant Mallorca com València, se situaven en les posicions intermèdies de les competències lingüístiques respecte de la resta de regions del seu territori.

Pel que fa a l'anàlisi conjunta de les competències orals i escrites (entendre, parlar i escriure) es va sintetitzar mitjançant la distinció de fins a **quatre grans àrees**. En primer lloc, una franja de comarques a l'interior de Catalunya conformaven un entramat territorial amb una competència lingüística oral i escrita molt alta, i una bossa de població relativament baixa que no sabia parlar el català. En segon lloc, es conformava un subgrup de territoris amb les competències altes, que agrupava l'eix litoral i prelitoral català entre Tarragona, el Vallès i l'Empordà (amb excepció de Barcelona i el Baix Llobregat), a més de Menorca. En aquest segon grup la presència general del català era alta, però amb valors menors que en l'interior català. En tercer lloc se situava un subgrup de territoris, com la Regió de Castelló i la Regió d'Alcoi-Gandia, que comparativament tenien unes competències escrites molt baixes, o el Barcelonès, el Baix Llobregat i Mallorca, que tenien una bossa molt important de població que declarava no saber parlar català. Finalment, el quart grup es formava per la Regió d'Alacant i les Pitiüses, amb dèficits molt importants de competència lingüística, i també s'hi afegia, tot i que amb un nivell de competències sensiblement superior, el cas de la Regió de València.

L'evolució de les competències lingüístiques entre l'any 1986 i l'any 2010

La informació del *Baròmetre de la Comunicació* ofereix la possibilitat d'una anàlisi sociolingüística a un nivell de segregació territorial molt important. Així, és possible comparar les dades de competència lingüística de 2008/10 amb les de població adulta del Padró de 1986 pel que fa a comarques i regions.

En aquesta etapa, entre els anys 1986 i els anys 2008/10, hi ha un **creixement generalitzat de les competències lingüístiques**. El creixement de les competències ha estat molt més tímid en la capacitat d'entendre i parlar el català, pel fet que l'any 1986 s'obtenen unes taxes més altes. Per contra, la capacitat d'escriure el català, que l'any 1986 tenia uns valors molt més baixos, és la que ha atret els majors increments. Així, la capacitat d'entendre ha crescut en totes les comarques i regions amb una mitjana que no supera els 2 punts percentuals, i la capacitat de parlar el català ho ha fet amb valors

que tampoc no superen els 6 punts percentuals de mitjana. Molt contràriament, la capacitat d'escriure ha sumat de mitjana increments de quasi 30 punts percentuals.

Amb tot, les dades són força harmòniques arreu del territori. No hi ha divergències importants entre la distribució de les competències orals de l'any 1986 i les de l'any 2008/10. Així, **els territoris amb les competències lingüístiques més altes l'any 1986, continuen sent els que les tenen més altes també en l'actualitat.** I en la mateixa direcció, no hi ha grans divergències entre la competència oral i la competència escrita, perquè allà on hi ha una competència oral alta hi sol haver una competència escrita també alta.

Així ho confirma l'anàlisi factorial efectuada a les tres competències lingüístiques en les dos etapes. La comparació de les dades de 1986 amb les de 2008/10 es pot sintetitzar a partir d'una única línia mestra.²⁸ La distinció més important que hi ha és a partir de la penetració de les competències lingüístiques en els diferents territoris, sense poder-se distingir dinàmiques oposades entre les competències orals i les escrites, o entre els resultats de l'any 1986 i els de l'any 2008/10.²⁹ Les competències orals s'associen de manera intensa amb la competència escrita. I a pesar del creixement generalitzat de la competència al llarg d'aquests anys, les competències de l'any 1986 s'associen també de manera intensa a les de l'any 2008/10.

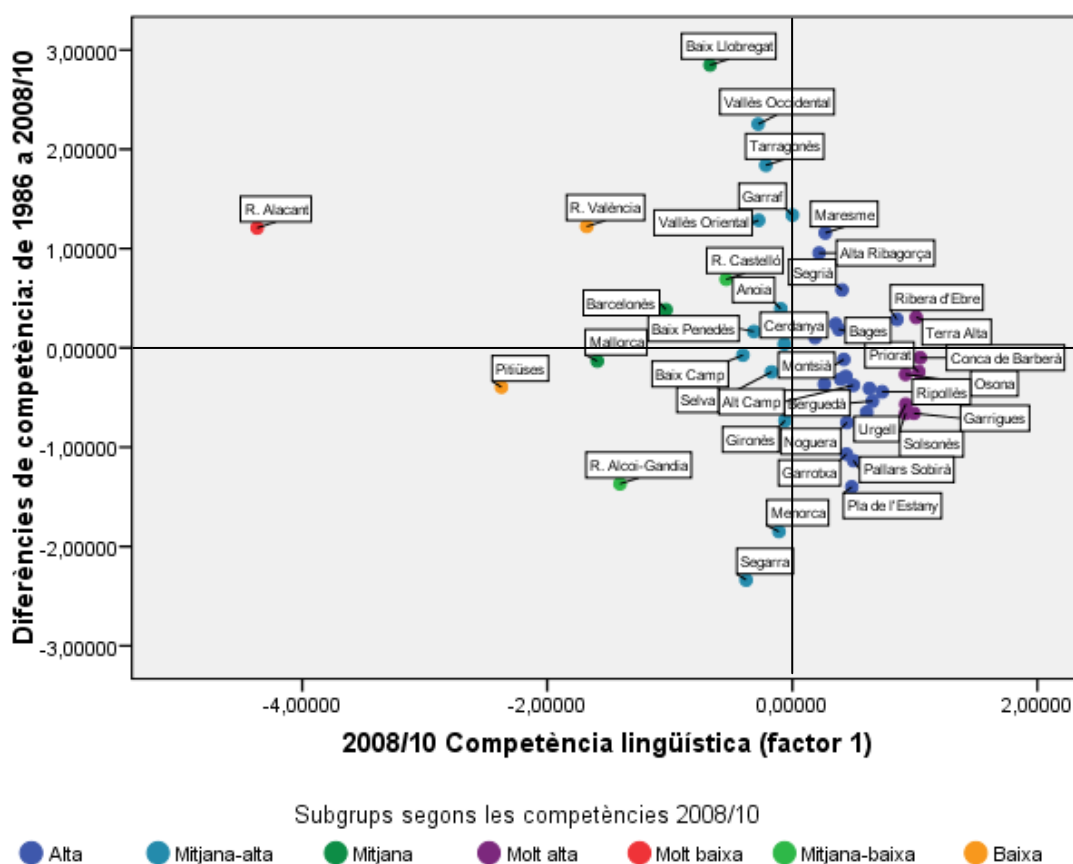
Aproximant-nos a la realitat de cada comarca o regió, en la banda de les competències més altes hi ha pocs casos extrems. Destaquen les Garrigues, el Solsonès, l'Urgell, Osona o la Conca de Barberà, on ja l'any 1986 la capacitat de parlar el català de la seua població es distribuïa al voltant del 90%, i la capacitat d'escriure'l en el 50%. Dos dècades més tard, la competència oral ja supera en tots el 90% i la competència escrita ha crescut fins a cobrir el 75% de la població. Contràriament, a la banda dels territoris amb majors dèficits de competència hi ha Alacant, isolat en una competència molt reduïda ja l'any 1986, on només un terç de la població declarava saber parlar català i un 3,6% escriure'l. En les dos dècades l'increment de la competència oral no ha arribat als 10 punts percentuals (42,7%). L'avenç més important es produeix en la competència escrita, tot i que tampoc no es pot amagar que els nivells de competència escrita resten encara molt baixos (19,3%). També les Pitiüses obtenen nivells baixos de competència, però molt diferents dels mostrats al cas d'Alacant: la competència oral se situa al voltant del 60%, sense cap augment quantitatiu en les dos dècades passades, i la competència escrita, molt reduïda l'any 1986 (12,4%), s'ha incrementat d'una manera molt més important fins al 41,5% l'any 2008.

²⁸ Anàlisi factorial a partir de les tres competències lingüístiques analitzades (entendre, parlar i escriure) en els dos períodes de temps. Totes sis variables són molt importants en la conformació del primer factor, però la distinció és matisadament més important en les competències actuals de parlar i escriure, i la de 1986 d'entendre.

²⁹ S'efectua una anàlisi factorial amb les comarques i les regions com a unitat d'anàlisi, i per a les tres competències lingüístiques (entendre, saber parlar i saber escriure) a la població adulta del Padró de 1986 i les dades del *Baròmetre de la Comunicació*. En el primer factor de l'anàlisi se sintetitza fins al 82% de la dispersió total entre els territoris.

Aquest primer factor de diferenciació entre els territoris segons les seues competències lingüístiques al llarg d'aquestes dos dècades és bàsic per a observar les diferències entre territoris, que com hem vist, es tracta de la distinció entre els territoris amb les competències més altes i els que les tenen més baixes. Podeu trobar representades les comarques i les regions al llarg d'aquest factor en l'eix horitzontal del **Error! No s'ha trobat l'origen de la referència..** Així, els punts que es posicionen més a la dreta del gràfic són els que tenen les competències més altes, mentre que a la banda esquerra se situen els territoris amb competències més baixes.

Gràfic 6 – Núvol de punts de les comarques i regions segons el nivell de competències en el període estudiat (horitzontal) i el nivell de canvi en les competències entre 1986 i 2008/2010 (vertical). El color dels punts depèn del nivell de competència l'any 2008/2010.

Font: Elaboració pròpia a partir del Padró de 1986 i el Baròmetre de la Comunicació (2008-2011).

Pel que fa a l'evolució de les competències al llarg dels 22 anys, hem de fer notar que hi ha alguns matisos significatius que es fan evidents en l'anàlisi del segon factor.³⁰ Així, **alguns territoris han tingut un creixement més intens que altres en les dos**

³⁰ El segon factor de l'anàlisi factorial, que oposa el creixement diferenciat de les competències orals de les escrites, és capaç de sintetitzar només el 7,8% de la dispersió de les variables, el que indica que ocupa un lloc molt secundari en l'anàlisi respecte el factor principal.

dècades anteriors. En general, les àrees que havien destacat per un creixement notable de les competències eren les àrees que tenien deficiències més importants a mitjan dècada dels anys 80. Però algunes ho havien fet de manera més notable que altres.

El cas paradigmàtic pel que fa al creixement més intens el representa el Baix Llobregat, que ocupava en competència oral l'any 1986 la penúltima posició de tots els territoris de llengua catalana (46,1%), només superat per les deficiències en la Regió d'Alacant. Actualment, la competència lingüística ha augmentat en 25 punts, la més alta de les registrades arreu, i en 33,3 punts la competència escrita. En aquesta dinàmica de creixement tan potent l'acompanyen les comarques de la línia litoral Barcelona-Tarragona, com el Vallès Occidental i el Vallès Oriental, el Tarragonès, el Garraf o el Maresme, totes elles amb creixements de 15 i més punts en la competència oral, i de més de 30 en l'escrita. Altres àrees que han vist créixer de forma notable les seues competències són les de València i Alacant. Cal indicar, però, que en el cas d'Alacant el nivell de coneixement de la llengua era als anys 80 menor que al Baix Llobregat, i en el cas de la Regió de València no era molt superior. A més, els creixements eren en aquestes dos regions valencianes molt menors que els registrats a l'àrea de Barcelona i Tarragona.

En canvi, tots aquests territoris **contrasten amb altres amb un estancament de les competències, o fins i tot decrements,** que aglutinen tot un seguit de territoris força diferents. D'una banda, hi ha aquells que als anys 80 tenien uns nivells de competència molt alts, com el Pla de l'Estany, el Pallars Sobirà o la Garrotxa. Tots ells superaven el 90% en la competència lingüística que a grans trets mantenen 22 anys més tard. Però en un context de major immigració pateixen alguns punts de retrocés en la competència oral. Un cas paradigmàtic d'aquesta dinàmica de decrement en els territoris que més competència tenien és el de la Segarra. Als anys 80 aquesta comarca es configurava com una de les àrees amb major competència lingüística, tant oral (89,8%) com escrita (46,5%). Però les dades indiquen que en aquestes dos dècades la competència oral ha baixat entre 7 punts percentuals (entendre) i 6 (saber parlar). S'ha de recordar, però, que la Segarra es posiciona actualment entre les comarques catalanes amb un percentatge més alt de població nascuda a l'estranger, i se situa en taxes de població immigrada de més d'un quart del total. Canvis en les competències lingüístiques similars als de la Segarra els observem en les àrees del País Valencià i les Balears que als anys 80, i encara avui, mantenen els majors nivells de coneixement del català: Menorca i la Regió d'Alcoi-Gandia. Partien d'un nivell de competència oral que superava de poc el 80%. El retrocés havia estat present, potser més matisat que a la Segarra. La competència oral s'havia reduït en una magnitud de menys de 7 punts, i l'escrita havia augmentat, però de manera tímida, entre els 15 i 20 punts només.

Aquestes dinàmiques d'increment i decrement de la competència es poden visualitzar en l'eix vertical del Gràfic 6, on apareixen representades les diferents comarques i

regions. Com ja sabem, en l'eix horitzontal se situen les àrees territorials segons els nivells de competència en català. Per tant, com més a la dreta apareixen, més població competent en català tenen i, per contra, com més a l'esquerra se situen, majors mancances lingüístiques pateixen. En l'eix vertical es representen les àrees territorials segons els nivells d'increment o decrement que han patit en les dos dècades estudiades, tal com les acabem d'esmentar. Així, com més amunt del gràfic apareix una àrea territorial, major increment en les competències s'hi han observat, mentre que com més avall se situa, major estancament, o fins i tot major decrement de les competències ha observat la comarca o regió. Així, la lectura general del gràfic es pot simplificar de la manera següent:

En el quadrant superior de la dreta del gràfic se situen els territoris amb les **competències més altes que, amb tot, les han vist créixer en les dos darreres dècades**. Els casos paradigmàtics són el Maresme, que amb unes competències altes les ha vist créixer de manera molt important, o la Terra Alta, que tot i que l'any 1986 tenia una competència molt alta, també les ha vist créixer, sobretot les escrites.

En el quadrant superior de l'esquerra se situen els territoris amb les **competències mitjanes i baixes, però que han vist créixer la competència lingüística** de manera clara. Es poden identificar dos casos paradigmàtics i oposats. D'una banda, el Baix Llobregat, que amb un increment de les competències molt important ha copsat un nivell mitjà-alt en els darrers anys. Però de l'altra, la Regió d'Alacant, que amb un creixement més tímid ha mantingut un nivell important de deficiències lingüístiques.

En el quadrant inferior de la dreta se situen els territoris que, tot i mantenir unes **competències altes, han vist aturar i fins i tot reduir la penetració de les competències** en les dos darreres dècades. Els casos paradigmàtics són les Garrigues, que amb una competència molt alta, el coneixement oral del català s'ha mantingut estable i l'escrit ha augmentat, o el Pla de l'Estany, que tot i mantenir nivells alts de competència, en les dos darreres dècades ha vist reduir sensiblement les competències orals.

En el quadrant inferior de l'esquerra se situen **els territoris que tenen les competències baixes i que no han intensificat el coneixement del català**, o fins i tot, l'han vist reduir. Hi ha dos casos paradigmàtics: la Segarra, que actualment té una competència mitjana, però ha vist decaure de manera molt important la seua competència oral, i les Pitiüses, que també han vist minvar la seua competència oral en les dos darreres dècades i obté uns nivells mitjans de competència.

En aquest apartat hem analitzat les competències lingüístiques de les diferents àrees dels territoris de llengua catalana. Cal remarcar que no s'ha de confondre l'estudi de les competències lingüístiques amb altres dinàmiques sociolingüístiques, que són tant o més importants. L'estat de la transmissió intergeneracional de les llengües, la proporció de població parlant inicial de català, la proporció de neoparlants o l'ús de les

llengües són alguns punts clau en l'avaluació de la situació sociolingüística. Aquests requereixen una anàlisi aprofundida que la major part d'estadístiques encara no permeten fer en l'àmbit comarcal o regional. En aquestes pàgines tampoc no disposem dels suficients recursos ni espai que permeten aprofundir-hi. Però no per això hem de deixar de destacar la seua importància de cara a la recerca futura.

Les llengües de la immigració

Les recerques sobre les llengües de les noves immigracions no han estat abundants, i encara són moltes les incògnites lligades amb l'estructura de la immigració i les seues llengües. Algunes de les recerques dels darrers anys permeten fer una imatge general de la composició sociolingüística d'aquesta immigració. Un cas que cal remarcar és el de *l'Enquesta nacional d'immigrants* de l'any 2007.³¹ En *l'Informe* present no aprofundirem en aquest aspecte, però no podem deixar de mostrar els resultats d'aquesta recerca per als tres principals territoris de llengua catalana.

Segons aquest estudi, **la major part de la immigració dels tres territoris és de llengua castellana**, amb el 39,7% d'immigrants de llengua inicial castellana. Li segueixen, el de les llengües indoeuropees (com l'anglès o l'alemany, etc.) amb el 23,5% de la immigració, el de les llengües romàniques (com el romanès, etc.) amb el 16,8% i el de les llengües afroasiàtiques (com l'amazic i l'àrab) amb el 13%. La seua distribució és força similar als tres territoris, però amb algunes diferències remarcables. Mentre que **a les Balears i el País Valencià la presència del grup de parlants de castellà (40,4% i 34,3%, respectivament) és similar al de llengües indoeuropees (31,8% i 33,3%, respectivament), a Catalunya el grup castellanoparlant inicial és especialment present (43,6%)**, i els altres tres grups són menors, amb una presència similar: les llengües afroasiàtiques (16,9%), les romàniques (15%) i les indoeuropees (14,5%). Vegeu-ho a la Taula 4.

Taula 4 – Immigrants segons tipologia lingüística de la llengua inicial. Enquesta nacional d'immigrants, 2007 (INE). Percentatges.

	Total	Castellà	Romàniques (altres)	Indoeuro_ pees (altres)	Oriental	Africanes	Afro_ asiàtiques	Altres
Balears (Illes)	100,0	40,4	14,0	31,8	0,9	0,9	8,3	3,7
Catalunya	100,0	43,6	15,0	14,5	2,8	1,5	16,9	5,8
País Valencià	100,0	34,3	19,9	33,3	1,1	0,3	8,9	2,1
TLC	100,0	39,7	16,8	23,5	1,9	1,0	13,0	4,1

Taula d'elaboració pròpia a partir de les dades de l'estudi. El color de les cel·les varia, per files, del verd intens per als percentatges més grans al groc per als percentatges més baixos.

³¹ INE. *Immigrantes por comunidad autónoma según tipología lingüística de la lengua materna* <<http://www.ine.es/jaxi/tabla.do?path=/t20/p319/a2007/p02/i0/&file=04007.px&type=pcaxis&L=0>>. Idescat. *Immigrants segons tipologia lingüística de la llengua materna* Metodologia. Catalunya. <<http://www.idescat.cat/territ/BasicTerr?TC=5&V0=3&V1=0&V3=3763&V4=3834&ALLINFO=TRUE&PARENT=1&CTX=B>>

Altres estudis

En el present *Informe sobre la situació de la llengua catalana. 2011* es tracta diverses recerques que actualitzen el coneixement sobre la realitat sociolingüística de la llengua catalana. Alguns ho fan amb informació sobre tots els territoris de llengua catalana, com els que hem tractat en aquest punt, i altres sectorialitzen la recerca respecte d'algun dels territoris, com els que tractarem en els punts vinents. Cal fer notar, però, que a més de les recerques que tractem amb més profunditat, n'hi ha altres que han vist la llum recentment. Com és ben lògic, l'espai que es disposa en aquest *Informe* i el mateix objectiu de síntesi que ens regeix no permet aprofundir en totes aquestes altres recerques. Amb tot, no voldríem deixar passar l'oportunitat per a citar-ne les principals.

En primer lloc, cal posar l'accent en la tasca compiladora del número 21 de la revista *Treballs de Sociolingüística Catalana* (Societat Catalana de Sociolingüística 2011), on es pot trobar alguns articles amb una visió de conjunt sobre la recerca demolingüística als territoris de llengua catalana, tals com l'article *La demolingüística en els territoris de llengua catalana* de Joaquim Torres, *La transmissió lingüística del català: estat de la qüestió i avaluació analítica* d'Antoni Mas i Brauli Montoya, *Per una sociolingüística prospectiva: de la profecia a la prospectiva*, d'Ernest Querol, i *El procés de normalització del català en els mitjans de comunicació: notes sobre l'evolució de la recerca, 1980-2010* de Josep Gifreu.

En segon lloc, el llibre *L'avaluació de les habilitats d'expressió oral en català: tendències i evolució* (Vila i Moreno 2011) fa una revisió de les ferramentes per a l'avaluació de les competències lingüístiques. Es tracta del número 8 de la col·lecció "Xarxa CRUSCAT", editat per F. Xavier Vila i Moreno i amb textos de Llorenç Comajoan, Eva Gomàriz i Neus Nogué.

També altres treballs al voltant de les qüestions sociolingüístiques han vist la llum, com *Les llengües al sofà* d'Emili Boix-Fuster i Rosa M. Torrens (2012) o *De política i planificació lingüística: mirades contemporànies a l'ecosistema comunicatiu català* de Miquel Àngel Pradilla (2011).

A finals de l'any 2009 Ernest Querol i Miquel Strubell van publicar un aprofundit estudi intitulat *Llengua i reivindicacions nacionals a Catalunya. Evolució de les habilitats, dels usos i de la transmissió lingüística (1997–2008)* on explotaven una extensa enquesta feta per la Universitat Oberta de Catalunya sobre qüestions sociolingüístiques, relacionades amb la identitat nacional, i comparant-la amb la primera enquesta sociolingüística realitzada per la Generalitat de Catalunya l'any 1997 (Querol i Strubell 2009).

A principis de l'any 2011 Albert Fabà i Mireia Llaberia van publicar un informe sobre les qüestions sociolingüístiques de l'enquesta *Panel de desigualtats socials a Catalunya (PaD)*³² entre els anys 2001 i 2005 (Fabà i Llaberia 2011).

El Consell de l'Audiovisual de Catalunya elabora cada any un estudi sobre els mitjans audiovisuals a Catalunya i té en compte algunes qüestions sociolingüístiques. Són accessibles les últimes dades de l'Informe de 2010 (Consell de l'Audiovisual de Catalunya 2010; Direcció General de Política Lingüística 2011: 248) i de 2009 (Consell de l'Audiovisual de Catalunya 2009).

El Centre d'Investigacions Sociològiques del Govern d'Espanya va realitzar diferents recerques amb alguns continguts sociolingüístics d'interès, les matrius dels quals són a disposició dels investigadors. Per exemple, va fer un estudi panel per a les eleccions autonòmiques de Catalunya,³³ el País Valencià³⁴ i les Illes Balears.³⁵ També va realitzar una enquesta per a les eleccions municipals a Barcelona.³⁶ Amb tot, només per a l'estudi a Catalunya es va incorporar preguntes sociolingüístiques, tals com la llengua inicial, la competència lingüística en català o l'opinió sobre la política lingüística dels enquestats.

El Periódico de Catalunya també va publicar les tabulacions i la matriu de dades del *Baròmetre d'Opinió Política a Catalunya* de maig de 2012, amb la pregunta sobre llengua habitual creuada amb d'altres de sociodemogràfiques i de comportament polític.³⁷

2.1.3 Situació i evolució sociolingüística a Catalunya

El Baròmetre de la Comunicació (2011)

La Xarxa CRUSCAT va presentar l'informe *El català, al 2011: capacitat d'atracció i llengua de consum als mitjans*, sobre les últimes dades del Baròmetre de la Comunicació a Catalunya (Torres 2012). En la recerca **es reiterava la capacitat d'atracció que mostra la llengua catalana**. El 9,9% de la població de llengua inicial castellana de

³² Observatori de les desigualtats < <http://www.obdesigualtats.cat/>>

³³ 7710/0 Preelectoral y postelectoral de Cataluña. Elecciones Autonómicas 2010. Panel. <http://www.cis.es/cis/opencm/CA/1_encuestas/estudios/listaMuestras.jsp?estudio=11584>

³⁴ 2872/ Preelectoral elecciones autonómicas y municipales 2011. Comunidad Valenciana http://www.cis.es/cis/opencm/es/1_encuestas/estudios/ver.jsp?estudio=10984 i 2892/ Postelectoral elecciones autonómicas y municipales 2011. Comunidad Valenciana http://www.cis.es/cis/opencm/es/1_encuestas/estudios/ver.jsp?estudio=11504

³⁵ 2874/ Preelectoral elecciones autonómicas 2011. Comunidad autónoma de las Islas Baleares http://www.cis.es/cis/opencm/es/1_encuestas/estudios/ver.jsp?estudio=11026 i 2902/ postelectoral elecciones autonómicas y municipales 2011. Comunidad autónoma de las Islas Baleares http://www.cis.es/cis/opencm/es/1_encuestas/estudios/ver.jsp?estudio=11764

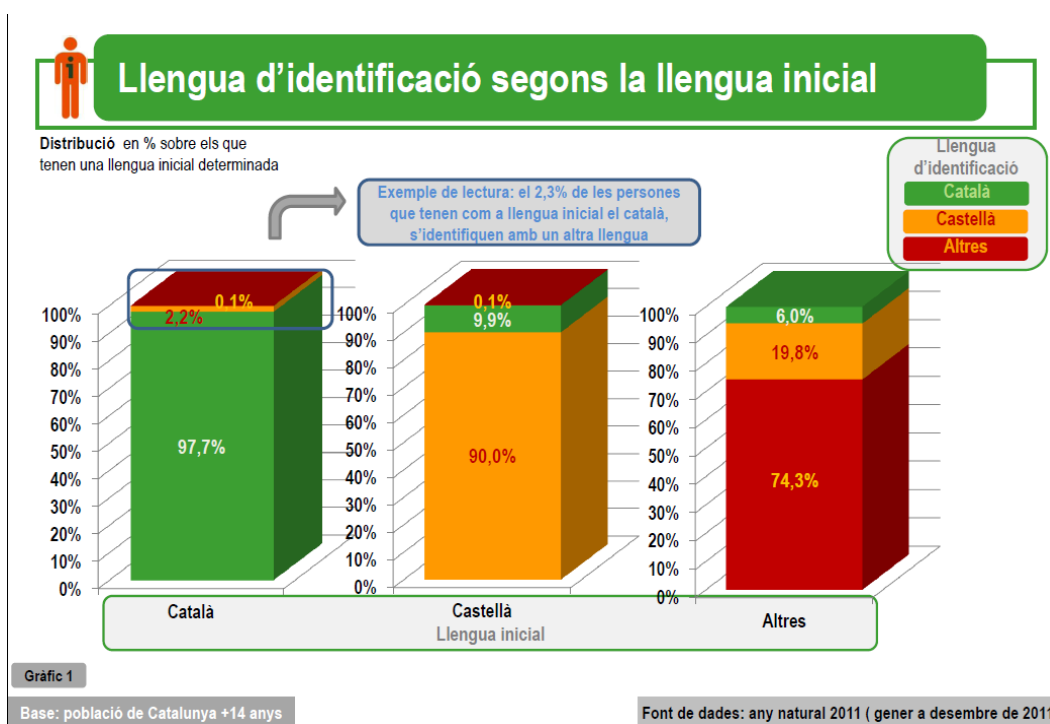
³⁶ 2866/ preelectoral elecciones municipales 2011. Barcelona http://www.cis.es/cis/opencm/es/1_encuestas/estudios/ver.jsp?estudio=10864 i 2890/ postelectoral elecciones municipales 2011. Barcelona http://www.cis.es/cis/opencm/es/1_encuestas/estudios/ver.jsp?estudio=11824

³⁷ El Periódico de Catalunya (16/5/2012) *El Baròmetre del GESOP de primavera, al complet* <http://www.elperiodico.cat/ca/noticias/politica/barometre-gesop-primavera-complet-1784082>

Catalunya tenia com a llengua d'identificació el català, i entre els parlants inicials d'altres llengües aquesta proporció era de fins al 6%, favorable al català. Contràriament, l'erosió del grup de parlants inicials de català era molt menor, i només el 2,2% d'aquests tenia el castellà com a llengua d'identificació, a més del 0,1% que declaraven altres llengües.

El fet que a Catalunya els parlants inicials de castellà i de català agrupen la major part de la població converteixen els fluxos entre aquests dos grups en els corrents principals de la societat catalana. Aquest índex positiu d'atracció de la llengua catalana només era matisat per la important capacitat d'atracció del castellà com a llengua d'identificació entre els parlants inicials de llengües altres (19,8%). Amb tot, el seu volum quantitativament menor no arribava a esborrar l'atracció general de la llengua catalana a Catalunya. Vegeu-ho al Gràfic 7.

Gràfic 7 – Llengua d'identificació segons la llengua inicial a Catalunya. Baròmetre de la Comunicació, 2011. Percentatges.

Font: Informe (Torres 2012).

L'Informe aprofundia en el fet de detectar els sectors no catalanoparlants inicials més associats amb aquesta atracció del català com a llengua d'identificació. S'apuntava que **els grups on es produïa majors fluxos d'atracció cap al català com a llengua d'identificació eren els nascuts al país fills de la població vinguda d'altres territoris, la població amb el nivell d'estudis superiors o la població amb un sentiment de catalanitat més arrelat.**

La comparació de la llengua inicial i la llengua d'identificació segons l'origen geogràfic familiar mostrava que la població nascuda als territoris de llengua catalana que no tenia cap progenitor autòcton, o només en tenia un, observaven un increment d'11,5 i 8,1 punts favorables al català, respectivament. En el cas de la població nascuda a la resta de l'Estat, o en un país de llengua diferent a la castellana, aquest increment obtenia valors menors, de 5,7 i 4,8 punts, respectivament. Un dels grups que mostrava menor atracció pel català com a llengua d'identificació era el dels estrangers nascuts a països de llengua castellana, on només un 0,9% havia estat atret pel català.

Pel que fa al nivell d'estudis, la població amb estudis universitaris era la que destacava pel major flux d'atracció cap al català, de 5,6 punts en els estudis universitaris de 1r cicle i de 6,9 punts en els de 2n cicle.

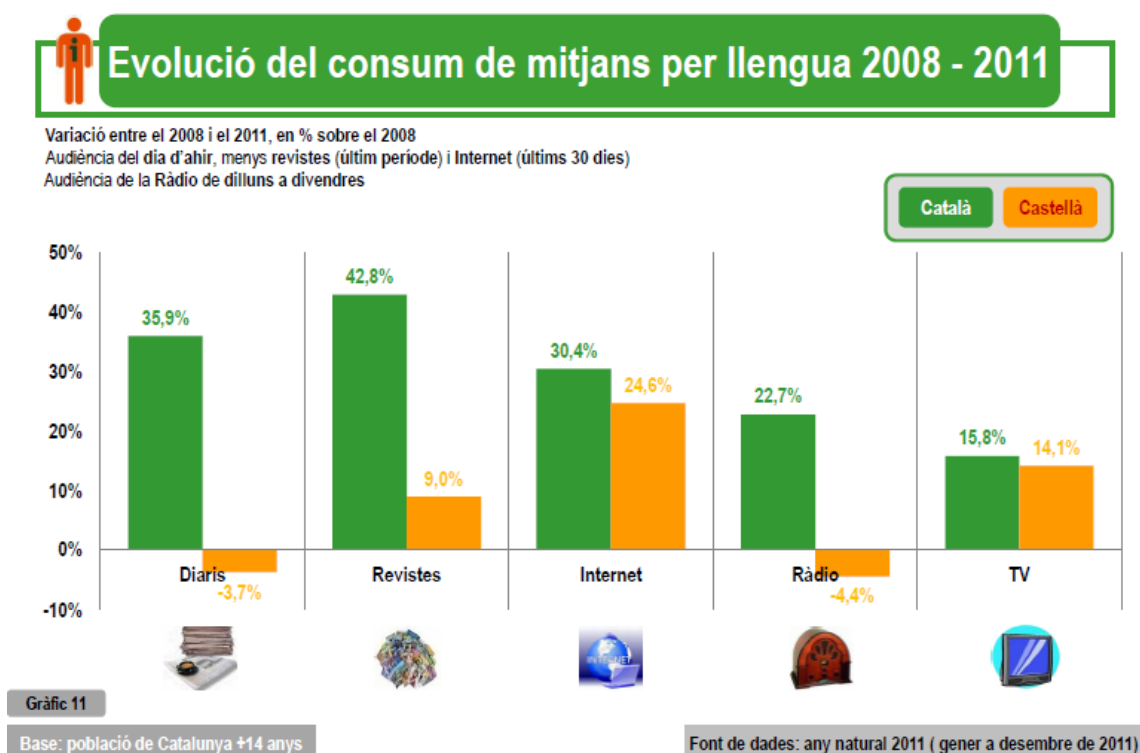
Segons el sentiment d'identitat col·lectiva respecte el pol català – espanyol, els fluxos majors es produïen en la població que responia que se sent més catalana que espanyola, amb un increment de 8,4 punts, però també en els que declaraven sentir-se només catalans (increment de 5,6 punts) o tan espanyols com catalans (increment de 5,4 punts). Tant entre els que se sentien més espanyols que catalans, com entre els que només se sentien espanyols, pràcticament no hi havia variació entre la llengua inicial i la llengua d'identificació.

Finalment, l'informe mostrava algunes qüestions relacionades amb la llengua de consum dels mitjans de comunicació. **El 74,5% de la població estudiada (4.795.000 persones) consumia almenys un mitjà de comunicació en català.** El mitjà més catalanitzat era la ràdio, on pràcticament hi havia el mateix consum en català (33,1%) que en castellà (34,6%). La televisió, que és un mitjà consumit quasi universalment, també obtenia uns índexs alts de consum en català, del 55,2% de la població, però que era superat de llarg pel castellà (79,9%). Les relacions del consum en cada llengua eren paregudes a les de les revistes, on el 33% ho feia en català i el 51,3% ho feia en castellà. En el cas d'Internet, la relació entre les dues llengües era molt més favorable al castellà (62,1%) que al català (33%). Finalment, la premsa, que era consumida pel 44,3% de la població, obtenia un consum encara més favorable al castellà (35,2%), i només el 15,9% de la premsa era consumit en català.

Aquestes proporcions es veïen associades en el consum que feia la població segons la seua llengua inicial. Els catalanoparlants inicials feien un consum molt majoritari de ràdio en català, i també sensiblement major en català de televisió o Internet, però no en el cas de les revistes i els diaris. Per contra, els castellanoparlants inicials feien un consum majoritari de tots els mitjans en la seua primera llengua, i només en el cas de la televisió feien un consum molt important en català (40,2%). En el cas de la ràdio i les revistes, el consum en català era significatiu, però molt allunyat de les proporcions de consum en castellà. Els parlants inicials d'altres llengües, en oposició, feien un consum molt alt de ràdio en català, més que en televisió i revistes, on també feien un consum significatiu.

Pel que fa a l'evolució del consum de mitjans en català que observava el Baròmetre de la Comunicació des de l'any 2008 fins a l'actualitat, **el mitjà que més havia incrementat el consum en català havia estat la premsa**, que havia vist disminuir la proporció de població que el consumia en castellà, mentre s'incrementava el consum en català. En les revistes també s'havia observat un increment del català, amb un augment del consum del castellà molt inferior al gran avenç en català. En el cas de la ràdio, paral·lel al de la premsa, el consum en castellà havia disminuït, mentre que el consum en català havia crescut de manera molt important. En el cas de la televisió i Internet, el consum havia tendit a créixer de manera molt similar en les dos llengües. Vegeu-ho al Gràfic 8.

Gràfic 8 – Evolució del consum de mitjans de comunicació segons la llengua a Catalunya. Baròmetre de la Comunicació, 2011. Percentatges.

Font: Informe (Torres 2012)

L'Enquesta sobre condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya (1985-2006)

L'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona³⁸ va iniciar l'any 1985 una enquesta sobre les condicions de vida i els hàbits de la població a l'àrea de Barcelona amb un important apartat de preguntes sociolingüístiques. L'estudi va tenir rèpliques

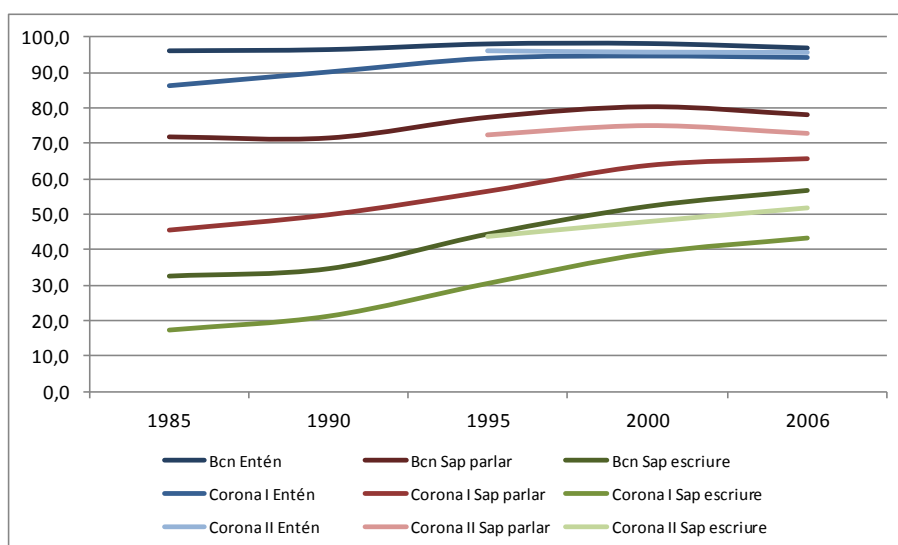
³⁸ Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona <<http://www.iernb.uab.es/>>

successives, ampliant-lo territorialment, fins a l'actualitat.³⁹ Aquesta enquesta, que es va iniciar l'any 1985 en els 27 municipis més propers a Barcelona, agrupats en aquell moment en la Corporació Metropolitana, va continuar l'any 1990 amb una àrea ampliada de 129 municipis i que agrupava cinc comarques (Regió I): Barcelonès, Baix Llobregat, Maresme, Vallès Occidental i Vallès Oriental. L'any 1995 s'afegia a aquest territori les comarques de l'Alt Penedès i el Garraf, formant la Regió Metropolitana de Barcelona. Aquesta regió, que finalment ha servit per a les anàlisis contemporànies, se subdividia en tres àrees: la ciutat de Barcelona, la Primera Corona (L'Hospitalet de Llobregat, Badalona, Sant Adrià de Besòs i Santa Coloma de Gramenet) i la Segona Corona, que aplegava la resta del territori. L'any 2000 l'estudi es realitzava a tota la província de Barcelona, i els anys 2006 i 2011 es feia extensiu a tot Catalunya.

En primer lloc, observàvem que **Barcelona ciutat liderava els nivells de competència lingüística a la Regió Metropolitana**, amb valors sensiblement més alts que els de tot Catalunya. A més, **la Segona Corona també se situava en la franja alta de competències** de la Regió, però amb valors sensiblement menors als de la mitjana catalana. **Pel que fa a la Primera Corona, les competències eren molt baixes els anys 80**, amb un 45,5% de població que declarava saber parlar el català. **Al llarg de dos dècades aquestes competències es van anar ampliant**, amb un creixement molt més intens que a la resta de la Regió al llarg dels anys 90. Però l'any 2006 aquesta Primera Corona se situava encara en una competència oral del 65,5%, dada a la qual calia sumar que un percentatge una mica més alt que la mitjana catalana, del 5,8%, declarava no entendre la llengua. De fet, les competències lingüístiques en català creixien de manera més intensa al llarg dels anys 90 que no pas en la dècada posterior, almenys a Barcelona i en aquesta Primera Corona. Els canvis exògens produïts per l'arribada massiva de nova població al·loglota i castellanoparlant es veien reflectits en les dades sobre la competència lingüística en català. Vegeu-ho en el Gràfic 9.

³⁹ Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya (ECVHP)
<<http://www.enquestadecondicionsdevida.cat/quees.htm>>

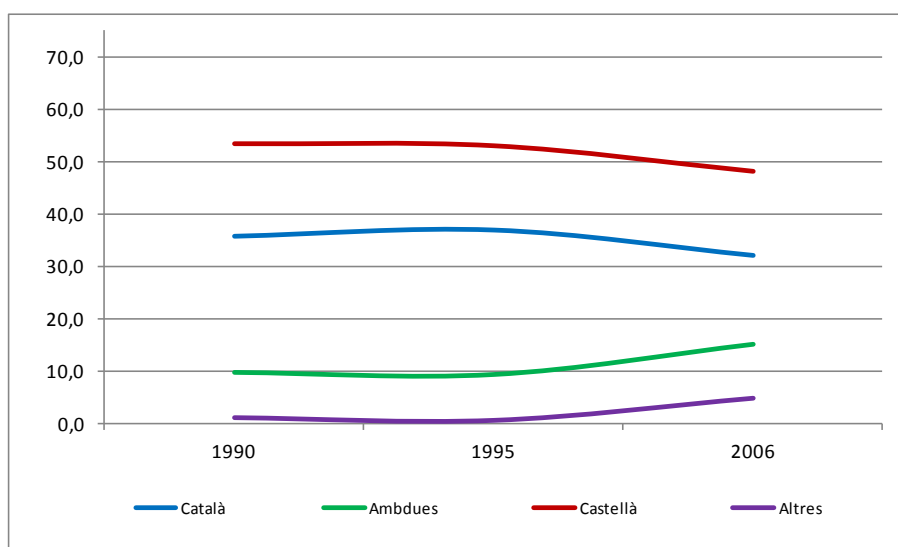
Gràfic 9 – Competències lingüístiques (entendre, saber parlar i saber escriure) a Barcelona, la Corona I i la Corona II. Enquesta de condicions de vida, 1985–2006. Percentatges.

Font: Elaboració pròpia a partir de (Subirats 2012: 48).

Per a l'exploració d'aquesta sèrie d'enquestes, Marina Subirats, que inicialment va dirigir la recerca, va publicar una anàlisi longitudinal sobre les diferents enquestes des de l'any 1985 fins a l'any 2006 (Subirats 2012). En aquestes anàlisis també trobem anàlisis sociolingüístiques molt riques en interpretacions sobre les llengües en la Regió Metropolitana de Barcelona al llarg dels 16 anys dels quals es disposava de dades. La tendència general a la Regió (set comarques) era de decreixement en el percentatge de població que tenia el castellà com a llengua d'identificació (-5,4 punts) i també del català (-3,7 punts). Aquest decreixement es devia en part a l'augment de població que s'identificava amb altres llengües (+3,6 punts), però sobretot, i això es tractava d'un canvi endogen, per l'augment de població que declarava simultàniament el català i el castellà com a llengües d'identificació (+5,4 punts). Vegeu-ho al **Gràfic 10**.

Gràfic 10 – Llengua d'identificació a la Regió Metropolitana de Barcelona (Barcelona i les dos corones). Enquesta de condicions de vida, 1985–2006. Percentatges.

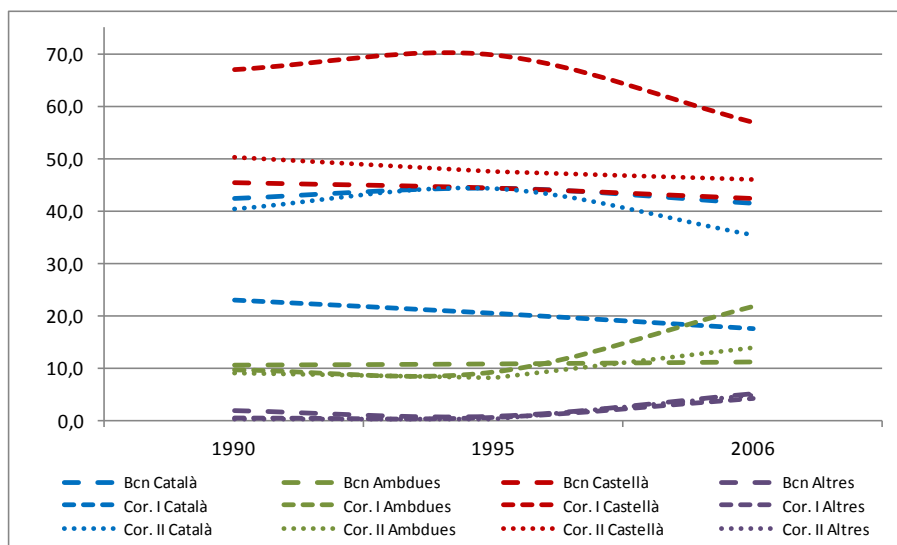

Font: Elaboració pròpia a partir de (Subirats 2012:50)

Amb tot, aquest canvi no era homogeni en tot el territori de la Regió Metropolitana de Barcelona. **La Primera Corona era el territori en què es produïa els canvis més importants.** En aquesta àrea era on es concentrava els majors canvis pel que fa a la llengua d'identificació, on el castellà perdia terreny (−10,1 punts), sobretot lligat amb un creixement molt important de població que s'identificava amb ambdós llengües (+12,1 punts), i que no afectava tant els que s'identificaven amb el català (−5,4 punts). Les llengües altres observaven increments de només 3,5 punts.

En la Segona Corona els canvis eren una mica més matisats que a la Primera Corona, i afectaven una mica més negativament el català (−5 punts) que el castellà (−4,4 punts). Favorables tots dos canvis tant al creixement dels que s'identificaven amb les dues llengües com els que s'identificaven amb altres llengües. Per contra, Barcelona ciutat era l'àrea amb major estabilitat, i on només s'observava un lleuger creixement de població que s'identificava amb altres llengües (+3,3), en contraposició al decreixement dels que s'identificaven amb el castellà (−3,2).

Gràfic 11 — Competències lingüístiques (entendre, saber parlar i saber escriure) a Barcelona, la Corona I i la Corona II. Enquesta de condicions de vida, 1985–2006. Percentatges.

Font: Elaboració pròpia a partir de (Subirats 2012: 50).

Les mateixes anàlisis segons els diferents grups d'edat també ens indicarien que al llarg de les dos dècades aquest creixement dels que s'identifiquen amb les dues llengües a la Regió Metropolitana de Barcelona tindria lloc en els grups de població més jove (Subirats 2012: 53). Entre la població de menys edat, tot i que la presència del català era menor que la del castellà, s'observava una estabilització percentual del català. Això es devia al fet que el català no retrocedia posicions a nivell proporcional, mentre que el castellà estava observant una pèrdua percentualment important, d'una banda pel creixement de la població al·loglota, però, sobretot, pel creixement de població que declarava identificar-se amb les dues llengües.

On millor es percebia els canvis ocorreguts a la Regió Metropolitana de Barcelona era en l'evolució lingüística en el si de les famílies (Subirats 2012:55). Davant la pregunta "20. Pot indicar-me quina és la seva llengua i la de cadascuna de les persones que conviuen amb vostè?" es podia veure l'evolució de les llengües en l'estructura familiar. En general, s'observa una evolució favorable a la identificació amb les dos llengües, que sobretot es veia afavorit per les famílies d'origen castellanoparlant, i que no afectava, almenys d'una manera prominent, a les famílies d'origen catalanoparlant.

L'any 2006 la major part de **les famílies eren homogènies lingüísticament**, ja fos perquè la llengua d'identificació era el català tant per als progenitors com per als fills (24%), o perquè era el castellà en ambdós casos (31,1%). Les famílies amb combinacions de català i castellà (i/o altres llengües) eren un grup important, però amb mesures menors (15,9%). La resta d'opcions eren ocupades majoritàriament per canvis en la llengua d'identificació de les diferents generacions amb **fluxos favorables al català**. Per exemple, un grup ben quantios era el de les famílies bilingüitzades, això

és, on els fills s'identificaven amb ambdós llengües a pesar que els progenitors no s'identificaven amb el català (13,6%), sobretot perquè ho feien només amb el castellà. I també eren quantioses les famílies que s'havien catalanitzat (8%), compostes sobretot per fills que s'identificaven només amb el català, tot i que els progenitors ho feien amb aquesta llengua i el castellà. Per contra, les famílies que havien sofert un procés de descatalanització, això és, on els fills no declaraven el català com a llengua d'identificació a pesar que sí que ho feien els pares encara que fos de manera simultània amb altres opcions, eren només el 2,1%. Finalment, les famílies amb parlants d'altres llengües eren el 2,1% a l'estudi.

L'evolució d'aquestes tipologies familiars en la Regió Metropolitana de Barcelona en els darrers 11 anys (1995–2006) havia estat sobretot favorable a les opcions bilingües. La tipologia de família que més havia minvat proporcionalment van ser les compostes només per membres castellanoparlants (–12,2 punts). Per contra, aquest canvi s'havia vist compensat sobretot pel de les famílies que s'havien bilingüitzat (+6,1 punts) o bé les que combinaven ambdós llengües en les dos generacions (+4,9 punts). Les famílies compostes per membres només catalanoparlants també havien minvant proporcionalment (–5,1 punts), però s'havien vist restablertes, almenys en part, per les famílies en què els fills tenien només el català com a llengua d'identificació, mentre que els progenitors solien combinar-les les dues (+3,1 punts).

Marina Subirats encaixava aquestes dades en un context històric, a partir d'una etapa on el català era una llengua “marginada”, un tema “altament sensible, perquè no apel·la a un problema funcional de comprensió entre els individus, sinó a unes relacions de poder entre grups, que es mesuren, entre altres coses, per la capacitat de convertir els seus trets culturals i sobretot la seva llengua en llengua dominant”. El fet sociolingüístic s'articulava per una llengua catalana que era “mancada d'un estat propi que la imposi com a llengua oficial”, sumada a unes “migracions de gent procedent de condicions més pobres” amb una “entrada per baix” i “que sol tenir com a efecte una mobilitat ascendent dels nadius”.

Amb referència a l'estructura social de la Regió Metropolitana de Barcelona, que era l'objectiu principal de la recerca de Marina Subirats, s'estudiava l'associació entre la llengua d'identificació i les diferents classes socials. **Segons Subirats, “al llarg del temps han mostrat [les anàlisis] que la composició lingüística de cada grup social és, a la Regió Metropolitana, el millor predictor del lloc jeràrquic que ocupa dins l'estructura social”.** Aquestes classes eren formades per un amplí ventall de variables sobre les condicions de vida i els hàbits de la població de la Regió (Subirats 2012: 415). Subirats manifestava en diferents ocasions que la llengua era un factor altament associat a l'estructura social catalana, i conclouia que “les migracions tenen relació amb els grups i les classes socials”, atès que “s'insereixen en una societat per la seva base”. Pel fet que “la segona generació d'immigrants, ja nascuda a la Regió

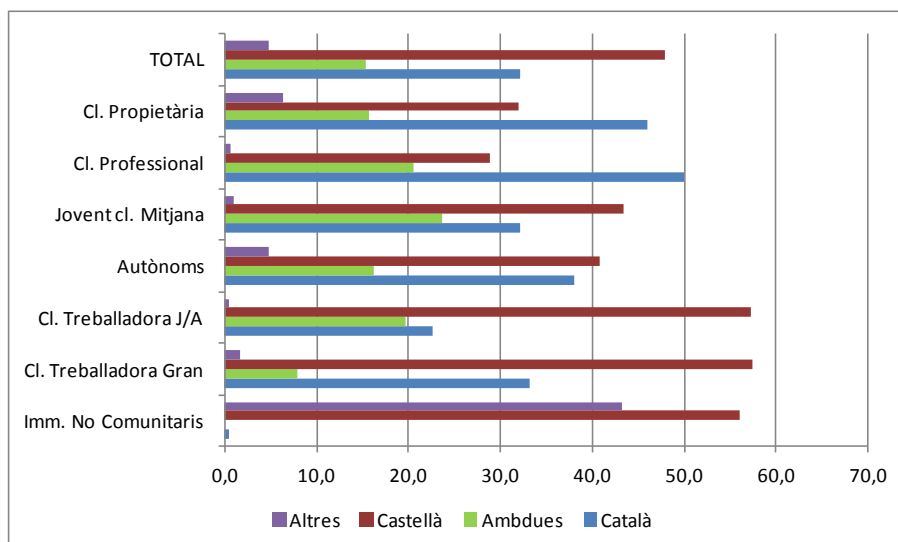
Metropolitana, manté, en molts sentits, rastres del seu origen forà”, “l’indicador més interessant és el de la llengua que es considera pròpia”.

Subirats continuava definint aquestes classes socials segons la seua llengua d’identificació de la següent manera: “la gent de classe mitjana és, majoritàriament, nascuda a Catalunya, mentre que entre la gent de classe treballadora, en el seu conjunt, predominen les persones nascudes fora de Catalunya. Però amb una forta diferenciació segons les edats: la classe treballadora vella és majoritàriament procedent de l’antiga immigració espanyola, i entre la classe treballadora jove i adulta hi ha una fracció numèricament més importantment nascuda ja a Catalunya, i una altra de més reduïda nascuda sobretot fora de la Unió Europea. Entre el jovent de classe mitjana gairebé no hi ha immigrants: és un grup nascut en una gran majoria a Catalunya. Ara bé, quan ens fixem en quina és la seva llengua, queda clar el fet que haver nascut a Catalunya ja no suposa automàticament l’adopció del català com a llengua pròpia”.

Continuava el relat afirmant “[p]erò en la classe mitjana la tendència a dir que el català és la seva llengua, sigui com a llengua única, sigui com a llengua compartida amb el castellà, és molt superior a la que s’observa en la classe treballadora.” “D’aquí que la llengua [...] es presenti a la Regió Metropolitana com un indicador d’una major probabilitat de pertinença a una o altra classe, encara que tant en la classe mitjana com en la classe treballadora trobem persones que pertanyen al grup lingüístic català o al castellà, i en la classe treballadora jove i adulta, s’observi també la propensió al bilingüisme que es ben visible en la classe mitjana.”

Observant la composició sociolingüística de cada grup, tot i que cap de les categories és homogènia, si que és clar que tant la classe professional com la classe propietària es componen sobretot de població que té el català com a llengua d’identificació (50% i 46%, respectivament). Per contra, les classes treballadores es componen d’una majoria de membres que s’identifiquen amb el castellà, amb el 57% dels seus efectius. Els grups amb una composició mixta més equilibrada són el dels autònoms, en què es registra una identificació amb el català del 38% i amb el castellà del 40,9%, i el dels jòvens de classe mitjana, que es compon per un 32,1% de persones que s’identifiquen amb el català, un 43,4% amb el castellà, i aglutina el grup més gruixut de població que s’identifica amb les dos llengües d’una manera simultània, amb el 23,6%. Finalment, el grup d’immigrants no comunitaris es compon, en aquest estudi, per un 56,1% de població que s’identifica amb el castellà, i un nodrit grup del 43,3% que s’identifica amb altres llengües diferents del català i el castellà. Vegeu-ho al **Gràfic 12**.

Gràfic 12 – Llengua d'identificació segons l'estructura social a la Regió Metropolitana de Barcelona (Barcelona i dos Corones). Enquesta de condicions de vida, 2006. Percentatges.

Font: Elaboració pròpia a partir de (Subirats 2012: 186).

2.1.4 Situació i evolució sociolingüística al País Valencià

La transmissió familiar del valencià. Montoya; Mas (2011)

Brauli Montoya i Antoni Mas publicaven l'any 2011 les conclusions d'una importantíssima recerca sobre la transmissió familiar de la llengua al País Valencià (Montoya Abat i Mas i Miralles 2011). Aquests investigadors, des de la dècada dels anys 90, efectuaven una recerca qualitativa sobre **els processos de substitució lingüística que han afectat les famílies d'algunes àrees valencianes**. En l'estudi presentaven un total de 622 entrevistes de final obert en una selecció de 14 poblacions de l'entramat urbà valencià: València, Alacant, Castelló de la Plana, Alcoi, Elx, Sagunt, Burjassot, Alzira, Borriana, Gandia, Sant Vicent del Raspeig, Elda, Petrer i Guardamar. Continuant allò descrit per Ninyoles, els autors encaixaven el procés sociolingüístic contemporani en una sèrie de tres etapes històriques.

Inicialment el procés, al segle XVI, va afectar només part de la noblesa, l'aristocràcia i l'alta clerecia sense difondre's en altres capes socials. Tant en aquesta etapa, com en totes les que li seguien posteriorment, el procés es trobava amb unes limitacions patents: la (in)competència lingüística en castellà de la població. El fet que l'alfabetització generalitzada (en castellà) no es va produir fins ben entrat el segle XX, va fer que gran part dels estrats socials no interromperen la transmissió per no tenir la suficient competència lingüística.

En una **segona etapa**, a finals dels anys 30 i inicis dels anys 40 del segle XIX, algunes famílies de la burgesia de la ciutat de València van iniciar l'hàbit de parlar en castellà als fills, com a signe de classe. Aquest inici del procés va coincidir amb la instauració a

Espanya d'una monarquia liberal, favorable a aquestes classes socials. El tall de la transmissió lingüística per part de les famílies econòmicament més afavorides va ser part del procés per distingir-se d'altres estrats socials, com la menestralia. El procés s'iniciava a la ciutat d'Alacant unes dècades més tard, però aquí la seua difusió per totes les capes socials es va fer a una velocitat molt major. En el cas de Castelló de la Plana el procés no pareix que al llarg del segle XIX s'escampara amb la mateixa força, i els primers casos observats a la ciutat van quedar aïllats. En el cas d'Alcoi, tercera ciutat més poblada en aquell moment, la burgesia industrial que s'hi va gestar començava a trencar la transmissió a partir de la dècada del 1880.

Al llarg del segle XX el procés continuava amb una difusió important entre la burgesia de les quatre ciutats, i ja es difonia entres les capes socials menys benestants de València i Alacant. En la dècada de 1910 el procés també començava a Elx, que seguia en grandària a aquestes altres quatre ciutats. Tot i que el procés s'iniciava més tardanament en aquesta ciutat, el seu recorregut era més ràpid, atès que l'alfabetització en castellà era més generalitzada, i a partir dels anys 50 i 60 d'aquesta dècada es començava a trencar la transmissió del català entre les seues classes treballadores. Vegeu l'inici i el desenvolupament del procés en aquestes ciutats a la Taula 5.

Taula 5 – Sorgiment i periodització del procés d'interrupció de la transmissió del valencià a les cinc ciutats valencianes on primerament s'enceta el fenomen.

Segle XIX	Anys 30	València			
	« 40				
	« 50		Alacant		
	« 60				
	« 70			Castelló	
Segle XX	« 80				Alcoi
	« 90				
	« 00				
	« 10				Elx

Font: (Montoya Abat i Mas i Miralles 2011: 228).

A partir del segle XX el procés es difon territorialment en ciutats mitjanes com les citades més amunt, i continua el seu camí en altres al llarg del segle. En els anys 20 s'inicia a Sagunt, Burjassot i Petrer; els anys 30, a Alzira, Borriana i Sant Vicent; i els anys 40, a Gandia i Guardamar. Després de la Guerra Civil s'inicia la **tercera etapa**

d'aquest procés d'interrupció, marcat per una difusió coactiva del tall de la transmissió. Així, en aquesta etapa es produeix la generalització de la interrupció de la transmissió familiar en els barris perifèrics de menor estatus social a les grans ciutats, així com a gran part de les ciutats mitjanes del País. Els anys 60 representen un punt d'inflexió, amb una expansió màxima del procés.

Els primers estudis quantitius fets en acabar el període franquista apuntaven que el tall de la transmissió intergeneracional del valencià s'havia generalitzat en importants capes socials valencianes. Però **els estudis més contemporanis (2004) apuntaven que aquest tall s'havia pogut aturar**, i fins i tot revertir, en alguns casos. Cal remarcar, però, que a pesar que el procés s'havia aturat, la base demogràfica a partir de la qual el valencià podia recuperar posicions era més feble que en el passat. Aquells qui no s'havien vist afectats directament per la interrupció mantenien la transmissió, però la major part dels qui ja no havien rebut el valencià pel tall, a dia d'avui no l'estaven recuperant.

Les dades de l'estudi de 2004, de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, apuntaven que en tot el territori el 40% de la població (que tenia fills) parlava valencià amb els seus progenitors, i el 39% el parlava amb els seus fills. Un decalatge mínim si es té en compte la perspectiva històrica valenciana. Per posar com a exemple el cas més proper, l'enquesta dirigida per Damià Mollà *et al.*, de l'any 1985, situava el decalatge en la transmissió familiar de la llengua en 25 punts negatius, representats en el 47% de la població valenciana que utilitzava el valencià amb els seus progenitors i el 22% que l'utilitzava amb els seus fills.

Amb tot, en l'enquesta de 2004 les àrees urbanes (de ciutats de més de 100.000 habitants) continuaven mantenint un important saldo negatiu de 9 punts entre els que parlaven català amb els progenitors (24%) i els que el parlaven amb els fills (15%). Cal dir, però, que resseguint en quin moment de la transmissió es produïa el decalatge en aquestes grans ciutats, el tall es produïa en el moment de triar la llengua parlada amb la parella (14% ho feia en valencià), i l'ús del català no es recuperava ja en transmetre-la als fills.

Les dades també apuntaven l'efecte que la immigració castellanoparlant de la segona meitat de segle havia pogut tenir en l'afermament de la interrupció. El cas d'Alcoi il·lustrava aquesta qüestió. La ciutat era a principis de segle xx una de les cinc ciutats més grans del país. Amb tot, no va copsar els nivells de creixement demogràfic que les altres quatre van patir al llarg del segle. Aquesta diferència coincideix també amb el fet que els nivells actuals de competència lingüística a Alcoi eren superiors respecte València, Alacant, Elx i Castelló. També s'apuntava que el fet que part del creixement demogràfic de la ciutat de València (i Castelló) es va formar amb immigració valencianoparlant de les àrees rurals va endarrerir el procés de substitució que el cap i casal havia iniciat abans que Alacant. Aquesta segona ciutat, tot i iniciar cronològicament més tard la interrupció, va rebre una important aportació

d'immigració de les comarques veïnes històricament castellanoparlants (Baix Segura i part del Vinalopó), que va acabar accelerant aquest procés iniciat internament.

Pel que fa als raonaments que manifesten els mateixos actors del procés valencià d'interrupció de transmissió lingüística, Montoya i Mas consideren que el que explica aquesta difusió del canvi sociolingüístic rau en la *distinció social*. Al País Valencià, el procés de modernització del segle xx va anar lligat amb l'ús del castellà. Les classes més altes adoptaren aquests hàbits molt primerament, i les capes socials inferiors l'imitaren. Evidentment, la generalització de l'escolarització en castellà va ser un dels peus essencials sobre el qual operava aquesta interrupció.

La recerca de Montoya i Mas localitzava en la seua conclusió **un procés, tímid, de reversió del trencament de la transmissió**. En les darreres dècades s'estava produint una aturada del procés de trencament, i els autors cloïen la recerca amb un capítol on s'analitzava els casos (limitats) de revernacularització de la llengua. Això és, s'estudiava la transmissió del valencià per part d'aquelles famílies on s'havia interromput la seua transmissió. En el cas de València ciutat, els investigadors reflexionaven sobre la possibilitat que s'estigués conformant un bloc revernacularitzador a l'àrea est de la ciutat (Benimaclet, Algirós, Poblat Marítims, Camins al Grau i Quatre Carreres). Aquesta revernacularització era diversa, i agrupava tant situacions en què els dos progenitors recuperaven el valencià per a transmetre'l als fills, com casos en què només ho feia un dels progenitors, o altres en què es produïen usos bilingües. En la major part dels casos, les línies escolars en valencià era l'argument amb més pes que s'aportava com a raó per la qual es revernacularitzava el valencià.

De la mateixa manera que l'escola va jugar un paper essencial en la difusió social del trencament de la transmissió del català, els autors remarquen que **les línies escolars en valencià eren el principal motor sobre el qual operava la revernacularització del valencià contemporània**. És lògic, per tant, que la seua evolució estigués condicionada a l'increment d'aquestes línies. Amb la diferència que el procés d'alfabetització en castellà va operar sobre el cent per cent de la població, i actualment cursen línies en valencià el 29% dels escolars.

2.1.5 Situació i evolució sociolingüística a Andorra (1995-2009)

El Govern d'Andorra portava a terme des de l'any 1995 una enquesta sociolingüística seriada amb abundant informació sobre les competències, els usos i les representacions lingüístiques de la població andorrana. L'estudi es va repetir en successives onades els anys 1995, 1999, 2004 i 2009, i aplegava informació comparable

sobre l'evolució sociolingüística de la població d'Andorra de 15 i més anys.⁴⁰ Els estudis han estat validats metodològicament segons els paràmetres habituals en sociolingüística, i reponderats en els casos que ha estat necessari.⁴¹

Parlants inicials de català

La configuració sociolingüística d'Andorra s'ha transformat de manera important en les dos darreres dècades. **A mitjan anys 90 les dades apuntaven que la llengua inicial majoritària de la població era encara el català.** L'any 1995, el 37,5% de la població declarava que va aprendre a parlar en català, a més el 3,3% declarava que ho havia fet en català juntament amb alguna altra llengua, sobretot el castellà. A més, el castellà conformava l'altre gran grup de parlants inicials a Andorra, aglutinant fins al 31,8% de la població. Així, entre els parlants inicials d'aquestes dos llengües se sumaven les tres quartes parts de la població. En la resta de l'espectre sociolingüístic només el portuguès superava una barrera significativa: un de cada deu adults andorrans declarava el portuguès com a primera llengua (11,9%), a més del francès que agrupava fins al 8,8%.

Però a finals dels anys 90 el català deixava de ser la llengua majoritària de la població andorrana, i anava reduint el seu espai fins a l'actualitat, amb un 23,7% del total. Aquest recés proporcional no es devia, però, a moviments homogenis. Així, mentre que l'any 1999 sobreixia el creixement del castellà, i s'aproximava als 2 parlants de cada 5 ciutadans andorrans, al llarg de la dècada següent prenia el relleu un progrés proporcional de parlants de portuguès. Vegeu-ho a la Taula 6.

⁴⁰ Les dades són cedides pel Govern d'Andorra per a la seua explotació en aquest Informe. Volem agrair la bona predisposició en l'accés a les dades per part del Centre de Recerca Sociològica de l'Institut d'Estudis Andorrans (CRES) <http://www.iea.ad/index.php?option=com_content&view=article&id=35&Itemid=24>, el Servei de Política Lingüística d'Andorra <<http://www.catala.ad/>> i l'empresa Hamilton Intelligence <<http://www.n-hamilton.com/catalan/>> que va fer el treball de camp dels tres primers estudis.

⁴¹ Les tres últimes enquestes (dels anys 1999, 2004 i 2009) mantienien l'equilibri, en alguns casos fil per randa, amb la nacionalitat de la població de 15 i més anys de les dades oficials del Departament d'Estadística del Govern d'Andorra <<http://www.estadistica.ad/>>. Es pren com a referència les dades oficials de l'any anterior al que es fa l'enquesta. Les diferències són inferiors en tots els casos als 1,5 punts percentuals. Ben al contrari, les fonts estadístiques apunten que l'enquesta de 1995, amb les ponderacions originals, tenia certs biaixos pel fet que en el moment de dissenyar l'estudi no es disposava d'aquesta informació per a calibrar-lo correctament. Dels biaixos, en cal remarcar alguns: els andorrans s'hi trobaven sobrerrepresentats en 7,1 punts, i els ciutadans amb passaport espanyol hi eren subrepresentats amb 5,1 punts percentuals menys. Així, a l'enquesta hi havia un 29,6% de passaports andorrans i un 45,6% d'espanyols, mentre que les dades oficials indicaven que aquestes proporcions eren del 22,5% i 50,8%, respectivament, l'any 1994. Tot i que gran part dels ciutadans amb passaport espanyol provenien dels territoris de llengua catalana, amb la qual cosa quedava patent el fet que la meitat tenien el català com a llengua inicial, aquest biaix podia afectar a l'alça les dades sobre el català de 1995. És per això que l'estudi de 1995 ha estat reponderat per tal d'adequar-se a la informació sobre l'edat i el passaport de la població de l'any 1995 (estadistica.ad). Aquests resultats de 1995, per tant, poden diferir lleument amb els publicats amb anterioritat pel Centre de Recerca Sociològica 2010, pel fet que aquests tenen un tractament propi. Pel que fa a les tres enquestes posteriors s'ha respectat les ponderacions amb què comptaven, pel fet que s'ajustaven més afinadament, i només s'ha calculat un factor de multiplicació en els casos que s'ha requerit disposar de dades absolutes. Cal que agràim la col·laboració de la consultora Hamilton, i en especial a Javier González-Casallo, que ens han ajudat a completar aquest procés de millora de les recerques.

Taula 6 – Llengua inicial de la població d'Andorra, de l'any 1995 a l'any 2009. Percentatges.

	1995	1999	2004	2009
Català (només)	37,5	31,3	26,3	23,7
Català i altres ll.	3,3	3,8	3,6	5,4
Castellà	31,8	37,9	38,3	37,9
Portuguès/gallec	11,9	10,7	14,3	17,9
Francès	8,8	8,4	8,9	9,0
Altres ll. o comb.	6,6	7,9	8,6	6,2
TOTAL	100	100	100	100

Font: Elaboració pròpia

Tot i l'aparent reculada proporcional de parlants inicials de català a Andorra, que passaven de ser el grup majoritari, amb el 37,5% l'any 1995, fins assolir la segona posició amb el 23,7% de l'any 2009, calia tenir en compte el canvi demogràfic ocorregut a Andorra, referenciat en l'apartat "Els fluxos demogràfics a Andorra". De fet, si les dades percentuals que hem mostrat fins aquí s'observen amb el nombre absolut de parlants que representen, obtindrem una perspectiva molt més realista del canvi demogràfic i sociolingüístic del país.

Així, tal com es pot observar en el Gràfic 13, **el nombre total de parlants inicials de català s'havia mantingut en un nivell molt similar al llarg de la dècada i mitja** de la qual comptem amb estudis. Pràcticament, 22.000 andorrans tenia el català com a llengua inicial, ja fos com a llengua inicial única o acompanyada d'altres llengües. A mitjan anys 90, els castellanoparlants inicials eren poc més de 17.000, els lusòfons n'eren 6.500 i els francòfons superaven els 4.500.

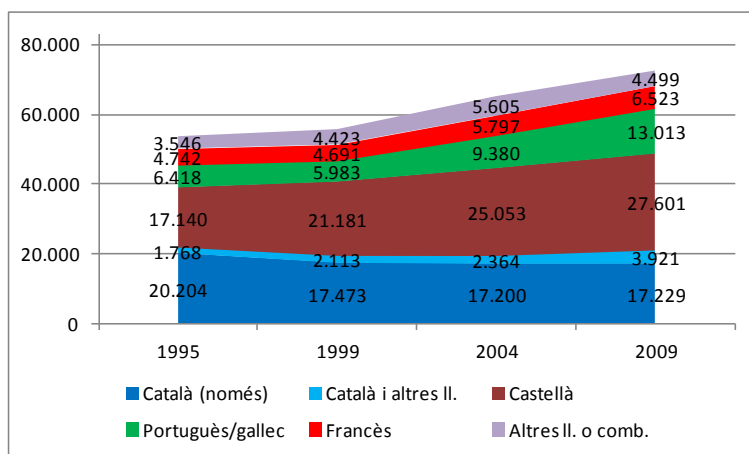
De l'estudi de 1995 a l'estudi de 1999 observem l'únic decrement notable en el nombre absolut de catalanoparlants inicials, foren els que tenien com a llengua inicial única el català o acompanyada d'una altra llengua. La xifra es va reduir en poc menys de 2.400 efectius (-11%). Amb tot, l'any 2004 la xifra es va estabilitzar en 19.500 catalanoparlants, a pesar del creixement poblacional que s'estava gestant, i l'any 2009 s'estimaven fins a 21.150 catalanoparlants.⁴²

Els altres tres grans grups lingüístics van ampliar el nombre d'efectius al llarg de la dècada i mitja següent. Aquest creixement, com és evident, va anar lligat amb el creixement demogràfic que Andorra va viure a partir dels successius fluxos migratoris de població al·loglota, sobretot a partir de l'inici del nou mil·lenni. Els castellanoparlants inicials van créixer en tots aquests anys en 10.500 efectius, amb un augment que representa el 61% dels efectius que tenien l'any 1995, i els lusoparlants

⁴² El decrement en l'estimació del nombre absolut de parlants de català de l'estudi de 1995 a l'estudi de 1999 podria ser degut a qüestions més aviat metodològiques, però no comptem amb suficient informació per ratificar-ho.

inicials van créixer en 6.500 efectius, que proporcionalment es tradueix en un eixamplament del 102,8% respecte del mateix any. Els francòfons inicials va ser el grup que menor creixement va experimentar, amb un augment de poc més de 1.500 efectius, el 37,6% dels membres amb què es comptava l'any 1995. Vegeu-ho al Gràfic 13

Gràfic 13 – Llengua inicial de la població d'Andorra, de l'any 1995 a l'any 2009. Nombres absoluts.

Font: Elaboració pròpia.

Si bé hem vist que els efectius catalanoparlants es van mantenir pràcticament estables en nombres absoluts al llarg de la dècada i mitja, el procés d'afegiment de nova població parlant de castellà, portuguès, francès o altres llengües va afectar l'estructura demogràfica de la població andorranesa en la seua piràmide de població. Els catalanoparlants inicials i els francòfons eren l'any 1995 el grup més envellit, amb una edat mitjana de 45 anys. Per contra, els castellanoparlants era un grup molt més jove amb 38 anys de mitjana, i els lusòfons era el grup, amb diferència, més jove de tots, amb una edat mitjana de 33 anys, que a més estava altament concentrat en aquesta edat.

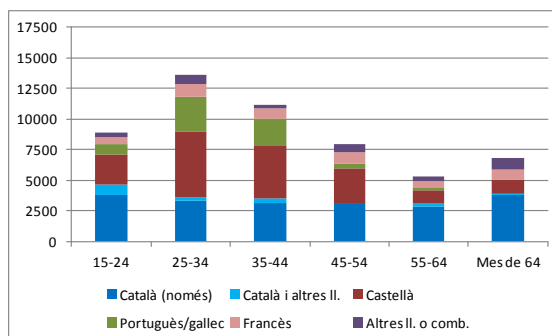
Una dècada i mitja més tard tots els grups havien envellit. Però aquest envelliment havia afectat menys els catalanoparlants que la resta. Aquests només havien incrementat l'edat en mig any, mentre que la resta ho havia fet amb xifres que rondaven els 5 anys: els castellanoparlants havien assolit nivells d'envelliment similars als dels catalanoparlants (45 anys); els lusòfons tenien en l'últim estudi 38,1 anys, i els francòfons es consolidaven com el grup més envellit, amb 49,5 anys de mitjana.

Si observem l'evolució de la llengua inicial segons l'edat, advertirem que el canvi entre 1995 i 2009 havia afectat de manera diversa cada grup. Els catalanoparlants havien mantingut, a pesar de l'arribada de gruijos importants d'al·loglots, una presència en nombres absoluts força homogènia en totes les generacions. Era en el grup d'entre 15 i 34 anys, amb una entrada molt important de nous treballadors i amb taxes d'autòctons molt baixes, que els catalanoparlants havien quedat més minoritzats quantitativament. Les noves cohorts joves que havien reemplaçat en una dècada i mitja els més joves, tenien un nombre total de catalanoparlants sensiblement inferior que quinze anys enrere. Amb tot, els joves que declaraven el català com a llengua inicial juntament amb una altra llengua havia augmentat, fins al punt

d'esborrar i fer més complexa l'evolució dels efectius catalanoparlants. Els lusoparlants s'havien concentrat bàsicament en els tres grups en edat laboral, de 25 a 54 anys. Els castellanoparlants havien vist augmentar els seus efectius també en aquests grups, però a més ho havien fet d'una manera molt notable en els grups majors. Vegeu-ho al Gràfic 14 i al Gràfic 15.

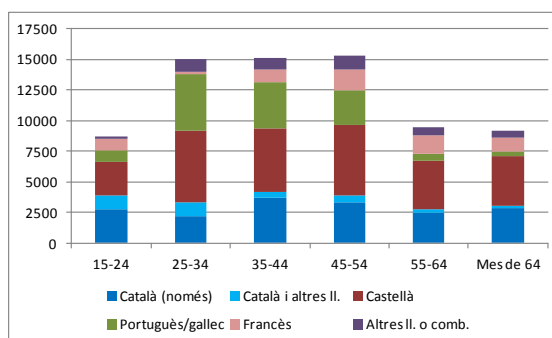
Així, al llarg d'aquesta etapa els catalanoparlants sobretot havien reduït la seua presència proporcional entre els grups més vells (de 55 anys i més). Per contra, la seua reducció proporcional no era tan important en el tram intermedi d'entre 35 i 44 anys. Finalment, tot i que entre la població jove els catalanoparlants anaven perdent presència proporcional estudi rere estudi, en l'última enquesta s'apuntava que entre el grup de 15 a 24 anys es podia estar produint un repuntament proporcional en el segment de catalanoparlants inicials, a pesar que aquesta cohort era molt menor en quantitat d'efectius que la resta.

Gràfic 15 – Llengua inicial de la població d'Andorra, any 1995. Nombres absoluts.

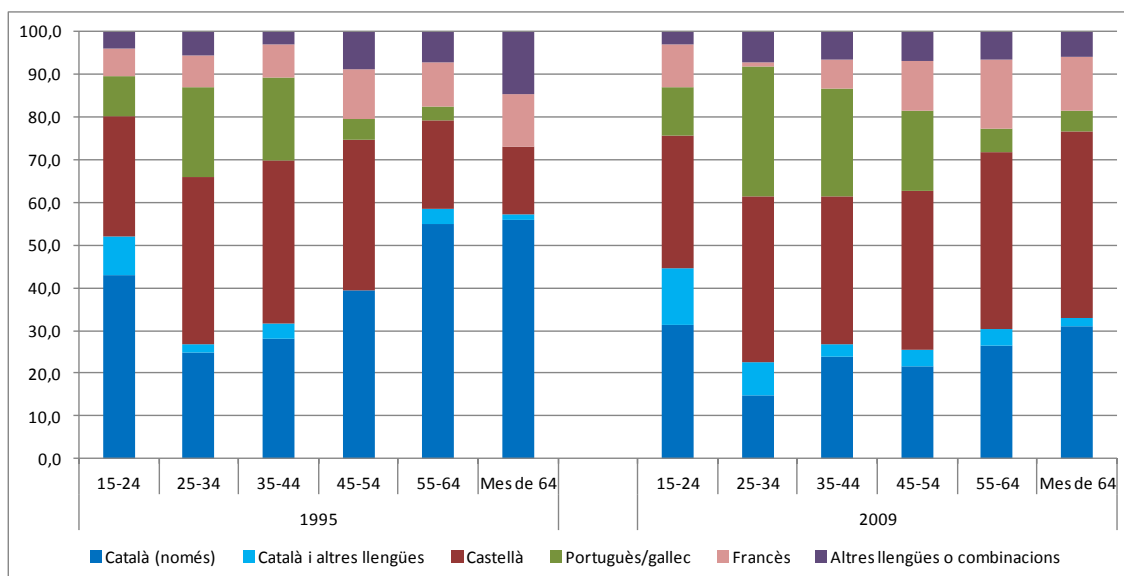
Font: Elaboració pròpia

Gràfic 14 – Llengua inicial de la població d'Andorra, any 2009. Nombres absoluts.

Font: Elaboració pròpia

Gràfic 16 – Llengua transmesa als fills per la població d’Andorra segons grups d’edat, anys 1995 i 2009. Percentatges.

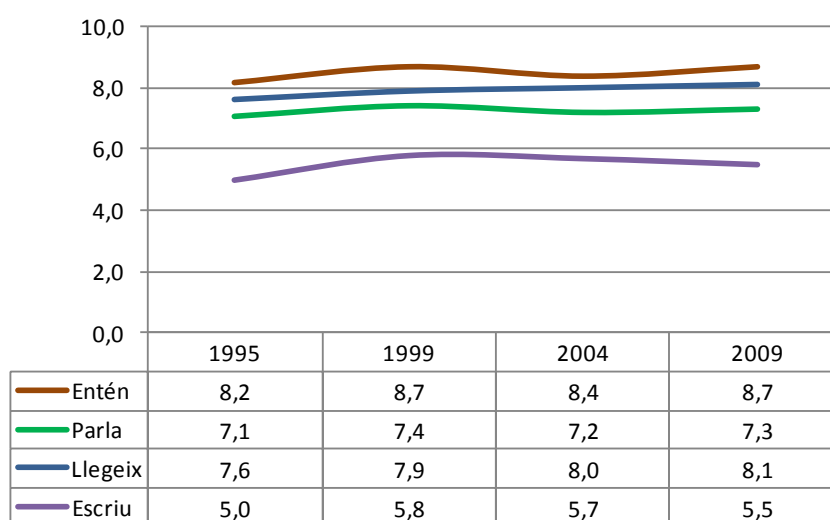

Font: Elaboració pròpia

El coneixement del català

La competència en català es tractava en aquesta onada de recerques amb una escala que feia avaluar als mateixos enquestats la seua competència d’entendre, parlar, llegir i escriure el català amb valors del 0 al 10. Tal com es mostra en el Gràfic 17, **tot i la fluïda entrada d’al·loglots al país, la competència lingüística del català es mantenia força estable.** Vegeu-ho al Gràfic 17.

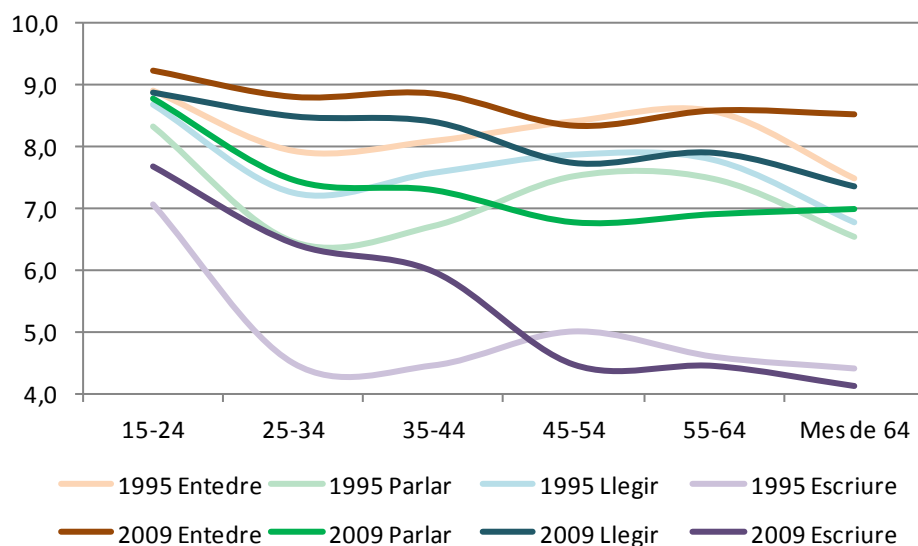
Gràfic 17 – Competència lingüística (entendre, saber parlar, saber llegir i saber escriure) de la població d’Andorra, de l’any 1995 a l’any 2009. Puntuació en una escala de 0 a 10.

Font: Elaboració pròpia.

Amb tot, l'important creixement demogràfic d'Andorra pot confondre sobre la competència lingüística. Si observem les competències lingüístiques segons els grups d'edat, es pot percebre que, en realitat, **les competències lingüístiques han crescut en els grups d'edat més joves, i s'han reduït en els majors de 45 anys**. El grup més jove, de 15 a 24 anys, ja tenia una mitjana força alta l'any 1995 i la seua variació ha estat molt menor. Però en el grup de 25 a 44 anys, que l'any 1995 tenia puntuacions menors als 7 punts en la capacitat de parlar, ha vist com tendeix a equiparar-se als grups més joves, que en gran part encara estan escolaritzats. Vegeu-ho al Gràfic 18.

Gràfic 18 – Competència lingüística (entendre, parlar, llegir i escriure) de la població d'Andorra segons grups d'edat, de l'any 1995 a l'any 2009. Puntuació en una escala de 0 a 10.

Font: Elaboració pròpia.

Per aprofundir en aquesta qüestió, es pot exemplificar amb la població d'edat mitjana (de 25 a 44 anys) que l'any 1995 tenien els menors nivells de competència. Actualment, aquestes cohorts han passat a ocupar cohorts majors. Tot i que pareix indicar que part d'aquesta població ha augmentat els nivells individuals de competència, el coneixement del català s'ha reduït en les cohorts més grans (de 45 a 64 anys) si es comparen amb els nivells de coneixement del mateix tram d'edat (de 45 a 64 anys) una dècada i mitja enrere. L'envelliment de les cohorts menys competents de mitjan anys 90 ha fet que es reduïssa els nivells de la població més vella actualment. Tot apunta que és en el grup no autòcton que fa més anys que resideix a Andorra on s'estan produint les caigudes més importants de la competència. Això possiblement es deu al fet que la naturalització al país no va tan estretament lligada amb l'adopció de la llengua com ho havia fet anys enrere. De fet, la població no autòctona que fa més de

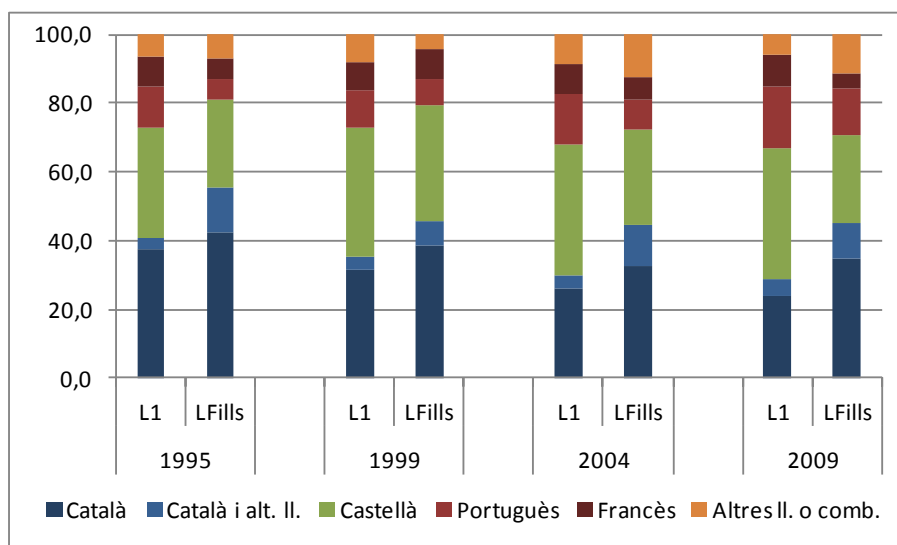
vint anys que viu a Andorra és un grup que mostra clarament aquest canvi. Aquest sector es trobava capitalitzat l'any 1995 per nacionalitzats andorrans (13,1%) i població amb passaport espanyol (75,1%), tots ells amb un nivell alt de competència. Però actualment ha passat a engruixar aquestes files de població assentada a Andorra també els que tenen passaport portuguès, i amb uns nivells de competència marcadament inferiors. Per tant, aquestes anàlisis cal prendre-les amb cautela, i requereixen aprofundir en els processos de fons que estan operant a Andorra. Les anàlisis preliminars apunten que la clau està en els fluxos migratoris i la naturalització de la població de llarga estada, així com el paper del català en aquesta naturalització. Les dades no poden ser transparents, si no s'analitzen a fons.

La transmissió lingüística intergeneracional

La comparació de la llengua inicial de la població i la llengua amb la qual aquesta població parla als seus fills ens apuntava l'estat de la llengua en el seu nucli bàsic, que és la transmissió familiar. **Les dades indicaven que la tendència d'atracció del català com a llengua transmesa als fills no només era positiva, sinó que s'incrementava.** La llengua es transmetia pels seus propis parlants inicials, i també per una part dels que no la tenien com a llengua inicial. L'atracció no només es reproduïa al llarg de tots els estudis, sinó que s'incrementava gradualment. Així, si teníem en consideració l'*índex de transmissió intergeneracional* del català (ITI),⁴³ l'any 1995 aquest índex era d'1,125, i a pesar de la minorització demogràfica del català en termes proporcionals, catorze anys més tard aquest índex assolía el valor d'1,559. Vegeu la relació entre llengua inicial i llengua transmesa als fills al Gràfic 19.

⁴³ L'índex de transmissió intergeneracional del català és el resultat de calcular la proporció de població que usa el català amb els fills entre la proporció de la població que el té com a llengua inicial. Els índexs superiors a 1 signifiquen que aquesta llengua té atracció, i els índexs menors a 1 signifiquen que té erosió. L'ITI ha estat desenvolupat per Joaquim Torres (Querol et al. 2007).

Gràfic 19 – Llengua inicial i llengua parlada amb els fills per la població d'Andorra. De l'any 1995 a l'any 2009. Percentatges.

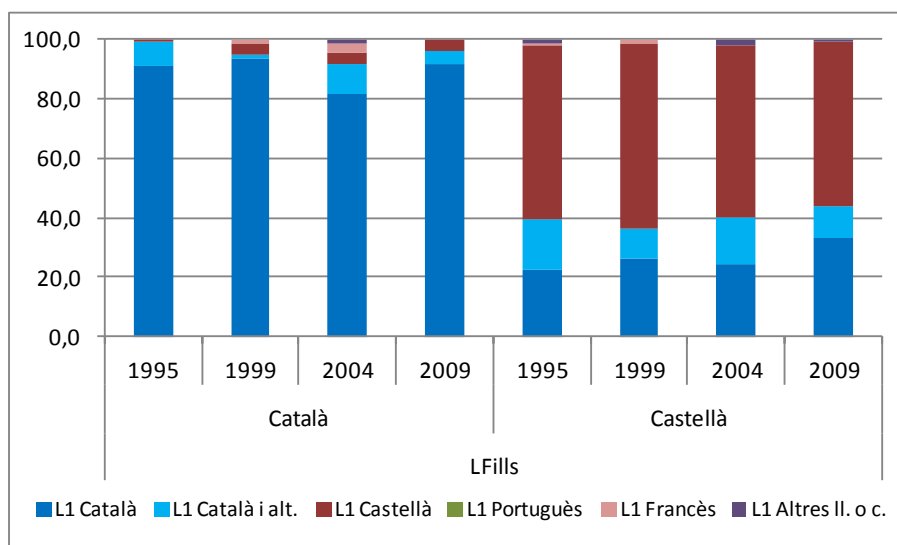

Font: Elaboració pròpia

Les estimacions de l'any 1995 apuntaven que 11.706 persones transmetien el català als fills, i 3.663 transmetien el català juntament amb una altra llengua. Sumaven un total de 15.369 persones. L'any 2009 eren 11.178 els que transmetien el català i 3.420 els que el transmetien juntament amb una altra llengua. Segons aquestes estimacions, doncs, eren 771 menys els efectius totals que transmetien el català, fos com a llengua única o conjuntament amb una altra llengua. La proporció de catalanoparlants inicials s'havia reduït al llarg d'aquest temps, però no ho havia fet de la manera intensa en el nombre absolut, tal com s'ha vist en el punt "Parlants inicials de català" (Gràfic 13). I amb tot, la tendència d'atracció del català com a llengua de transmissió als fills no havia minvat, sinó ben al contrari, tendia a ampliar-se.

Com és evident, totes aquestes dinàmiques quedaven diluïdes entre l'increment migratori del territori. Els que transmetien el català, ja fos com a llengua única o juntament amb altres llengües, passaven de representar el 56,2% de les persones que tenien fills a representar el 45,3%. Amb tot, la major part dels catalanoparlants inicials continuaven transmeten el català als fills, excepte alguns casos excepcionals. I per contra, les significatives taxes de transmissió del català entre castellanoparlants inicials es mantenien, i fins i tot s'intensificaven. Vegeu-ho al **Gràfic 20**.

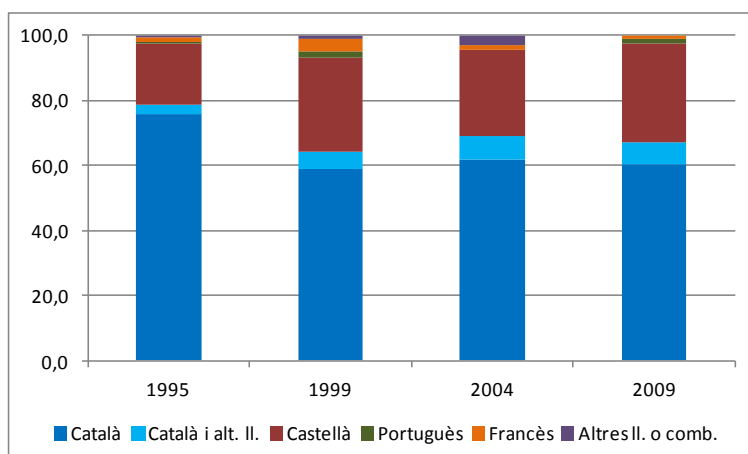
Gràfic 20 – Llengua que transmeten als fills la població d’Andorra, segons si els enquestats són catalanoparlants o castellanoparlants inicials. De l’any 1995 a l’any 2009. Percentatges.

Font: Elaboració pròpia.

Si tenim en compte que al llarg d’aquest temps els parlants inicials de castellà havien augmentat la transmissió del català i que, a més, els castellanoparlants eren quantitativament cada vegada més, podem deduir fàcilment que aquest grup havia intensificat la seua aportació al total de població que transmetia el català als fills. Així, mentre l’any 1995 el 18,7% dels que parlaven català als fills eren castellanoparlants inicials, l’any 2009 eren ja pràcticament un terç, amb una proporció del 30,1%. Aquesta dada ratificava l’atracció del català com a llengua de transmissió intergeneracional a Andorra, tant entre els mateixos parlants inicials com entre la població al·loglota. Vegeu-ho al **Gràfic 21**.

Gràfic 21 – Població que transmet el català als seus fills, segons la llengua inicial dels enquestats. De l’any 1995 a l’any 2009. Proporcions.

Font: Elaboració pròpia.

Per cloure aquesta anàlisi, cal remarcar que aquestes dinàmiques es consolidaven entre les generacions més joves d'Andorra. Si bé fa una dècada i mitja només un de cada cinc dels castellanoparlants joves transmetia el català, actualment és fins a un terç o més d'aquest grup jove que transmet el català als seus fills. Així, els castellanoparlants han intensificat la transmissió del català encara més del que ja ho feien anys enrere.

2.1.6 Conclusió

La llengua catalana és en aquest inici del segle XXI una llengua de demografia mitjana, amb prop de 10 milions de parlants. Una llengua comparable a altres de demografia similar, com el suec, el finès, el grec, el txec o el búlgar, i amb presència en tots els àmbits socials, inclosos els més centrals, com l'economia, els mitjans de comunicació o les noves tecnologies.

Les dinàmiques generals de la llengua són de creixement. Aquest impuls s'ha mantingut a pesar que el territori ha patit successives onades migratòries, i sota un context que no sempre ha permès el manteniment de la centralitat de la llengua catalana. Aquesta llengua, de manera general, ha aconseguit mantenir-se entre els seus propis parlants i s'ha estès entre amplíssimes capes de nous parlants. Tot i que la major part de la població dels territoris de llengua catalana no té el català com a llengua inicial en l'actualitat, els indicadors sobre la vitalitat de la llengua apunten que continua sent un pol d'atracció importantíssim.

La dècada dels 2000 va significar una etapa d'importantíssims canvis estructurals. D'una banda, el període s'iniciava amb un increment de la població al·loglota, atreta per una economia creixent necessitada de mà d'obra poc qualificada. Aquests fluxos se sumaven a les encara recents migracions hispanòfones de dècades enrere. Quan encara regnava la incertesa sobre l'evolució de les migracions estatals, s'hi afegien nous elements encara més diversos, tant pel que feia a la seua composició lingüística, com a l'origen cultural i geogràfic amb el qual serien acollits als territoris de llengua catalana.

El final de la dècada va obrir un nou període d'aturada econòmica, en el qual es continuava plenament immers l'any 2011. El creixement econòmic s'havia aturat en tots els sectors, i l'atur afectava prop d'una quarta part de la població activa. Aquesta nova etapa encara s'està gestant, i força la reducció dels gruixos de la immigració. Amb tot, els territoris de llengua catalana continuen afrontant els reptes de l'acollida de la nova i la vella immigració.

En aquest capítol, *Context demogràfic i econòmic. L'evolució de la comunitat lingüística*, s'han analitzat les dinàmiques sociolingüístiques que operen al territori. Tot

i que en els resultats generals emergeix la **vitalitat de la llengua catalana**, a pesar del context on es desenvolupa, multitud de dinàmiques apunten també les **dificultats amb les quals es troba** per tal de recuperar la seua centralitat, que en alguns casos es tradueixen en mancances greus per al manteniment de la llengua. Els reptes amb els quals es troba la llengua catalana són diversos, i cal conèixer a fons com operen els seus desencadenants. Des d'aquest humil espai esperem fer la nostra aportació per conèixer-los.

2.1.7 Bibliografia

Acadèmia Valenciana de la Llengua (ed.) (2005). *Llibre blanc de l'ús del valencià - I. Enquesta sobre la situació social del valencià. 2004*. Acadèmia Valenciana de la Llengua Recuperat (<http://www.avl.gva.es/va/publicacions/Col-lecci---Recerca-/Llibre-blanc-de-l--s-del-valenci----l--Enquesta-sobre-la-situaci--social-del-valenci---2004>).

Boix-Fuster, Emili, i Maria Rosa Torrens (2012). *Les llengües al sofà. El plurilingüisme familiar als països de llengua catalana*. Lleida: Pagès Editors.

Centre de Recerca Sociològica (2010). *Coneixements i usos lingüístics de la població d'Andorra. Situació actual i evolució (1995–2009)*. Centre de Recerca Sociològica - Institut d'Estudis Andorrans Recuperat (<http://www.catala.ad/images/stories/Coneixements-usos-linguistics-poblaci-Andorra-09.pdf>).

Consell de l'Audiovisual de Catalunya (2009). *Estudi d'opinió pública sobre els mitjans audiovisuals de Catalunya. 2009. Informe de resultats*. Consell de l'Audiovisual de Catalunya. Recuperat (http://www.cac.cat/pfw_files/cma/recerca/estudis_recerca/CAC_2009_Estudi_opinio_publica_sobre_els_MAV.pdf).

Consell de l'Audiovisual de Catalunya (2010). *Estudi d'opinió pública sobre els mitjans audiovisuals de Catalunya. 2010. Informe de resultats*. Consell de l'Audiovisual de Catalunya. Recuperat (http://www.cac.cat/pfw_files/cma/recerca/estudis_recerca/estudi_opinio_2010.pdf).

Direcció General de Política Lingüística (2011). *Informe de política lingüística. Llengua catalana. Generalitat de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Recuperat 19 de juny de 2012. (<http://www20.gencat.cat/portal/site/Llengcat/menuitem.b318de7236aed0e7a129d410b0c0e1a0/?vgnnextoid=69f4f9465ff61110VgnVCM1000000b0c1e0aRCRD&vgnnextchannel=69f4f9465ff61110VgnVCM1000000b0c1e0aRCRD&vgnnextfmt=default>).

Fabà, Albert, i Mireia Llaberia (2011). *Les llengües a Catalunya, 2001–2005*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.

Montoya Abat, Brauli, i Antoni Mas i Miralles (2011). *La transmissió familiar del valencià*. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua.

- Pons, Eva, i Natxo Sorolla (2009). *Informe sobre la situació de la llengua catalana (2005 – 2007)*. Xarxa CRUSCAT - IEC Recuperat (http://www.demolingüística.cat/arxiu/web/DOCS_CRUSCAT/publicacions/anuari_2005-07.pdf).
- Pons, Eva, i F. Xavier Vila i Moreno (2005). *Informe sobre la situació de la llengua catalana (2003–2004)*. Barcelona: Observatori de la Llengua Catalana.
- Pradilla Cardona, Miquel Àngel (2011). *De política i planificació lingüística: mirades contemporànies a l'ecosistema comunicatiu català*. Benicarló: Onada Edicions.
- Querol, Ernest, Enrico Chessa, Natxo Sorolla, Joaquim Torres, i Joan Albert Villaverde (2007). *Llengua i societat als territoris de parla catalana a l'inici del segle XXI. L'Alguer, Andorra, Catalunya, Catalunya Nord, la Franja, Illes Balears i Comunitat Valenciana*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- Querol, Ernest, i Miquel Strubell (2009). *Llengua i reivindicacions nacionals a Catalunya. Evolució de les habilitats, dels usos i de la transmissió lingüística (1997–2008)*. Barcelona: UOC Recuperat (<http://www.editorialuoc.cat/llenguairivindicacionsnacionalsacatalunya-p-528.html?cPath=1>).
- Societat Catalana de Sociolingüística (ed.) (2011). *Treballs de Sociolingüística Catalana, 21 (2011): La sociolingüística catalana, balanç i reptes de futur*. SOCS - Institut d'Estudis Catalans Recuperat (<http://revistes.iec.cat/index.php/TSC/issue/view/4206/showToc>).
- Subirats, Marina (2012). *Barcelona: de la necessitat a la llibertat. Les classes socials al tombant del segle XXI*. Barcelona: L'Avenç.
- Torres, Joaquim (2012). *El català, al 2011: capacitat d'atracció i llengua de consum als media, sobre les últimes dades del Baròmetre de la Comunicació a Catalunya*. Xarxa CRUSCAT - IEC, FUNDACC. Recuperat (<http://blocs.iec.cat/cruscat/arees/demolingüística/barometre2011/>).
- Torres, Joaquim et al. (2006). *Enquesta sobre els usos lingüístics a Andorra. 2004: llengua i societat a Andorra en els inicis del segle XXI*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- Vila i Moreno, F. Xavier (2009). "Pot mesurar-se millor el coneixement declarat del català?", p. 53–61 en *Estudis de demolingüística: actes de la Primera Jornada de Demolingüística de la Xarxa CRUSCAT, Xarxa CRUSCAT*. Institut d'Estudis Catalans. Recuperat (<http://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000062/00000082.pdf>).
- Vila i Moreno, F. Xavier (ed.) (2011). *L'avaluació de les habilitats d'expressió oral en català: tendències i evolució*. Institut d'Estudis Catalans. Recuperat (<http://blocs.iec.cat/cruscat/publicacions/col %C2 %B7leccio-xarxa-cruscat/lavaluacio-de-les-habilitats-dexpressio-oral-en-catala-tendencies-i-evolucio/>).
- Xarxa CRUSCAT (2011a). *Informe sobre la situació de la llengua catalana (2008-2009)*. Barcelona: Observatori de la Llengua Catalana. Recuperat (<http://www.demolingüística.cat/arxiu/web/informe/informe2008-09.pdf>).

Xarxa CRUSCAT (2011b). *Informe sobre la situació de la llengua catalana (2010)*. Barcelona: Observatori de la Llengua Catalana. Recuperat (<http://www.demolinguistica.cat/arxiu/web/informe/informe2010.pdf>).

2.1.8 Annex: Les fonts de dades al País Valencià i a Andorra

El Baròmetre de la Comunicació va fer un treball de camp al País Valencià fins a l'any 2008. Juntament amb el treball de camp realitzat a les Balears (fins a l'any 2011) i a Catalunya (es continua fent), es va furnir un teixit de recerques contínues i comparables als tres principals territoris de llengua catalana. Això permetia copsar dades regulars sobre les competències lingüístiques i altres variables sociolingüístiques. Amb aquestes dades és amb les que s'ha actualitzat les estimacions sobre la competència lingüística dels anys 2010 (Xarxa CRUSCAT 2011b) i 2011 (*Informe* actual). Més recentment, l'any 2010 el SIES va elaborar una enquesta sociolingüística general del País Valencià, que continuava la sèrie de dades del SIES de 2005, 1995, 1992 i 1989, a més de l'enquesta de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua de 2004 (Acadèmia Valenciana de la Llengua 2005).

A pesar que les dades del Baròmetre de la Comunicació no es van actualitzar fins a partir de l'any 2008, es van mantenir com a font de referència per al còmput global de parlants de català. D'una banda, les dades del Baròmetre de la Comunicació partien d'una pregunta amb resposta dicotòmica (*sí / no*) que les feia comparables a les del Baròmetre de la Comunicació realitzades als altres dos principals territoris, i també a les dades de l'onada d'enquestes EUL (Querol et al. 2007), així com a les qüestions sociolingüístiques tractades als censos i els padrons. A més, les competències lingüístiques són tractades pels estudis del SIES a partir d'una resposta quatricotòmica: *gens, un poc, bastant bé i perfectament*. La llarga tradició valenciana solia tractar com a competents els qui responen les dos respostes superiors de competència (*bastant bé i perfectament*), i com a no competents les dos inferiors (*un poc i gens*). Algunes recerques destacaven les diferències que es percebien entre diferents escales de mesura de les competències (Vila i Moreno 2009). Qualsevol de les tries era vàlida, sobretot tenint en compte la riquesa intrínseca lligada amb el fet que els estudis del País Valencià eren seriatos. Amb tot, diferents escales de mesura donaven uns resultats diferents. En el sistema de respostes del SIES (i l'AVL) els percentatges de competència, sobretot els orals, diferien per qüestions metodològiques dels que mostraven els censos i altres estudis coetanis.

Preveient que a finals de l'any 2011 i principis de l'any 2012 es realitzava el Cens de Població, amb dades que serien accessibles a partir de finals de l'any 2012 per a Catalunya, el País Valencià, les Illes Balears i la Franja, es va preferir mantenir les

estimacions de l'estudi de 2008, per tal de fer-les comparables amb les dades del Cens de 2011.⁴⁴

En el cas d'Andorra, també es van actualitzar les dades sociolingüístiques amb l'enquesta sobre *Coneixements i usos lingüístics de la població d'Andorra 2009* (Centre de Recerca Sociològica 2010). Aquesta enquesta formava part d'una important sèrie iniciada l'any 1995, i amb rèpliques els anys 1999, 2004 i 2009. Amb tot, la sèrie tractava les competències lingüístiques amb una escala de resposta de 0 a 10, que no la feia comparable amb les respostes dicotòmiques de la resta de territoris. És per això que les competències lingüístiques d'Andorra es van continuar actualitzant a partir de l'enquesta que formava part de l'onada d'Enquestes d'Usos Lingüístics i que mantia dades comparables amb les de la resta de territoris de llengua catalana (Torres et al. 2006).

Pel que fa a la resta de territoris, ni la Catalunya del Nord, ni la Franja, ni l'Alguer van obtenir dades noves des de l'onada d'enquestes de 2003/2004 (Querol et al. 2007). En el cas del Carxe, encara no es disposava de cap estudi quantitatiu que permetera quantificar el nombre de parlants de català del territori. Per a l'any 2012 es preveia actualitzar les dades de competència lingüística a Catalunya, el País Valencià, les Illes Balears i la Franja mitjançant el Cens de Població de 2011. Així, només restarien sense actualitzar les dades d'Andorra (2004), Catalunya del Nord (2004), l'Alguer (2004) i el Carxe (sense dades).

⁴⁴ Censo 2011 <<http://www.ine.es/censos2011/censos2011.htm>>. Censos de població i habitatges 2011 <<http://www.idescat.cat/cat/poblacio/censos2011/>>.

2.2 Estatus jurídic de la llengua i dinàmica sociopolítica. Unitat de la llengua i relacions entre territoris

Anna M. Pla Boix

Universitat de Girona

2.2.1 Presentació: breu referència al context sociopolític

L'any 2011 va ser un any de canvis polítics especialment rellevants que marcarien, indefugiblement, l'evolució de l'estatus normatiu de la llengua catalana durant el quadrienni següent. D'entrada, perquè al llarg de l'any 2011 es van celebrar diversos processos electorals als territoris de llengua catalana que van dibuixar nous escenaris polítics i parlamentaris. Els resultats electorals obtinguts a la majoria d'aquests comicis van marcar, a més, un punt d'inflexió i van posar de manifest canvis d'hegemonia política sense precedents.

Aquest és el cas de la victòria contundent obtinguda pel Partit Popular a les eleccions a les Corts Generals espanyoles celebrades el 20 de novembre. Els resultats obtinguts — traduïts en 186 escons al Congrés dels Diputats i 136 al Senat— li van atribuir una majoria absoluta històrica que, en paraules de Mariano Rajoy pronunciades al seu discurs d'investidura com a nou president del Govern, van palesar una clara voluntat de canvi en la direcció política de l'Estat. Val a dir que en aquest discurs d'investidura ja es van avançar algunes línies prioritàries del seu programa de govern. En matèria lingüística, va manifestar la voluntat d'incidir en el model lingüístic educatiu per tal de promoure “l'opció d'educació trilingüe a les Comunitats autònomes amb llengua cooficial”. A més, en el marc de la política exterior, va avançar l'objectiu de reforçar “el paper de la llengua espanyola com a nexa d'unió i com a instrument econòmic de primer ordre”.⁴⁵

En tot cas, l'aritmètica parlamentària d'aquesta X Legislatura que tot just començava permetria al Partit Popular impulsar reformes estructurals importants sense necessitat de forjar acords ni aliances amb altres formacions. La derrota sense pal·liatius del partit socialista evidenciava, a més, la seva dificultat per fidelitzar i mobilitzar l'electorat. Tot plegat s'havia de valorar prenent en consideració que la crisi econòmica —financera, immobiliària, de crèdit i del deute— també havia provocat canvis i alternances en molts altres governs europeus, on s'apreciava un important ascens dels partits conservadors i liberals. En qualsevol cas, a Espanya, el Partit Popular comptava amb una clara hegemonia territorial marcada pel domini electoral a totes les autonomies amb les excepcions de Catalunya i el País Basc, la qual cosa posava de manifest que la clivella nacional continuava essent un factor explicatiu del vot clau.

⁴⁵ Publicat al Diari de Sessions del Congrés dels Diputats, de 19 de desembre de 2011.

Als efectes que aquí interessin, aquest escenari parlamentari resultant de les darreres eleccions generals anunciava, d'entrada, un context poc propici per impulsar les reformes legislatives que havien de garantir el desplegament efectiu de diverses previsions lingüístiques de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya en els termes que va resoldre la Sentència del Tribunal Constitucional 31/2010 de 28 de juny. D'aquesta manera i a tall d'exemple, previsions com ara les concernents al règim d'aptitud lingüística del personal judicial garantides als articles 33 i 102 de l'Estatut, que requerien una reforma de la Llei orgànica del poder judicial per fer-les efectives, corrien el risc imminent de quedar reduïdes a simples manaments estatutaris sense eficàcia jurídica. A més, el mateix model lingüístic defensat pel Partit Popular — explicitat en termes inequívocs a la dicció del recurs d'inconstitucionalitat interposat contra l'Estatut català— xocava frontalment amb algunes de les línies mestres de la política lingüística catalana formulada i implementada les darreres legislatures. Per consegüent, era més que previsible que aquest nou escenari polític acabés incidint en la futura evolució del dret lingüístic, especialment en aquells àmbits materials que continuaven afectats per la competència de l'Estat. De fet, aquesta tendència ja podia constatar-se clarament en diverses iniciatives parlamentàries i disposicions normatives que s'analitzaran a les pàgines que segueixen.

Dit això, durant l'any 2011 també varen celebrar-se eleccions autonòmiques, locals i eleccions al Consell General d'Aran. Pel que fa a les autonòmiques, el 22 de maig se celebraven els comicis a les Illes Balears, tant al Parlament de les Illes com als consells insulars de Mallorca, de Menorca i d'Eivissa. El mateix dia també varen celebrar-se les eleccions a les Corts valencianes i a les Corts d'Aragó. Tots aquests comicis varen ser guanyats per les candidatures del Partit Popular. En el cas de Catalunya, Convergència i Unió va resultar guanyadora de les eleccions al Parlament celebrades un mesos abans, el 28 de novembre de 2010. El 16 de desembre de 2010 s'iniciava la IX Legislatura al Parlament de Catalunya i el 23 de desembre el Ple de l'hemicicle investia Artur Mas com a 129è president de la Generalitat i avalava el seu programa de govern en segona votació. En el seu discurs pronunciat a la sessió d'investidura, la llengua catalana hi ocuparia una posició preeminent en la seva condició de baluard identitari per excel·lència. Així, entre les prioritats del seu programa polític, va proclamar la de garantir que el català, com a llengua pròpia, sigui "llengua emprada normalment com a vehicular, d'aprenentatge i de relació escolar, en totes les etapes i en tots els centres" bo i confirmant que aquest model lingüístic educatiu és un "model garant de la cohesió social", "socialment just i nacionalment necessari". Va proclamar també que la política lingüística governamental dels propers anys "tindrà com a principal objectiu avançar cap a la plena normalització del català amb accions com el desplegament de la Llei del Cinema, o reforçant el paper de la Televisió de Catalunya com a motor del sector audiovisual en català".⁴⁶ La qüestió lingüística, per consegüent, es va tenir ben present

⁴⁶ Publicat al Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, de 20 de desembre de 2010.

tant en el discurs d'investidura com en el subsegüent debat plenari, en què es va posar de manifest l'interès polític prioritari en aquesta matèria. No és estrany, doncs, que al llarg d'aquest inici de legislatura s'aproessin diverses iniciatives parlamentàries i disposicions normatives d'incidència en l'estatus jurídic de la llengua, que es procuraran resseguir succintament a continuació.

També a Andorra i a la Catalunya del Nord es van celebrar comicis al llarg de l'any 2011. En el cas andorrà, les eleccions generals varen celebrar-se el 3 d'abril. La candidatura de Demòcrates per Andorra va obtenir una destacada victòria, i va guanyar totes les llistes parroquials amb l'obtenció d'una majoria absoluta amb 20 dels 28 consellers al nou Consell General de la VI Legislatura. Pel que fa a la Catalunya del Nord, el 25 de setembre varen elegir-se els dos escons del Senat francès que corresponen al territori. Val a dir que en aquestes eleccions senatorials varen renovar-se la meitat més un dels tres-cents quaranta escons del Senat. Els resultats van estar marcats per una clara victòria del vot de l'esquerra.

Finalment, a l'Alguer també es van produir canvis polítics durant l'any 2011. El seu batlle des de l'any 2002, Marco Tedde, del Partit Poble de la Llibertat, fou destituït del càrrec a principis del mes de desembre en no superar una moció de censura. El substituï Michele Casula, comissari extraordinari nomenat pel govern de la regió de Sardenya que governà la ciutat fins a la primavera de l'any 2012, quan es convocaren eleccions municipals.

Així doncs, l'any 2011 coincidia amb un període de renovació de cicles polítics als territoris de llengua catalana. Va marcar el punt de partida cronològic d'unes noves legislatures amb noves aritmètiques parlamentàries i canvis d'hegemonies polítiques. Indefectiblement, aquests nous escenaris van acabar condicionant el corpus de normes jurídiques que es van promulgar els anys següents per tal de tutelar l'estatus de la llengua i, per extensió, el catàleg de drets i deures lingüístics dels ciutadans. En aquest sentit, convé recordar que el color polític de l'arc parlamentari és un factor explicatiu clau a l'hora d'analitzar les decisions que es prenen en una disciplina jurídica poc neutra, en termes polítics, com és la del dret lingüístic. I tot perquè, recordem-ho, la llengua no només és un simple instrument de comunicació. És també l'expressió d'un baluard identitari i cultural i un fet diferencial per excel·lència.

Més enllà dels canvis polítics esmentats, l'any 2011 va estar marcat per la greu crisi econòmica. Justament, van ser aquestes circumstàncies econòmiques les que van determinar la dinàmica sociopolítica d'aquest període i van marcar decisivament l'agenda política i governamental, a escala nacional i internacional. En el pla normatiu intern, aquestes circumstàncies van ser les detonants de la que fou, sens dubte, la reforma normativa més rellevant de l'any si atenem a la jerarquia de la disposició normativa afectada: la reforma de la Constitució espanyola. Aquesta reforma constitucional, que va afectar l'article 135, va ser concebuda amb l'objectiu de garantir el principi d'estabilitat pressupostària de totes les Administracions Públiques i garantir

també que ni l'Estat ni les Comunitats autònomes puguin incórrer en un dèficit estructural que superi els marges establerts per la Unió Europea. En tot cas, aquesta reforma constitucional, tramitada pel procediment d'urgència, s'ha de valorar com un gest polític envers les instàncies polítiques i econòmiques europees. En darrer terme, el seu objectiu és reforçar la confiança en l'economia espanyola. Es tracta, a més, d'una reforma constitucional que admet diferents lectures polítiques, en els termes que se'n farien ressò els mitjans de comunicació.

I enllaçant amb la reforma de la Constitució, l'any 2011 també va ser un any de renovació en la composició del Tribunal Constitucional espanyol. El mes de gener de 2011 i juliol de 2012 es produïen renovacions parcials en la composició d'aquest òrgan, substituïnt-se diversos magistrats que es trobaven amb manament extingit i en situació provisional de pròrroga. En tot cas, la renovació del Tribunal Constitucional no és una qüestió poc transcendent si es tracta d'analitzar l'evolució futura del dret lingüístic. I això perquè, recordem-ho, en l'actualitat hi ha diversos recursos d'inconstitucionalitat en tràmit i pendents de resoldre pel Ple de la institució, interposats contra disposicions legislatives que regulen prerrogatives lingüístiques. La jurisprudència constitucional que es dicti per resoldre'ls pot condicionar decisivament l'evolució futura de l'estatus normatiu de la llengua pròpia en àmbits clau de qualsevol política lingüística.

Dit això, en el pla internacional, la situació econòmica en general, i la crisi del deute sobirà de diversos països europeus en concret, van marcar també, i molt decisivament, l'agenda política de la Unió Europea al llarg de l'any 2011. L'1 de gener Hongria assumia la presidència semestral rotatòria del Consell de la Unió. El creixement i l'ocupació s'erigien com un dels temes prioritaris del seu programa. L'1 de gener Estònia adoptava l'euro i passava a ser el dissetè país d'una eurozona afectada per la crisi. Al Consell Europeu de Primavera, celebrat a Brussel·les el mes de març, s'aprovarien un paquet de mesures per enfortir l'economia europea i consolidar la coordinació de la política econòmica i monetària de la Unió. L'economia, per consegüent, es va consolidar com la clau de volta de la política comunitària d'aquell any. Enmig d'aquest escenari, l'estatus jurídic de la llengua catalana a la Unió Europea va continuar essent objecte de diverses iniciatives.

Finalment, no es pot glossar el context sociopolític del 2011 sense recordar, ni que sigui succintament i a tall de conclusió, el moviment dels 'indignats', que va emergir amb força a Europa i als Estats Units. Paral·lelament, el món presenciava, conscient de la seva rellevància històrica, les revoltes populars democratitzadores que varen estendre's per diversos països àrabs amb la caiguda de règims dictatorials a Tunísia, Egipte, el Iemen o Líbia. Tots aquests moviments van consolidar el 2011 com un any de canvis transcendents que van remodelar, irrevocablement, l'escenari polític global.

2.2.2 L'estatus de la llengua catalana: avenços i retrocessos en un context d'incertesa

Des de la perspectiva de l'estatus jurídic de la llengua catalana, durant l'any 2011 es van produir canvis especialment rellevants. D'entrada, es va aprovar un ampli catàleg de disposicions normatives, de rang legal i reglamentari, que incidien, sigui directament sigui tangencialment, en el seu marc normatiu. Part d'aquestes disposicions van ser concebudes amb l'objectiu d'avançar en el procés de normalització de la llengua pròpia i reforçar la protecció dels drets i els deures lingüístics dels ciutadans. Ara bé, dit això, al llarg de l'any 2011 també s'aprecien retrocessos importants en aquest procés de normalització lingüística que s'analitzaran, succintament, a les pàgines que segueixen.

En tot cas, aquest canvi de tendència en l'evolució del dret lingüístic es va donar molt especialment en territoris com Aragó o les Illes Balears. En el cas aragonès, les disposicions normatives en matèria lingüística poden dividir-se clarament en dues etapes. La primera abastava els primers mesos de l'any i coincidia, cronològicament, amb el darrer tram de la VII Legislatura de les Corts. Va ser aleshores quan l'executiu presidit pel socialista Marcelino Iglesias aprovava diversos decrets concebuts per a tutelar i promoure la riquesa lingüística. En són bons exemples el Decret 89/2011, de 5 d'abril, pel qual es van aprovar els estatuts de l'Acadèmia Aragonesa del Català o el Decret 88/2011, de 5 d'abril, pel qual es van aprovar les Normes d'organització interna i de funcionament del Consell Superior de Llengües d'Aragó. Les eleccions autonòmiques celebrades el 22 de maig van encetar, però, un canvi de rumb en aquesta política lingüística que va suscitar un encès debat sobre l'evolució futura de la llengua catalana a Aragó. I això perquè la candidatura del Partit Popular encapçalada per Luisa Fernanda Rudi va guanyar aquests comicis i el seu programa electoral ja anunciava, textualment, la voluntat de derogar la Llei de Llengües.

Pel que fa a les Illes Balears, l'any 2011 es van commemorar els vint-i-cinc anys de la Llei de Normalització Lingüística de les Illes, aprovada per unanimitat del Parlament el 29 d'abril de 1986. La celebració d'aquest aniversari també va estar marcat per un escenari polític i parlamentari especialment conflictiu. A les pàgines que segueixen s'analitzaran amb deteniment les principals iniciatives legislatives i disposicions reglamentàries que, al llarg de l'any 2011, van ser tramitades o aprovades i que afectaven, no sempre favorablement, el marc normatiu de l'idioma propi. Entre les disposicions més polèmiques, destaca l'avantprojecte de modificació de la Llei 3/2007, de 27 de març, de la funció pública. Aquesta iniciativa pretenia suprimir el requisit de conèixer la llengua catalana per accedir a la funció pública. Es mostrava clarament el canvi de direcció en la política lingüística insular que també va suscitar un ampli debat sobre el futur de la llengua pròpia. Així es posava de manifest a la sessió plenària tinguda al Parlament de les Illes el dia 1 de febrer de 2012, on els grups parlamentaris

de l'oposició van fer un balanç especialment negatiu de la política lingüística dels primers mesos del nou executiu popular presidit per José Ramón Bauzá.⁴⁷

En tot cas, les legislatures que tot just començaven en diferents territoris de llengua catalana presagiaven canvis rellevants en la política lingüística seguida fins al moment i, per extensió, en l'evolució futura del dret lingüístic. El buidatge dels debats parlamentaris posava de manifest, a més, dissensions importants en aspectes puntals de qualsevol política lingüística. En aquests escenaris conflictius, la societat civil va continuar assumint un paper rellevant en la defensa de la llengua pròpia. I en aquest activisme ciutadà Òmnium Cultural, que l'any 2011 commemorava els seus 50 anys, hi va ocupar un lloc central, sense oblidar la feina feta per moltes altres entitats com ara Plataforma per la Llengua, Obra Cultural Balear, Juristes en Defensa de la Llengua Pròpia o Acció Cultural del País Valencià que, al llarg d'aquell any, es van continuar significant en la defensa de l'idioma.

Dit això, la dinàmica sociopolítica i l'estatus normatiu de la llengua al País Valencià va continuar les pautes d'anys anteriors. Durant l'any 2011, els executius populars van seguir formulant i implementant una política poc favorable a l'idioma propi, acció que es va visualitzar tant en les pràcticament nul·les iniciatives legislatives i administratives en matèria de llengua com en l'enfrontament amb el món de l'activisme social. Probablement, l'episodi més significatiu d'aquest conflicte s'esdevé el 17 de febrer, quan Acció Cultural del País Valencià és obligada a cessar les emissions de TV3, notícia especialment negativa per a l'espai comunicatiu en llengua catalana.

A Catalunya, a diferència de l'any 2010, el cabal legislatiu d'incidència en el dret lingüístic va ser més aviat migrat. De fet, hom constata que l'any 2011 és un període contradictori pel que fa a l'estatus normatiu de la llengua. I això perquè, d'una banda, es van aprovar diverses disposicions normatives, sobretot de rang reglamentari, que afectaven la promoció i la tutela de la llengua pròpia. D'altra banda, però, es continuaven produint diversos pronunciaments judicials que qüestionaven el model lingüístic català des de diversos vessants. En són bons exemples la sentència del Tribunal Suprem de 19 de gener de 2011 relativa a l'aptitud lingüística dels fiscals substituïts o la interlocutòria del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya de 28 de juliol de 2011 d'incidència en el model lingüístic escolar. Ambdues resolucions judicials assumeixen una lectura restrictiva de previsions lingüístiques de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya bo i apel·lant explícitament a la dicció de la Sentència del Tribunal Constitucional 31/2010 dictada uns mesos enrere.

És més, si una circumstància defineix aquest període són les incògnites que planen sobre l'evolució futura de la legislació lingüística i els conflictes interpretatius que continua plantejant la sentència del Tribunal Constitucional 31/2010 de 28 de juny,

⁴⁷ Per a una ampliació, vegeu el Diari de Sessions del Ple del Parlament de les Illes Balears núm. 21, d'1 de febrer de 2012.

sobre l'Estatut d'autonomia de Catalunya.⁴⁸ En aquest escenari, la litispendència de diversos recursos d'inconstitucionalitat interposats contra lleis aprovades pel Parlament de Catalunya que regulen importants prerrogatives lingüístiques genera incertesa i suscita un ampli debat polític i social que transcendeix els mitjans de comunicació. De fet, al llarg de l'any 2011 la societat civil es va mobilitzar en defensa del model lingüístic català i, molt especialment, en defensa del model d'immersió lingüística a l'escola. En aquest context, es va prendre consciència que l'evolució futura del dret lingüístic català podia venir condicionada, indefugiblement i de forma decisiva, per la jurisprudència que dictés el Tribunal Constitucional. En aquesta discussió del model lingüístic del Principat de Catalunya, interpretat a cop de sentència, cada vegada aniran prenent més força les reflexions entorn de l'encaix de la justícia constitucional dins l'Estat democràtic. A les pàgines que segueixen es proposarà una breu llambregada a tot aquest cabal legislatiu, reglamentari i jurisprudencial.

Coetàniament, tal com ja s'indicava en anteriors informes, a l'Estat espanyol el reconeixement d'un plurilingüisme legal continuarà sent una assignatura no solament pendent, sinó sense agenda clara. Amb tot, durant l'any 2011 es van produir avenços en àmbits puntuals.

Així, l'1 de gener de 2011 va entrar en vigor una reforma del Reglament del Senat amb l'objectiu de garantir l'ús del català i de la resta de llengües oficials diferents de la castellana a l'hemicicle. Es consolida com una continuació de les modestes possibilitats d'ús d'aquests idiomes introduïdes els anys 1994 i 2005. Formalment, aquesta darrera reforma del Reglament,⁴⁹ intitulada "sobre l'ús de les llengües oficials de les comunitats autònomes en l'activitat de la cambra", consta d'un article únic que incorpora addicions i esmenes a l'articulat de la norma amb l'objectiu de garantir l'ús d'aquests idiomes en casos molt puntuals. Més concretament, acorda la reforma dels articles 20, 84, 191, i afegeix una disposició addicional cinquena al reglament de la institució. Garanteix emprar alguna d'aquestes llengües oficials en la presentació d'escrits al Registre de la Cambra (junt amb la versió en llengua castellana); permet que els senadors puguin parlar-les quan intervinguin al Ple en els debats de les mocions; permet que si l'autor d'una iniciativa la presenta en castellà i en una altra llengua oficial, la iniciativa es publiqui també en aquest idioma, i, finalment, s'introdueix una nova disposició addicional cinquena que garanteix l'ús d'aquestes llengües en casos concrets (en la primera intervenció del president del Senat davant el Ple de la Cambra; en les intervencions a la Comissió General de les Comunitats Autònomes; en les intervencions al Ple amb motiu del debat de mocions; en la publicació d'iniciatives presentades també en aquestes llengües; en la presentació d'escrits al Registre de la Cambra per part dels senadors i en els escrits que els

⁴⁸ *Butlletí Oficial de l'Estat* núm. 172, de 16 de juliol de 2010.

⁴⁹ Publicada al suplement en llengua catalana al *Butlletí Oficial de l'Estat* núm. 181, de 27 de juliol, p. 65537.

ciutadans i les institucions dirigeixin al Senat). Per consegüent, la seva transcendència en l'activitat diària del Senat és molt limitada.

Val a dir que, al llarg de l'any 2011, també va tramitar-se una proposició de reforma del Reglament del Congrés dels Diputats en el mateix sentit, intitulada "sobre l'ús de les llengües que tenen caràcter oficial en alguna Comunitat Autònoma". Aquesta iniciativa, presentada conjuntament pels grups parlamentaris català (CiU), basc (EAJ-PNV), ERC-IU-ICV i mixt,⁵⁰ va ser rebutjada per àmplia majoria a la Cambra baixa. En tot cas, la garantia de l'ús de les llengües oficials diferents de la castellana a les Corts Generals continua essent una qüestió que, durant l'any 2012, ha continuat suscitant debats polítics i parlamentaris.

Pel que fa a l'Administració de Justícia, durant l'any 2011 es va continuar valorant el coneixement dels idiomes oficials i propis de les diferents comunitats autònomes com un mèrit preferent en les provisions de les places, en els termes que posaven de manifest els diversos acords adoptats pel Ple del Consell General del Poder Judicial en aquest sentit.⁵¹ En el pla normatiu, per acord de 28 d'abril de 2011, el mateix Ple del Consell General del Poder Judicial aprovava el Reglament 2/2011 de la Carrera Judicial.⁵² El seu Títol III, intitulat "Valoració del coneixement de l'idioma cooficial i del dret civil propi com a mèrit preferent en els concursos per a òrgans jurisdiccionals a determinades Comunitats Autònomes" abasta de l'article 71 a l'article 77. Com recull l'exposició de motius d'aquest reglament, els idiomes oficials diferents del castellà, així com el dret civil propi, es valoren com a matèries susceptibles de ser impartides en els cicles de formació inicial i continuada, de manera que la superació de les proves objectives que se celebren en aquest context suposarà el reconeixement automàtic del mèrit preferent, sens perjudici que aquesta nova modalitat que s'instaura coexisteixi amb el sistema establert al Reglament 1/1995 pel reconeixement d'ambdós mèrits.

⁵⁰ Núm. d'expedient 410/000012. Vegeu el *Butlletí Oficial del Congrés dels Diputats* núm. B-293-1, de 28 de gener de 2011, i B-293-2, de 25 de març de 2011. Vegeu també el debat de presa en consideració al Diari de Sessions del Congrés dels Diputats núm. 233, de 22 de març de 2011.

⁵¹ A tall d'exemple, durant el primer semestre de l'any es van adoptar els acords següents:

- Acords de 17 i 25 de gener de 2011 i acord de 19 d'abril de la Comissió Permanent del Consell General del Poder Judicial, sobre reconeixement del mèrit preferent de coneixement de l'idioma i el Dret Civil Especial o Foral propi de determinades Comunitats Autònomes (BOE núm. 21 de 25 de gener, núm. 35 de 10 de febrer, núm. 36 d'11 de febrer i núm. 108 de 6 de maig).
- Acords de 22 de febrer i 21 de març de 2011, de la Comissió Permanent del Consell General del Poder Judicial, pel qual es resolen les sol·licituds presentades pels membres de la Carrera Judicial, sobre reconeixement del mèrit preferent de coneixement de l'idioma i del Dret Civil Especial o Foral propi de determinades Comunitats Autònomes (BOE núm. 56 de 7 de març i núm. 78 d'1 d'abril).
- Acords de 22 de febrer, 29 de març i 23 de maig de 2011, de la Comissió Permanent del Consell General del Poder Judicial, pel qual es resolen les sol·licituds presentades pels alumnes de l'Escola Judicial, sobre reconeixement del mèrit preferent de coneixement de l'idioma i del Dret Civil Especial o Foral propi de determinades Comunitats Autònomes (BOE núm. 56 de 7 de març, núm. 87 de 12 d'abril i núm. 134 de 6 de juny).
- Acord de 19 d'abril de 2011, de la Comissió Permanent del Consell General del Poder Judicial, sobre reconeixement del mèrit preferent de coneixement de l'idioma propi de determinades Comunitats Autònomes (BOE núm. 108, de 6 de maig).

⁵² *Butlletí Oficial de l'Estat* núm. 110, de 9 de maig.

Als efectes que aquí interessin, aquest nou reglament de la carrera judicial no avala valorar el coneixement de la llengua catalana com un requisit d'aptitud en la provisió de les places judicials sinó com un mèrit preferent. Per consegüent, a les comunitats autònomes on la llengua catalana és oficial i pròpia, les places judicials podran continuar essent proveïdes per candidats que no tinguin un "coneixement adequat i suficient" de l'idioma català. Aquest "coneixement adequat i suficient" de les llengües oficials es garantia explícitament a la dicció literal dels articles 33 i 102 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. Recordem que l'article 33.3 de l'Estatut precisa, textualment, que "per a garantir el dret d'opció lingüística, els jutges i els magistrats (...) per a prestar llurs serveis a Catalunya, han d'acreditar, en la forma que estableixen les lleis, que tenen un nivell de coneixement adequat i suficient de les llengües oficials, que els fa aptes per a complir les funcions pròpies de llur càrrec o de llur lloc de treball". Per la seva part, l'article 102.1 de l'Estatut ho ratifica, bo i precisant que "els Magistrats, els Jutges i els Fiscals que ocupin una plaça a Catalunya han d'acreditar un coneixement adequat i suficient del català per a fer efectius els drets lingüístics dels ciutadans en la forma i amb l'abast que determini la llei". Doncs bé, ambdues previsions estatutàries varen ser interpretades molt restrictivament per la sentència del Tribunal Constitucional 31/2010 de 28 de juny.⁵³ En tot cas, als efectes que aquí interessin, la darrera reforma del reglament de la carrera judicial segueix sense garantir el requisit d'aptitud lingüística. El coneixement de la llengua catalana continua valorant-se atenent al règim de la meritació.

Dit això, durant l'any 2011 es van aprovar o reformar diverses lleis estatals d'incidència en matèria lingüística. Aquest és el cas de la Llei 20/2011 de 21 de juliol, del Registre Civil.⁵⁴ Aquesta disposició legal entrarà en vigor d'aquí a tres anys, període durant el qual el Ministeri de Justícia ha d'adoptar les mesures i els canvis normatius necessaris que afectin l'organització i el funcionament dels registres civils dins del procés de modernització de la justícia. Val a dir que la regulació lingüística de la Llei 20/2011 és semblant a la de la legislació actualment vigent ja que, tot i ser del 1957, ha patit

⁵³ Val a dir que l'extensa fonamentació jurídica d'aquesta sentència no conté ni una sola referència a la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries, conveni internacional ratificat per l'Estat espanyol en seu del Consell d'Europa que conté un ampli catàleg de previsions lingüístiques d'incidència en la matèria. L'Estat espanyol va ratificar l'article 9 d'aquest conveni, intitulat "*Autoritats judicials*", que avala plenament l'exigència d'aptitud lingüística del personal judicial en els termes que han estat interpretats pel Comitè d'Experts i el Comitè de Ministres del Consell d'Europa en els seus informes de seguiment i recomanacions. De fet, s'ha requerit explícitament i en diverses ocasions a l'Estat espanyol a fi que dugui a terme les reformes normatives addients per tal de garantir que el personal judicial que treballa en l'àmbit de les comunitats autònomes amb estatuts de cooficialitat, "tingui *un coneixement pràctic de les llengües pertinents*". Vegeu les Recomanacions del Comitè de Ministres del Consell d'Europa sobre aplicació de la Carta a Espanya aprovades el 21 de setembre de 2005 i el 10 de desembre de 2008, que poden consultar-se en línia a l'enllaç http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/report/default_FR.asp?#Spain. Les previsions dels articles 33 i 102 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya pretenien avançar en la garantia plena d'aquest compromís internacional assumit per l'Estat espanyol. La sentència del Tribunal Constitucional 31/2010 de 28 de juny, quan interpreta el contingut i l'abast del règim lingüístic de l'Estat, obvia aquest conveni.

⁵⁴ Publicada al suplement en llengua catalana del *Butlletí Oficial de l'Estat* núm. 175, de 22 de juliol.

successives modificacions que preveuen l'ús de les llengües pròpies diferents del castellà. D'altra banda, el mateix juliol de 2011 s'aprovava la llei estatal 23/2011, de 29 de juliol, de dipòsit legal.⁵⁵ La seva disposició addicional tercera regula el supòsit dels materials produïts en qualsevol llengua oficial diferent del castellà, ni que sigui fora del domini lingüístic corresponent.

Dins d'aquestes consideracions generals sobre l'estatus del català, cal fer menció també a tota l'activitat jurídica articulada entorn dels convenis, dels acords i d'altres activitats institucionals de col·laboració. De fet, durant el 2011 aquesta activitat va ser notable. Volem destacar especialment, per tal com és una iniciativa amb perspectiva interterritorial, el Conveni de col·laboració per al foment de la indústria cinematogràfica i audiovisual en català, subscrit pel Ministeri de Cultura, a través de l'Institut de la Cinematografia i les Arts Audiovisuals, amb l'Institut Català de les Indústries Culturals. Amb la mateixa finalitat, l'Institut estatal també va signar convenis anàlegs amb la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears i amb l'Institut Valencià de l'Audiovisual i de la Cinematografia. Aquesta i altres iniciatives s'analitzaran més detingudament a les pàgines que segueixen, dins el capítol intitulat "La col·laboració entre territoris".

I a tall de conclusió, convé recordar que durant l'any 2011 també es van adoptar diverses iniciatives amb l'objectiu de reforçar la protecció jurídica de la llengua catalana a la Unió Europea. Malgrat que la seva transcendència jurídica ha estat més aviat limitada, han servit per posar novament de manifest el debat polític entorn del reconeixement i la protecció jurídica de la llengua catalana en l'àmbit supraestatal.⁵⁶

Dit això, a continuació s'analitzen succintament les principals disposicions normatives, legals i reglamentàries, d'incidència en l'estatut jurídic de la llengua catalana, bo i distingint per territoris.

2.2.3 L'estatus jurídic del català per territoris

Andorra

L'any 2011 va ser un any de canvi de cicle polític a Andorra. El 3 d'abril es varen celebrar les eleccions anticipades al Consell General. La candidatura de Demòcrates per Andorra, encapçalada per Antoni Martí, va obtenir una destacada victòria, i va guanyar totes les llistes parroquials amb l'obtenció d'una majoria absoluta amb vint

⁵⁵ Publicada al *Butlletí Oficial de l'Estat* núm. 182, de 30 de juliol de 2011.

⁵⁶ N'és un bon exemple la iniciativa impulsada pels eurodiputats catalans Ramon Tremosa (CiU), Oriol Junqueras (ERC) i Raül Romeva (ICV), a favor de la inclusió del català en el llistat de llengües oficials de la Unió Europea, iniciativa que transcendiria als mitjans de comunicació.

dels vint-i-vuit consellers. El Partit Socialdemocràta que ocupava el govern des de les anteriors eleccions de 2009, per la seva part, va obtenir sis consellers. Al seu discurs d'investidura pronunciat el 10 de maig, Antoni Martí no va fer esment explícit de la qüestió lingüística, per bé que va subratllar que *“un país amb una cultura viva i fèrtil és un país més ric, més preparat per encarar els reptes d'avui”* perquè *“la cultura és un element de cohesió social”, un “recurs que genera benestar”* i un *“indicador de qualitat de vida”*. Partint d'aquesta base, Antoni Martí va avançar la seva voluntat política d'impulsar una bona gestió cultural *“anant de la mà dels agents educatius, econòmics i turístics”*. Tot plegat s'ha de valorar prenent en consideració que, com va advertir al seu discurs d'investidura, Andorra *“travessa la crisi més gran de la seva història contemporània”*. Justament, la situació econòmica s'erigia com la clau de volta del seu programa de govern per als anys següents, a l'entorn del qual va fonamentar la seva investidura.

Als efectes que aquí interessin, el canvi de govern també es va projectar en un canvi de l'equip responsable de formular i implementar la política lingüística andorrana. L'1 d'agost de 2011 el nou ministre de Cultura, Albert Esteve, va prendre possessió del càrrec. Uns mesos més tard, el 4 de gener de 2012, el Consell de Ministres aprovava el nomenament de Montserrat Planelles com a nova directora del departament de Promoció Cultural i Política Lingüística, departament adscrit al Ministeri de Cultura.

Dit això, durant l'any 2011 no es van registrar canvis rellevants en la normativa sobre la llengua a Andorra. Nogensmenys, es van adoptar diverses iniciatives amb l'objectiu de promoure la normalització lingüística que mereixen ser subratllades. Aquest és el cas de l'acord de col·laboració signat pel departament de Promoció Cultural i Política Lingüística amb l'empresa Illa Carlemany amb l'objectiu d'impulsar l'oferta de cinema d'estrena en català.

En el marc d'aquest procés de normalització lingüística, l'1 de febrer de 2012 el Govern aprovava també, a proposta del departament de Promoció Cultural i Política Lingüística, la convocatòria d'un concurs nacional per a l'elaboració i l'impartiment de mòduls de 20 hores de català oral específic per a sectors professionals. Val a dir que el Servei de Política Lingüística del govern andorrà ofereix cursos intensius de català oral a empreses i institucions des de l'any 1997.

Finalment, durant l'any 2011, el Servei de Política Lingüística andorrà va publicar diverses obres que mereixen ser destacades perquè s'insereixen també dins d'aquest procés de normalització lingüística emparat pel marc legal. N'és un bon exemple la segona edició del *Vocabulari bàsic dels grans magatzems*, editat el setembre de 2011 pel Servei de Política Lingüística i el TERMCAT, que s'analitzarà més endavant.

Aragó

El mes d'abril de 2011, just abans de les eleccions autonòmiques, el Govern d'Aragó presidit pel socialista Marcelino Iglesias va aprovar tres disposicions reglamentàries d'incidència en matèria lingüística. La primera que mereix destacar-se és el Decret 87/2011, de 5 d'abril, pel qual s'aproven els estatuts de l'Acadèmia de la Llengua Aragonesa. Segons el seu article 1, l'Acadèmia ha de constituir l'autoritat lingüística de l'aragonès i, segons l'article 6, l'aragonès amb les seves modalitats és llengua pròpia d'Aragó. Per la seva part, per Decret 88/2011, de 5 d'abril, varen aprovar-se també les Normes d'organització interna i de funcionament del Consell Superior de Llengües d'Aragó. Aquest Consell ha estat concebut amb l'objectiu de ser un òrgan consultiu que proposa mesures de política lingüística i de protecció del patrimoni lingüístic d'Aragó. També se li han atribuït actuacions de seguiment i el manament d'elaborar informes relacionats amb les llengües pròpies d'Aragó. Finalment, el Decret 89/2011, de 5 d'abril, va aprovar els estatuts de l'Acadèmia Aragonesa del Català. Com subratlla la seva exposició de motius, aquest Decret també vol donar compliment a les previsions de la Llei 10/2009 de 22 de desembre, d'ús, protecció i promoció de les llengües pròpies d'Aragó. El seu article 1 precisa que l'Acadèmia Aragonesa del Català és una institució científica de caràcter oficial i públic que constitueix l'autoritat lingüística del català a Aragó. Gaudeix de personalitat jurídica pròpia i exerceix les seves funcions enumerades a l'article 2 del Decret amb autonomia orgànica, funcional i pressupostària a fi de garantir-ne la seva objectivitat i independència.⁵⁷

Caldrà veure com s'articula i es fa efectiva aquesta producció normativa. L'escenari polític i parlamentari, que en el seu moment va propiciar-la, canviava decisivament. Com és sabut, el 22 de maig de 2011 varen celebrar-se eleccions a les Corts d'Aragó. La candidatura del Partit Popular encapçalada per Luisa Fernanda Rudi va guanyar aquests comicis. El seu programa electoral presentat als mitjans el 3 de maig, ja anunciava, textualment, la voluntat de derogar la Llei de Llengües. Aquest objectiu va ser reiterat al seu discurs d'investidura, pronunciat el 15 de juliol a les Corts aragoneses, la qual cosa posa de manifest, d'entrada, una clara voluntat política de canviar de rumb en aquesta qüestió. En paraules textuais del discurs d'investidura, *"el meu Govern remetrà a aquestes Corts un Projecte de Llei de reforma de l'actual Llei de Llengües"* i va afegir *"una reforma que al mateix temps protegeixi i desenvolupi l'ús de les modalitats lingüístiques pròpies, i derogui aquells aspectes de l'actual que imposen la denominada normalització del català i l'aragonès"*. Mentrestant, ja s'adoptaven diverses mesures en aquest sentit, com ara la paral·lització de l'Acadèmia Aragonesa del Català o l'eliminació del programa d'activitats en llengua catalana dirigida als escolars i que es garantia des de feia anys.

⁵⁷ Els tres Decrets esmentats apareixen publicats al *Butlletí Oficial d'Aragó* núm. 77, de 18 d'abril de 2011.

Catalunya

L'any 2011 va coincidir amb l'inici de la IX Legislatura al Parlament de Catalunya. Aquest començament d'etapa va ocórrer en un context marcat, entre altres coses, per dos factors de naturalesa ben diferent: d'una banda, les importants restriccions econòmiques en els pressupostos públics que, indefectiblement, van acabar condicionant l'agenda política i governamental de l'executiu català durant tot l'any 2011; de l'altra, les incògnites sobre la legislació lingüística que continua plantejant la sentència del Tribunal Constitucional 31/2010, de 28 de juny, sobre l'Estatut d'Autonomia de Catalunya.⁵⁸ En aquest escenari, la litispendència de diversos recursos d'inconstitucionalitat interposats contra lleis aprovades pel Parlament de Catalunya que regulen prerrogatives lingüístiques, com ara la Llei d'acollida de les persones immigrades i retornades a Catalunya,⁵⁹ el Codi de consum,⁶⁰ la Llei d'educació,⁶¹ la Llei de cinema⁶² o la Llei de l'occità,⁶³ generen incertesa sobre quina serà l'evolució futura del dret lingüístic. Una evolució que, ja d'entrada, s'evidenciava que vindria condicionada, i decisivament, per la doctrina jurisprudencial del Tribunal Constitucional. Serà en aquest escenari on cada vegada aniran prenent més força els debats entorn de l'encaix de la justícia constitucional dins l'Estat democràtic, una qüestió aquesta darrera que, des de fa anys, ha centrat una inabastable literatura jurídica i politològica a la qual ens remetem.

En tot cas, a Catalunya, l'executiu presidit per Artur Mas acorda un canvi d'adscripció de les atribucions en matèria de política lingüística de la Generalitat. Aquest canvi s'articula, jurídicament, amb l'aprovació de tres decrets que afecten l'organigrama de la política lingüística. El primer és el Decret 200/2010, de 27 de desembre, de creació, denominació i determinació de l'àmbit de competència dels departaments de

⁵⁸ *Butlletí Oficial de l'Estat* núm. 172, de 16 de juliol de 2010.

⁵⁹ Recurs d'inconstitucionalitat núm. 6352-2010, interposat pel defensor del poble, contra determinades previsions (article 9, paràgrafs 2, 4 i 5) de la Llei 10/2010, del 7 de maig, d'acollida de les persones immigrades i de les retornades a Catalunya.

⁶⁰ Recurs d'inconstitucionalitat núm. 7611-2010, interposat per més de cinquanta diputats del Grup Parlamentari Popular del Congrés dels Diputats contra determinats preceptes de la Llei 22/2010, de 20 de juliol, del Codi de consum de Catalunya. Vegeu, també, el recurs d'inconstitucionalitat núm.7418-2010 contra determinades previsions de la mateixa llei interposat pel defensor del poble.

⁶¹ Recurs d'inconstitucionalitat núm. 8741-2009, interposat per més de cinquanta diputats del Grup Parlamentari Popular del Congrés dels Diputats contra determinats preceptes de la Llei 12/2009, de 10 de juliol, d'educació.

⁶² Recurs d'inconstitucionalitat núm. 7454-2010, interposat per més de cinquanta diputats del Grup Parlamentari Popular del Congrés dels Diputats contra determinats preceptes de la Llei 20/2010, de 7 de juliol, del cinema.

⁶³ Recurs d'inconstitucionalitat interposat pel Govern de l'Estat contra la Llei 35/2010, de l'1 d'octubre, de l'occità, aranès a l'Aran, admès a tràmit pel Tribunal Constitucional per providència de 13 de setembre de 2011. Per interlocutòria núm. 183/2011, de 14 de desembre, el Ple del Tribunal va acordar mantenir la suspensió de la vigència dels articles 2.3, 5.4 i 7 i 6.5 en allò concernent a la preferència de l'ús de l'occità, aranès a l'Aran prevista a la llei.

l'Administració de la Generalitat de Catalunya.⁶⁴ Inclou la promoció i el foment de la llengua catalana dintre de l'àmbit de competència del Departament de Cultura (article 3.8). Per la seva part, el Decret 45/2011, de 4 de gener, d'estructuració del Departament de Cultura,⁶⁵ precisa les funcions de la Direcció General de Política Lingüística al seu article 7 i disposicions addicionals. Finalment, s'aprova el Decret 371/2011, de 19 de juliol, d'organització transversal de la política lingüística.⁶⁶ Aquesta darrera disposició reglamentària pretén dotar la Direcció General de Política Lingüística d'una estructura interdepartamental més àgil i operativa que li garanteixi la seva capacitat de penetració i acció transversal i la coordinació de l'acció de govern en aquest àmbit. Ho fa mitjançant dos òrgans: la Comissió Tècnica de Política Lingüística, presidida pel conseller de Cultura Ferran Mascarell i formada pels secretaris generals de cada Departament, i la Xarxa Tècnica de Política Lingüística, integrada per personal tècnic adscrit als diferents departaments i organismes de la Generalitat, a qui s'encomana la funció de donar suport a la Comissió i executar-ne les iniciatives. Més enllà dels tres decrets esmentats, s'aproven altres disposicions reglamentàries que, a l'hora de definir el nou organigrama governamental, inclouen certes previsions lingüístiques. N'és un bon exemple l'article 93 del Decret 310/2011, de 12 d'abril, de reestructuració del Departament d'Economia i Coneixement, intitulat "Oficina de Política Lingüística".⁶⁷

Dit això, a grans trets, l'any 2011 és un període contradictori pel que fa a l'estatus normatiu de la llengua catalana a Catalunya. Per una banda, cristal·litzen diverses iniciatives reglamentàries que tenen incidència en la promoció i la tutela de la llengua pròpia. Per altra banda, però, es continuen produint diversos pronunciaments judicials que qüestionen el model lingüístic català des de diversos vessants. En són bons exemples la sentència del Tribunal Suprem de 19 de gener de 2011 relativa a l'aptitud lingüística dels fiscals substituïts o la interlocutòria del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya de 28 de juliol de 2011 d'incidència en el model lingüístic escolar. Ambdues resolucions judicials assumeixen una lectura clarament restrictiva de la dicció literal de certes previsions lingüístiques de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, desdibuixant-ne el seu sentit literal i autèntic. En ambdues sentències, la seva fonamentació jurídica apel·la explícitament a la dicció de la Sentència del Tribunal Constitucional sobre l'Estatut 31/2010, de 28 de juny. Val a dir que alguns d'aquests pronunciaments jurisprudencials, i molt especialment el que afecta el model lingüístic de l'escola, susciten un ampli debat polític i social que transcendeix als mitjans de comunicació. De fet, l'any 2011 novament s'evidencia la vitalitat i la força de la societat civil catalana en defensa de la llengua pròpia. En aquest activisme ciutadà Òmnium Cultural, que l'any

⁶⁴ DOGC núm. 5785, de 29 de desembre de 2010.

⁶⁵ DOGC núm. 5791, de 7 de gener de 2011

⁶⁶ DOGC núm. 5925, de 21 de juliol de 2011

⁶⁷ DOGC núm. 5859, de 14 d'abril, p. 22055

2011 va commemorar els seus 50 anys, hi continuarà assumint, sens dubte, un lloc central i vertebrador, sense oblidar la feina feta per moltes altres entitats com Plataforma per la Llengua o Juristes en Defensa de la Llengua Pròpia.

Justament, el mes de març, l'Associació de Juristes en Defensa de la Llengua Pròpia va posar en marxa la campanya *No canviem de llengua. Si vas al jutjat no canviïs de llengua*, amb l'objectiu de fomentar l'ús del català a l'Administració de justícia, un àmbit públic on la seva presència és clarament residual. Des de la Generalitat, al llarg de l'any 2011 també es varen formular i implementar diverses iniciatives amb l'objectiu de corregir la deficient normalització de la llengua pròpia al món de la justícia i el dret. N'és un bon exemple el nou portal jurídic que la Generalitat va posar en marxa l'any 2011, i que recull el dret vigent a Catalunya. El Portal Jurídic de Catalunya inclou textos consolidats de la legislació catalana, estatal i europea, que es poden consultar de forma gratuïta i en català. S'hi pot accedir en línia a través de l'enllaç <http://www20.gencat.cat/portal/site/portalljuridic>

Paral·lelament, el Departament de Cultura, el Departament de Justícia i el Consell de Col·legis d'Advocats de Catalunya signaven, amb data 11 d'octubre, una addenda a l'Acord marc de col·laboració que es va subscriure el 29 de desembre de 2008 per fomentar l'ús, la difusió i el coneixement del català en el sector de l'advocacia, en la qual es fixava el nou pla de treball per a l'any 2011. El document s'adapta al nou marc normatiu que regula l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, que en l'article 50 estableix que *"els poders públics han de protegir el català en tots els àmbits i sectors i n'han de fomentar l'ús, la difusió i el coneixement"*. Així mateix, respon a la necessitat de donar un impuls renovat a la normalització lingüística en aquest sector professional que, segons la normativa, té com a llengua pròpia el català.

Uns mesos abans, el 26 de juliol, la consellera de Justícia, Pilar Fernández Bozal, i el conseller de Cultura, Ferran Mascarell, havien signat tres convenis amb el Deganat Autonòmic dels Registradors de la Propietat, Mercantils i de Béns Mobles de Catalunya;⁶⁸ el Col·legi de Notaris de Catalunya, i el Consell de Col·legis de Procuradors dels Tribunals de Catalunya. El seu objectiu va centrar-se a promoure també l'ús del català a l'Administració de justícia, als registres públics i a les notaries catalanes. D'acord amb els convenis signats, s'establí el Pla d'actuacions per a l'any 2011, així com la seva posterior avaluació.

Val a dir que, des dels mateixos col·legis professionals d'advocats i procuradors dels tribunals, també es té present l'estatus de la llengua catalana com a oficial i pròpia de Catalunya i així es posa de manifest a l'articulat dels Estatuts de diverses corporacions

⁶⁸ Vegeu també la Resolució JUS/1423/2011, de 27 de maig, per la qual es convoca el concurs ordinari núm. 282 per proveir registres de la propietat, mercantils i de béns mobles vacants (DOGC núm. 5900, de 15 de juny, p. 33772). La qüestió lingüística hi és regulada al preàmbul i a la base 4 intitulada "Acreditació de la llengua catalana".

que, al llarg de l'any 2011, prèvia comprovació de la seva adequació a la legalitat, es van inscriure al Registre de Col·legis Professionals de la Generalitat de Catalunya.⁶⁹

En allò que concerneix a l'àmbit socioeconòmic, el 23 de juliol de 2011 es va acabar el període d'adaptació per a les empreses a la nova legislació que estableix el Codi de consum de Catalunya, aprovat per Llei 22/2010, de 20 de juliol. En matèria lingüística, el Codi estableix que les persones consumidores tenen reconeguts certs drets com ara el dret a rebre en català les informacions necessàries per al consum, l'ús i el maneig adequats dels béns i, de manera especial, les dades obligatòries relacionades directament amb la salvaguarda de la salut i la seguretat; el dret a ser ateses oralment i per escrit en la llengua oficial que escullin, i el dret a rebre en català —de manera immediata— la documentació i les informacions necessàries per al consum i l'ús adequat dels béns i els serveis, d'acord amb les seves característiques, amb independència del mitjà, format o suport utilitzat. Val a dir que la reivindicació de l'etiquetatge en català havia suscitat, des de feia anys, nombroses reivindicacions, que havien planat en el debat polític i parlamentari. L'any 2011 va donar lloc igualment a diverses iniciatives, també projectades en l'àmbit de la política local. N'és un bon exemple la moció per al consum propi de productes etiquetats en català aprovada pel Ple de l'Ajuntament d'Olot el 17 de novembre i que previa estendre mocions semblants en l'àmbit comarcal de la Garrotxa.

I enllaçant amb el món del comerç, també és convenient ressenyar que, el 16 de desembre de 2011, es va subscriure un altre conveni de col·laboració entre el Consorci per a la Normalització Lingüística, el Consorci de Comerç, Artesania i Moda de Catalunya i la Confederació de Comerç de Catalunya, amb l'objectiu de potenciar la formació i el reciclatge de professionals en l'atenció al client i la qualitat de servei en el sector del comerç. Entre els objectius del conveni s'inclou el de garantir el dret del client d'ésser atès oralment i per escrit en català per tal d'assegurar el compliment del marc legal vigent.

⁶⁹ Durant l'any 2001, va ser el cas, a tall d'exemple, dels Estatuts dels Col·legis d'Advocats de Reus, Lleida i Granollers o del Col·legi de Procuradors dels Tribunals de Mataró. Vegeu:

- Resolució JUS/4180/2010, de 15 de desembre, per la qual, havent-ne comprovat prèviament l'adequació a la legalitat, s'inscriuen al Registre de Col·legis Professionals de la Generalitat de Catalunya els Estatuts del Col·legi d'Advocats de Reus (DOGC núm. 5789, de 4 de gener, p. 159). Vegeu articles 5.h i 7.
- Resolució JUS/59/2011, de 5 de gener, per la qual, havent-ne comprovat prèviament l'adequació a la legalitat, s'inscriuen al Registre de Col·legis Professionals de la Generalitat de Catalunya els Estatuts del Col·legi de l'Advocacia de Lleida (DOGC núm. 5800, de 20 de gener, p. 3857). Vegeu article 7 intitulat "Llengua pròpia".
- Resolució JUS/319/2011, de 27 de gener, per la qual, havent-ne comprovat prèviament l'adequació a la legalitat, s'inscriuen al Registre de Col·legis Professionals de la Generalitat de Catalunya els Estatuts del Col·legi de Procuradors dels Tribunals de Mataró (DOGC núm. 5815, de 10 de febrer, p. 8337). Vegeu article 3.1.n.
- Resolució JUS/1436/2011, de 3 de juny, per la qual, havent-ne comprovat prèviament l'adequació a la legalitat, s'inscriuen al Registre de Col·legis Professionals de la Generalitat de Catalunya els Estatuts del Col·legi d'Advocats de Granollers (DOGC núm. 5901, de 16 de juny, p. 34115). Vegeu article 5.2.22a.

D'altra banda, durant l'any 2011 també es van adoptar diverses iniciatives rellevants en l'àmbit de la indústria cinematogràfica i audiovisual en català. Convé subratllar-ne dues: primerament, el conveni de col·laboració subscrit pel Ministeri de Cultura i l'Institut Català d'Indústries Culturals per fomentar la producció, la distribució i la promoció de la indústria cinematogràfica i audiovisual en llengua catalana (Resolució de 6 de juliol de 2011);⁷⁰ segonament, convé destacar també l'acord subscrit el 26 de setembre pel Departament de Cultura i el Gremi d'Empresaris de Cinema de Catalunya i la Federació de Distribuïdors Cinematogràfics amb l'objectiu d'incrementar la presència del català a les pantalles de cinema. En l'acte de signatura d'aquest darrer acord, el conseller de Cultura de la Generalitat, Ferran Mascarell, en va destacar la importància, bo i subratllant que suposaria un increment notable de l'oferta en llengua catalana del cinema produït als Estats Units.

Coetàniament, l'executiu català va aprovar diverses convocatòries públiques d'ajuts i subvencions per a promoure la normalització de la llengua pròpia en diferents àmbits, inclòs el de la indústria cinematogràfica o editorial. Jurídicament, es van articular amb l'aprovació de resolucions com ara, a tall d'exemple, la Resolució CLT/1291/2011, de 9 de maig, per la qual s'obria una convocatòria pública per a la concessió d'ajuts, en règim de concurrència no competitiva, per a iniciatives destinades a augmentar les estrenes comercials de llargmetratges doblats o subtitulats en llengua catalana per a l'any 2011;⁷¹ la Resolució CLT/812/2011, de 18 de març, de convocatòria per a la concessió de subvencions, en règim de concurrència competitiva, a la producció editorial en llengua catalana o occitana i a l'edició de partitures d'especial interès cultural;⁷² o, a tall d'exemple, la Resolució ECO/881/2011, de 5 d'abril, per la qual s'aprovaven les bases reguladores i s'obria la convocatòria d'ajuts a l'edició i la difusió de llibres de text, manuals universitaris, llibres científicotècnics o de referència, en suport paper o electrònic, escrits o traduïts en llengua catalana.⁷³

Per consegüent, al llarg de l'any 2011, la política de normalització i foment de la llengua pròpia formulada per la Generalitat es va articular, prioritàriament, a través de la subscripció de diversos convenis i altres instruments de col·laboració, així com a través d'una activitat subvencional que, en l'entorn de crisi econòmica viscut aquell any, es va configurar com un instrument principal de les polítiques públiques de foment no només en l'àmbit lingüístic i cultural, sinó també en els àmbits econòmic, social i assistencial. De fet, l'activitat subvencional va esdevenir una de les àrees més importants de l'activitat financera del conjunt de les administracions públiques. Tot això sense perdre de vista que, recordem-ho, des d'una perspectiva jurídic-administrativa, les subvencions són una tècnica de foment de determinades activitats

⁷⁰ *Butlletí Oficial de l'Estat* núm. 175, de 22 de juliol, p. 81993.

⁷¹ DOGC núm. 5887, de 26 de maig, p. 30309.

⁷² DOGC núm. 5852, de 5 d'abril, p. 20564.

⁷³ DOGC núm. 5858, de 13 d'abril, p. p. 21766.

o comportaments considerats d'interès general, i també un mecanisme de col·laboració entre l'Administració i els particulars per a la gestió d'activitats d'interès públic.

Aquesta activitat subvencional de la Generalitat també es va projectar en l'àmbit de l'ensenyament. En són bons exemples la Resolució ECO/68/2011, de 5 de gener, per la qual s'ampliava l'import global destinat a la convocatòria de noves concessions i renovacions d'ajuts per cursar màsters universitaris impartits per les universitats del sistema universitari català, l'objectiu dels quals sigui el foment i la difusió de la llengua catalana, per al curs 2010-2011;⁷⁴ la Resolució ECO/882/2011, de 5 d'abril, per la qual s'aproven les bases reguladores i s'obria la convocatòria d'ajuts a les universitats de Catalunya per a projectes i activitats de normalització lingüística;⁷⁵ o, a tall d'exemple, la Resolució ECO/1422/2011, d'1 de juny, per la qual s'aproven les bases reguladores i s'obria la convocatòria d'ajuts per a tesis doctorals en català.⁷⁶

Dit això, en l'àmbit de l'ensenyament universitari, la Universitat de Girona i la Pompeu Fabra van modificar els seus respectius estatuts. En el cas de Girona, aquesta reforma estatutària s'aprova per Acord GOV/94/2011, de 7 de juny (DOGC núm. 5897, de 9 de juny). En el cas de la Universitat Pompeu Fabra, la modificació dels estatuts s'aprova uns mesos abans, per Acord GOV/203/2010, de 9 de novembre (DOGC núm. 5756, de 16 de novembre). Diversos preceptes d'ambdues disposicions reglamentàries incloïen referències lingüístiques. En ambdós casos, s'establia que la llengua catalana és la llengua pròpia i oficial d'ambdues universitats.

En l'àmbit de la formació professional, el Decret 284/2011, d'1 de març, d'ordenació general de la formació professional inicial,⁷⁷ incloïa també previsions en matèria lingüística. El seu article 4, intitulat "*La llengua catalana i el tractament de les llengües*" precisa que "*el règim lingüístic dels ensenyaments de formació professional inicial es regeix pels principis del títol II de la Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació*".

Ara bé, serà precisament en el model d'immersió lingüística escolar on es van continuar produint més conflictes i controvèrsies jurídiques al llarg de l'any 2011. A l'anterior informe sobre la situació de la llengua catalana editat l'any 2010, ja posàvem de manifest les greus implicacions de les sentències del Tribunal Suprem dictades el desembre, d'incidència en la matèria. Doncs bé, el 28 de juliol de 2011, la Secció Cinquena de la Sala Contenciosa Administrativa del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya dictava una interlocutòria en la qual establia un termini màxim de dos mesos per tal que la Conselleria d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya adoptés les mesures necessàries per adaptar el sistema d'ensenyament a la nova

⁷⁴ DOGC núm. 5802, de 24 de gener, p. 4400.

⁷⁵ DOGC núm. 5858, de 13 d'abril, p. 21774.

⁷⁶ DOGC núm. 5899, de 14 de juny, p. 33609.

⁷⁷ DOGC núm. 5830, de 3 de març, p. 13502.

situació creada per la Sentència 31/2010 del Tribunal Constitucional que considerava també el castellà com a llengua vehicular de l'educació a Catalunya. El setembre de 2011 el Govern de la Generalitat acordava la interposició de recurs contra aquesta interlocutòria judicial i el 15 de setembre el Tribunal suspenia d'ofici el termini concedit a la conselleria fins que es resolgués el recurs. Val a dir que els mitjans de comunicació es varen fer ressò de l'abast de les mobilitzacions polítiques i socials de rebuig a la polèmica resolució.

Finalment, i a títol de conclusió, en l'àmbit de l'activitat administrativa, a finals d'any s'aprovava la Llei 11/2011, del 29 de desembre, de reestructuració del sector públic per a agilitar l'activitat administrativa.⁷⁸ Aquesta disposició modificava l'articulat de diverses lleis catalanes d'incidència en matèria lingüística.⁷⁹

Catalunya del Nord

En l'àmbit de l'Estat francès, convé subratllar diverses iniciatives que, sigui directament sigui tangencialment, al llarg del 2011 varen incidir en el debat sobre la protecció jurídica de la llengua catalana.

Així, el 16 de febrer de 2011, el Senat francès aprovava una proposició de llei, presentada pel senador Roland Courteau, relativa a la instal·lació de senyalitzacions d'entrada i sortida als municipis en llengües regionals. L'autorització dels rètols bilingües va ser aprovada pel Senat amb un sol vot en contra. Els mitjans de comunicació es farien ressò de declaracions del mateix ministre de Cultura donant suport a la reforma de l'article 3 de la Llei 94-665 de 4 d'agost de 1994. Mercès a aquesta iniciativa, es va aprovar afegir un paràgraf a la norma indicada precisant que *"els panells reglamentaris d'entrada i sortida d'aglomeracions en llengua francesa a la via pública poden ser completats amb el nom de l'aglomeració en llengua regional"*. Es tracta, doncs, d'una reforma normativa que fa un pas endavant en el procés de reconeixement incipient de les dites *"llengües regionals"*, entre les quals s'inclou la catalana.⁸⁰

Uns mesos més tard, el parlamentari Robert Navarro, en representació d'un grup de senadors socialistes, presentava també una altra proposició de llei relativa al desenvolupament de les llengües i les cultures regionals. Els signants d'aquesta iniciativa advertien que el seu objectiu se centrava a *"posar fi a l'hipocresia que afecta les nostres llengües i cultures regionals"*. La Comissió senatorial de Cultura va refusar tots els punts de l'esmentada proposició de llei. El debat a l'hemicicle va tenir lloc el 30

⁷⁸ DOGC núm. 6035, de 30 de desembre de 2011, p. 66548.

⁷⁹ Per a una ampliació, vegeu articles 55, 56, 68 i 69 de la llei.

⁸⁰ Per a una ampliació sobre la seva tramitació al Senat, vegeu <<http://www.senat.fr/dossier-legislatif/pp10-136.html>>.

de juny de 2011 i s'hi va tenir present la posició del Consell Constitucional francès en allò concernent a l'estatut de les llengües regionals.⁸¹

En aquest sentit, convé recordar que el 20 de maig de 2011, el Consell Constitucional francès va sentenciar que l'article 75-1 de la Constitució francesa, quan precisa que *"les llengües regionals pertanyen al patrimoni de França"*, no constitueix *"ni un dret ni una llibertat que garanteixi la Constitució"*. Amb aquest argument, va desestimar una qüestió prioritària de constitucionalitat interposada contra les disposicions de l'article L.312-10 del codi d'educació i va declarar el precepte conforme a la Constitució. Els recurrents consideraven que les previsions d'aquest precepte no garantien una protecció efectiva de l'ensenyament de les llengües i cultures regionals al llarg de l'escolarització.

Finalment, durant l'any 2011, el règim jurídic de les llengües diferents de la francesa també centrava diversos debats polítics que transcendien als mitjans de comunicació. N'és un bon exemple l'impacte mediàtic de les declaracions de François Hollande, el candidat socialista a les eleccions presidencials franceses de 2012, on es comprometia a promoure, si hi havia majoria parlamentària suficient, la reforma de la Constitució francesa per tal de permetre la ratificació de la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries, signada per l'Estat francès el 1999, però pendent de ratificació. Després de reunir-se amb el secretari general del Consell d'Europa, Thorbjorn Jagland, el candidat socialista a l'Elisi es va comprometre a portar aquesta qüestió a l'Assemblea Nacional si era elegit president de la República i va afirmar *"si hi ha una majoria parlamentària es podrà reformar la Constitució"* per ratificar la Carta i no *"per la debilitat de la llengua francesa"* sinó perquè *"és important la defensa de les llengües regionals"*.

Illes Balears

L'any 2011 es van commemorar els vint-i-cinc anys de la Llei de Normalització Lingüística de les Illes, aprovada per unanimitat pel Parlament el 29 d'abril de 1986. La celebració d'aquest aniversari va estar marcat per un escenari polític i parlamentari especialment conflictiu. I és que, l'any 2011, va ser un any de canvis polítics rellevants que es van projectar, i molt, en la política lingüística governamental i, per extensió, en l'estatus de la llengua catalana a les Illes.

Com és sabut, el 22 de maig varen celebrar-se les eleccions al Parlament de les Illes, que van donar lloc a la VIII Legislatura. La candidatura del Partit Popular encapçalada per José Ramón Bauzá va guanyar-les per majoria absoluta. S'iniciava així un canvi de

⁸¹ Per a una ampliació sobre la seva tramitació al Senat, vegeu <<http://www.senat.fr/dossier-legislatif/pp10-251.html>>.

rumb en la política lingüística insular que va suscitar un debat encès sobre el futur de la llengua catalana i el procés de normalització lingüística. N'és un bon exemple la sessió plenària tinguda al Parlament de les Illes el dia 1 de febrer de 2012, on els grups parlamentaris de l'oposició van fer un balanç especialment negatiu de la política lingüística dels primers mesos del nou govern popular.⁸²

L'estatus normatiu de la llengua catalana ja s'havia erigit com una qüestió discutida en el debat d'investidura del president de les Illes, celebrat al Ple del Parlament els dies 14 i 15 de juny.⁸³ En el seu discurs d'investidura, José Ramón Bauzá havia avançat la seva voluntat de modificar el model lingüístic educatiu amb l'objectiu d'apostar per "*la implantació progressiva d'un model de centres plurilingües*" i la implantació d'un model que permetés triar als pares "*la primera de les llengües vehiculars per a l'educació dels seus fills*". Val a dir que l'octubre de 2010, els mitjans de comunicació s'havien fet ressò d'unes declaracions polèmiques de l'aleshores candidat popular a la presidència on manifestava que si guanyava les eleccions, tenia voluntat de derogar la Llei de Normalització Lingüística. Doncs bé, aquesta qüestió fou tractada al Parlament de les Illes i, al llarg de 2011, va ser objecte de diverses iniciatives parlamentàries. N'és un bon exemple la Proposició no de llei núm. 4904/10, presentada pel Grup Parlamentari Socialista, relativa a la defensa de la Llei de Normalització Lingüística de les Illes Balears. El debat d'aquesta proposició no de llei en seu de la Comissió parlamentària de Cultura, Educació i Esports el 17 de febrer de 2011, va posar de manifest les dissensions dels diferents grups de l'oposició amb la política lingüística de l'executiu.⁸⁴ Més recentment, el 10 de febrer de 2012, el *Butlletí Oficial del Parlament de les Illes* publicava la pregunta de la diputada socialista Esperança Marí i Mayans sobre la política lingüística de l'executiu formulada en els següents termes: "Com pensa complir el Govern amb l'obligació d'haver de promoure l'ús social de la llengua catalana que li confereix l'Estatut d'Autonomia (article 4) tenint en compte les últimes decisions que rebaixen l'estatut jurídic de la llengua?".⁸⁵

I això perquè, durant el segon semestre de 2011, que coincidia amb l'inici d'etapa de la nova legislatura, van ser diverses les iniciatives d'incidència en la política lingüística que van suscitar un ampli debat polític i social. D'entrada, en l'estructuració orgànica del nou executiu, s'optaria per suprimir la Direcció General de Política Lingüística. Així es desprenia del Decret 12/2011, de 18 de juny, pel qual s'establí les competències i l'estructura orgànica bàsica de les conselleries de l'Administració de la Comunitat

⁸² Per a una ampliació, vegeu el Diari de Sessions del Ple del Parlament de les Illes Balears núm. 21, d'1 de febrer de 2012.

⁸³ Diari de Sessions del Ple del Parlament de les Illes Balears núm. 2, de 14 i 15 de juny de 2011.

⁸⁴ Per a una ampliació, vegeu el Diari de Sessions de la Comissió de Cultura, Educació i Esports del Parlament de les Illes Balears núm. 59, de 17 de febrer de 2011.

⁸⁵ *Butlletí Oficial del Parlament de les Illes Balears* núm. 32, de 10 de febrer de 2012, p. 1260. Per a una ampliació, vegeu l'expedient 8-2012/PROP-0053.

Autònoma de les Illes Balears.⁸⁶ Aquest Decret preveia que les competències en matèria d'ensenyament del català i normalització lingüística en l'àmbit educatiu les passés a exercir la Direcció General de Planificació, Inspecció i Infraestructures Educatives de la Conselleria d'Educació, Cultura i Universitats. Per la seva part, les competències en matèria de normalització de la llengua catalana i promoció i defensa dels drets lingüístics les exerciria la Direcció General de Cultura i Joventut: difusió i foment de la cultura de la mateixa Conselleria esmentada.

D'altres qüestions com la concnertent al tancament de l'ens públic Ràdio Televisió de Mallorca; l'anunci de derogació del decret de mínims en l'àmbit de l'ensenyament, o, a tall d'exemple, la supressió d'ajudes a revistes en català i als programes de dinamització lingüística, integració de nous i mediació per a l'any 2011, també van suscitar el rebuig d'amplis sectors que va transcendir amb especial incidència als mitjans de comunicació durant el darrer semestre de l'any.

Ara bé, d'entre totes aquestes iniciatives polèmiques tramitades al llarg del 2011, mereix ser destacada, per la seva incidència en l'estatus normatiu de l'idioma, l'avantprojecte de modificació de la Llei 3/2007, de 27 de març, de la funció pública.. Aquesta iniciativa pretenia suprimir el requisit de conèixer la llengua catalana per accedir a la funció pública. Diverses entitats i ciutadans van presentar milers d'al·legacions a l'avantprojecte de llei, com ara l'Obra Cultural Balear, la Universitat de les Illes Balears o l'Institut d'Estudis Catalans. Segons l'Institut, la modificació legislativa proposada pel Govern Balear —que establia que el coneixement del català fos un mèrit i no un requisit per als funcionaris— representava una via indirecta per a anul·lar la Llei de Normalització Lingüística, que havia estat el compromís de la transició democràtica i la base de la convivència lingüística entre els ciutadans de les Illes. Tal com recullen les al·legacions de la Universitat de les Illes Balears, que l'Institut va presentar com a pròpies, *“el requisit de coneixement del català és imprescindible per a garantir els drets dels ciutadans d'utilitzar la llengua catalana en les seves relacions amb l'Administració. Suprimir aquest requisit significa deixar els ciutadans de llengua catalana privats dels seus drets lingüístics i afavorir el retrocés de la llengua catalana en els àmbits institucionals, ja impulsat per les inèrcies creades per la política de marginació del català duta a terme en els darrers tres segles”*.

Dit això, durant el primer semestre de 2011, varen aprovar-se o varen entrar en vigor diverses disposicions legals i reglamentàries d'incidència en l'estatus normatiu de l'idioma. D'entre aquestes disposicions, mereix ser ressenyada la Llei 15/2010, de 22 de desembre, de l'Ens Públic de Radiotelevisió de les Illes Balears,⁸⁷ que conté diverses referències a la difusió i la promoció de la llengua catalana. El seu article 26 precisa, textualment, *“la llengua vehicular de tota la programació és el català, d'acord amb el*

⁸⁶ Butlletí Oficial de les Illes Balears núm. 81, de 20 de juny.

⁸⁷ Butlletí Oficial de les Illes Balears núm. 2, de 4 de gener de 2011.

que disposen l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears i la Llei de Normalització Lingüística, tot respectant les modalitats lingüístiques pròpies de la llengua".

En allò que concerneix a l'administració, també es va aprovar la Llei 4/2011, de 31 de març, de la bona administració i del bon govern de les Illes Balears.⁸⁸ El seu article 20 estableix que els plec de clàusules administratives dels contractes de gestió de serveis públics han de contenir les previsions necessàries per garantir, com a mínim, diversos drets de les persones usuàries, entre els quals, el dret a utilitzar, a elecció seva, qualsevol de les llengües oficials de la comunitat autònoma en les seves relacions amb l'entitat.

En l'àmbit de l'ensenyament, el Decret 121/2010, de 10 de desembre, pel qual s'estableixen els drets i els deures dels alumnes i les normes de convivència als centres docents no universitaris sostinguts amb fons públics de les Illes Balears,⁸⁹ inclou referències al coneixement de la llengua, al pluralisme lingüístic i a la no-discriminació per raó de llengua. Uns mesos més tard, el Govern balear aprovava també el Decret 16/2011, de 25 de febrer, d'avaluació i certificació de coneixements de llengua catalana.⁹⁰ Aquest Decret vol adaptar els certificats de coneixements generals de llengua catalana al Marc europeu comú de referència, de manera que posa fi als certificats tradicionals dels nivells A, B, C i D. Es manté, però, el certificat de coneixements específics de llenguatge administratiu (nivell E). I en compliment d'aquest darrer Decret, el Govern aprovava l'Ordre de 30 de març de 2011,⁹¹ per la qual es determinen els títols, els diplomes i els certificats equivalents als certificats de coneixements de llengua catalana de la Direcció General de Política Lingüística.

Per concloure el capítol normatiu, convé ressenyar molt succintament dues disposicions jurídiques més: la primera, el Decret del Govern Balear 36/2011, de 15 d'abril, pel qual es crea la Comissió de Toponímia de les Illes Balears;⁹² la segona, la reforma del Reglament del Parlament de les Illes, aprovada el 15 de març de 2011, amb un article 2 que preveu l'oficialitat del català i del castellà, com també l'ús de la llengua de signes en determinats casos.⁹³

En allò que concerneix al capítol de jurisprudència, destaquem especialment dues sentències d'incidència en el règim lingüístic. La primera és la sentència de la Sala Contenciosa Administrativa del Tribunal Superior de Justícia de Balears de 12 de setembre de 2011, que declarava conforme a dret el Decret del govern balear 114/2008, pel qual s'aprovava el reglament que regula l'exigència de coneixements de

⁸⁸ *Butlletí Oficial de les Illes Balears* núm. 53, de 9 d'abril de 2011.

⁸⁹ *Butlletí Oficial de les Illes Balears* núm. 187, de 23 de desembre de 2010.

⁹⁰ *Butlletí Oficial de les Illes Balears* núm. 37, de 12 de març de 2011.

⁹¹ *Butlletí Oficial de les Illes Balears* núm. 53, de 9 d'abril de 2011.

⁹² *Butlletí Oficial de les Illes Balears* núm. 64, de 28 d'abril de 2011.

⁹³ *Butlletí Oficial de les Illes Balears* núm. 68, de 7 de maig de 2011.

català per accedir a la funció pública. El tribunal considerava que aquest requeriment és “*plenament constitucional*” i advertia que la seva eliminació suposaria “*un retrocés natural del procés de normalització lingüística en què ens trobem*”. A la seva fonamentació jurídica, recordava de manera contundent que la llengua catalana, “*com tots saben, és l’idioma propi de les Balears, de tots els seus ciutadans i entitats*”, per la qual cosa “*resulta plenament constitucional que s’exigeixi el seu coneixement per accedir i promocionar a l’àmbit de la funció i feina públiques de la Comunitat Autònoma*”. Per aquest motiu, manifestava que el requisit del català no es podia considerar “*com una disposició desfavorable ni restrictiva de drets individuals*”, com defensaven els recurrents, sinó que “*lliga al desenvolupament de la previsió constitucional de l’article 3*” de la Constitució, així com “*a l’efectivitat dels preceptes de l’Estatut reguladors del dret dels ciutadans d’utilitzar la llengua catalana i del deure de conservació, igualació i foment de la llengua pròpia dels poders públics*”. Altrament, i en un sentit ben divers, convé ressenyar la sentència de 22 de novembre de 2011, dictada també pel Tribunal Superior de Justícia de Balears, que estimava un recurs contenciós administratiu contra el Decret 67/2008, de 6 de juny, i en declarava la nul·litat de determinades previsions lingüístiques, bo i obligant l’Administració, textualment, a “*facilitar als pares i tutors l’exercici del dret a l’elecció de llengua durant l’etapa de primer ensenyament*”. Incideix, per consegüent, en el model lingüístic educatiu. Ambdues resolucions judicials van suscitar un ampli debat polític i social, que es va projectar als mitjans de comunicació.

Dit això, en el marc del procés de normalització de la llengua pròpia, al llarg de l’any 2011 es van subscriure diversos convenis de col·laboració i, durant el primer semestre de l’any, es van convocar diverses subvencions i ajuts.⁹⁴ Pel que fa als convenis, destaca el subscrit per la Conselleria d’Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears i el Consell d’Eivissa per dur a terme actuacions de normalització i difusió de la llengua catalana durant l’any 2011.⁹⁵ Així mateix, també convé recordar el llistat de convenis subscrits pel Consorci per al Foment de la Llengua Catalana i la Projectió Exterior de la Cultura de les Illes Balears durant l’any 2011 i que consten publicats al *Butlletí Oficial de les Illes Balears* de 28 de gener de 2012.⁹⁶ Val a dir que, per acord del Consell de

⁹⁴ Destaquen, entre d’altres, les següents: convocatòria de subvencions per a la normalització lingüística a les empreses per a l’any 2011 (*Butlletí Oficial de les Illes Balears* núm. 85, de 7 de juny de 2011); convocatòria d’ajuts per al foment de l’ús del català en els comerços, establiments turístics i clubs esportius de Menorca per al 2011 (*Butlletí Oficial de les Illes Balears* núm. 83, de 4 de juny de 2011); convocatòria de subvencions de normalització lingüística per a butlletins d’associacions de veïns i de federacions d’associacions de veïns i revistes en català i almanacs d’entitats associatives o organitzatives sense finalitat de lucre per a l’any 2011 (*Butlletí Oficial de les Illes Balears* núm. 75, de 21 de maig); convocatòria d’ajuts a les revistes locals de Menorca en llengua catalana per a l’any 2011 (*Butlletí Oficial de les Illes Balears* núm. 53, de 9 d’abril); convocatòria de suport genèric del Consell Insular de Menorca a l’edició en llengua catalana per a l’any 2011 (*Butlletí Oficial de les Illes Balears* núm. 52, de 7 d’abril); resolucions del conseller d’Educació i Cultura per les quals s’aproven les convocatòries per concedir ajuts destinats a la premsa escrita íntegrament en català i per promoure l’assistència de grups de centres escolars a projeccions de cinema en llengua catalana (*Butlletí Oficial de les Illes Balears* núm. 42, de 22 de març).

⁹⁵ *Butlletí Oficial de les Illes Balears* núm 99, de 30 de juny de 2011.

⁹⁶ *Butlletí Oficial de les Illes Balears* núm. 13, de 28 de gener de 2012, p. 6.

Govern de 14 d'octubre de 2011, va autoritzar-se la modificació dels Estatuts d'aquest Consorci, que té caràcter d'ens públic i naturalesa corporativa de base associativa. Com és sabut, l'integren el Govern de les Illes Balears, la Universitat de les Illes, el Consell de Mallorca i els Consells Insulars de Menorca i d'Eivissa.

Per concloure, convé recordar també que el 20 d'abril de 2011, el Consell Executiu de Mallorca aprovava el seu Pla de Normalització Lingüística.⁹⁷

L'Alguer

Durant l'any 2011, a l'Alguer no es van produir reformes d'incidència en el règim jurídic de l'alguerès. En canvi, sí que convé subratllar dues iniciatives que, encara que no sigui en el pla normatiu, són rellevants per a la llengua.

Així, l'octubre de 2011 diversos mitjans de comunicació es van fer ressò que la direcció general de l'Oficina Regional del Ministeri italià de la Instrucció, la Universitat i la Recerca, encapçalada per Enrico Tocco, van posar en marxa el primer Grup de Treball per a la introducció del català de l'Alguer en el currículum escolar dels estudiants d'aquesta ciutat del nord de Sardenya. Joan Elies Adell, director de la Representació del Govern de la Generalitat a l'Alguer, va entrar a formar part d'aquest Grup de Treball, on també estan representats el Govern de la Regió Autònoma sarda i l'Ajuntament de l'Alguer.

D'altra banda, a finals de 2011 el secretari del Govern, Germà Gordó, i la presidenta de la província sarda de Sàsser, Alessandra Giudici, varen signar al Palau de la Generalitat un conveni de col·laboració amb l'objectiu que el consorci Sistema Turistico Locale Sardegna Nordovest (STL), entitat encarregada de la promoció turística de la zona del nord-oest de l'illa de Sardenya, incorporés l'ús del català —en la varietat algueresa— en la comercialització turística de la zona.

País Valencià

La dinàmica sociopolítica i l'estatus normatiu de la llengua al País Valencià va continuar les pautes d'anys anteriors. Durant el primer semestre de 2011, el Govern presidit per Francisco Camps va seguir formulant i implementant una política poc favorable a l'idioma propi, la qual cosa es visualitza tant en les pràcticament nul·les iniciatives legislatives i administratives en matèria de llengua com en l'enfrontament amb el món de l'activisme social.

⁹⁷ *Butlletí Oficial de les Illes Balears* núm. 72, de 17 de maig de 2011, p.107.

De fet, i enllaçant amb aquest darrer punt, l'any 2011 s'encetava amb una notícia especialment negativa per a l'espai comunicatiu en llengua catalana. El 17 de febrer, Acció Cultural del País Valencià era obligada a cessar les emissions de TV3, després de 26 anys. Durant aquest temps, el canal s'havia consolidat com un referent de l'oferta televisiva en llengua catalana. Aquesta notícia desfermava novament el debat encès sobre el futur de la llengua catalana al territori, que transcendia als mitjans de comunicació i, molt especialment, al debat polític i parlamentari. N'és un bon exemple el debat plenari que va tenir lloc a les Corts Valencianes el dia 22 de setembre de 2011.⁹⁸

Val a dir que aquesta qüestió va ser debatuda també a les Corts Generals. Així, el 26 de maig de 2011, el president d'Acció Cultural del País Valencià i la lletrada de l'entitat, Eliseu Climent i Mercè Teodoro, respectivament, compareixien davant la Comissió de Cultura del Senat per a denunciar les circumstàncies concurrents en el tancament de les emissions de TV3.⁹⁹ Així mateix, el 13 de setembre, el Ple del Congrés dels Diputats va debatre i va aprovar la presa en consideració de la iniciativa legislativa popular Televisió sense Fronteres.¹⁰⁰ Avalada per més de 650.000 signatures, la iniciativa legislativa popular proposava garantir la recepció directa de les emissions de ràdio i televisió autonòmiques realitzades en llengües incloses en l'àmbit de protecció de la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries en aquelles altres comunitats amb les quals es comparteix llengua.¹⁰¹ El debat plenari que va tenir lloc al Congrés dels Diputats el dia 13 de setembre va posar de manifest el cada vegada més unànime consens social i polític que aplega aquesta iniciativa legislativa popular com a via de solució del conflicte, reflectit en la posició dels grups parlamentaris que varen votar-hi a favor o varen abstenir-s'hi.

Dit això, el 22 de maig de 2011 se celebraven eleccions a les Corts valencianes, que van donar lloc a la VIII Legislatura. La candidatura del Partit Popular encapçalada per Francisco Camps va guanyar-les novament i va augmentar la seva majoria absoluta a les Corts amb 55 diputats, però va perdre prop de quatre punts del percentatge de vots aconseguit el 2007. L'estatus normatiu de la llengua catalana va erigir-se com una qüestió tractada, molt tangencialment, en el discurs d'investidura del candidat a la presidència, celebrat al Ple de les Corts el dia 16 de juny. En el subsegüent debat

⁹⁸ Diari de Sessions de les Corts Valencianes núm. 12, VIII Legislatura. Sessió plenària realitzada el dia 22 de setembre de 2011.

⁹⁹ Per a una ampliació, vegeu el Diari de Sessions del Senat, IX Legislatura, núm. 522, de 26 de maig.

¹⁰⁰ Proposició de Llei de Televisió sense Fronteres publicada al *Butlletí Oficial de les Corts Generals - Congrés dels Diputats*, sèrie B, núm. 271-1, de 8 de setembre de 2010 (número d'expedient 120/000007).

¹⁰¹ Per a una ampliació sobre arguments esgrimits durant el debat, vegeu el Diari de Sessions del Congrés dels Diputats núm. 271, IX Legislatura, sessió plenària núm. 257, celebrada el 13 de setembre de 2011.

d'investidura, la qüestió lingüística també hi seria present.¹⁰² Un mes més tard, el 21 de juliol, Francisco Camps dimitia com a president de la Generalitat Valenciana, després de més de vuit anys presidint l'executiu, i dimitia també de la presidència del Partit Popular valencià. N'afagava el relleu Alberto Fabra, que el 26 de juliol va ser investit nou president de la Generalitat, amb els vots favorables del Partit Popular i els vots en contra de l'oposició.

Val a dir que l'any 2011 també va ser un any de canvis en la composició de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua. Així consta al Decret 9/2011, de 15 de juliol, del president de la Generalitat, pel qual es nomenava nous membres de l'Acadèmia.¹⁰³ Uns mesos més tard, per Decret 21/2011, de 25 de novembre, Ramon Ferrer Navarro n'era nomenat nou president.¹⁰⁴ Pel que fa a la seva activitat, en el pla normatiu destaquen dues resolucions: la primera, de 23 de març, publicava l'acord de la Junta de Govern pel qual, textualment, "*s'adjudiquen les ajudes per a la promoció dels escriptors en valencià*";¹⁰⁵ la segona, de 12 de maig, publicava l'acord de la Junta de Govern de 4 de maig pel qual, textualment, "*s'adjudiquen les ajudes a la difusió i promoció del Valencià en els centres valencians de l'exterior corresponents a la convocatòria de 2011*".¹⁰⁶

En allò que concerneix a l'estatus normatiu de la llengua, durant l'any 2011 es van aprovar poques disposicions normatives d'incidència. Mereix ser destacada especialment la Llei 1/2011, de 22 de març, per la qual s'aprovava l'Estatut dels Consumidors i Usuaris de la Comunitat Valenciana.¹⁰⁷ El seu article 8 porta l'epígraf "Drets lingüístics" i preveu el dret dels consumidors d'usar qualsevol de les llengües oficials i el foment de l'ús del valencià.

Finalment, i a títol indicatiu, convé esmentar també que el municipi de Guadasséquies, a la Vall d'Albaida, a finals d'any adoptava aquesta denominació en lloc de Guadasequies. El canvi apareixia al Decret 155/2011, de 21 d'octubre, del Consell, pel qual s'aprovava el canvi de denominació del municipi de Guadasequies per la forma exclusiva en valencià de Guadasséquies.¹⁰⁸

¹⁰² Per a una ampliació, vegeu el Diari de Sessions de les Corts Valencianes núm. 2, VIII legislatura, sessió plenària realitzada el dia 16 de juny de 2011.

¹⁰³ *Diari Oficial de la Comunitat Valenciana* núm. 6567, de 18 de juliol.

¹⁰⁴ *Diari Oficial de la Comunitat Valenciana* núm. 6661, de 29 de novembre.

¹⁰⁵ *Diari Oficial de la Comunitat Valenciana* núm. 6494, de 4 d'abril.

¹⁰⁶ *Diari Oficial de la Comunitat Valenciana* núm. 6526, de 23 de maig.

¹⁰⁷ *Diari Oficial de la Comunitat Valenciana* núm. 6487, de 24 de març.

¹⁰⁸ *Diari Oficial de la Comunitat Valenciana* núm. 6636, del 24 d'octubre.

2.2.4 La col·laboració entre territoris

Tal com hem avançat als capítols precedents, un dels trets que defineix el període estudiat és que s'impulsa i es visualitza la col·laboració entre les institucions dels diferents territoris. Sense crear pràcticament estructures organitzatives noves, les que ja hi ha proporcionen uns rendiments notables.

Aquest és el cas de l'Institut Ramon Llull, consorci integrat per la Generalitat de Catalunya i el Govern de les Illes Balears, que té com a finalitat la projecció exterior de la llengua catalana i de la cultura que s'hi expressa en totes les seves modalitats, matèries i mitjans d'expressió. Com és sabut, l'Institut forma part de la Fundació Ramon Llull, fundació constituïda pel Govern d'Andorra, l'Institut Ramon Llull, el Consell General dels Pirineus Orientals, l'Alguer i la Xarxa de Ciutats Valencianes. Al llarg de l'any 2011, l'Institut va continuar amb la seva activitat de promoció de la llengua a través d'ajuts, beques i subvencions a institucions i persones, algunes dins del territori, però majoritàriament fora i vinculats a la docència d'estudis catalans a l'exterior, generalment en l'àmbit de les universitats i els centres d'estudis superiors.¹⁰⁹ També va continuar amb la convocatòria i l'organització de proves de català a tot el món. En l'actualitat, la xarxa d'universitats d'estudis catalans a l'exterior comprèn 160 universitats de 28 països dels cinc continents, i abasta més de 7.000 alumnes. Com han estat fent fins ara, durant l'any 2011 l'Institut va signar diversos convenis amb centres educatius per consolidar-hi els estudis catalans. N'és un bon exemple el conveni de col·laboració subscrit amb la Universitat de Manchester. El mes de maig es van iniciar també a la Universitat de Hosei, Tòquio, els cursos de llengua i cultura catalanes, que són el resultat d'un altre conveni subscrit amb aquesta universitat japonesa uns mesos enrere. Així mateix, durant l'any 2011 l'Institut Ramon Llull va negociar la celebració d'un conveni marc de col·laboració amb la Universitat de Monash, a Melbourne (Austràlia), per iniciar-hi estudis de català. El 30 de gener de 2012 ambdues parts signaven el conveni.

¹⁰⁹ A tall d'exemple i per totes, vegeu:

- Resolució de l'Institut Ramon Llull, sobre atorgament d'ajuts. Resolució del director de l'Institut Ramon Llull, per la qual s'atorguen ajuts a universitats de fora del domini lingüístic de la llengua catalana per a contribuir al manteniment de la docència d'estudis catalans durant el curs 2011 (DOGC núm. 5827, de 28 de febrer, p. 12420).
- Resolució de l'Institut Ramon Llull, sobre modificació d'una resolució. Resolució per la qual es modifica la resolució del director de l'Institut Ramon Llull, de 22 de juliol de 2010, sobre atorgament d'ajuts (DOGC núm. 5811, de 4 de febrer, p. 6870).
- Resolució de l'Institut Ramon Llull, sobre atorgament d'ajuts. Resolució del director de l'Institut Ramon Llull, per la qual s'atorguen ajuts a universitats de fora del domini lingüístic de la llengua catalana per a contribuir al manteniment de la docència d'estudis catalans durant el curs 2011 (DOGC núm. 5827, de 28 de febrer, p. 12420).
- Resolució de l'Institut Ramon Llull, sobre concessió de beques. Resolució de la convocatòria de concurs públic per a la concessió de beques a persones de fora del domini lingüístic de la llengua catalana per assistir a cursos de postgrau o doctorat o màsters relacionats amb la llengua, la cultura i/o la literatura catalanes en universitats públiques dels territoris de parla catalana (DOGC núm. 5831, de 4 de març, p. 13887).
- Resolució de l'Institut Ramon Llull, per la qual s'obre la convocatòria per a la selecció de professorat d'estudis catalans a universitats de fora del domini lingüístic (DOGC núm. 5882, de 19 de maig, p. 28835).

Dit això, on es visualitza més intensament la col·laboració és en els convenis que han estat subscrits entre els diferents executius del domini lingüístic català. Aquest és el cas, a tall d'exemple, de la Resolució CMC/4060/2010, de 15 de desembre, per la qual es donava publicitat al Conveni de col·laboració entre el Govern de la Generalitat de Catalunya i el Govern d'Aragó per a la difusió de les emissions dels canals de televisió de titularitat pública en els territoris respectius.¹¹⁰ Com indica l'exposició de motius del conveni, *“atesos els vincles històrics, culturals i lingüístics entre Catalunya i algunes zones limítrofes de la Comunitat Autònoma d'Aragó”*, es va voler garantir la difusió de les emissions dels canals de televisió de titularitat de la Generalitat a la Comunitat autònoma d'Aragó i dels canals de titularitat del Govern d'Aragó al territori de Catalunya. A l'exposició de motius del conveni s'afegia que *“de conformitat amb la Llei 10/2009, de 22 de desembre, d'ús, protecció i promoció de les llengües pròpies d'Aragó, el català és llengua pròpia original i històrica de la Comunitat Autònoma d'Aragó, per la qual cosa els seus ciutadans i ciutadanes tenen reconegut, en els supòsits establerts a l'esmentada Llei, el dret lingüístic a rebre, en l'esmentada llengua, programacions de ràdio, televisió i altres mitjans de comunicació social”*. Amb aquest conveni, s'avançava en la tutela d'aquest dret lingüístic.

D'altra banda, el 17 de juny de 2011 tenia lloc a Santiago de Compostel·la la reunió de la comissió de seguiment del protocol de col·laboració en matèria de política lingüística que els governs de Catalunya, les Illes Balears, Galícia i el País Basc mantenien amb l'objectiu prioritari d'impulsar la presència i el reconeixement de les seves llengües pròpies en l'àmbit estatal i europeu. Entre les qüestions tractades, destacava l'acord de demanar la inclusió del català, el gallec i l'èuscar a la base de dades terminològica de la Unió Europea (la IATE - Interactive Terminology for Europe); el Premi a la Promoció de la Realitat Plurilingüe de l'Estat, l'objectiu del qual era reconèixer les actuacions de persones, entitats o empreses que contribuïen a la promoció i a la incorporació de la diversitat lingüística a l'Estat espanyol; l'establiment d'un sistema de reconeixement mutu de les habilitacions professionals per a traductors i intèrprets jurats que, en exercici de les seves respectives competències, expedien els governs català, gallec i basc, i de la via d'habilitació en cadena a partir d'aquestes habilitacions professionals i de les titulacions que expedia el Ministeri d'Afers Exteriors i Cooperació; l'establiment d'habilitacions de traductors i intèrprets jurats entre les respectives llengües, i, finalment, també s'hi va tractar el seguiment de l'informe del Comitè d'Experts en relació amb el compliment de la Carta europea de les llengües regionals i minoritàries, ja que aquest comitè s'havia d'entrevistar amb aquests governs durant la primera setmana del mes de juliol de 2011.

Pel que fa a la cooperació vertical, durant l'any 2011 es van subscriure diversos convenis de col·laboració entre l'Estat i les Comunitats autònomes d'incidència en

¹¹⁰ *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya* núm. 5782, de 24 de desembre.

matèria lingüística. N'és un bon exemple el conveni de col·laboració subscrit pel Ministeri de Cultura, a través de l'Institut de la Cinematografia i les Arts Audiovisuals, i l'Institut Català d'Indústries Culturals, amb l'objectiu de fomentar la producció, la distribució i la promoció de la indústria cinematogràfica i audiovisual en llengua catalana. Amb la mateixa finalitat, l'Institut estatal també va signar convenis anàlegs amb la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears i amb l'Institut Valencià de l'Audiovisual i de la Cinematografia. Tres resolucions de 6 de juliol, de 26 de juliol i de 24 de juny de 2011, de la Secretaria General Tècnica del Ministeri de Cultura, transcriuen els tres convenis de col·laboració subscrits per fomentar la producció, la distribució i la promoció de la indústria cinematogràfica i audiovisual en llengua cooficial diferent de la castellana. Val a dir que en el BOE núm. 164 i en el núm. 175 també es publiquen els convenis subscrits pel mateix Institut estatal amb els organismes corresponents de Navarra i Galícia.¹¹¹ Els convenis amb aquesta finalitat estan previstos a la Llei estatal del cinema de 2007.

També en el pla de la cooperació vertical, diverses Resolucions de 2 de novembre de 2011, de l'Institut Nacional d'Administració Pública, publicaven els Convenis de col·laboració subscrits amb el Govern de les Illes Balears, la Comunitat Valenciana, Galícia i la Comunitat Foral de Navarra, per a la promoció del coneixement de la llengua cooficial per part del personal de l'Administració General de l'Estat que presta els seus serveis als territoris autonòmics.¹¹²

En l'àmbit de l'ensenyament universitari també es van subscriure diversos convenis de col·laboració d'incidència en matèria lingüística. N'és un bon exemple el conveni entre la Coordinadora d'Estudis de Filologia Catalana¹¹³ i l'Institut Joan Lluís Vives¹¹⁴ el 16 de febrer de 2011, concebut amb l'objectiu d'establir els termes de la participació de la Coordinadora com a grup de treball de la Xarxa Vives d'Universitats.

¹¹¹ Resolucions publicades al *Butlletí Oficial de l'Estat* núm. 175, de 22 de juliol; al núm. 192, d'11 d'agost, i al núm. 164, d'11 de juliol.

¹¹² *Butlletí Oficial de l'Estat* núm. 274, de 14 de novembre de 2011, Secc. III, p. 117512.

¹¹³ La Coordinadora d'Estudis de Filologia Catalana, integrada pels departaments de Filologia Catalana de la Universitat Autònoma de Barcelona, de la Universitat d'Alacant, de la Universitat de Barcelona, de la Universitat Rovira i Virgili i de la Universitat de València i pels departaments de Filologia i Comunicació de la Universitat de Girona, de Filologia Catalana i Lingüística General de la Universitat de les Illes Balears, de Filologia Catalana i Comunicació de la Universitat de Lleida i pel Programa de Llengua i literatura catalanes dels Estudis d'Arts i Humanitats de la Universitat Oberta de Catalunya. És una associació que té com a objectiu impulsar la cooperació interdepartamental en matèria de docència i recerca i defensar i difondre els estudis de Filologia Catalana/Llengua i Literatura Catalanes als Països Catalans.

¹¹⁴ L'Institut Joan Lluís Vives, que actua sota la denominació pública Xarxa Vives d'Universitats, és una associació d'universitats que potencia les relacions entre les institucions universitàries de Catalunya, el País Valencià, les Illes Balears, la Catalunya del Nord, Andorra i Sardenya i també d'altres territoris amb vincles geogràfics, històrics, culturals i lingüístics comuns, per tal de crear un espai universitari que permeti coordinar la docència, la recerca i les activitats culturals i potenciar la utilització i la normalització de la llengua pròpia.

I a tall de conclusió, convé subratllar que l'Institut d'Estudis Catalans també va subscriure diversos convenis de col·laboració amb universitats catalanes amb l'objectiu de reforçar la promoció i la tutela de la llengua pròpia. En són bons exemples el conveni de col·laboració subscrit el 22 de setembre de 2011 amb la Universitat Jaume I o el conveni subscrit uns mesos més tard, el 14 de novembre, amb la Universitat de Lleida. En el cas del conveni subscrit amb la Universitat Jaume I, havia de servir per a garantir l'intercanvi d'informació estadística en matèria de recerca, amb l'objectiu de millorar el coneixement sobre l'estat de la recerca en els territoris de llengua i cultura catalanes. Per fer-ho possible, al conveni s'establí que la Universitat Jaume I oferiria a l'Observatori de la Recerca informació en l'àmbit de la recerca per incorporar-la al portal MERIDIÀ, com programes propis de beques predoctorals, suport intern a grups de recerca o tesis doctorals llegides, entre altres. També facilitaria els indicadors que, com a resultat de la seva activitat, fossin rellevants per al sistema d'informació sobre la recerca. Per la seva part, el conveni subscrit amb la Universitat de Lleida el 14 de novembre pretenia desenvolupar el projecte Corpus Literari Digital, concebut per a preservar, difondre i promoure els estudis sobre el patrimoni català contemporani. El projecte faria accessible, per mitjà d'Internet, les edicions originals, manuscrits i enregistraments dels escriptors catalans, començant pels dels segles XIX i XX.

2.3 Ensenyament

Pere Mayans

Llicenciat en filologia catalana, catedràtic d'ensenyament secundari

Teresa Tort

Especialista de llengua catalana, secretària de la Comissió Interterritorial d'Ensenyament de la Llengua

Maria Areny

Catedràtica d'ensenyament secundari i membre del CIEMEN

2.3.1 Alguer, l'

La presència de la llengua catalana a l'ensenyament ha estat sempre escassa a l'Alguer, malgrat la promoció i els esforços esmerçats en els darrers anys, especialment per part de la Generalitat de Catalunya. En l'àmbit de l'ensenyament primari i secundari, fins al curs 2010-2011, encara hi trobem el Projecte Palomba de classes d'alguerès, que es va començar a desenvolupar el curs escolar 1998-1999 amb el suport del Municipi de l'Alguer, del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya i de les associacions Òmnium Cultural de l'Alguer i Enllaç.

Si durant el curs 2009-2010, segons fonts del Centre de Recursos Montessori de l'Alguer, en el marc del Projecte es van impartir 60 hores setmanals d'alguerès distribuïdes entre els diferents nivells educatius, en el curs 2010-2011 en van ser només 33 i, actualment, el curs 2011-2012, aquestes classes s'han deixat d'impartir. En podem trobar la causa en la situació econòmica del Municipi de l'Alguer, la del mateix govern de la Generalitat de Catalunya i la pèrdua de presència pública d'Òmnium Cultural de l'Alguer, sense oblidar també l'esgotament d'un model basat pràcticament en el voluntariat i la no-assumpció de responsabilitats per part dels qui en tenen en temes d'educació, tant algeresos com sards i italians.

De fet, a banda d'iniciatives puntuals d'algun professor, l'única presència en l'ensenyament reglat de la nostra llengua és a La Costura, una línia d'ensenyament plurilingüe —alguerès, italià i anglès—, oberta el curs 2004-2005 dins de l'escola privada d'educació infantil San Giovanni Bosco, com a secció experimental, gràcies a un acord entre la Generalitat de Catalunya, Òmnium Cultural de l'Alguer, el Municipi de l'Alguer i l'Escola. El curs 2010-2011 hi havia 17 alumnes a l'aula i, durant aquell mateix curs, es va signar un acord de col·laboració entre l'Escola i el, llavors,

Departament de la Vicepresidència de la Generalitat de Catalunya, amb l'objectiu de garantir la continuïtat de La Costura. El curs 2011-2012 hi ha 19 alumnes matriculats.

En el camp de l'ensenyament no universitari cal destacar, però, dues notícies que podrien tenir en el futur unes conseqüències positives en l'ensenyament de i en la llengua catalana. La primera és la realització, el curs 2010-2011, del primer curs de capacitació del professorat en llengua catalana de l'Alguer, en el qual participaren una desena de professors, amb la intenció de formar-los per ensenyar matèries no lingüístiques en català. La segona és que la Direcció General de l'Oficina Escolàstica Regional del Ministeri italià de la Instrucció, la Universitat i la Recerca ha posat en funcionament el primer grup de treball per a la introducció del català de l'Alguer en el currículum escolar dels estudiants d'aquesta ciutat. En aquest grup de treball, hi trobem la Representació del Govern de la Generalitat de Catalunya a l'Alguer, el Govern de la Regió Autònoma sarda i l'Ajuntament de l'Alguer. L'objectiu és poder introduir, de forma estable, l'estudi del català a l'escola de l'Alguer. De fet, el grup de treball se centrarà a definir, analitzar, programar i monitorar possibles iniciatives adreçades a consolidar un model d'ensenyament del català de l'Alguer, a fi d'establir les bases per al seu reconeixement oficial per part de l'autoritat competent en la matèria. I, justament, es pren com a punt de partida experiències com les classes del Projecte Palomba, les Escoles d'Estiu de formació de professorat d'alguerès (que s'han fet durant 15 anys i fins a l'any 2009), els materials didàctics publicats per ensenyar la llengua, el curs de capacitació de professorat...

Pel que fa a l'ensenyament superior, el català (i la literatura catalana) és ensenyat a la Universitat de Sàsser (Università degli Studi di Sassari), com a assignatura optativa i també com a llengua estrangera per a estudiants Erasmus de la mateixa universitat.

Quant a l'ensenyament de català per a adults, ofereixen cursos associacions diverses, encara que no totes de manera sistemàtica: l'Escola *de alguerès* Pasqual Scanu ofereix cursos de la variant algueresa del català per al públic en general; l'Ateneu Alguerès imparteix cursos de preparació per a la obtenció dels certificats de català de nivell bàsic i elemental (A1 i A2), i l'Associació per a la Salvaguarda del Patrimoni Històric Cultural de l'Alguer organitza laboratoris de teatre i literatura en alguerès.

Cal destacar que l'any 2011 van començar uns nous cursos de llengua i cultura catalanes organitzats pel Centre Lingüístic de la Universitat de Sàsser, conjuntament amb la Representació de la Generalitat de Catalunya a l'Alguer. S'ofereixen tres nivells de llengua, que segueixen el *Marc europeu comú de referència per a les llengües*.¹¹⁵

¹¹⁵ *Marc europeu comú de referència per a les llengües: aprendre, ensenyar, avaluar*. <<http://www20.gencat.cat/portal/site/Llengcat/menuitem.b318de7236aed0e7a129d410b0c0e1a0/?vgnextoid=7b76bd051ca62110VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD>> [Consulta: 20 de març de 2012]

2.3.2 Andorra

La situació a Andorra no ha variat respecte a l'any 2010. Continuen els tres sistemes educatius: l'andorrà,¹¹⁶ que depèn totalment del Govern d'Andorra; l'espanyol,¹¹⁷ amb escoles congregacionals, escoles públiques i laiques —que depenen directament del Ministeri d'Educació espanyol— i una escola privada no congregacional, i el francès,¹¹⁸ que depèn directament de l'Estat francès i segueix els programes d'ensenyament que dicta el seu Ministeri d'Educació.

En aquest sentit, no hi ha hagut variacions significatives pel que fa a la distribució de l'alumnat entre tots tres sistemes. Amb dades de setembre de 2011,¹¹⁹ el nombre d'alumnes inscrits en el curs 2011-2012 és de 10.810, xifra que representa un increment del 0,1% respecte als que van finalitzar el curs anterior (10.802). D'aquests, un 39,31% assisteix al sistema educatiu andorrà, un 31%, al sistema educatiu francès, i un 29,5%, al sistema educatiu espanyol.

En els darrers anys hi ha hagut una tendència clara a l'augment d'alumnat al sistema educatiu andorrà, així com una lleu davallada en els altres dos, tal com es pot veure en aquest quadre:

Escolars per sistema educatiu

Sistema educatiu	2009/2010 (final de curs, dades definitives)	2010/2011 (final de curs, dades definitives)	2011/2012 (inici de curs, dades provisionals)
Andorrà	4.122	4.157	4.250
Espanyol	3.285	3.243	3.191
Francès	3.430	3.402	3.369
Total	10.837	10.802	10.810

La distribució de l'alumnat per sistemes i etapes educatives es pot veure en el quadre següent:

¹¹⁶ Per a més informació: <http://www.educacio.ad/index.php?option=com_content&view=article&id=61&Itemid=128> [Consulta: 20 de març de 2012]

¹¹⁷ Per a més informació: <http://www.educacio.ad/index.php?option=com_content&view=article&id=62&Itemid=129> [Consulta: 20 de març de 2012]

¹¹⁸ Per a més informació: <http://www.educacio.ad/index.php?option=com_content&view=article&id=63&Itemid=130>

¹¹⁹ Font: Ministeri de Finances i Funció Pública del Govern d'Andorra. Departament d'Estadística (2011). <<http://www.estadistica.ad/serveiestudis/noticies/noticia965cat.pdf>> [Consulta: 20 de març de 2012]

Curs 2011-2012

Sistema educatiu	Maternal	Primera ensenyança	Segona ensenyança	Batxillerat	Formació professional	Total
Andorrà	972	1.757	1.137	249	135	4.250
Francès	843	1.087	932	306	201	3.369
Espanyol	623	1.282	961	321	4	3.191
Total	2.438	4.126	3.030	876	340	10.810

Pel que fa a la formació d'adults, la situació no ha variat respecte a l'informe anterior. Cal destacar que una de les seves branques, la de classes de català i història,¹²⁰ és la que acapara, especialment la de llengua, la gran majoria d'alumnes, sobretot en el nivell més bàsic (l'anomenat A), al qual s'inscriuen els immigrants acabats d'arribar i que desconeixen l'idioma. També hi ha classes de conversa i de redacció de documents. A més, són diverses les empreses que recorren a la formació d'adults per facilitar l'aprenentatge del català als seus empleats i també l'Administració en facilita cursos als seus treballadors.

L'oferta es completa amb els 5 centres d'autoaprenentatge de català (CAA), d'accés lliure i gratuït, que ja fa sis anys que funcionen. El nombre d'usuaris ha anat augmentant progressivament i, al final del 2011, hi havia uns 500 inscrits, amb 1.787 assistències durant el darrer quadrimestre.

La Universitat d'Andorra ha augmentat el nombre d'alumnes respecte al curs anterior (125 alumnes nous, xifra que representa un increment del 52%) i en el 2011 s'hi han defensat els primers projectes de recerca des que existeix el programa de doctorat.

Respecte a l'ús de la llengua oficial i de les altres llengües que poden utilitzar-s'hi com a instrument vehicular de l'ensenyament, continuem sense tenir dades estadístiques.

Està en curs la creació de dues universitats privades, la Universitat Oberta La Salle i la Universitat de les Valls, que es preveu que comencin la seva activitat el proper curs 2012-2013. Segons les lleis que n'autoritzen la creació,¹²¹ ambdues es regeixen per la llei 12/2008, del 12 de juny, d'ordenació de l'ensenyament superior,¹²² l'article 12 de la qual estableix que "el català és la llengua pròpia de l'ensenyament superior públic d'Andorra", tot i que "s'han d'establir programes de foment d'altres llengües, que poden tenir el caràcter de llengua

¹²⁰ Per a més informació: <http://www.educacio.ad/index.php?option=com_content&view=article&id=175%3Aformacio-adults-catala-historia&catid=52&Itemid=81> [Consulta: 20 de març de 2012]

¹²¹ Llei 86/2010, del 18 de novembre (BOPA núm. 72, de 22 de desembre de 2010), i Llei 23/2008, del 30 d'octubre, respectivament.

¹²² Llei 12/2008 (BOPA núm. 54, de 16 de juliol de 2008).

<http://www.uda.ad/images/stories/documents/normativa/lei_d_ordenacio_de_l_ensenyament_superior/20080716%20%5BLlei%2012-2008%2C%20del%2012%20de%20juny%2C%20d%27ordenaci%C3%B3%20de%20l%27ensenyament%20superior%5D.pdf> [Consulta: 20 de març de 2012]

vehicular en el desenvolupament de programes docents i de recerca". Esperem veure com es plasma en la realitat aquesta disposició.

2.3.3 Catalunya

D'entrada, cal destacar que, com era d'esperar en el cas del Principat de Catalunya, el canvi polític que va significat el triomf de CiU a les eleccions al Parlament català l'any 2010 no ha tingut repercussions en la política lingüística que s'aplica en el sistema educatiu de Catalunya. Ara bé, sí que ha planat sobre la llengua la sentència del Tribunal Constitucional espanyol al recurs d'inconstitucionalitat interposat per noranta-nou diputats del Grup Parlamentari Popular contra l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 2006, que ha posat en evidència el xoc entre dues maneres d'entendre el paper de les llengües oficials al nostre territori. Tot i que, com dèiem a l'informe del 2010, es tracta d'una sentència que fa referència a la situació legal de la llengua al Principat de Catalunya, és evident que pot crear un precedent per a les Illes Balears i per a la part del sistema educatiu del País Valencià que s'articula en la nostra llengua.

És en aquesta línia que, el dia 28 de juliol de 2011, el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya va presentar unes interlocutòries¹²³ que acordaven establir un termini màxim de dos mesos per tal que la consellera d'Ensenyament adoptés les mesures necessàries per adaptar el sistema d'ensenyament a la nova situació creada per les tres sentències dictades pel Tribunal Suprem espanyol el desembre de 2010, en resposta a la demanda d'uns particulars que el castellà fos també la llengua vehicular de l'ensenyament, basades en la Sentència 31/2010 del Tribunal Constitucional¹²⁴, que "considera també el castellà com a llengua vehicular de l'ensenyament a Catalunya, juntament amb el català".

La Generalitat va interposar un recurs de reposició contra aquestes interlocutòries i, el mes de setembre, el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya va suspendre d'ofici el termini de dos mesos donat a la Conselleria d'Ensenyament per complir la sentència del Tribunal Suprem que pretenia fer del castellà també llengua vehicular, fins a la resolució del recurs interposat per la Generalitat. Finalment la interlocutòria del TSJC va quedar sense efecte".

Cal notar, però, que en aquest període unes 350 famílies (uns 800 alumnes) han presentat instàncies al Departament d'Ensenyament sol·licitant l'ensenyament

¹²³ Interlocutòria del TSJC sobre l'ensenyament en català: <<http://es.scribd.com/doc/63885076/Interlocutoria-del-TSJC-sobre-l-ensenyament-en-catala>> [Consulta: 20 de març de 2012]

¹²⁴ Sentència 31/2010, de 28 de juny de 2010 (BOE núm. 172, de 16 de juliol de 2010). <<http://www.tribunalconstitucional.es/es/jurisprudencia/Paginas/Sentencia.aspx?cod=9873>> [Consulta: 20 de març de 2012]

bilingüe: “una enseñanza conjunta en las dos lenguas oficiales, de forma proporcionada y sin desequilibrio entre ellas”. Aquestes sol·licituds de modificació del règim lingüístic del sistema educatiu a Catalunya han estat desestimades pel Departament d’Ensenyament.

La situació de la llengua al sistema educatiu a Catalunya, doncs, malgrat l’espasa de Dàmocles jurídica que acabem de veure, ha continuat sent com la dels anys anteriors. Tot i que, en teoria, el Pla per a la Llengua i la Cohesió Social, aprovat l’abril de 2004, ha deixat de ser el marc de referència de les actuacions en matèria lingüística del Departament d’Ensenyament, hi ha hagut una política de continuïtat: segueixen en funcionament les aules d’acollida (de les 1.013 aules d’acollida que hi havia el curs 2010-2011 i, malgrat la davallada de l’arribada d’alumnat de nacionalitat estrangera d’incorporació tardana al sistema educatiu de Catalunya, el curs 2011-2012 encara n’hi havia 950); han continuat el mateixos plans educatius d’entorn¹²⁵ (actualment n’hi ha 95 en un total de 80 municipis), i s’ha continuat desenvolupant el Pla per a l’Actualització del Programa d’Immersió Lingüística¹²⁶ (el curs 2010-2011 arribà, per primer cop, a centres de secundària, on s’han començat a treballar les estratègies pròpies d’un programa de tractament integrat de llengua i continguts).

Com a dada complementària referent a l’ensenyament secundari, que ens indica quin és el coneixement de les dues llengües oficials a Catalunya en les proves d’accés a la Universitat, les notes mitjanes de Llengua catalana i literatura i de Llengua castellana i literatura han estat les següents en els dos cursos darrers:

Proves d’accés a la Universitat. Nota mitjana

Matèria	Juny 2010	Juny 2011	Setembre 2010	Setembre 2011
Llengua catalana	5,75	6,20	4,56	4,76
Llengua castellana	6,62	6,34	5,45	5,01

Com es pot veure, la tendència és que els resultats de castellà són lleugerament superiors als de català (les dues proves són relativament semblants).

Pel que fa a la formació d’adults, a més de les persones que assisteixen a la formació general de persones adultes del Departament d’Ensenyament, on el català és la llengua que cal utilitzar normalment com a vehicular dels ensenyaments i de l’aprenentatge,¹²⁷ cal destacar els cursos d’aprenentatge de la llengua organitzats pel Consorci per a la Normalització Lingüística. Encara no són públiques les dades finals del

¹²⁵ Document marc dels Plans Educatius d’Entorn. (2011). <http://www20.gencat.cat/docs/Educacio/Home/Arees_actuacio/innovacio_educativa/Plans%20educatius%20entorn/doc_març_pee_cat.pdf> [Consulta: 20 de març de 2012]

¹²⁶ Més informació sobre el pla a: <<http://www.xtec.cat/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/91738e79-a419-45fd-b4eb-358af62486f6/pil.pdf>> [Consulta: 20 de març de 2012]

¹²⁷ Decret 161/2009, de 27 d’octubre, d’ordenació dels ensenyaments de l’educació secundària obligatòria per a les persones adultes.

curs 2010-2011, però, com ja dèiem en l'informe anterior, durant el curs 2009-2010¹²⁸ hi va haver un total de 127.807 inscripcions, 117.608 de les quals corresponien a cursos presencials i semipresencials als 4.806 cursos de català per a adults; 1.025, a consultes en un centre d'autoaprenentatge, i 9.174, a seguiment de cursos a distància.

L'ús del català com a llengua de docència en les universitats públiques de Catalunya es pot situar entre el 60% i el 70% de les classes, encara que la proporció varia també en cada universitat segons les titulacions.¹²⁹ Aquestes són algunes de les dades de les quals es disposa:

- A la Universitat de Barcelona, la darrera informació publicada pel que fa a l'ús del català correspon al curs 2008-2009. En termes generals, el català va ser la llengua utilitzada en el 64,32% de les classes de primer grau. La situació era més o menys la mateixa que en el 2004-2005 (66,4% de les classes).
- La Universitat Autònoma de Barcelona mostra dades similars (una mitjana d'ús del català del 65,6% el 2008-2009). Una mica més altes són les dades de la Universitat de Lleida (67,3%) i la Universitat Rovira i Virgili (69,8%).
- El curs 2009-2010, el 61,2% de l'ensenyament de la Universitat Politècnica de Catalunya era en català; un 22,4%, en castellà, i un 13,7%, en anglès. Un 2,6% va ser alhora en català i espanyol.
- Les dades del curs 2010-2011 de la mateixa universitat continuen mostrant que la llengua catalana és la més utilitzada a la docència. Segons les dades declarades pels centres, del total d'assignatures d'estudis de grau de la UPC, en el 60,2% s'utilitza el català com a llengua oral d'impartició; en el 12,6%, el castellà, i en el 0,7%, l'anglès. Pel que fa als estudis de màster, el 61,5% de la docència s'imparteix en català; el 12,8%, en anglès, i el 8,9%, en castellà.¹³⁰
- Segons les dades lingüístiques de docència de la mateixa Universitat Pompeu Fabra, l'ús del català al centre en el 2010-2011 ha disminuït lleugerament respecte al 2009-2010: 57,38% en català (61,60% el 2009-2010), 30,78% (31,70%) en castellà i 7,84% (6,70%) en anglès.¹³¹

Tret d'algun cas, com el que apuntàvem en el cas de la UPC, en general, l'ús del català disminueix gradualment en els cursos de postgrau i doctorat, i sobretot en les tesis doctorals i de recerca, on l'ús de l'anglès augmenta considerablement.

¹²⁸ Per a dades de cursos anteriors i per a quadres comparatius, podeu consultar *Informe de política lingüística 2010* de la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya (pàgines 259-265): <<http://www20.gencat.cat/docs/Llengcat/Documents/Informe%20de%20politica%20linguistica/Arxius/IPL2010.pdf>> [Consulta: 20 març 2012]

¹²⁹ Podeu consultar: <<http://www.llegua.info/continguts.php?seccio=3.6>> [Consulta: 20 març 2012]

¹³⁰ Font: Serveis i recursos lingüístics de la UPC. Indicadors lingüístics. <<http://www.upc.edu/slt/pla-llengues-upc/indicadors-linguistics/>> [Consulta: 20 de març de 2012]

¹³¹ Font: Les llengües a la UPF. Dades lingüístiques de docència: <<http://www.upf.edu/llengues/infosocio/dades/>> [Consulta: 20 de març de 2012]

Així, per exemple, a la Universitat de Barcelona, l'evolució entre 1989-1990 i 2007-2008 mostra que el nombre de tesis presentades en català es manté entre el 30% i el 40%, mentre que el de les presentades en anglès va augmentar de 0 a més del 10%. Les xifres de 2009-2010 són encara més altes a favor de l'anglès: les tesis en català són el 17,86%; en espanyol, el 36,89%; en anglès, el 22,14%, i en dos idiomes, el 21,94% (el 49,56% de les quals en català i anglès).

A la UPF, de les 274 tesis elaborades el 2010-2011, només 13 eren en català, mentre que 107 eren en castellà, 151 en anglès i 3 en altres llengües. La resta de les universitats mostren tendències similars.

2.3.4 Catalunya del Nord

La situació de la llengua catalana a la Catalunya del Nord és diferent segons les professions, el municipi o les edats. Pel que fa al seu ensenyament, hi ha diverses modalitats, tant en centres públics com privats. Així en l'ensenyament públic, que depèn de l'Acadèmia de Montpeller,¹³² podem trobar les modalitats: iniciació, llengua viva i línies bilingües, on, a més de l'ensenyament de la llengua, es fan algunes assignatures en català. Cal dir, però, que tant les línies bilingües de les escoles públiques com les escoles que apliquen programes d'immersió lingüística (La Bressola,¹³³ Comte Guifré —actualment en una situació econòmica molt delicada— i Arrels —l'única escola pública de l'Estat francès que segueix un programa d'immersió lingüística en una llengua dita regional—) són un veritable motor per a l'extensió de l'ús entre la població més jove.

En total, en els centres públics del Departament dels Pirineus Orientals, inclosa la comarca occitana de la Fenolleda, un 18,27% dels alumnes (12.393 sobre un total de 67.816) reben algun tipus d'ensenyament de català. Tanmateix, aquest percentatge s'eleva al 25,77% en els centres de primer grau (9.792 alumnes sobre 37.994) i disminueix notablement en els de segon: el 8,72% (2.601 alumnes sobre 29.822).

En el cas concret del segon grau, 20 col·legis i 8 liceus ensenyen català (com a llengua i cultura regionals —LCR—, com a opció facultativa o com a llengua viva —LV2 o LV3—) i 3 seccions professionals l'ensenyen com a opció facultativa (31 centres en total). L'ensenyament bilingüe d'immersió al català el duen a terme 13 centres (10 col·legis i 3 liceus). Podem veure el nombre d'alumnes que segueix cada opció en els quadres següents:

¹³² Per a més informació podeu consultar: <<http://www.crdp-montpellier.fr/languesregionales/catalan/accueil.html>> [Consulta: 20 de març de 2012]

¹³³ Trobareu més informació a: <<http://www.bressola.cat/>> [Consulta: 20 de març de 2012]

Curs 2011 / 2012**Centres públics. Primer grau**

	LCR / LV2-LV3 / opció	Ensenyament bilingüe	Total alumnes
Maternal	3.186	748	3.934
Elemental	4.462	1.396	5.858
Total alumnes	7.648	2.144	9.792

Centres públics. Segon grau

	Col·legis	Liceus	Secció professional	Total alumnes
LCR	1.182			1.182
Opció	167	135	191	493
LV2-LV3	7	169		176
Ensenyament bilingüe	656	94		750
Total alumnes	2.012	398	191	2.601

Pel que fa a l'ensenyament privat, globalment les xifres absolutes són més modestes (pel baix pes que té aquest ensenyament a la Catalunya del Nord i al conjunt de l'Estat francès): 1.170 alumnes sobre un total de 9.943 (l'11,76%), 800 dels quals són de primer grau i 370 de segon. Com en el cas de l'ensenyament públic, el percentatge sobre el total també és molt desigual: el 21,21% correspon a primer grau (sobre un total de 3.711 alumnes al Departament) i el 5,99% a segon (sobre un total de 6.172 alumnes). En podem veure la distribució en els quadres següents:

Curs 2011 / 2012 Centres privats. Primer grau

	Confessionals	Associatius (escoles catalanes)	
	Facultatiu i LV	Immersion lingüística en català	
	Sant Josep	Bressola	
		Contracte ¹³⁴	Fora contracte
Maternal	Iniciació 47	292	39
Elemental	LCR 115	272	35
Total parcial	162	564	74
Total alumnes			800

¹³⁴ Places de professor pagades per l'Estat.

Centres privats. Segon grau

	Col·legi (Sant Josep)		Liceus (Bon Secours, St. Louis)		Col·legis catalans (Bressola, Comte Guifré)
	LCR	LV2 reforçada	Opció	LV2-LV3	Ensenyament bilingüe d'immersió en català
	155	25	42	19	129
Total per centres	180		61		129
Total alumnes	370				

Si comparem aquestes dades amb les que hi ha a l'informe del 2010, veiem que l'ensenyament del català en els centres de primer grau, tant públics com privats, ha crescut respecte del curs anterior en totes les modalitats.

En canvi, en els centres de segon grau, el nombre d'alumnes ha disminuït respecte del curs anterior també tant en els centres públics com en els privats pel que fa a les modalitats LCR, opció i LV2-LV3, però ha augmentat en canvi en l'ensenyament bilingüe (45 alumnes en els centres públics i 18 en els privats).

QUADRE RESUM DE L'ENSENYAMENT DEL CATALÀ A LA CATALUNYA DEL NORD**(2011-2012)**

	Ensenyament públic		Ensenyament privat			
	CATALÀ		Confessional		Associatiu	
	LCR LV2/LV3 opció	Bilingües	Català reforçat	Facult. i LV St. Josep	Immersiò Bressola	
Maternal	3.186	748		Iniciació 47	Contracte 292	Fora contracte 39
Elemental	4.462	1.396		LCR 115	272	35
TOTAL 1r GRAU	7.648	2.144		162	564	74
Col·legis	1.356	656	St. Josep 25	St. Josep 155	P. Fabra (Bressola) 102	Guifré 27

Liceus	304	94		Bon Secours 61		
Liceus prof.	191					
TOTAL 2n GRAU	1.851	750	25	216	102	27
TOTAL 1r-2n grau	9.499	2.894	25	378	666	101
TOTAL GLOBAL	12.393		1.170			

Font: Inspecció Acadèmica dels Pirineus Orientals.

També continua el Projecte Alberes esmentat en l'informe anterior (intervinents de català en els centres públics de primària de la Catalunya del Nord), que afavoreix l'increment de l'ensenyament-aprenentatge del català. Compta amb el suport dels ajuntaments, la Generalitat de Catalunya, el Consell General dels Pirineus Orientals i la Inspecció Acadèmica dels Pirineus Orientals, que és qui té la competència en l'àmbit educatiu al Departament. El projecte, gestionat per l'Associació per a l'Ensenyament del Català (APLEC),¹³⁵ arriba a més de quaranta municipis i a més de 4.000 alumnes. També gestionat per l'APLEC, 14 escoles de maternal, 9 escoles d'elemental i 2 col·legis de secundària de la ciutat de Perpinyà (Projecte 2.000 hores) reben suport de llengua catalana per part d'intervinents (amb una mitjana de quatre hores de suport setmanal). Aquest suport arriba a més de 2.000 alumnes. Finalment, cal recordar que l'APLEC publica la revista infantil (8-12 anys) *Mil Dimonis*, que l'any 2011 va arribar al número 91, amb un tiratge de 3.500 exemplars.¹³⁶

A més, el curs 2010-2011 s'inicià el projecte Albera Sense Frontera, que inclou centres tant de la Catalunya del Nord com de la Catalunya del Sud, en el qual es potencien intercanvis de professors, d'alumnes, d'experiències i de materials didàctics. El projecte ha estat promogut pel Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya i per la Inspecció educativa del Departament dels Pirineus Orientals.

Pel que fa a l'ensenyament de català per a adults, com dèiem en l'informe de l'any 2010, aquest compta amb una llarga tradició a la Catalunya del Nord i són diverses les entitats del món associatiu que en fan (amb diferència, però, l'entitat que més n'ofereix és Òmnium Cultural: arriba a quasi un miler de persones).

¹³⁵ Més informació sobre APLEC a: <<http://www.aplec.cat/>> [Consulta: 20 de març de 2012]

¹³⁶ Trobareu més informació sobre aquesta revista a: http://www.aplec.cat/index.php?option=com_content&view=section&layout=blog&id=2&Itemid=31 [Consulta: 20 de març de 2012]

2.3.5 Franja

El segon any d'aplicació de la Llei de Llengües d'Aragó¹³⁷ no va comportar, si més no fins al final del curs 2010-2011, cap canvi substancial en la situació de la llengua catalana als centres educatius de la Franja. Ara bé, després de les eleccions al Parlament aragonès de maig de 2011, amb la victòria del Partit Popular, que va anunciar canvis substancials en aquesta llei de mínims, es van començar a fer passes enrere.

Per exemple, va deixar de funcionar el Projecte Moncada, iniciat el curs 2000-2001 amb l'objectiu de reforçar i revalorar les classes de català a les escoles de la Franja, portant a les aules escriptors, cantautors, grups musicals, exposicions, tallers, etc., sempre en català. També gràcies a aquest programa i al conveni de col·laboració entre el Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya i la Conselleria d'Educació del Govern d'Aragó, l'alumnat de les comarques de Catalunya frontereres amb la Franja ha pogut conèixer els escriptors i els músics populars franjolins —Anton Abad, La Chaminera, Duo Recapte, Susanna Antolí, Hèctor Moret, etc.—; mentre que, paral·lelament, han pogut anar a les escoles de la Franja escriptors de la resta de la comunitat lingüística (gràcies a l'acord que el Departament d'Ensenyament de la Generalitat té amb la Institució de les Lletres Catalanes).

Cal dir que, durant el curs 2011-2012, malgrat que els autors de la Franja ja no poden anar als centres educatius del Principat de Catalunya, els autors de la resta del domini lingüístic sí que van als centres educatius de la Franja, per petició expressa del professorat de català, però sense cap suport institucional del Govern aragonès.

El començament del nou curs, 2011-2012, també ha comportat la desaparició de la coordinació de l'ensenyament de la llengua catalana i en llengua catalana que es feia des de la Conselleria d'Educació d'Aragó.

Malgrat la situació política, però, el nombre de classes de català i en català no ha baixat respecte al que ja es va facilitar en l'informe 2010. És més, aquest curs 2011-2012 s'han començat a fer quatre hores de llengua catalana a P3 a l'escola de Saidí. De fet, cal recordar que aquestes classes es fan des del curs 1984-1985 (per tant, en períodes en què ha governat el PP a Aragó aquestes classes s'han continuat fent amb normalitat).

Tampoc no ha existit mai a la Franja un equip específic per a l'assessorament al professorat pel que fa a l'ensenyament del català i en català. Tanmateix, els professors de català s'organitzen mitjançant un seminari permanent, coordinat pel Centre de Professors de Fraga i, quan ha existit, per la unitat de la Conselleria d'Educació del Govern d'Aragó encarregada de l'ensenyament del català i l'aragonès. El Centre de

¹³⁷ Podeu consultar-ne el text íntegre a:

<<http://www.boa.aragon.es/cgi-bin/BOAE/BRSCGI?CMD=VERDOC&BASE=BOLE&PIECE=BOLE&DOCR=3&SEC=FIRMA&RNG=200&SEPARADOR=&&PUBL=20091230>> [Consulta: 20 de març de 2012]

Professors de Fraga organitza també les Escoles d'Estiu de Formació del Professorat de català, la 15a edició de les quals va tenir lloc el 2011.

Pel que fa a la formació d'adults, els cursos per a l'aprenentatge de la llengua catalana han estat organitzats tradicionalment per les institucions culturals de la Franja (Institut d'Estudis del Baix Cinca - IEBC, Associació Cultural del Matarranya - ASCUMA i Casal Jaume I de Fraga). Des del curs 2005-2006, a més, els assistents poden obtenir el certificat corresponent de coneixements de la llengua en els exàmens organitzats a Fraga per la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya. En anys anteriors, aquests cursos havien tingut, en molts casos, subvencions de la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern d'Aragó.

Tanmateix, en el curs actual, 2011-2012, aquestes associacions no han organitzat cap curs perquè no tenen ajuda econòmica del govern d'Aragó, malgrat que la Llei de llengües esmentada estableix a l'article 25 (*Educación permanente*) que "El Gobierno de Aragón fomentará cursos de enseñanza para adultos o de educación permanente sobre las lenguas propias de Aragón, principalmente en las zonas de utilización histórica predominante". I que, al capítol VI, en concret a l'article 22 (*De la enseñanza de las lenguas propias*), es garanteix el dret a l'ensenyament i a l'aprenentatge de les llengües i les modalitats lingüístiques pròpies d'Aragó en les zones d'ús històric predominant.¹³⁸

2.3.6 Illes Balears

Malgrat que la situació de la llengua catalana al sistema educatiu a les Illes Balears i a les Pitiüses sigui molt similar –per no dir idèntica– a l'explicada en l'informe del 2010, el triomf del PP en les darreres eleccions autonòmiques sí que ha servit per anunciar canvis molt significatius en el paper de la llengua a l'ensenyament no universitari, especialment pel que fa a una major presència del castellà en el sistema educatiu. I això malgrat que el Consell Escolar de les Illes, en el seu tercer *Informe del sistema educatiu de les Illes Balears 2008-2009*,¹³⁹ remarca la tendència descendent en l'ensenyament en català en els centres de primària i considera que "amb la **normativa actual** no es pot garantir que els estudiants escolaritzats als centres de les Illes acabin l'educació obligatòria amb un coneixement suficient de la llengua catalana" i que cal "**superar el decret de mínims amb una nova legislació**" que augmenti la presència i l'ús del català als centres educatius.

D'entrada cal dir que, entre les mesures ja adoptades, hi ha hagut una reducció a mínims històrics del nombre d'assessors dependents del Servei d'Ensenyament del

¹³⁸ Vegeu l'Informe sobre la situació de la llengua catalana (2010): <http://www.demolinguistica.cat/arxiu/web/informe/informe2010.pdf> > [Consulta: 20 de març de 2012]

¹³⁹ *Síntesi de l'Informe del sistema educatiu de les Illes Balears 2008/09*. http://www.gadeso.org/sesiones/gadeso/web/14_paginas_opinion/ca_10000439.pdf > [Consulta: 20 de març de 2012]

Català, disminució que ha fet pràcticament desaparèixer l'assessorament en l'aplicació dels programes d'immersió lingüística en els centres de les Balears i les Pitiüses.

En una línia de poca transparència per part de les autoritats educatives, no podem actualitzar les dades respecte a la distribució dels alumnes segons el model lingüístic en què cursa l'ensenyament, perquè no hi ha cap dada posterior al curs 2008-2009 (facilitades en l'informe del 2010). Fins i tot en el darrer informe publicat pel Ministeri d'Educació, que correspon al curs 2009-2010,¹⁴⁰ es fa constar que no es disposa de la informació corresponent a aquest curs.

Reproduïm les dades del curs 2008-2009 a continuació, com a complement de les ja publicades en l'informe de l'any passat.

Curs 2008-2009. Distribució percentual de l'alumnat

Centres públics

	Ensenyament bilingüe	Català llengua ensenyament i castellà com a matèria
E. infantil	22,0	78,0
E. primària	37,2	62,8
ESO	48,8	51,2
Batxillerat	46,6	53,4
TOTAL	37,3	62,7

Centres privats

	Ensenyament bilingüe	Català llengua ensenyament i castellà com a matèria
E. infantil	56,9	43,1
E. primària	72,8	27,2
ESO	80,3	19,7
Batxillerat	95,1	4,9
TOTAL	72,2	27,8

¹⁴⁰ *Las cifras de la educación en España. Curso 2009-2010.* (Edición 2012) Ministeri d'Educació, Cultura i Esport. Subdirecció General d'Estadística i Estudis. <<http://www.educacion.gob.es/horizontales/estadisticas/indicadores-publicaciones-sintesis/cifras-educacion-espana/2012.html>> [Consulta: 20 de març de 2012]

Tots els centres

	Ensenyament bilingüe	Català llengua ensenyament i castellà com a matèria
E. infantil	35,2	64,8
E. primària	50,2	49,8
ESO	61,1	38,9
Batxillerat	60,7	39,3
TOTAL	50,2	49,8

Pel que fa a l'ensenyament universitari, les dades del curs 2009-2010¹⁴¹ ens mostren que, majoritàriament, el 45,90% del professorat fa les classes en llengua catalana, el 48,41% les fa en llengua castellana i el 4,90%, en altres llengües.

De tota manera, aquestes dades varien significativament si les desglossem per les diferents seus de la Universitat. Així, mentre a Palma fa les classes en català el 47,64% del professorat i a Menorca el 40,29%, la situació és realment preocupant a Eivissa, on només les hi fa el 26,35% del professorat.

Per departaments, si excloem els de Filologia, el percentatge més alt correspon al de Ciències de la Terra (87,50%) i el menor, al de Dret privat (19,10%), seguit de prop pels d'Infermeria i Fisioteràpia (21,43%) i Economia Aplicada (23,12%) .

Pel que fa als cursos per a l'aprenentatge del català per part de les persones adultes, el curs 2009-2010 s'hi van matricular 3.700 alumnes. (Font: Oficina d'Estadística del Ministeri d'Educació d'Espanya)

2.3.7 País Valencià

A diferència de les dues altres grans regions de parla catalana, el País Valencià és l'única comunitat autònoma que manté línies educatives diferents segons la llengua que s'usa majoritàriament com a vehicular. Les darreres dades oficials,¹⁴² publicades sobre la distribució percentual de l'alumnat del País Valencià d'acord amb el model lingüístic en què cursa l'ensenyament, corresponen al curs 2009-2010 i són les següents:

¹⁴¹ UIB: El català a la docència. <<http://slq.uib.cat/pl/dinamitzacio/catuib/catdocuib/?contentId=201642>> [Consulta: 20 de març de 2012]

¹⁴² *Las cifras de la educación en España. Curso 2009-2010* (Edición 2012). Ministeri d'Educació, Cultura i Esport. Subdirecció General d'Estadística i Estudis. <<http://www.educacion.gob.es/horizontales/estadisticas/indicadores-publicaciones-sintesis/cifras-educacion-espana/2012.html>> [Consulta: 20 de març de 2012]

Curs 2009-2010. Distribució percentual de l'alumnat**Tots els centres**

	Castellà llengua ensenyament i valencià matèria	Ensenyament bilingüe (PIP)	Valencià llengua ensenyament i castellà matèria (PEV/PIL)
E. infantil	14,8	49,1	36,1
E. primària	12,8	53,5	33,7
Educació Especial	87,8	10,6	1,6
ESO	14,4	57,1	28,6
Batxillerat	21,4	61,2	17,4
Cicles formatius FP	34,6	60,3	5,1
Progr. qualificació professional inicial	30,2	53,1	16,7
TOTAL	16,5	54,3	29,2

Podem veure'n la distribució en centres públics i privats (concertats o no) en les taules següents:

Centres públics

	Castellà llengua ensenyament i valencià matèria	Ensenyament bilingüe (PIP)	Valencià llengua ensenyament i castellà matèria (PEV/PIL)
E. infantil	14,0	34,9	51,1
E. primària	14,3	39,8	45,9
Educació Especial	88,1	9,8	2,0
ESO	14,6	45,7	39,8
Batxillerat	18,4	59,1	22,5
Cicles formatius FP	27,1	66,4	6,5
Progr. qualificació professional inicial	28,3	53,4	18,3
TOTAL	16,3	44,2	39,5

Centres privats

	Castellà llengua ensenyament i valencià matèria	Ensenyament bilingüe (PIP)	Valencià llengua ensenyament i castellà matèria (PEV/PIL)
E. infantil	16,1	74,9	9
E. primària	9,5	83,4	7,1
Educació Especial	86,9	13,1	0
ESO	13,9	80,7	5,4
Batxillerat	31,2	68,3	0,5
Cicles formatius FP	62,1	37,9	0
Progr. qualificació professional inicial	49,8	50,2	0
TOTAL	16,8	76,8	6,4

La situació no ha variat gaire respecte a les dades del curs anterior (2008-2009), perquè l'alumnat que rep l'ensenyament en valencià (sigui en un programa d'ensenyament en valencià —PEV— sigui en un programa d'immersió lingüística en valencià —PIL—) es va incrementar només en un 0,2% (29,2% respecte al 29% anterior). La resta de l'alumnat o bé fa únicament l'assignatura de valencià (que no és obligatòria en els territoris històricament no-catalanoparlants del País Valencià), o bé fa programes d'incorporació progressiva (PIP), on, a part de l'assignatura de valencià, a partir de 3r de primària es cursa, com a mínim, una assignatura en la nostra llengua.¹⁴³

El creixement ha estat en l'educació infantil, en l'educació primària, en la secundària i als cicles formatius. Al batxillerat, però, hi ha hagut un lleuger decreixement. En els programes de qualificació professional inicial, en canvi, els alumnes que reben l'ensenyament en valencià representen el 16,7%. Aquesta escletxa també es pot observar entre la xarxa pública i la xarxa privada (concertada o no): un 86% de l'alumnat que fa l'ensenyament en valencià ho fa en centres públics.

En el curs 2011-2012, les dades facilitades per l'STEPV (Sindicat de Treballadores i de Treballadors de l'Ensenyament del País Valencià)¹⁴⁴ indiquen que hi ha 776 centres de primària i 305 de secundària que fan ensenyament en valencià. Si ens fixem en l'alumnat, amb dades provisionals, 159.432 alumnes d'educació infantil i primària fan ensenyament en valencià sobre un total de 456.206, xifra que representa un 34,94% del total. Pel que fa a secundària, rep ensenyament en valencià el 20,55% de l'alumnat (63.475 alumnes sobre un total de 308.766).

¹⁴³ Per a més informació sobre els programes d'educació bilingüe que s'imparteixen al País Valencià consulteu: http://www.edu.gva.es/ocd/sedev/val/pro_edu_bil.htm [Consulta: 20 de març de 2012]

¹⁴⁴ Més informació sobre l'STEPV a: <http://www.intersindical.org/llengua> [Consulta: 20 de març de 2012]

A més, cal recordar que, segons la Federació Escola Valenciana,¹⁴⁵ el blocatge de la Conselleria d'Educació ha fet que el curs 2011-2012, per primera vegada en la història, disminueixi el nombre d'estudiants en valencià. També segons l'entitat, el nombre d'alumnes matriculats en valencià (el 28,42% del total entre educació infantil, primària i secundària) contrasta amb el manteniment de la demanda i respon a "una estratègia impulsada els últims anys basada en l'eliminació i la denegació d'obertura de noves línies, la supressió de la figura d'assessor de valencià, l'eliminació de les reunions informatives als pares i les mares i la suspensió de la campanya de difusió". Escola Valenciana denuncia que només un 41% dels centres ofereixen la possibilitat d'estudiar en valencià.¹⁴⁶ Per tant, són milers les famílies valencianes que no poden exercir el seu dret a l'ensenyament en la seva llengua.

Actualment, la situació de l'ensenyament al País Valencià no convida a l'optimisme. Tot i que el govern actual no ha dut endavant el decret d'implantació d'un model d'ensenyament trilingüe, que preveia unificar totes les modalitats en una de sola, amb un terç d'hores lectives en castellà, un altre terç en català i un altre en anglès, projectat per l'anterior conseller d'Educació, Alejandro Font de Mora, poc temps abans de deixar el càrrec, falta veure com es concretarà la seva actuació d'ara endavant i com serà el futur programa plurilingüe anunciat.

L'anunci del decret va provocar un rebuig total de la comunitat educativa valenciana, que es va manifestar massivament el 9 de juny, a València i a altres llocs dels Països Catalans, sota el lema *Sí al valencià*, alhora que signava el "Manifest pel consens en l'ensenyament plurilingüe de qualitat: SÍ AL VALENCIÀ", impulsat per Escola Valenciana. Federació d'Associacions per la Llengua.¹⁴⁷

A més, en acabar el curs 2010-2011, la Conselleria d'Educació va anunciar la desaparició del Servei d'Ensenyament en Valencià per un Servei d'Ensenyament en Llengües, la primera funció del qual és "promocionar el plurilingüisme en l'àmbit de l'educació no universitària".¹⁴⁸

Pel que fa a l'àmbit universitari, la demanda de docència en valencià a les universitats valencianes ha anat disminuint en els darrers anys. Si en el curs 2008-2009 era d'un 18,12% de mitjana, el 2009-2010 era d'un 18,09% i el curs passat, 2010-2011, era d'un 17,16%.

¹⁴⁵ Per conèixer les activitats de la Federació Escola Valenciana, l'entitat capdavantera en defensa del valencià a l'ensenyament: <http://www.trobadesalcoia.comtat.cat/wp-content/uploads/DOSSIER_PROJECTES_2011-comprimit.pdf> [Consulta: 20 de març de 2012]

¹⁴⁶ <<http://www.vilaweb.cat/noticia/3931489/20110923/escola-valenciana-denuncia-blocatge-conselleria-lensenyament-valencia.html>> [Consulta: 20 de març de 2012]

¹⁴⁷ Podeu llegir el manifest a: <<http://escolavalenciana.com/categorias/index/429>> [Consulta: 20 de març de 2012]

¹⁴⁸ <<http://www.edu.gva.es/ocd/sedev/val/quienes.htm>> [Consulta: 20 de març de 2012]

El mateix passa amb la llengua d'impartició de docència en valencià: un 11,10% el curs 2010-2011, enfront d'un 11,62% el 2008-2009 (11,66% el 2009-2010).¹⁴⁹

Ho podem veure en detall en el quadre següent:

Demanda de català i crèdits impartits en català. Percentatges. Curs 2010/2011

	Demanda de català	Crèdits impartits en català
U. Jaume I	33,15	20,77
U. València-Estudi General	22,3	21,88
U. Politècnica València	17,96	6,18
U. Miguel Hernández	4,43	0
U. d'Alacant	8,00	6,68
Mitjana	17,16	11,10

El castellà és la llengua de docència en el 84,36% de les matèries i l'anglès, en un 3,15%.

L'única universitat on ha crescut mínimament el nombre de crèdits impartits en català respecte a les dades incloses en l'informe anterior és a la d'Alacant (del 5,1% al 6,68%). En la resta hi ha una lleugera disminució.

Quant als cursos d'aprenentatge de català per a persones adultes, els curs 2009-2010, 510 estudiants es van apuntar als cursos de valencià per a immigrants. (Font: Oficina d'Estadística del Ministeri d'Educació)

2.3.8 Carxe, el

D'entrada, cal recordar que a l'Estatut d'Autonomia de Múrcia no s'inclou el reconeixement de l'existència de la minoria lingüística catalanoparlant. Per tant, al Carxe no existeix una política per a la preservació de la llengua i mai no s'ha ensenyat a l'escola.

L'única experiència de l'ensenyament del català (valencià) en aquesta zona de Múrcia s'ha fet per part de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, que ha organitzat cursos per aprendre valencià al municipi de Iecla, entre 2005 i 2008, a petició de l'Ajuntament de la ciutat.

2.3.9 Ensenyament de la llengua catalana a l'exterior

L'ensenyament de la nostra llengua a l'exterior té dos vessants destacables. D'una banda, l'Institut Ramon Llull (integrat pels governs de Catalunya i de les Illes

¹⁴⁹ Font: *Universitats valencianes: aptituds, demanda i oferta de classes en valencià i en altres llengües*. Curs 2010/2011. <<http://www.uji.es/bin/serveis/slt/triam/triam11/adoval.pdf>> [Consulta: 20 de març de 2012]

Balears),¹⁵⁰ promou i coordina l'ensenyament del català a les universitats i a altres centres d'estudis superiors d'arreu del món, i afavoreix el treball d'investigació sobre la llengua i la cultura catalanes. En aquests moments, la xarxa d'universitats d'estudis catalans a l'exterior comprèn 160 universitats de 28 països dels cinc continents, amb més de 7.000 alumnes.

D'altra banda, les comunitats catalanes¹⁵¹ a l'exterior disposen des de l'any 2011 de materials didàctics¹⁵² per a l'ensenyament inicial de la llengua per als més joves d'aquestes comunitats. En aquest àmbit, a més, cal recordar que a molts casals catalans s'ofereixen cursos de llengua per a adults.

¹⁵⁰ L'Institut Ramon Llull és un consorci integrat per la Generalitat de Catalunya i el govern de les Illes Balears que té com a finalitat la projecció exterior de la llengua catalana i de la cultura que s'hi expressa en totes les seves modalitats, matèries i mitjans d'expressió. L'IRL forma part de la Fundació Ramon Llull, fundació constituïda pel govern d'Andorra, l'Institut Ramon Llull, el Consell General dels Pirineus Orientals, l'Alguer i la Xarxa de Ciutats Valencianes, que té la seu a Andorra.

¹⁵¹ Per a més informació sobre les comunitats catalanes a l'exterior podeu consultar: <http://www20.gencat.cat/portal/site/afersexteriors/menuitem.337404b8c3e1423fdb9f210b0c0e1a0/?vgnextoid=531d325831650310VgnVCM2000009b0c1e0aRCRD&vgnnextchannel=531d325831650310VgnVCM2000009b0c1e0aRCRD&vgnnextfmt=default> [Consulta: 20 de març de 2012]

¹⁵² [Podeu trobar els materials a: <http://www20.gencat.cat/portal/site/afersexteriors/menuitem.548116b848978a59fea66dfbb0c0e1a0/?vgnextoid=114d58b951942310VgnVCM2000009b0c1e0aRCRD&vgnnextchannel=114d58b951942310VgnVCM2000009b0c1e0aRCRD&vgnnextfmt=default&contentid=46955a695d842310VgnVCM2000009b0c1e0aRCRD>](http://www20.gencat.cat/portal/site/afersexteriors/menuitem.548116b848978a59fea66dfbb0c0e1a0/?vgnextoid=114d58b951942310VgnVCM2000009b0c1e0aRCRD&vgnnextchannel=114d58b951942310VgnVCM2000009b0c1e0aRCRD&vgnnextfmt=default&contentid=46955a695d842310VgnVCM2000009b0c1e0aRCRD) [Consulta: 20 de març de 2012]

2.4 Els mitjans de comunicació i les indústries culturals¹⁵³

Bernat López López

Universitat Rovira i Virgili

2.4.1 Premsa diària

El 2011 va ser un any transcendent per a la difusió de premsa diària en català, a causa de l'aparició del nou diari *Ara* el novembre de 2010, i sobretot per la sortida al mercat de l'edició catalana de *La Vanguardia* el 3 de maig de 2011. Un altre fet significatiu, aquest no tan positiu per a les xifres de difusió de premsa en català, va ser la fusió en una única capçalera d'*El Punt* i *l'Avui* el 31 de juliol de 2011.¹⁵⁴ La sortida a quioscos d'*El 9 Esportiu* el 14 d'agost de 2011¹⁵⁵ segurament sí que va incidir positivament en la difusió de diaris en català, tot i que aquesta incidència no es pot concretar atès que la capçalera no està controlada per l'OJD.

Un primer càlcul provisional (només es disposa de dades de l'OJD fins al juny de 2011) revelava que s'havia passat d'una difusió mitjana a Catalunya de 111.514 exemplars diaris de capçaleres de pagament en català l'any 2010, a uns 204.361 l'any 2011, un increment de 92.847 exemplars (un 83,3%). En el mateix interval es va passar d'una mitjana de 538.303 exemplars de diaris en castellà difosos a Catalunya l'any 2010 a 465.248 l'any 2011, 73.055 exemplars menys (un 13,6%). Això va fer que, **per primera vegada en la història recent, la premsa diària en català hagués superat el 30% del total d'exemplars de diaris de pagament difosos a Catalunya**, concretament un 30,5%, per un 69,5% corresponent a diaris en castellà. L'any 2010 aquests percentatges van ser respectivament d'un 17,2% i un 82,8%. En el període 2000-2010, la millor dada per al català havia estat el 19,9% de 2006.

Si sumem el conjunt d'exemplars de premsa diària difosos a Catalunya, incloent-hi diaris de pagament i gratuïts, el salt del català també va ser considerable, ja que es va passar d'una mitjana diària de 162.888 exemplars en la llengua pròpia l'any 2010 a 255.757 l'any 2011, un augment d'un 57%. La proporció d'exemplars en català sobre el conjunt dels difosos a Catalunya (comptant premsa gratuïta i de pagament) va passar del 13,4% l'any 2010 al 21% l'any 2011. Aquesta evolució va derivar exclusivament dels canvis esdevinguts en la premsa de pagament, ja que en la gratuïta no n'hi va haver de

¹⁵³ Aquest capítol es publica en el marc d'un acord de cooperació entre l'*Informe sobre la llengua* de la Xarxa Cruscat-IEC i l'*Informe de la Comunicació a Catalunya* de l'Institut de la Comunicació de la Universitat Autònoma de Barcelona (InCom-UAB).

¹⁵⁴ Els diaris *El Punt* i *Avui* van difondre conjuntament una mitjana diària de 42.570 exemplars el 2010, mentre que la mitjana d'*El Punt Avui* per al període agost-desembre de 2011 va ser de 30.300 exemplars. Per tant hi ha hagut una pèrdua d'uns 12.000 exemplars.

¹⁵⁵ Fins llavors només es distribuïa encartat en diversos diaris comarcals i en *l'Avui* des de principis de 2010.

significatius pel que fa a la presència de la llengua catalana. De fet, en aquest subsector la premsa en castellà totalment o majoritàriament predominava fortament, amb un 90,6% dels exemplars distribuïts l'any 2011. Això s'explica en gran part perquè els tres grans diaris de l'àrea de Barcelona (*Què!*, *ADN* i *20 Minutos*) estaven redactats majoritàriament o del tot en castellà, mentre que els tres que es publicaven en català (*Més Tarragona-Reus-Costa Daurada*, *ADN Lleida* i *Bondia Lleida*) es distribuïen a comarques.

Les dades d'audiència confirmen el salt quantitatiu experimentat per la premsa diària en català. Segons el Baròmetre de la Comunicació i la Cultura, l'any 2011¹⁵⁶ un 33,9% dels lectors de diaris de Catalunya consumien capçaleres en català, per un 81,4% en castellà. Aquestes dades van ser respectivament un 29,2% i un 85,4% per l'any 2010,¹⁵⁷ per tant **s'observa un notable avenç del consum de diaris en català en tan sols un any**. Entre els anys 2008 i 2011 es va passar d'un 11,7% de la població catalana que consumia diaris en català, a un 15,2% l'any 2011, mentre que l'evolució va ser respectivament d'un 36,6% a un 36,4% en el cas dels diaris en castellà. L'any 2011 “quasi un milió de persones són lectors habituals de diaris en català, 219.000 més que fa un any” (Fundacc, 2011). En el període setembre-octubre de 2011, l'edició catalana de *La Vanguardia* va assolir una audiència mitjana de 423.000 lectors diaris, amb la qual gairebé igualava la de l'edició castellana (462.000). L'*Ara* va arribar als 91.000 lectors. Si sumem els lectors dels diaris generalistes de pagament que es difonen al Principat segons la llengua de la publicació, s'observa que l'any 2011 un 44,9% dels lectors van correspondre a diaris en català, per un 55,1% en castellà. **Totes aquestes dades confirmen la millora molt significativa de la posició relativa de la premsa diària en català que es va produir entre els anys 2010 i 2011.**

El panorama de la premsa diària en català no va evolucionar a la resta de territoris del domini lingüístic entre els anys 2010 i 2011. Al País Valencià continuava sense editar-se cap diari en valencià, mentre que a les Illes només hi havia el *Diari de Balears* o *dBalears*, pertanyent al Grup Serra. Segons dades de la mateixa empresa,¹⁵⁸ el tiratge és de 8.000 exemplars de dilluns a dissabte i de 10.000 els diumenges. Des del 20 de novembre de 2011 *dBalears* es ven conjuntament amb el diari *Ara*, la qual cosa podria ser l'explicació del repunt en la seva difusió, de 15.300 exemplars diaris de mitjana l'octubre d'aquell any als 17.700 del desembre, tot i que en mesos posteriors la difusió va tornar a baixar al voltant dels 15.000. Els quatre diaris editats a Andorra continuen essent en llengua catalana: *Diari d'Andorra*, *El Periòdic d'Andorra*, *Bon Dia* i *Més Andorra*.

¹⁵⁶ Any mòbil de novembre de 2010 a octubre de 2011. Font: http://www.fundacc.org/docroot/fundacc/pdf/diaris_en_catala.pdf, consultat el febrer de 2012.

¹⁵⁷ Any mòbil de març de 2010 a febrer de 2011.

¹⁵⁸ *dBalears* no està controlat per l'OJD.

2.4.2 Publicacions no diàries

L'any 2011 van ser visibles al Baròmetre un total de 94 setmanaris o bisetmanaris,¹⁵⁹ un 65% dels quals eren en català i un 34% en castellà. L'any anterior el percentatge per al català va ser del 64,5%, per tant, hi va haver un lleuger avenç. Aquest subsector, per tant, és un dels que presenta un grau de normalització de la llengua pròpia més elevat, almenys pel que fa a nombre de publicacions. En canvi, del total de lectors agregats d'aquestes 94 publicacions (4.753), tan sols un 37,4% va correspondre a capçaleres en català. L'any anterior aquest percentatge va ser del 37,5%, així doncs, en aquest terreny les dades semblen estancades.

Pel que fa a les revistes mensuals i d'altra periodicitat, el Baròmetre en va registrar 345 l'any 2011,¹⁶⁰ un 44,6% de les quals eren en català totalment o majoritàriament, per un 55,1% en castellà. L'any anterior les revistes en català havien suposat un 38,5% del total, la qual cosa indica que també en aquest subsector i en tan sols un any s'havia produït un notable avenç de la presència de la premsa en llengua pròpia. Pel que fa al nombre de lectors agregats, l'any 2011 les revistes en català d'aquesta subcategoria van suposar tan sols un 26,6%, per un 73,3% corresponent a revistes en castellà. L'any anterior la dada corresponent al català va ser un 23%; així doncs, aquesta magnitud també **apunta a un cert auge de la premsa mensual i d'altra periodicitat en català, tot i que encara es constata un fort predomini de la lectura de revistes en castellà**. Una dada a tenir en compte és que un percentatge elevat de les revistes de qualsevol periodicitat en català recollides al baròmetre són publicacions gratuïtes,¹⁶¹ és a dir, la presència de les revistes en català al quiosc és molt minoritària. En contrast, **una gran majoria de les publicacions gratuïtes editades a Catalunya s'editen en llengua pròpia**.

En general, les dades del Baròmetre de la Comunicació i la Cultura revelen un increment sostingut de la penetració de la premsa no diària en català a Catalunya, la qual ha passat d'un 23,1% sobre el total de la població l'any 2008 a un 33,3% l'any 2011. Aquest increment ha estat superior al de les revistes en castellà (d'un 47,1% a un 52,2% en el mateix període). És remarcable, no obstant això, que la penetració de les revistes en castellà continuï essent més alta que la de les publicacions en català, per bé que les diferències sembla que es van reduint, **la qual cosa permet vaticinar un futur positiu per a la premsa no diària en llengua pròpia, almenys al Principat**.

No es pot dir el mateix pel que fa a altres territoris del domini, o almenys no amb tanta contundència. Tot i això, algunes iniciatives semblen aportar optimisme a aquest panorama, com ara la constitució l'abril de 2010 de l'Associació de Publicacions Periòdiques Valencianes, el web de la qual (quioscvalencia.wordpress.com) registrava

¹⁵⁹ Capçaleres amb 4.000 lectors o més.

¹⁶⁰ Capçaleres amb 4.000 lectors o més.

¹⁶¹ Un 41% de les revistes mensuals i d'altra periodicitat i un 49% dels setmanaris i bisetmanaris. La presència de publicacions gratuïtes en la relació de revistes en castellà és molt minoritària.

32 publicacions associades el febrer de 2012, totes en llengua valenciana. Per la seva banda, l'Associació de la Premsa Forana de Mallorca agrupava 42 capçaleres, la gran majoria en llengua pròpia, a data de febrer de 2012 (el mateix número que l'any anterior). L'Associació de la Premsa Local de Menorca continuava comptant en aquesta data amb quatre capçaleres associades.

2.4.3 Ràdio

No es van produir canvis significatius en l'oferta radiofònica al Principat entre l'any 2010 i l'any 2011 pel que fa a l'equilibri entre ràdio en castellà i ràdio en català. Continuaven havent-hi quatre cadenes generalistes en llengua pròpia (Catalunya Ràdio, RAC1, COM Ràdio i Ràdio 4) per cinc en castellà (RNE-Radio 1, SER, COPE, Punto Radio i Onda Cero). El panorama de l'oferta especialitzada i local-comarcal tampoc no va experimentar grans alteracions. En canvi, **les dades de consum semblaven confirmar el lent però sostingut avanç de l'audiència de ràdio en català**, en detriment de l'escolta d'emissores en castellà.

Les dades del Baròmetre mostraven efectivament un creixement constant de la penetració de ràdio en català a Catalunya: entre els anys 2008 i 2011 es va passar d'un 27,0% a un 32,8% de la població catalana que escoltava ràdio en llengua pròpia, mentre que aquest percentatge s'havia reduït lleugerament, d'un 36,2% a un 34,6%, en el cas de la ràdio en castellà durant el mateix interval. L'any 2011, un 57,8% dels oients de ràdio a Catalunya escoltava habitualment ràdio en català, per un 61% en castellà. Aquests percentatges van ser respectivament del 54,9% i el 59,9% l'any mòbil març de 2010-febrer de 2011. Les audiències agregades de les cadenes generalistes en català que es reben al conjunt de Catalunya va suposar l'any 2011 un 56,6% del total; aquest percentatge va ser d'un 55,7% l'any anterior. **Sembla, doncs, que es consolida la tendència a una igualació del consum de ràdio generalista en ambdues llengües observada en altres estudis**, en bona mesura a causa de l'èxit de les emissores del grup RAC (sobretot RAC1) i del bon comportament de les de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals: Catalunya Ràdio va liderar les audiències al Principat durant la temporada 2010-2011, amb 608.000 oients, i RAC1 es va situar en segona posició, amb 563.000 oients (dades del Baròmetre citades a Ara.cat, 2011). En l'àmbit de la ràdio musical que es rep al conjunt de Catalunya les emissores radiades en català van aglutinar l'any 2011 un 39,4% de les audiències agregades d'aquest subsector, percentatge que havia estat d'un 23,7% l'any anterior.

Al País Valencià la situació minoritària de la ràdio en valencià es mantenia amb només dues emissores d'àmbit autonòmic en aquesta llengua, Ràdio 9 i Sí Ràdio, de la corporació Radiotelevisió Valenciana. Ambdues emissores tenien una audiència força limitada, si bé les dades de la tercera onada de 2011 de l'Estudio General de Medios atorgaven a Ràdio 9 89.000 oients de dilluns a diumenge i 105.000 de dilluns a divendres (Frecuencia Digital, 2011). Aquesta darrera xifra va ser de 79.000 oients a finals de 2010.

A les Illes, l'oferta de ràdio en llengua pròpia va recular arran del tancament el desembre de 2011 d'Ona Mallorca, l'emissora de l'ens Ràdio i Televisió de Mallorca, del Consell Insular d'aquesta illa. A Andorra continuaven funcionant les emissores en català Ràdio Nacional d'Andorra i Andorra Música, de l'ens públic Ràdio i Televisió d'Andorra, a banda de l'àmplia oferta de ràdio en català provinent del Principat. A la Catalunya del Nord, és remarcable el fet que France Bleu Roussillon, la ràdio pública local de la xarxa Radio France, no emetia cap programació en català, tot i que era l'única d'una regió francesa amb llengua pròpia en aquesta situació.¹⁶²

2.4.4 Televisió

L'oferta de televisió en català al Principat va variar poc entre els anys 2010 i 2011. El principal esdeveniment en aquest terreny va ser la inauguració oficial del nou canal de TDT de la CCMA Esport 3, especialitzat en continguts esportius, el febrer de 2011, tot i que el 25 de novembre del mateix any el portaveu del Govern en va anunciar el tancament en el marc del programa d'austeritat de la Generalitat de Catalunya, acció que en el moment de revisar aquestes ratlles encara no s'havia produït. Un altre tancament significatiu per a l'oferta de televisió en llengua catalana va ser el que va afectar el 31 de desembre de 2011 l'emissora municipal Televisió de l'Hospitalet.

Pel que fa a les audiències, **una dada significativa i esperançadora per a la televisió en llengua pròpia al Principat són les bones dades de quota de pantalla dels canals de la CCMA**, els quals van assolir l'any 2011 una xifra del 19,3%, sis dècimes més que l'any anterior (Televisió de Catalunya, 2011). Aquestes dades són particularment positives en l'actual context d'hiperfragmentació de les audiències televisives i de multiplicació de l'oferta de canals en castellà. En contrast, el principal canal privat de cobertura autonòmica, 8TV, va perdre cinc dècimes, en passar d'una quota de pantalla del 3,3% l'any 2010 a un 2,7% l'any 2011. En aquest cas no disposem de les dades conjuntes per a tots els canals d'Emissions Digitals de Catalunya, l'empresa matriu de 8TV. Cal tenir en compte, a més, **que 8TV i Estil 9 emeten en una barreja de castellà i català, per la qual cosa es pot afirmar que la seva contribució a la normalització de la llengua pròpia és limitada.**

Pel que fa a dades més generals, la penetració de la televisió en català també va augmentar a Catalunya en els últims anys: entre 2008 i 2011 es va passar d'un 47,6% de la població catalana que mirava televisió en la llengua pròpia a un 54,8%, tot i que aquest percentatge també va créixer en el cas de la televisió en castellà, i va passar d'un 70,0% a un 79,9%. L'any 2011 un 59,6% dels espectadors de televisió mirava habitualment televisió en català, per un 86,9% en castellà.

¹⁶² Informació proporcionada per Alà Baylac.

En relació amb els altres territoris del domini, en l'edició anterior d'aquest informe ja es va esmentar el tancament dels repetidors d'Acció Cultural del País Valencià (ACPV) que difonien TV3 en analògic per a aquest territori. Arran d'aquest fet, **ACPV va iniciar una recollida de signatures per tal de portar al Congrés dels Diputats una iniciativa legislativa popular que permetés l'aixecament de les barreres polítiques per a l'intercanvi d'emissions televisives en llengua pròpia entre diferents territoris de l'Estat**. Aquesta ILP va aconseguir un total de 651.650 signatures i va ser admesa a tràmit al Congrés el 13 de setembre de 2011 (Televisió sense Fronteres, 2011). Però el setembre de 2012 els vots del Partit Popular al Congrés van impedir la seva tramitació. D'altra banda, ACPV encara malda per pagar els 800.000 euros en multes que li va generar el conflicte amb la Generalitat Valenciana (Ara.cat, 2012). **A les Illes l'oferta de televisió en llengua pròpia ha reulat arran del tancament el desembre de 2011 de Televisió de Mallorca**, l'emissora del Consell Insular de Mallorca. A la Catalunya del Nord el canal públic estatal France 3 emet en desconexió unes 10 hores anuals de programació en català¹⁶³.

2.4.5 Indústries culturals

L'any 2011 va ser un bon any per al cinema en català en comparació amb exercicis anteriors, però les xifres d'espectadors i de llargmetratges en llengua pròpia continuaven essent molt baixes, per la qual cosa el subsector continuaven essent un dels menys catalanitzats. Aquesta millora s'explica en gran mesura per dos factors: l'èxit de taquilla de *Pa negre*, que es va estrenar el 15 d'octubre de 2010, i l'acord entre el Departament de Cultura i les *majors*, signat el setembre de 2011, segons el qual el 2012 es doblaran les 25 pel·lícules més rellevants i es distribuïran 25 còpies en català per títol (Cultura 21, 2012). Aquest acord, però, ja va començar a notar-se durant la segona meitat de l'any 2011 amb un increment del nombre d'estrenes de films de Hollywood doblats al català.

Les dades disponibles confirmen aquesta lleugera recuperació del cinema en català. L'any 2011 es van comptabilitzar 756.072 espectadors de pel·lícules en català (VO, doblada o subtitulada),¹⁶⁴ amb un modest increment del 0,5% respecte de la xifra de l'any 2010, però prou significatiu en un context en què el nombre total d'espectadors de cinema a Catalunya havia baixat un 2,1% d'un any a un altre. Això va permetre que el percentatge d'espectadors de cinema en català sobre el total d'espectadors a Catalunya hagués passat del 3,7% l'any 2010 al 3,8% l'any 2011. Tant l'increment com el percentatge final, no obstant això, continuen essent ínfims. Les dades del Baròmetre són més positives: l'any 2011 dels 2,267 milions de catalans que havien anat al cinema durant els tres mesos anteriors a l'enquesta, un 7,9% va declarar que l'última pel·lícula

¹⁶³ Informació proporcionada per Alà Baylac.

¹⁶⁴ Dada provisional proporcionada per l'Institut Català de les Empreses Culturals, comunicació personal, març de 2012.

que havia vist era en català, en contrast amb el 4,5% de l'any 2010 i el 3,8% de l'any 2009.

En l'àmbit de la música, l'any 2011 dels 5,9 milions de catalans que havien escoltat música els tres mesos anteriors a l'enquesta, un 12,4% van declarar que l'última cançó que havien sentit era en català, gairebé tres punts més que l'any 2010 i 7 punts més que l'any 2009. Per tant, **sembla que s'apunta una tendència a una lleugera recuperació del consum de música i de cinema de sala en català, tot i que aquest consum encara és ínfim comparat amb el consum de cinema i música en altres idiomes, particularment en castellà.**

Pel que fa al sector editorial, les dades més recents disponibles corresponen a l'any 2010, quan un 24,9% dels títols editats a Catalunya va correspondre a llibres en llengua pròpia, un total de 8.571. Aquesta xifra és gairebé idèntica a la de 2005, mentre que la xifra de llibres editats en castellà ha passat dels 30.710 d'aquell any als 34.414 de 2010, la qual cosa reflecteix un estancament de l'edició en català en un context d'expansió de l'edició en castellà a Catalunya. Si comptem exemplars, l'any 2010 el sector editorial català en va vendre 108,7 milions, un 14,9% dels quals en català; l'any 2005 aquestes xifres van ser respectivament de 114,42 milions i d'un 16% (Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 2012). Mentre que les vendes d'exemplars totals s'han reduït un 5% en l'interval 2005-2010, les de llibres en català han caigut un 11,3%. Això no vol dir necessàriament que el llibre en català pateixi d'especial mala salut, sinó probablement que el mercat global hispanoparlant de les editorials catalanes que editen en castellà ha amortit el descens global de vendes, comparat amb les de llibres en català.

2.4.6 Internet

Durant l'any 2011 va continuar l'expansió de la llengua catalana a Internet. D'acord amb un dels més autoritzats analistes de l'ús del català a la xarxa, **"la situació del català a Internet és, en general, bona, amb una presència a la xarxa molt superior al pes demogràfic dels seus aproximadament deu milions de parlants"** (Soler, 2012). La gran majoria dels serveis i les aplicacions d'Internet ja tenen versió en català, amb l'excepció d'Amazon i Twitter. El mateix autor recull la dada que la llengua catalana figura en el vuitè lloc de l'índex de penetració d'Internet, que correspon al número d'usuaris de la xarxa dividit per la població total del país.

Altres indicadors confirmen aquesta tendència positiva. El gener de 2012 es va assolir la xifra de 52.185 dominis .cat registrats, un increment del 12% en relació amb l'any anterior.¹⁶⁵ El febrer de 2012 la Viquipèdia en català comptava amb uns 364.000

¹⁶⁵ Dada proporcionada per la Fundació puntCAT en consulta personal, febrer de 2012.

articles; la llengua catalana figurava en tretzè lloc del rànquing d'idiomes segons el nombre d'articles (igual que un any abans), per damunt de moltes llengües amb molts més parlants. El gener de 2012 un 60,1% dels webs de les principals empreses i institucions establerts als territoris de parla catalana comptaven amb edició en català,¹⁶⁶ un percentatge que no ha parat de créixer des del 40,7% registrat l'agost de 2002. Reperent les paraules de Joan Soler, “en resum, el català es troba en el 75è lloc per nombre de parlants i entre els llocs 10 i 20 per l'ús que es fa d'Internet. En tots els casos és la primera llengua d'una nació sense Estat” (Soler, 2012).

Les dades d'audiència no són tan falagueres per a la Internet en llengua catalana. Segons el Baròmetre de la Comunicació i la Cultura, el 2011 només un 47,1% dels usuaris d'Internet del Principat consumien continguts en aquesta llengua, per un 89,8% en castellà i un 14,4% en altres idiomes. Aquests percentatges van ser, respectivament, del 47,9%, el 90,7% i l'11% l'any 2010, per tant la dada corresponent al català sembla estancada (l'any 2008 va ser, per exemple, d'un 46,6%).

2.4.7 Bibliografia i referències

- Ara.cat (2011). “Catalunya Ràdio tanca la temporada com a líder, segons el Baròmetre”. http://www.ara.cat/comunicacio/barometre-radio-audiencia-catalunya_radio-rac1-catala_0_524947710.html (consultat el febrer de 2012).
- Ara.cat (2012). “Un any sense senyal de TV3 al País Valencià”. http://www.ara.cat/comunicacio/any-senyal-TV3-Pais-Valencia_0_644935600.html (consultat el febrer de 2012).
- Baròmetre de la Comunicació i la Cultura (2011). *Els diaris en català avui: el nou escenari*. http://www.fundacc.org/docroot/fundacc/pdf/diaris_en_catala.pdf (consultat el febrer de 2011).
- Cultura 21 (2012). “Cultura i les ‘majors’ preveuen arribar al 35% de films en català el 2017”. <http://cultura21.comunicacio21.cat/2011/09/27/cultura-i-les-%E2%80%98majors%E2%80%99-preveuen-arribar-al-35-de-films-en-catala-al-2017/> (consultat el març de 2012).
- Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya (2012). “Dades bàsiques sobre el sector editorial a Catalunya 2010”. <http://www20.gencat.cat/portal/site/CulturaDepartament/menuitem.01121f9326561a075a2a63a7b0c0e1a0/?vgnnextoid=8ef3b00192516110VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnnextchannel=8ef3b00192516110VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnnextfmt=default> (consultat el març de 2012).
- Frecuencia Digital (2011). “Ràdio 9 consigue 89.000 oyentes en la 3ª oleada”. <http://www.frecuenciadigital.es/noticia/2-noticia/12117-radio-9-consigue-89000-oyentes-en-la-3o-oleada.html> (consultat el febrer de 2012).

¹⁶⁶ Font: <wicccac.cat> (consultat el març de 2011).

Soler, Joan (2012). “La situació del català a Internet a gener del 2012”.
<http://www.softcatala.org/la_situacio_del_catala_internet_gener_del_2012> (consultat el febrer de 2012).

Televisió de Catalunya (2011). “TV3 revalida el 2011 el liderat absolut d'audiència i de programes”. <<http://www.tv3.cat/actualitat/381780/TV3-revalida-el-2011-el-liderat-absolut-daudiencia-i-de-programes>> (consultat el febrer de 2012).

Televisió sense Fronteres (2011). “El Congrés dels Diputats aprova l'entrada a tràmit de la ILP”. <<http://www.televisiosensefronteres.cat/noticia/el-congres-dels-diputats-aprova-l-entrada-a-tramit-de-la-ilp>> (consultat el febrer de 2012).

2.5 Institucions públiques. Projectió exterior de la llengua. Entre públic i privat: socioeconòmic, sanitari i de protecció

Carles de Rosselló i Peralta

Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació (CUSC-UB)

2.5.1 Institucions públiques

L'Estat espanyol

El 18 de gener de 2011, 33 anys després del restabliment de la democràcia, Ramon Aleu, senador de l'Entesa, utilitzava el català per primer cop al Senat com si es tractés d'una llengua de treball *bastant* normal. La inclusió del quantitatiu és obligat, atès que la proposta dels 34 senadors que li van donar suport des d'un primer moment pretenia normalitzar l'ús de les llengües cooficials en totes les activitats ordinàries de la Cambra Alta, incloses les sessions de control a l'executiu espanyol i el debat d'iniciatives legislatives. El PSOE va vetar l'ús de les llengües cooficials en aquests dos àmbits com a contrapartida de votar favorablement la proposta. Els dos grups polítics que es van posicionar en contra de la utilització de cap altra llengua que no fos la castellana, van ser UPN i el PP. El líder d'aquesta darrera formació, Mariano Rajoy, va al·legar que no era propi d'un "país normal" i que no tenia "cap sentit" el plurilingüisme a la cambra territorial.¹⁶⁷ La controvèrsia per l'ús de les llengües cooficials també tenia ressò en algun mitjà internacional, com ara l'anglès *The Guardian*,¹⁶⁸ que difonia la notícia a partir de paràmetres molt semblants als que utilitzava determinada premsa de Madrid: el cost de la traducció, la inoportunitat de la mesura, atès que el castellà exerceix de llengua comuna i posant en dubte que català i valencià siguin la mateixa llengua.

Pel que fa al Congrés, la iniciativa més important per fomentar-ne el plurilingüisme es va concentrar a principis d'any, arran d'una proposició de llei presentada per ERC que comptava amb el suport de CiU, PNB, BNG, IU-ICV i Nafarroa Bai. L'objectiu de la proposició era la modificació de l'article 6 del reglament del Congrés per permetre que en els usos escrits —acompanyats de la traducció al castellà— i en les intervencions en les comissions parlamentàries, en el Ple i en la Diputació Permanent, s'hi poguessin utilitzar el català, el basc i el gallec. Amb un PP absolutament refractari a acceptar qualsevol mesura en aquest sentit, la decisió quedava en mans del PSOE i del PSC, que finalment també hi van votar en contra.

Deixant de banda l'ús de les llengües en les cambres legislatives de l'Estat, a l'abril s'aprovava el nou reglament de la Llei d'estrangeria. En primera instància el Govern català, a través del seu portaveu, Francesc Homs, va manifestar que la llengua catalana

¹⁶⁷ *El Punt*, 18/01/2011

¹⁶⁸ *The Guardian*, 20/01/2011 i 28/01/2011

seria “un requisit molt determinant” perquè els immigrants poguessin obtenir el permís de residència, d’arrelament i de reagrupament familiar.¹⁶⁹ Això no obstant, aquest posicionament envaeix competències de l’Estat perquè l’executiu espanyol és l’únic que té la potestat per atorgar els permisos, fins al punt que l’Administració central podria concedir-lo inclús en aquells casos en què l’immigrant no complís tots els requisits imposats per una comunitat autònoma. D’aquesta manera, el reglament aprovat no exigeix el coneixement de cap llengua oficial, sinó que simplement valora l’esforç que demostra la persona per aprendre les llengües oficials del seu lloc de residència. Aquest esforç ha de quedar recollit en un informe, expedit per la comunitat autònoma, que reflectirà les accions formatives que hagi emprès l’estranger.¹⁷⁰

Pel que fa a la iniciativa legislativa popular que Acció Cultural del País Valencià havia presentat al Congrés l’any 2010 per recuperar el senyal de TV3, el Govern espanyol en va aixecar el veto que havia imposat per motius econòmics. Això va permetre que el setembre el ple del Congrés votés i aprovés la presa en consideració de la ILP, que va ser avalada per més de 650.000 signatures. El PP va optar per l’abstenció en la votació. Els populars al·legaren que cal una solució tècnica prèvia del Govern central —la concessió al País Valencià d’un tercer múltiplex— i un acord polític entre els governs autonòmics per la reciprocitat de TV3 i Canal 9.

2.5.2 Els territoris: administració estatal, autonòmica i local

Catalunya

Al llarg de l’any 2011 van entrar en vigor les normes del Codi de consum de Catalunya, tant per a les grans empreses —el 24 de gener— com per als negocis que tenen la consideració de micro, petita o mitjana empresa —el 23 de juliol. El Codi disposa que els drets lingüístics són d’obligat compliment per a qualsevol empresa que dugui a terme la seva activitat a Catalunya, fins i tot en aquells casos en què l’estructura organitzativa estigui fora del país.¹⁷¹

En l’àmbit jurídic, l’Associació de Juristes en Defensa de la Llengua Pròpia iniciava la campanya *No canviem de llengua*, que pretenia promoure l’ús del català a l’Administració de justícia a Catalunya. La campanya naixia de la constatació d’aquests juristes que hi havia hagut un retrocés en l’ús de la llengua catalana als jutjats, on segons les seves dades només el 3% de les demandes i el 17% de les resolucions judicials eren en català. Segons Agustí Carles Garau, portaveu de l’associació, aquestes dades s’expliquen en part pel temor que té el ciutadà a rebre un tracte discriminatori, és a dir, que els seus drets no quedin plenament garantits si s’expressa en català.¹⁷² La campanya havia de durar unes setmanes, però l’acceptació obtinguda entre diversos

¹⁶⁹ *La Vanguardia*, 16/03/2011.

¹⁷⁰ Reial Decret 557/2011, de 20 d’abril (www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2011-7703).

¹⁷¹ En l’*Informe sobre la situació de la llengua catalana 2010* es detallen les mesures lingüístiques que preveu el Codi.

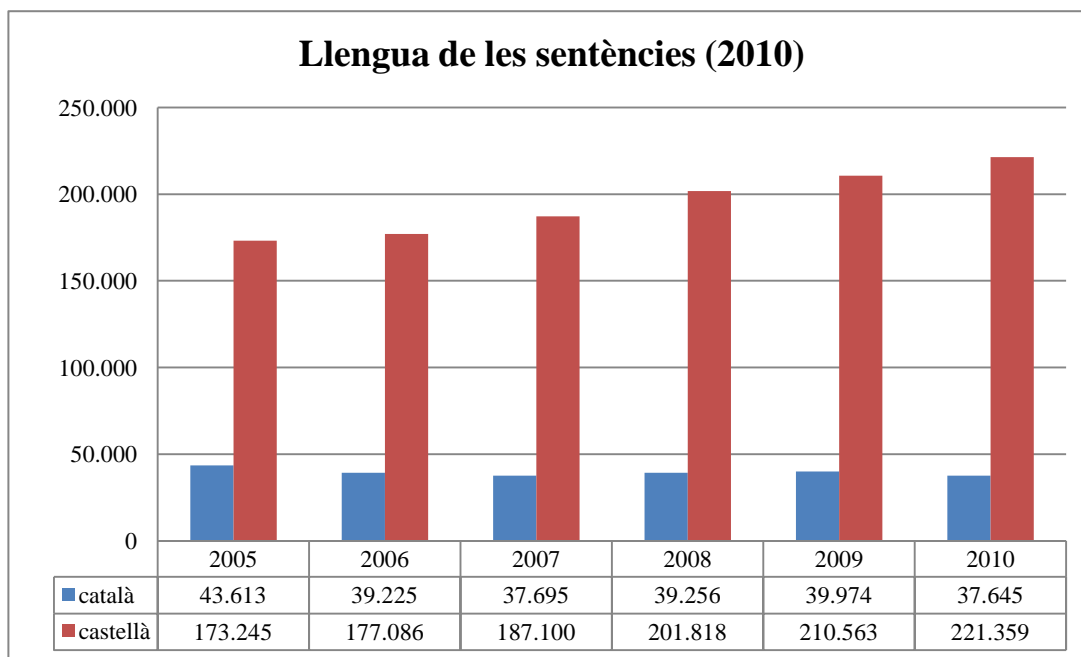
¹⁷² *Vilaweb*, 20/03/2011.

sectors de la societat civil, col·legis professionals, entitats socials i culturals, i l'administració pública, va menar els responsables a prorrogar-la sine die. A pesar de la campanya, les inèrcies establertes durant anys són molts difícils de capgirar, fins i tot en membres de l'Administració catalana que, declarant en la condició de funcionaris dependents de la Generalitat, ho van fer en castellà. És el cas dels 15 mossos d'esquadra que van intervenir en el judici del cas Tous i que Felip Puig, conseller d'Interior de la Generalitat, va qualificar com una "anècdota".¹⁷³ Un altre cas que demostra la feble posició del català en aquest àmbit són les afirmacions en una interlocutòria del jutge del contenciós administratiu de Lleida, José María Aristóteles Magán Perales. Segons aquest jutge, l'ús del català als jutjats és una falta de respecte i de mínima educació en assumptes que afecten persones de fora de Catalunya. Les declaracions van provocar la reacció de la consellera de Justícia, Pilar Fernández Bozal, que va enviar una carta al president del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya perquè prengués mesures contra el jutge.

Encara en aquest àmbit, els departaments de Justícia i Cultura van prorrogar quatre anys més el conveni per a la normalització lingüística signat el 2008 amb els consells dels col·legis d'advocats de Catalunya. Aquest conveni es basteix sobre dos eixos. En primer lloc, fixa un percentatge d'escrits en català segons la llengua principal de treball dels bufets: 60% per als que treballen habitualment en català i 40% per als que treballen normalment en castellà. Un total de 96 despatxos es van inscriure en el que s'ha denominat *Pla de qualitat lingüística*, i si bé els bufets "catalanoparlants" van superar àmpliament el 60% marcat, els bufets "castellanoparlants" no van assolir la xifra del 40%. El segon eix és la formació a través de cursos de català. Segons dades del Departament de Justícia, l'any 2010 hi va haver un total de 483 inscripcions: 343 al nivell C i 140 al llenguatge jurídic.¹⁷⁴ La renovació del conveni arriba després de constatar que en els darrers anys el castellà ha guanyat pes com a idioma de les sentències. Així, si l'any 2005 el percentatge de sentències redactades en català representaven el 25%, el 2010 eren el 17%.

¹⁷³ Regió 7, 19/05/2011.

¹⁷⁴ Dades de normalització lingüística per a l'informe anual de Política Lingüística (2010). (www20.gencat.cat/docs/Adjucat/Documents/ARXIUS/memoria_activitat_slaj_2010.pdf)

Font: Dades de normalització lingüística per a l'informe anual de Política Lingüística (2010)

La importància que ha adquirit la política lingüística al llarg dels anys va ser un dels motius que va dur la Conselleria de Cultura a crear dos òrgans que han d'ajudar a coordinar l'acció interdepartamental de manera més eficaç:¹⁷⁵ d'una banda, la Comissió Tècnica de Política Lingüística, presidida pel conseller de Cultura, Ferran Mascarell, i formada pels secretaris generals de cada Departament que actuen com a vocals. La Comissió té com a encàrrec garantir l'aplicació homogènia de la normativa lingüística i dels acords que adopti el Govern en aquesta matèria a tots els departaments de la Generalitat. D'altra banda, la Xarxa Tècnica de Política Lingüística, integrada per personal tècnic adscrit als diferents departaments i organismes de la Generalitat, té com a funcions, entre d'altres, avaluar l'impacte lingüístic de les propostes que s'adoptin en cada departament i vetllar pel compliment legislatiu dels usos lingüístics a l'Administració.

Més enllà de l'organització de la Direcció General de Política Lingüística, Ferran Mascarell anunciava a finals d'any una ofensiva per fer avançar el català que el conseller vinculava al debat del pacte fiscal, ja que els impostos que paguen els catalans es dediquen més a la promoció externa del castellà que no pas a la normalització de la llengua catalana.¹⁷⁶ En aquest sentit, el Govern català fixaria una quinzena d'agendes sectorials en relació amb l'Estat, Europa i el món per tractar temes com ara la unitat de la llengua, l'ús entre els joves o la presència en les noves tecnologies i en l'àmbit laboral. Per Mascarell, la igualtat en termes de llengua només

¹⁷⁵ Decret 371/2011, de 19 de juliol (www.gencat.cat/diari/5925/11187056.htm).

¹⁷⁶ *El Periódico*, 13/12/2012.

es podia assolir si Catalunya disposés d'un Estat que considerés el català com a propi, tot i que això no implica necessàriament la independència.

Un dels aspectes que més controvèrsia va aixecar l'any 2010 va ser la Llei del cinema, que preveia la distribució del 50% de les còpies de les pel·lícules en català en un termini màxim de 5 anys. Tant la quota establerta en la llei com el règim sancionador van motivar el rebuig d'exhibidors i distribuïdors. Aquests dos aspectes són els que Mascarell va decidir aparcar per reprendre el diàleg amb totes les parts. L'acord a què finalment es va arribar amb Fedicine i el Gremi d'Empresaris de Cinema de Catalunya preveia, per a l'any 2012, passar de 5 a 25 el nombre de produccions nord-americanes doblades al català, i augmentar el nombre de còpies de les 74 de l'any 2010 a 625. Segons el conseller, aquest acord permetria arribar al 35% de la quota de pantalla al 2017, tot i que no descartava que el percentatge final pogués ser fins i tot superior al que marca la llei. En tot cas, Mascarell va admetre que el Govern català hauria de pagar el doblatge fins que el nombre d'espectadors no fos equiparable al d'altres llengües.

En el terreny de les noves tecnologies, una piulada massiva dels usuaris del Twitter reclamant la catalanització d'aquest servei va provocar que el secretari de Comunicació de la Generalitat, Josep Martí Blanch, s'hi afegís escrivint una carta a la companyia en nom del Govern. D'altra banda, el 2011 va representar l'últim any d'existència de la Casa de les Llengües, un projecte iniciat sota el govern Maragall per promoure l'ús i el desenvolupament de les llengües.

País Valencià

La croada de la Generalitat valenciana contra la recepció de TV3 es va materialitzar imposant a l'entitat que defensava la recepció de l'emissió, Acció Cultural del País Valencià, una multa de 600.000 euros. El govern presidit per Francisco Camps al·legava que l'entitat, propietària dels repetidors del canal català al País Valencià, va continuar reproduint-ne el senyal quan les emissions ja eren considerades il·legals. Els expedients administratius oberts contra l'entitat es van fonamentar en la modificació feta *ad hoc* de la llei del sector audiovisual. L'acció governamental amenaçava també amb l'embargament de béns en cas d'impagament i amb una multa de 120.000 euros mensuals en cas que no es tanquessin els repetidors. Finalment, la junta d'ACPV prenia la decisió de tancar-los el 17 de febrer. El Govern valencià, per la seva banda, a més d'escudar-se en el "compliment estricte de la legalitat vigent" per justificar la seva acció, va acusar el Govern estatal de no habilitar el múltiple per rebre recíprocament TV3 i Canal 9.¹⁷⁷

La fi de la recepció de TV3 va provocar un nombre considerable de reaccions. D'una banda, de tipus jurídic, amb la resolució de la Comissió del Mercat de

¹⁷⁷ *El Punt*, 19/02/2011.

Telecomunicacions, que va concloure que els repetidors són de competència estatal i no autonòmica, cosa que l'executiu valencià negava. D'altra banda, de tipus polític, amb la petició del president de la Generalitat de Catalunya, Artur Mas, de reunir-se amb Francisco Camps per abordar aquesta qüestió. El tema, però, no va ser inclòs a l'ordre del dia perquè "en cap cas és un tema que crec que haja de ser tractat pels dos presidents, perquè només interessa 2.000 o 3.000 ciutadans en aquesta comunitat", segons va declarar la portaveu del Govern valencià, Paula Sánchez de León.¹⁷⁸ I d'altra banda, de tipus social, amb mobilitzacions al llarg del territori, com la multitudinària manifestació del 25 d'abril feta a València, tot i els obstacles oposats per l'Ajuntament.

L'altra gran acció contrària a l'extensió del coneixement i de l'ús del català desplegada pel Govern valencià va ser l'anunci d'eliminar les línies educatives en català previstes en la Llei d'ús i ensenyament del valencià. La proposta de decret¹⁷⁹ per regular el plurilingüisme a les escoles públiques i privades concertades es basava en el fet que l'alumnat havia d'acabar l'escolarització amb competències similars en valencià, castellà i anglès. Per assolir aquest objectiu, el decret defensava que s'havia de canviar el model d'ensenyament educatiu actual perquè no garantia la presència equilibrada del català i del castellà i el coneixement efectiu d'una tercera llengua. La metodologia que es proposava era dividir els cursos segons un programa plurilingüe inicial i un altre d'avançat. El primer perseguia la competència lingüística equilibrada en tres llengües fent 4 assignatures en valencià, 4 més en castellà i 1 en anglès. El segon tenia com a objectiu assolir una competència oral i escrita similar en les tres llengües. En la proposta de màxims, les hores impartides en cada una de les llengües podia arribar al 33% per a cadascuna. De manera semblant al que va succeir amb el tancament de TV3, l'esborrany de decret ha suscitat una allau de reaccions contràries provinents de diversos partits polítics com ara el PSPV-PSOE, Compromís, EUPV, de sindicats, d'Escola Valenciana i d'ACPV, i de mobilitzacions a València, Alacant, Castelló i Barcelona.

La dimissió de Francisco Camps el 20 de juliol arran d'un presumpte cas de corrupció, va comportar una certa pacificació de les postures en relació amb la política lingüística desplegada pel Govern. El successor de Camps, Alberto Fabra, va modular el discurs en relació amb les llengües i començava la seva singladura com a president amb una sèrie de gestos per fer del valencià un "element d'unió i no de confrontació", atès que la llengua "és el nostre patrimoni més important".¹⁸⁰ Sens dubte, el gest més transcendent realitzat fins ara ha estat obrir la porta a revisar de nou els continguts de l'esborrany del decret, "especialment els punts en què no hi hagi acord amb la comunitat educativa".¹⁸¹ Les declaracions eren del nou conseller d'Educació, José Císcar, després de la reunió amb representants d'Escola Valenciana, la primera que el

¹⁷⁸ *El Punt*, 26/02/2011.

¹⁷⁹ <http://acpv.cat/ajudemacpv/images/stories/especialensenyament/propuesta-de-decreto-plurilinguismo.pdf>

¹⁸⁰ *La Vanguardia*, 11/09/2011.

¹⁸¹ *Ara*, 06/09/2011.

PP mantenia amb aquesta entitat després d'estar 16 anys al poder. Un segon gest que cal remarcar del president Fabra fou la visita efectuada a l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, acció que no tindria més importància si no fos pel fet que mai abans cap president de la Generalitat no havia visitat la màxima autoritat lingüística d'aquest territori, la qual defensa de manera més o menys explícita la unitat de la llengua catalana.

La posició del català al País Valencià no tan sols és delicada a primària i secundària. El síndic de greuges, José Cholbi, va instar les universitats valencianes, excepte la Jaume I, a augmentar el nombre de classes impartides en català fins que fos possible oferir titulacions íntegrament en aquesta llengua. L'actuació del síndic va estar motivada per diverses denúncies que argumentaven la vulneració del dret estatutari que representava no poder estudiar en la llengua pròpia de la comunitat més enllà de l'ensenyament obligatori. Segons dades recollides pel síndic, a la Universitat de València gairebé dos terços dels alumnes van rebre classes en valencià i un 35% dels alumnes deia que havien rebut la meitat o més de les classes en aquesta llengua; a la Politècnica, el percentatge d'alumnes amb classes en valencià era del 15%; a la d'Alacant només es van impartir 2.005 crèdits en valencià, i a la d'Elx no es pot escollir entre català o castellà perquè les titulacions només disposen d'un grup.

Una queixa presentada a l'Ajuntament de Dénia —governat pel PP i el Centre Unificat— també va provocar l'actuació del síndic, que va instar el consistori no tan sols a incloure el valencià en la retolació turística i comercial de la ciutat, sinó a emprar-lo de manera preferent en les actuacions administratives. La resolució del síndic conclouïa que la normativa vigent obligava a l'Administració autonòmica i local "a garantir la normalització lingüística, atorgar especial respecte i protecció al valencià i promoure'n l'ús en tots els àmbits".¹⁸² Cholbi també retreia a l'Ajuntament que contestés en castellà la queixa presentada en català, atès que no s'havien respectat els drets lingüístics dels administrats. Per la seva banda, Ana Kringe, alcaldessa de Dénia, va fer obrir un expedient disciplinari al tècnic de normalització lingüística que va emetre l'informe que els senyals viaris incomplien la llei, expedient que es resolia a l'inici del 2012 amb l'acomiadament del treballador.

Les accions per promoure l'ús de la llengua han girat en primer lloc a l'entorn de la campanya *En valencià*, impulsada per l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, el Departament d'Educació i la xarxa de tècnics de les oficines municipals de promoció del valencià. La campanya consta d'actuacions al carrer en 34 municipis, coordinades per tres monitors, que dinamitzen jocs com ara sopes de lletres o *twisters*. D'altra banda, durant el primer semestre del 2011, la Conselleria d'Hisenda i Administració Pública, a través de l'Institut d'Administració Pública (IVAP), va organitzar sis cursos presencials de llengua de diversos nivells. L'IVAP també va oferir, per primera vegada,

¹⁸² *Levante-emv.com*, 17/11/2011.

formació en línia de català. En els sis primers mesos de l'any, es van rebre 155 sol·licituds per obtenir el certificat de coneixements orals de valencià, 278 per al certificat de coneixements elementals i 658 per al certificat de coneixements mitjans.

Illes Balears

La política lingüística de l'any 2011 a les Illes Balears va estar marcada per la victòria del PP, tant al govern autonòmic, com al Consell de Mallorca, com a la ciutat de Palma. El triomf dels populars va suposar un capgirament de l'estratègia desplegada en els darrers anys per estendre el coneixement i l'ús del català, i va implicar que actués com una piconadora, ja que totes les decisions preses fins aleshores van comportar un revés per a la llengua. El primer cas el trobem tan sols un mes després de la presa de possessió del president José Ramón Bauzá, que va eliminar la Direcció General de Política Lingüística —vigent des dels anys 90—, la qual es va subsumir en la Direcció General de Cultura i Joventut i, en conseqüència, perdia el caràcter de direcció general. La mateixa sort van tenir les direccions generals de política lingüística del Consell de Mallorca i de l'Ajuntament de Palma.

Les retallades també van afectar altres àmbits relacionats amb la llengua: es va eliminar el Consorci per al Foment de la Llengua Catalana, les competències del qual es van transferir a l'Institut d'Estudis Baleàrics, i es van anul·lar les subvencions a dinamitzadors i mediadors per acollir els immigrants i els ajuts a la premsa en català —amb el tancament, per exemple, de la ràdio Ona Mallorca i la Televisió de Mallorca, que emetien íntegrament en català. Al canal de televisió autonòmic, IB3, la presència del català també va disminuir. Des del novembre les pel·lícules es començaven a emetre en castellà i en versió original —normalment anglès—, perquè els drets de les pel·lícules en català havien caducat i no es renovarien. El director general en funcions d'IB3, Jacobo Palazón, va justificar la decisió perquè TV3 trigava tant a doblar les pel·lícules d'estrena que s'adquirien, que era preferible emetre-les en castellà que perdre diners. Una altra de les polèmiques l'havia suscitat la proposta de l'alcalde de Maó, Àgueda Reynés (PP), de bilingüitzar el nom de la població i de sotmetre a referèndum si la forma catalana havia de ser Maó o Mahó. La proposta va ser replicada per la Universitat de les Illes Balears, que va recordar que els topònims són competència del govern, d'acord amb l'assessorament de la Universitat, i que els ajuntaments en cap cas tenen la potestat per modificar-los.

Els embats del PP contra la promoció del català van cristal·litzar a finals d'any amb l'ofensiva més important contra aquesta llengua en les darreres dècades. Les iniciatives legislatives projectades pel Govern balear plantegen la modificació de la Llei de normalització lingüística; de la Llei 3/2003, de 26 de març, de règim jurídic de l'Administració de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, i de la Llei 3/2007, de 27 de març, de la funció pública de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears. Les normes que es volien impulsar treien la preferència del català sobre el castellà en tots els àmbits. A través de l'avantprojecte de reforma de la Llei de funció pública, el

govern Bauzá posava en entredit els eixos de la Llei de normalització lingüística aprovada feia 25 anys. Si tirava endavant la reforma, el català passaria de requisit a mèrit a l'Administració de les Illes. Aquesta disposició s'aplicaria a les persones que aspirassin a ser funcionàries, així com als serveis de salut i a les entitats públiques; i només en quedarien exempts, és a dir, el català continuaria sent un requisit, per accedir a les places de docent, de cos facultatiu superior i per als llocs de treball que atenguin al públic. Les reaccions contra aquest avantprojecte —i per extensió contra la política lingüística que desenvolupa el PP des que governa de nou les Illes—, han pres una rellevància molt notable a principis del 2012. Per exemple, l'Obra Cultural Balear ha xifrat en més de 10.000 les al·legacions presentades contra l'avantprojecte, 6.000 procedents d'aquesta entitat i les restants d'altres associacions o de ciutadans a títol personal. Les decisions que s'estan prenent en matèria de llengua ha provocat fins i tot divisió dins el mateix PP balear. L'expresident de les Illes, Cristòfol Soler, també ha presentat al·legacions perquè “el programa del Partit Popular a les eleccions deia que es farien actuacions per fer viable la lliure elecció de la llengua vehicular a les escoles. Això suposava retocar la normativa escolar, però quedava ben clar que no es tocava la Llei de normalització lingüística”.¹⁸³ Per la seva banda, ajuntaments com els de sa Pobla, Pollença o Manacor, tots governats pel PP, també han manifestat el rebuig a l'avantprojecte presentant-hi al·legacions.

Deixant de banda aquestes qüestions, l'any 2011 va servir perquè els governs balear i valencià reconeguessin recíprocament els certificats de nivell de català expedits des de les dues comunitats. Fins aleshores, a les Illes només es reconeixien els certificats emesos per les universitats valencianes però no els de la Junta Qualificadora de Coneixements del Valencià. D'aquesta manera, el Govern balear reconeixerà un total de 278 certificats, que inclouen a més dels de la Junta Qualificadora, els d'Andorra, els de Perpinyà o els del Consorci per a la Normalització Lingüística. L'any 2009, més de 600 persones procedents del País Valencià, aspirants a interí, van ser excloses del procés per la falta de convalidació.

Andorra

El ministre de Cultura del Govern andorrà, Albert Esteve, va presentar el material d'autoaprenentatge de llengua catalana *Veus d'Andorra 2*, amb el doble objectiu d'afavorir la integració lingüística dels nouvinguts i de promoure la varietat de català que es parla al Principat. També en l'àmbit de les publicacions, cal destacar dues novetats més. D'una banda, es va editar el *Diccionari d'educació*, elaborat pel Termcat, el Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, l'Institut d'Estudis Catalans i el Ministeri d'Educació d'Andorra. El diccionari recull 2.000 termes del món educatiu, alguns d'específics d'andorrans com ara “centre congregacional”, que

¹⁸³ Vilaweb, 19/01/2012.

responen al sistema educatiu propi d'aquest país.¹⁸⁴ D'altra banda, i vinculat al món econòmic, es va presentar el *Vocabulari bàsic dels grans magatzems*, obra que també va tenir la col·laboració de la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat catalana. Aquesta publicació és una més de les accions que el Ministeri de Cultura està duent a terme amb diversos grans magatzems, com ara classes gratuïtes de català oral bàsic amb horaris adaptats a les necessitats de les empreses.

Un any més el Govern va convocar els exàmens oficials de llengua catalana, que en la convocatòria de juny, amb 269 inscrits, va assolir el mateix grau de participació que el 2010 (276 inscripcions). Els nivells més sol·licitats van ser les proves del nivell C (82 aspirants) i les del nivell A (44).

A finals d'any es va celebrar la cinquena edició del Dictat nacional, que compta amb el suport dels centres educatius, de la Ràdio i Televisió d'Andorra i del Comú de Sant Julià de Lòria. Hi van prendre part tots els estudiants de tercer i quart de segona ensenyança (de 14 a 16 anys) dels tres sistemes educatius. Els 177 finalistes van optar a premis per valor de 1.900 euros. Encara en el terreny de la promoció del català entre els joves, el Servei de Política Lingüística va organitzar un concurs de guions. Els dos guanyadors es convertirien en curtmetratges que s'emetrien per la televisió andorrana. Finalment, el mateix Servei de Política Lingüística va convocar un concurs perquè 50 persones poguessin veure gratuïtament la versió en català de les pel·lícules *Passi el que passi* i *Harry Potter*.

Catalunya del Nord

Després que l'Ajuntament de Perpinyà aprovés per unanimitat l'any 2010 la Carta Municipal pel Català, l'any 2011 es feia un pas més per concretar els eixos que havien de permetre l'extensió i l'ús de la llengua. En el marc de la jornada "Perpinyà la catalana... més que mai!", l'alcalde, Jean-Marc Pujol, es comprometia a fer un pla de política lingüística anual i anunciava la creació d'un comitè consultiu pel català compost per onze regidors —cap, però, dels grups de l'oposició— i onze persones representatives de la societat i la cultura de la Catalunya del Nord. Per la seva banda, l'Associació dels Batlles i Regidors de Catalunya del Nord creaven un sindicat intercomunal amb l'objectiu d'enfortir el català i l'occità en els seus respectius territoris a través, entre d'altres, de l'ensenyament, de la senyalització bilingüe o de la traducció de textos oficials. L'Associació dels Batlles i Regidors agrupava els 226 municipis del departament dels Pirineus Orientals, 30 dels quals ja s'havien adherit al sindicat a mitjan juliol.

La delicada situació financera de la Generalitat de Catalunya també va afectar els ajuts que rebia La Bressola —que de fet ja havien minvat amb el govern anterior. Precisament per aquest motiu, Joan Puigcercós i Joaquim Nadal es van entrevistar amb

¹⁸⁴ Diccionari d'educació (www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/132).

Marcel Mateu, vicepresident del Consell General dels Pirineus Orientals, per intentar que la política de subvencions d'aquesta institució canviés respecte de La Bressola. El Consell mai no ha concedit ajuts a les escoles catalanes perquè sempre les ha considerat com a privades.

Finalment, el 5 de març 300 persones van prendre part en la 12a edició del Dictat en Català de Perpinyà, organitzat per la Regidoria dels Afers Catalans de l'Ajuntament de Perpinyà i que compta amb el patrocini de la Generalitat de Catalunya, l'Institut d'Estudis Catalans, Edicions Larousse i la Fundació Gran Enciclopèdia Catalana.

L'Alguer

Poques novetats es van produir en l'àmbit de l'administració algueresa respecte de la llengua catalana. Probablement un dels fets més destacats va ser la constitució d'un grup de treball per estudiar la viabilitat d'introduir el català en el currículum escolar de l'Alguer. El grup va estar constituït per l'Ajuntament de l'Alguer, el Govern de Sardenya, la Generalitat de Catalunya —a través del seu representant en aquest territori, Joan Elies Adell— i l'Oficina Escolàstica Regional del Ministeri Italià de la Instrucció, la Universitat i la Recerca.

Pocs mesos abans, Germà Gordó, secretari del Govern català i coordinador de les actuacions del Govern que es desenvolupen en altres territoris de llengua i cultura comunes, es va reunir amb representants polítics i empresarials de l'Alguer. La visita va servir per ratificar la continuïtat de l'Espai Lull en aquesta ciutat, per posar a disposició de les institucions sardes l'experiència catalana a l'hora de promoure l'extensió i l'ús de la llengua, i per coordinar un projecte per traduir al català el web de promoció turística del nord de Sardenya.

Franja

Pocs mesos abans de la convocatòria d'eleccions, el Govern aragonès presidit pel socialista Marcel·lí Iglesias va aprovar la constitució de l'Acadèmia Aragonesa del Català, tal com es preveia en la Llei de llengües que aquesta comunitat va aprovar l'any 2009. D'aquesta manera, l'Acadèmia esdevé la màxima autoritat lingüística de la llengua catalana a Aragó i té, entre altres objectius, estimular l'ús, l'ensenyament i la difusió del català en aquesta regió.¹⁸⁵ Això no obstant, la nova acadèmia i per extensió la Llei de llengües pot quedar en un no res si la nova presidenta de l'Aragó —la popular Luisa Fernanda Rudi— fa efectiu el que va advertir durant el seu discurs d'investidura: la voluntat del nou executiu de reformar la llei per anul·lar la normalització del català i de l'aragonès. De fet, l'acord de govern signat entre el PP i el PAR preveu la substitució de la Llei de llengües per una de nova que esborri l'al·lusió del català com a llengua pròpia d'Aragó. El futur tant del català com de l'aragonès, doncs, resta força en

¹⁸⁵ Decret 89/2011, de 5 d'abril, del Govern d'Aragó (<http://www.boa.aragon.es/cgi-bin/EBOA/BRSCGI?CMD=VEROBJ&MLKOB=592553980606>)

entredit, tant per la reforma legislativa anunciada, com per les opinions peculiars que els nous responsables governamentals expressen respecte aquestes llengües. En aquest sentit, el nou director general de Cultura, Humberto Vadillo, va manifestar que l'aragonès era *“una lengua frankenstein toda llena de costurones e hilvanes que nadie ha hablado nunca como lengua madre. Es el resultado de un paciente trabajo filológico y mucho pegamento lmedio”*; pel que feia al català, era una llengua que no es parlava a Aragó sinó una modalitat anomenada *xapurriau “evidentemente distinto, ya en primera escucha, tanto del catalán como del valenciano a los que según algunos filólogos antecede”*.¹⁸⁶ A partir d'aquestes opinions, no estranya que el Govern hagués decidit suprimir el programa Jesús Moncada d'animació cultural que se celebrava des de l'any 2000. A través d'aquest programa es feia arribar a les escoles de la Franja obres literàries i musicals en català d'autors locals.

Per la seva banda, l'Ajuntament de Fraga, també en mans del Partit Popular, va retornar unes cartes escrites en català adreçades a l'alcalde de l'Institut d'Estudis del Baix Cinca on es demanava agilitar la recepció dels nous canals de TV3.

2.5.3 Projecció exterior de la llengua

L'any 2011 es van complir 20 anys de la primera petició de reconèixer el català a la Unió Europea. El text, de l'eurodiputada luxemburguesa adscrita al Partit Popular Europeu Viviane Reding, defensava un tracte diferenciat per al català *“per evitar que les institucions europees fossin vistes com una cosa estranya i allunyada de la vida quotidiana”*.¹⁸⁷ Vint anys després del primer intent de dignificar la posició del català a Europa, en el balanç s'hi compten molts més deures que no pas havers. En l'apartat de fites (parcialment) assolides, cal destacar que els ciutadans poden adreçar les seves cartes en català i esperar ser respostos en aquesta llengua, i el manteniment de traductors i intèrprets de català; en l'apartat d'objectius no aconseguits, encara no és possible usar el català a l'Eurocambra, ni en els documents legals del Tribunal de Luxemburg, ni en els plens del Comitè Econòmic i Social, ni amb el defensor del poble europeu, ni hi ha la traducció del portal web de la UE. El balanç dels resultats obtinguts del pla traçat el 2010 per Horitzó Europa amb el suport de CiU, PSC, ERC i ICV, són *“insatisfactoris”*, en paraules de Kolja Bienert, president de l'associació, perquè *“s'han incomplet la pràctica totalitat dels objectius”*.¹⁸⁸

La nova línia estratègica dels partits polítics que acabem d'esmentar va passar per demanar al Govern espanyol que sol·licités l'oficialitat del català quan es negociés l'adhesió de Croàcia a la UE. Aquesta adhesió s'ha de produir el 2013, fet que comportarà modificar el Tractat de la UE per declarar que el croat sigui llengua oficial. Des de la Catalunya del Nord, la Federació de Defensa de la Llengua i Cultura

¹⁸⁶ *El Periódico de Aragón*, 23/02/2012.

¹⁸⁷ *Ara*, 28/01/2011.

¹⁸⁸ *El Punt*, 04/05/2011. En l'*Informe sobre la situació de la llengua catalana 2010* s'expliciten quins són aquests objectius.

Catalanes, la Plataforma per la Dignitat de la Catalunya del Nord i Aire Nou de Bao, van recollir 200 signatures amb l'objectiu de pressionar les institucions nord-catalanes perquè se sumessin a aquesta reivindicació.¹⁸⁹ La petició dels partits catalans, però, va tenir un recorregut molt curt ja que només dues setmanes després de fer pública la petició al Govern central, el grup socialista al Congrés dels Diputats va votar en contra d'una moció de CiU que recollia la idea dels eurodiputats. La votació contrària al Congrés va comptar amb el suport del PSC després que aquest mateix partit donés suport a la iniciativa a través de la seva eurodiputada Maria Badia.

L'etiquetatge alimentari en català també va patir un revés. El Parlament Europeu va aprovar el Reglament d'informació alimentària que estipula que les etiquetes dels productes han d'estar en una o més de les llengües oficials de la UE. Atès que el català no és llengua oficial, això implica que si el Govern espanyol aplica l'article 15.2 de la normativa no hi podran haver productes etiquetats només en català.¹⁹⁰ Tots els eurodiputats catalans, tret de Vidal Quadras, van presentar una esmena de darrera hora que va ser desestimada i que pretenia suprimir l'obligació d'etiquetar en alguna llengua oficial de la UE. Fins i tot Cerveses Moritz, empresa que etiqueta els seus productes en català, va voler mostrar el seu suport a la iniciativa enviant una ampolla de cervesa a cada parlamentari europeu amb el missatge *Beure una cervesa catalana, és beure una cervesa europea*. Tremosa (CiU), Junqueras (ERC) i Romeva (ICV) van manifestar que durant tota la tramitació de l'articulat, el Govern espanyol no va moure peça per equiparar el català a la resta de llengües en l'etiquetatge alimentari. Aquesta actitud contrasta amb la mantinguda per l'executiu central davant la decisió del Consell de Ministres d'Educació de la UE de privilegiar l'anglès, el francès i l'alemany com a llengües de treball per a les patents comunitàries. L'exclusió del castellà va comportar dures crítiques per part de López Garrido, secretari d'Estat d'Assumptes Europeus, que va declarar que no s'acceptaria una posició subordinada per al castellà i va amenaçar de dur el cas al Tribunal Europeu de Justícia per vulneració del principi de la no-discriminació lingüística.

Pel que fa a l'Institut Ramon Llull (IRL), a principis d'any es va nomenar el nou director, Vicenç Villatoro, en substitució de Josep Bargalló. Villatoro es va marcar com a principal repte que la projecció internacional de la llengua i cultura catalanes no es fes només des de l'àmbit institucional, per això es va apostar per trobar complicitats més enllà del sector públic. Poques setmanes després del seu nomenament, es va concretar el conveni de col·laboració amb l'Institut Basc Etxepare. L'acord, amb una vigència de quatre anys, serviria perquè ambdues institucions treballessin conjuntament per a la promoció i la difusió del basc i el català, així com per les seves respectives expressions

¹⁸⁹ www.catnord.cat/17catalallenguaeuropa.cfm

¹⁹⁰ "En su propio territorio, los Estados miembros en que se comercializa un alimento podrán estipular que las menciones se faciliten en una o más lenguas de entre las lenguas oficiales de la Unión Europea." (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:304:0018:0063:ES:PDF>)

artístiques i culturals. Una altra línia d'actuació de l'IRL té a veure amb els cursos de llengua organitzats a l'estranger. L'any 2010 el nombre d'inscripcions va arribar a 1.252, xifra que duplicava el nombre d'alumnes de l'any 2003. La implantació d'estudis del català arribava a 76 ciutats de 32 països diferents. Algunes de les darreres incorporacions van ser Nova Delhi, Tànger, Teheran i Osaka. De fet, algunes ciutats ja tenien una tradició consolidada d'estudis de català a les seves universitats. Així, el novembre del 2011 es van celebrar els quaranta anys de docència de la llengua catalana a la Universitat ELTE de Budapest; també es va renovar el conveni de col·laboració amb la Universitat de Manchester per continuar amb els estudis de llengua i cultura catalanes que s'hi imparteixen des de 1988. A pesar de l'activitat desplegada per l'IRL, la crisi econòmica va obligar a reduir el pressupost de 14 a 11 milions d'euros i a reduir la xarxa de lectorats de català.

2.5.4 Entre públic i privat: socioeconòmic, sanitari i de protecció

L'àmbit socioeconòmic

Tal com ja es va reflectir en l'Informe de l'any 2010, l'any 2011 Catalunya va ser de nou el territori on es van concentrar més iniciatives per impulsar el català en l'àmbit socioeconòmic. La Generalitat de Catalunya va editar la guia *Empresa i llengua*,¹⁹¹ que tenia com a objectiu conscienciar de la importància d'incorporar els aspectes lingüístics en les polítiques de responsabilitat social de les empreses. La guia és un document de 33 pàgines que explora la relació entre la llengua i el triangle que forma la llei, el mercat i la societat; també explica els guanys que reporten a les empreses incorporar el multilingüisme i donar rellevància al català. Des d'aquest punt de vista, la guia recorda que el mercat català, fins i tot entre persones de llengua inicial no catalana, valoren positivament rebre els productes, els serveis i la comunicació en català perquè la presència d'aquesta llengua és vista com un acte de normalitat. En la mateixa línia, l'estudi "ELAN.cat: són prou multilingües les empreses catalanes?",¹⁹² destaca que el català (97,9%) és la llengua més usada en les relacions comercials a Catalunya, mentre que el castellà arriba fins al 81,3%. A les Illes Balears i al País Valencià el català assoleix el 76,1%, però el castellà ocupa la primera posició amb el 87,9%. Una segona dada que ens interessa destacar ara és que de les 1.041 empreses enquestades, el 97,2% comparteixen el criteri de respondre en la llengua en què s'adreça el client, però al voltant del 16% encara no tenen tota la documentació en català, i el 37% tenen la pàgina web sense versió en aquesta llengua.

La importància de la vinculació entre llengua i economia es va fer palès en la segona edició del Convit, el Congrés de Serveis Lingüístics de Territoris de Parla Catalana.¹⁹³

¹⁹¹ "Empresa i llengua. Un enfocament de responsabilitat social empresarial per a aportar valors a tots els grups d'interès."

¹⁹² "ELAN.cat: són prou multilingües les empreses catalanes?" (www.elan.cat)

¹⁹³ www.congresconvit.cat

Aquí també es va apuntar que una de les línies estratègiques de les empreses, però també de les ONG i de les administracions, és que incorporin les llengües com a part de la seva responsabilitat social. Tal com es destaca en les conclusions del Convit, els principals arguments per convèncer les empreses que incorporin el català “són la proximitat i el bon veïnatge amb l’entorn, la necessitat de preguntar-se en quines llengües volen ser atesos els clients i de donar-hi resposta, i l’evidència que usar el català sense complexos en el món del comerç és rendible i que l’aposta per la formació lingüística és percebuda pel treballador com un salari emocional”. En el marc d’aquest mateix congrés, el representant de Google va situar la presència del català a Internet en un rànquing que fluctua entre la desena i la quinzena llengua més emprada. L’ús del català, a més, no se circumscriu només en el seu àmbit territorial, sinó que també té activitat més enllà de les seves fronteres. Per la seva banda, la XVI Jornada de Sociolingüística d’Alcoi també va girar a l’entorn de l’ús de la llengua en el món socioeconòmic valencià: empreses d’alimentació, empreses d’oci, entitats financeres i societats esportives. Allunyada de la temàtica empresarial, Fraga va acollir la segona edició de la jornada sobre llengua i emoció promoguda per l’Institut d’Estudis del Baix Cinca.

El Consorci per a la Normalització Lingüística (CPNL) va continuar desplegant una intensa activitat en l’àmbit econòmic català. A finals d’any es va signar el conveni de col·laboració entre aquesta entitat, el Consorci de Comerç, Artesania i Moda de Catalunya, i la Confederació de Comerç de Catalunya. El conveni preveia un pla de formació lingüística per al personal de la restauració, les fleques, l’hoteleria, el comerç —moda i complements— i els supermercats. A banda d’aquest conveni, però, el nombre d’accions al llarg del Principat a través de la xarxa de centres de normalització lingüística va ser molt considerable i aquí només en destaquem, a tall d’exemple, alguns casos. El CNL de Badalona i Sant Adrià va tancar acords, d’una banda, amb el Gremi d’Instal·ladors del Barcelonès Nord i Baix Maresme, Aemifesa i, de l’altra, amb *L’Independent* de Sant Adrià, un diari gratuït de publicació mensual, amb l’objectiu de difondre els serveis del Centre entre els seus treballadors, com ara l’assessorament lingüístic i els cursos de català. L’acord entre el CNL Sabadell i el Col·legi Oficial d’Agents Comercials va apostar per potenciar el Voluntariat per la llengua entre els col·legiats. Barcelona Activa i el CPNL van impulsar el curs “Català per als negocis”, adreçat a les empreses que tenen personal al·lòfon i que han d’aprendre competències bàsiques del català vinculades al món de l’empresa. A l’Hospitalet de Llobregat, el conveni signat entre el CNL i el Consorci Sanitari Integral —les dues entitats col·laboren des del 1999— va possibilitar impartir tres cursos de nivell alt. A Santa Coloma de Gramenet, es va impartir un curs per als comerciants vinculats a Fondo Comerç, associació que treballa en un territori on conviuen persones de més de 60 nacionalitats. El CNL Barcelona va organitzar cursos dirigits a treballadors de la restauració i l’hostaleria dels deu districtes barcelonins. I així un llarg etcètera. Des del 2008 part dels cursos que s’han esmentat s’havien vehiculat a través del programa

Profit (Programa per a la Restauració Orientat a la Formació Integral dels Treballadors), que havia format més de 3.700 treballadors immigrants. Tot i que el Departament d'Empresa i Ocupació va manifestar la intenció de no eliminar-lo, el programa va quedar en suspens tot l'any 2011.

En l'apartat de guardons, la Confederació de Comerç de Catalunya va reconèixer la Unió de Botiguers d'Esparreguera en la categoria d'entitats, i Baraka Club de Viatges en la categoria d'establiments, a les millors iniciatives lingüístiques del sector comercial. Per la seva banda, el Servei de Català de l'Alt Camp va distingir Cerveses La Gardènia amb el XIII Premi a la Normalització Lingüística en l'Àmbit Socioeconòmic per haver apostat, des de la seva creació, per l'ús habitual i normal del català en les seves activitats, fet que va comportar que etiquetés tots els seus productes en català. L'Institut d'Estudis del Baix Cinca va organitzar a Fraga la 15a edició dels Premis Josep Galán a la Normalització Lingüística i Cultural. En l'apartat econòmic el premi va recaure a l'empresa d'agricultura ecològica Del Camp a Casa.

A pesar de totes les accions que hem descrit fins aquí —i de totes les altres a les quals no hem fet referència—, la llengua catalana continua tenint molt poca rellevància en l'imaginari del turista que visita Barcelona. Així es posa de manifest en dos estudis d'Esade per conèixer el posicionament de la marca Barcelona i Catalunya al món. Tan sols el 2,2% de les persones que havien visitat la capital catalana alguna vegada, i l'1% de les que no hi havien estat mai, vinculaven la Ciutat Comtal amb el català. Aquesta connexió és molt més feble que la que s'estableix amb els toros (entre el 9% i el 14%, segons la nacionalitat de l'enquestat), el futbol (31%-38%) o la festa (11%).

L'entrada en vigor del Codi de consum de Catalunya va fer proliferar el nombre de sessions informatives a comerciants i empresaris sobre les seves obligacions i els drets lingüístics dels consumidors. Això no obstant, un estudi de la Plataforma per la Llengua va revelar que només una —San Miguel— de les 30 marques més venudes de l'Estat s'havia adaptat a la normativa que preveia el Codi d'etiquetar en català.¹⁹⁴ L'estudi també posava de manifest que aquestes mateixes empreses incorporaven a l'etiqueta llengües sense que hi hagués cap tipus d'obligació legal d'incloure-les, entre altres coses, perquè no són parlades a l'Estat. La mateixa entitat també va denunciar que Ryanair no complia el conveni signat amb la Generalitat de Catalunya sobre l'ús del català en els seus vols amb origen o destí als aeroports de Girona o Reus. Més concretament, dels 29 vols analitzats, només es va utilitzar el català en 7. Per la seva banda, l'Ajuntament de Girona va visitar 150 parades del mercat de la Devesa per sensibilitzar-los sobre l'ús del català en els rètols dels seus establiments i, en darrera instància, perquè complissin la normativa.

En època de crisi, el servei de taxi es va destacar com un sector que experimentava un augment considerable de llicències, moltes de les quals atorgades a persones

¹⁹⁴ “A partir del 23 de juliol, l'etiquetatge en català” (www.plataforma-llengua.cat/media/assets/2157/Codi_de_Consum.pdf).

al·lòfones. Aquest auge va provocar que s'establiessin filtres per controlar l'accés a la professió, un dels quals era un examen de llengua. En la primera convocatòria, dels 235 aspirants, només 120 en van resultar aptes. Cap dels candidats —ni dels aptes ni dels no aptes— va triar examinar-se en català. Això va fer que s'alcessin veus des del mateix sector del taxi, en el sentit que el bandejament del català difícilment seria compatible amb la normativa que estipula que l'usuari té el dret d'adreçar-se al conductor en qualsevol de les llengües oficials.

En el terreny de les noves tecnologies, la Plataforma per la Llengua va fer públic els resultats de la 4a enquesta sobre els usos lingüístics en la telefonia mòbil realitzada a un total de 665 persones.¹⁹⁵ En l'estudi s'observava que si bé l'any 2008 el 44% dels enquestats manifestaven que tenien el català com una opció lingüística més a la terminal, l'any 2010 el percentatge ascendia al 63%. Els resultats no eren tan positius pel que feia a l'atenció al client: només el 41% assegurava ser atès en català; i tan sols el 33,2% disposava del servei d'atenció enregistrat en català i la gran majoria ho havien hagut d'explicitar a l'empresa. Al País Valencià, l'acord signat entre la Generalitat i Microsoft l'any 2010 va donar com a resultat que la companyia informàtica hagués presentat el CLIP —*Captions Language Interface Pack*— com el primer producte que diferenciava el valencià del català. Això sí, mentre que el CLIP català, basc o gallec correspon a una aplicació completament traduïda, el CLIP valencià tenia com a idioma preferent el castellà i només quan s'aturava el punter del ratolí sobre les paraules en pantalla apareixia l'equivalent en valencià. Finalment, Perpinyà va acollir una nova mobilització per aconseguir que es rebessin tots els canals de la TDT de Televisió de Catalunya a totes les comarques de la Catalunya del Nord. La campanya la coordinava la Federació per la Defensa de la Llengua i la Cultura Catalanes, que agrupa entitats com ara l'Associació Catalana d'Estudiants de la Universitat de Perpinyà, la Bressola, Aire Nou de Bao, Òmnium Cultural o diversos partits polítics.

L'àmbit sanitari i de protecció

L'any 2011 va veure néixer la primera revista digital de salut en català,¹⁹⁶ dedicada als hàbits alimentaris, els consells sobre nutrició i la informació sobre els ingredients més saludables. Encara en l'àmbit de les noves tecnologies, es va desenvolupar el programa Universal Doctor Speaker per a l'iPhone o l'iPad. Aquesta aplicació facilita la comunicació entre el pacient i el metge perquè recull una sèrie de frases i àudios en català, castellà, portuguès, xinès, àrab i alemany, entre altres idiomes.

L'activitat del Consorci per a la Normalització Lingüística també va passar per formar personal de l'àmbit sanitari. El CNL de l'Alt Penedès i el Garraf va treballar amb la Fundació Amàlia Soler per estendre el coneixement de la llengua catalana a la totalitat del personal de l'entitat amb l'objectiu que tots fossin capaços d'expressar-s'hi, i per

¹⁹⁵ www.plataforma-llengua.cat/media/assets/1982/resum_estudi_telefonia2011_def.pdf

¹⁹⁶ www.etselquemenges.cat

establir uns criteris d'ús lingüístic en l'atenció als usuaris. En el moment de signar l'acord de col·laboració amb el CNL, la Fundació tenia més de 30 persones en plantilla i la seva funció era l'assistència social i l'atenció domiciliària a l'Alt Penedès. El CNL Sabadell va dur a terme una activitat semblant amb auxiliars de geriatría que també feien atenció a domicili i que el seu nivell de català era pràcticament nul.

Per acabar, al País Valencià, el síndic de greuges va haver de recordar que els usuaris dels equipaments sanitaris d'aquesta comunitat tenien dret d'emprar qualsevol de les llengües oficials. Aquest recordatori es produïa com a conseqüència de la queixa presentada per una pacient de 80 anys i analfabeta pel fet que un metge es va negar a atendre-la si no li parlava en castellà. Posteriorment, aquest metge la va derivar al Centre de Salut La Fàbrica d'Alcoi, on es va repetir de nou la mateixa situació, atès que el zelador que la va atendre telefònicament "va demorar més de 30 minuts l'enviament d'una ambulància, ja que no entenia la numeració del DNI de la pacient en valencià". Tot i que l'informe del síndic considerava que no havia estat possible determinar la realitat dels fets denunciats, recomanava adoptar les mesures necessàries per garantir que els usuaris es poguessin expressar en català en les instal·lacions on es van produir els fets objecte de queixa.¹⁹⁷

¹⁹⁷ www.elsindic.com/Resoluciones/10301154.pdf

3 Síntesi de l'Informe

3.1 Context demogràfic i econòmic. L'evolució de la comunitat lingüística

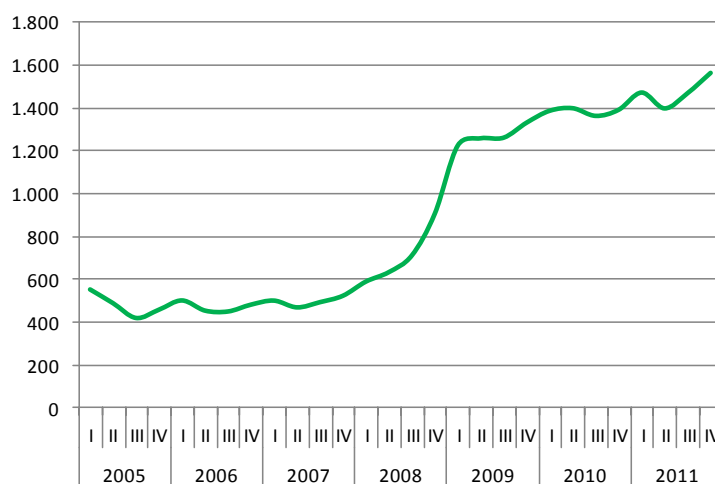
Natxo Sorolla Vidal

Xarxa CRUSCAT – IEC

Els territoris de llengua catalana van comptar l'any 2011 amb **13,6 milions d'habitants**, xifra que representa un creixement poblacional molt mitigat (26.569 habitants més). A partir de l'any 2010 es va observar una aturada del creixement poblacional de l'àrea, que es ratificava l'any 2011.

Les dades macroeconòmiques apuntaven que l'estancament econòmic que s'observava al llarg de l'any 2010 continuava l'any 2011, amb l'agreujant que l'atur no havia deixat de créixer amb un total de **1.563.200 aturats** a finals d'any en els tres territoris principals (Catalunya, el País

Gràfic 22 – Nombre d'aturats dels tres principals territoris de llengua catalana per anys (i quadrimestres). Enquesta de Població Activa. Milers de persones.

Font: Govern d'Andorra

Valencià i les Illes Balears), que representava una taxa d'atur del 22,7%. En el cas d'Andorra, la crisi econòmica es va iniciar abans que en els tres grans territoris, i l'any 2011 encara no s'havia estabilitzat. La reducció del teixit laboral havia sofert un retrocés històric com mai s'havia vist.

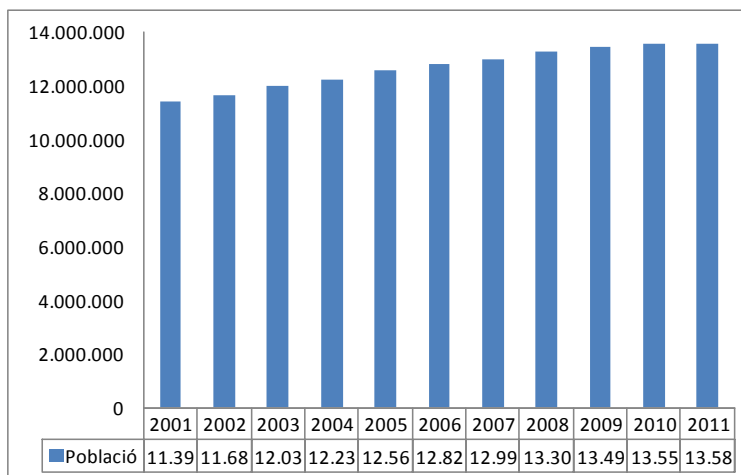
L'expansió demogràfica per immigració es va aturar als tres principals territoris, i alguns recomptes provisionals apuntaven que els **gruixos d'immigració s'estaven reduint**. Aquesta reducció de població també podia estar afectant la població autòctona que emigrava amb més intensitat que no ho feia abans, però en l'any 2011 no era rellevant quantitativament a efectes sociolingüístics. A la vegada que els fluxos

immigratoris es reduïen, el creixement natural de la població continuava sent positiu, tot i que les taxes de natalitat s'havien matisat en els tres darrers anys.

En el cas d'Andorra, la greu crisi econòmica que s'hi estava desenvolupant juntament amb les polítiques de residència i la depuració de les dades oficials de població van acabar per registrar 78.115 habitants, amb una pèrdua de 6.900 habitants respecte de l'any anterior (-

8,1%). Les mateixes autoritats andorranes advertien que darrere aquesta reducció sobtada hi havia la neteja dels registres poblacionals dels comuns, però també plasmaven la davallada demogràfica que s'estava produint des de l'any 2008.

Gràfic 23 – Població dels territoris de llengua catalana.

Font: Elaboració pròpia

La dada actualitzada del nombre de parlants de català per a l'any 2011 era de **9.856.000 parlants de català** (70,7% de la població resident). El creixement en el nombre de parlants respecte a l'estimació de l'any anterior era de 254.000 nous parlants (2,63% més). Declaraven que entenien la llengua 12.728.000 persones (91,3%) i la sabien escriure 7.005.000 (50,3%). El major gruix de parlants es trobava a Catalunya (5,9 milions de parlants), el País Valencià (2,9 milions de parlants) i les Illes Balears (770.000 parlants).

Taula 7 – Total de població que declara entendre, saber parlar i saber escriure als diferents territoris de llengua catalana. Milers de persones.

	L'entén	El sap parlar	El sap escriure	No l'entén	No el sap parlar	Població Total de referència (2 i > anys)
Catalunya	7.030	5.915	4.673	282	1.397	7.312
País Valencià	4.273	2.895	1.626	601	2.008	4.960
Illes Balears	1.012	777	596	74	309	1.086
Catalunya del Nord	257	142	40	154	269	411
Andorra	74	61	49	3	15	77
Franja	46	42	16	1	5	47
Alguer	36	24	5	4	17	40
TLC (absoluts)	12.728	9.856	7.005	1.206	4.078	13.934
TLC (%)	91,3	70,7	50,3	8,7	29,3	100,0

Font: Estimacions d'elaboració pròpia

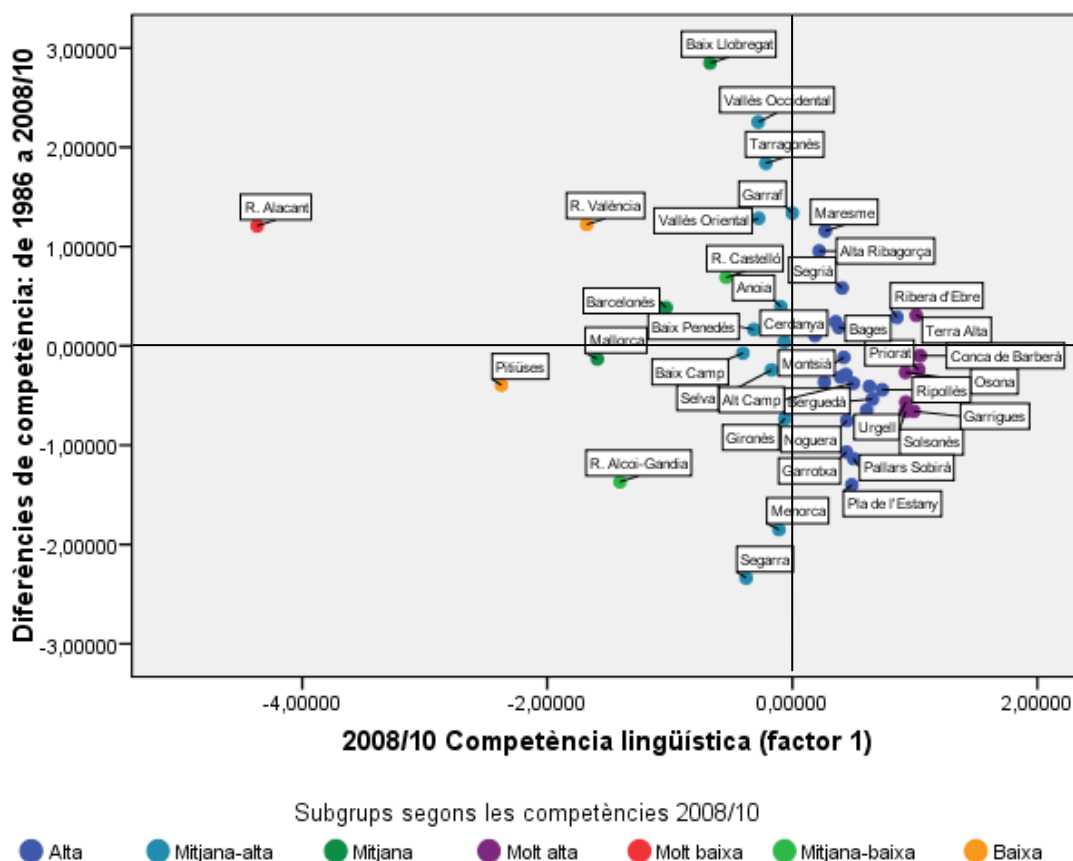
Tot i que la major part de la població resident als territoris de llengua catalana sabia parlar el català (70,7%), la llengua catalana no era la llengua primera majoritària entre la població. L'estimació de la població, de dos i més anys, que (almenys) declarava el **català com a primera llengua era de 4.383.000 residents**. La xifra era clarament més baixa que la de la població que es declarava competent en aquesta llengua (9,9 milions), la qual cosa mostrava la capacitat d'atracció de la llengua de crear competències lingüístiques, amb un índex de 2,25 parlants de català (competències) per cada parlant inicial d'aquesta llengua.

A grans trets, la informació disponible sobre les comarques i les regions dels territoris de llengua catalana permeten distingir fins a **quatre grans àrees**. Les comarques d'interior de Catalunya amb una competència oral i escrita molt alta, un altre grup amb l'eix litoral i prelitoral català i Menorca, amb valors menors, i finalment la Regió de Castelló i la d'Alcoi-Gandia, amb competències escrites molt baixes, o el Barcelonès, el Baix Llobregat i Mallorca, amb una bossa important de població que declarava no saber parlar català. Finalment, el quart grup es formava per la Regió d'Alacant i les Pitiüses, amb dèficits molt importants de competència lingüística, i amb alguns punts més de competència també la Regió de València.

La comparació de les competències lingüístiques actuals amb les de dues dècades i mitja enrere (1986) apuntaven una evolució diversa pel que feia a les comarques i les regions dels territoris de llengua catalana. **El creixement en les competències havia estat generalitzat**. Amb tot, cal destacar que es tractava d'increments en el coneixement de la llengua. Ben diferent seria l'anàlisi de l'ús de la llengua. El creixement de les competències va ser molt més tímid en la capacitat d'entendre i

parlar el català, i més important en la capacitat d'escriure'l (els increments respectius en cadascuna de les competències van ser de 2 punts percentuals, 6 punts i 30 punts percentuals de mitjana per a les regions i les comarques).

Gràfic 24 – Núvol de punts de les comarques i regions segons el nivell de competències en el període estudiat (horitzontal) i el nivell de canvi en les competències entre 1986 i 2008/2010 (vertical). El color dels punts depèn del nivell de competència l'any 2008/2010.

Font: Elaboració pròpia a partir del Padró de 1986 i el Baròmetre de la Comunicació (2008-2011).

Els territoris amb les competències lingüístiques més altes l'any 1986 continuaven sent els que les tenien més altes també l'any 2011. Tampoc no hi havia grans divergències entre la competència oral i la competència escrita, i allà on hi havia una competència oral alta hi solia haver també una competència escrita declarada també alta.

Les àrees que destacaven amb unes **competències lingüístiques més altes eren les Garrigues, el Solsonès, l'Urgell, Osona o la Conca de Barberà**. Contràriament, entre els territoris amb **majors dèficits** de competència es trobava la **Regió d'Alacant**, pel fet que comptava amb nivells molt baixos a mitjan dècada dels anys 80 i que al llarg d'aquest temps no havia tingut avenços massa importants, o el cas de les **Pitiüses**, que

a pesar que la competència oral era major que a la regió d'Alacant, en el temps transcorregut la competència s'havia mantingut estancada.

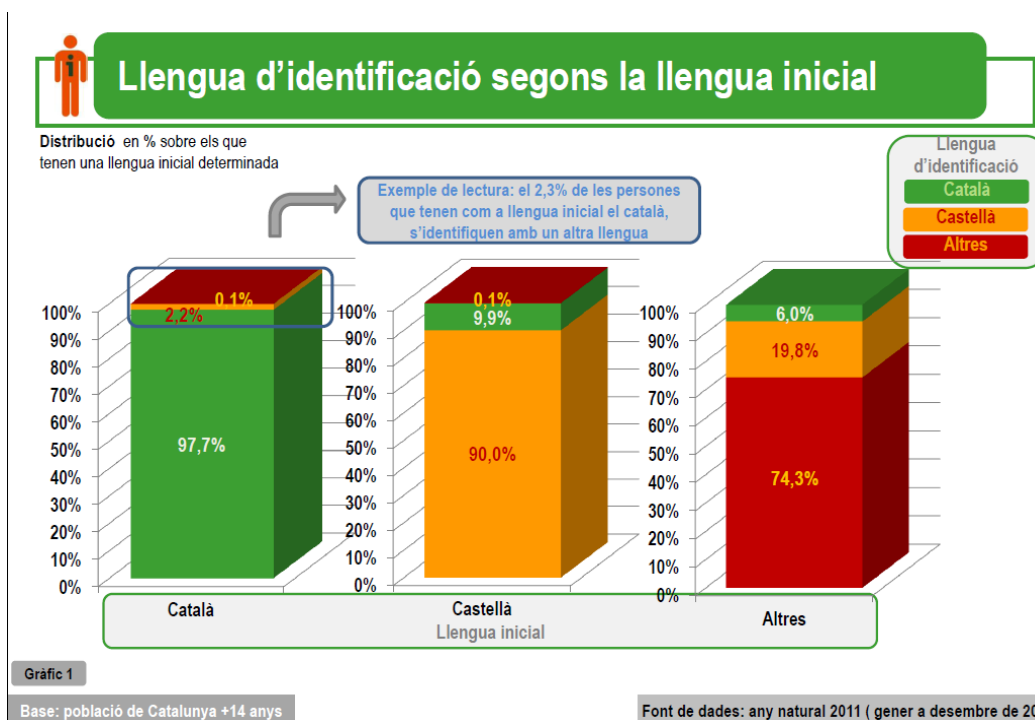
Pel que fa a l'evolució al llarg de les dues dècades, es distingeixen recorreguts ben oposats. El cas més paradigmàtic és el Baix Llobregat, que l'any 1986 ocupava la penúltima posició en competència oral, només superat per la Regió d'Alacant, i l'any 2011 s'hi observava **el major increment percentual de tots els territoris de llengua catalana**. En aquesta dinàmica l'acompanyaven les comarques de la línia litoral Barcelona-Tarragona. Les regions de València i Alacant també havien incrementat les seues competències, però cal dir que a uns nivell molt inferiors.

Per contra, hi havia altres comarques que entre aquests dos períodes **no havien incrementat les competències, o fins i tot les havien reduït**. Es tractava de comarques com el Pla de l'Estany, el Pallars Sobirà, la Garrotxa o, especialment, la Segarra, Menorca i la Regió d'Alcoi-Gandia. Cadascuna d'aquestes àrees, i amb una intensitat i deriva diferent, havien vist com la seua competència oral alta, i molt alta en alguns casos, s'havia estancat, o fins i tot havia sofert el decrement d'algun punt. En alguns casos havia estat l'efecte directe d'unes taxes altíssimes d'immigració que havien superat els nivells positius d'atracció de nous parlants, i en altres l'evolució havia estat més complexa.

Pel que fa a **les llengües de la nova immigració**, encara es comptava amb poca informació sobre aquest contingent poblacional recent. Però les últimes recerques apuntaven que la major part de la immigració dels tres territoris era de llengua castellana. Li seguien, per grau d'importància, les llengües indoeuropees (com l'anglès o l'alemany), les llengües romàniques (com el romanès) i les llengües afroasiàtiques (com l'amazic i l'àrab). Pel que fa al contrast entre territoris, cal destacar que a les Balears i el País Valencià eren especialment abundants el grup de parlants de castellà i llengües indoeuropees, mentre que a Catalunya era especialment present el grup castellanoparlant inicial, amb una presència més diversa pel que fa a la resta d'immigrants de llengües afroasiàtiques, romàniques o indoeuropees.

Les recerques sociolingüístiques sobre els diferents territoris permeten aprofundir en les diverses dinàmiques en què es troba cadascun d'ells. **Catalunya continuava mantenint la capacitat d'atracció de la llengua catalana**, amb un 9,9% de la població de llengua inicial castellana que tenia com a llengua d'identificació el català. Els sectors socials no catalanoparlants inicials més associats amb aquesta atracció eren els fills nascuts al país de la població vinguda d'altres territoris, la població amb el nivell d'estudis superiors o la població amb un sentiment de major catalanitat.

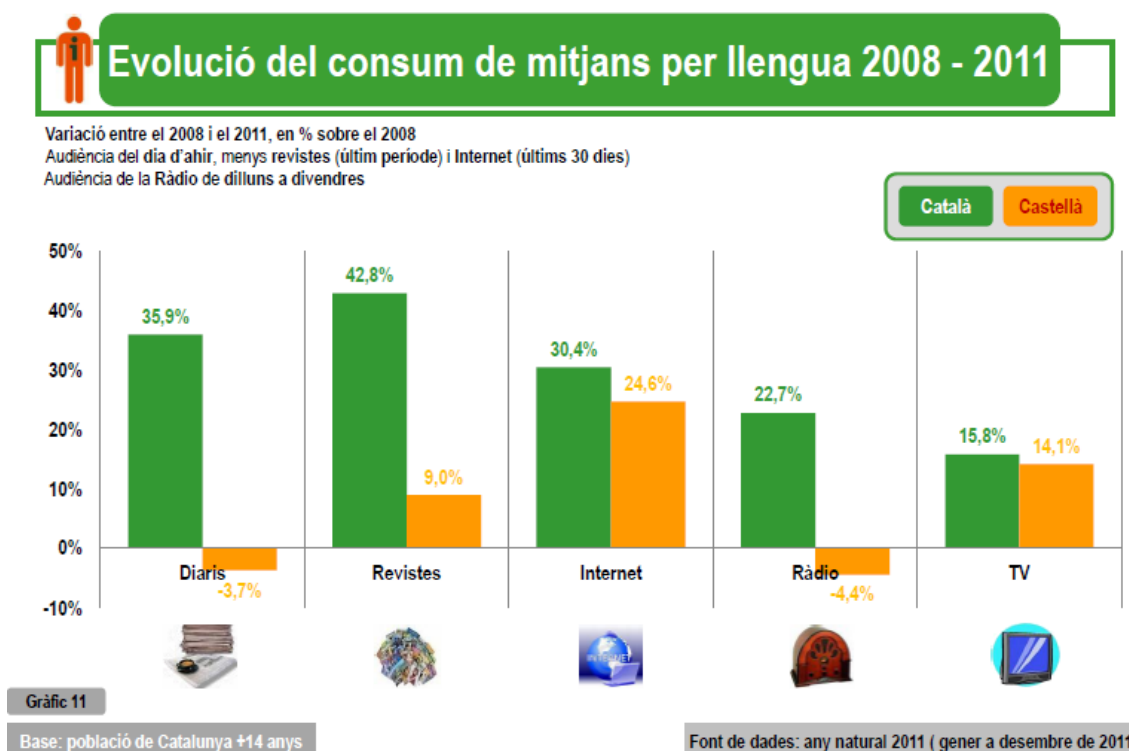
Gràfic 25 – Llengua d'identificació segons la llengua inicial a Catalunya. Baròmetre de la Comunicació, 2011. Percentatges.

Font: Informe (Torres 2012).

Pel que fa al consum de mitjans de comunicació en català, el 74,5% de la població estudiada (4.795.000 persones) en consumia almenys un en català. El mitjà més catalanitzat era la ràdio, i la televisió, que era un mitjà consumit quasi universalment, també obtenia uns índexs alts de consum en català. En el cas d'Internet i la premsa, la relació entre les dues llengües era molt més favorable al castellà que al català. Pel que fa a l'evolució més positiva de consum de mitjans en català des de l'any 2008 era suportat per la premsa diària, i també les revistes i la ràdio. El consum de televisió i Internet havia crescut de manera similar en català que en castellà, de manera que l'evolució no havia estat especialment positiva per al català.

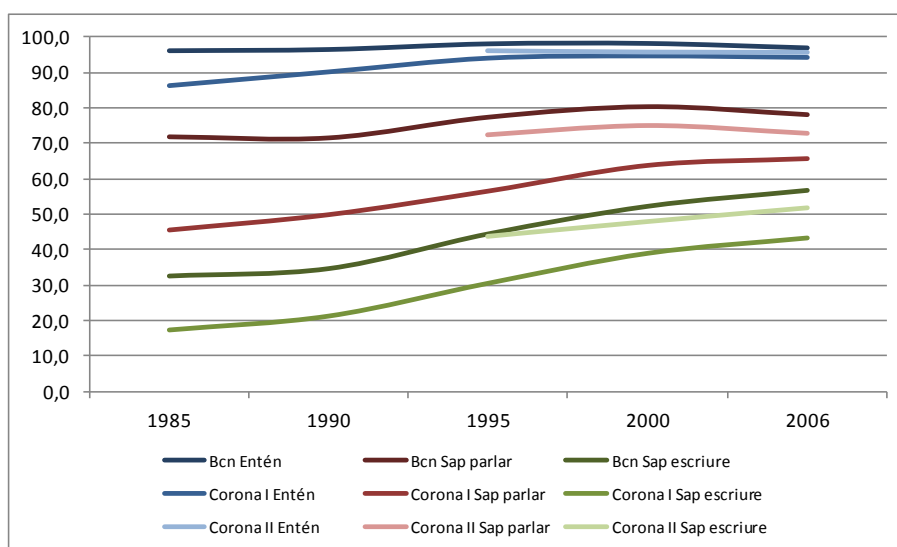
Gràfic 26 – Evolució del consum de mitjans de comunicació segons la llengua a Catalunya. Baròmetre de la Comunicació, 2011. Percentatges.

Font: Informe (Torres 2012)

Pel que fa als estudis sobre la **Regió Metropolitana de Barcelona** fets en les dues darreres dècades, Barcelona ciutat liderava les competències de la Regió, amb una mitjana superior a la catalana; la Segona Corona se situava en valors sensiblement menors als de la mitjana, i la Primera Corona observava que a pesar de mantenir els nivells menor de coneixement del català, la competència s'havia anat ampliant al llarg dels anys. **Els increments més importants es van produir de manera més intensa al llarg dels anys 90** que no pas en la dècada posterior.

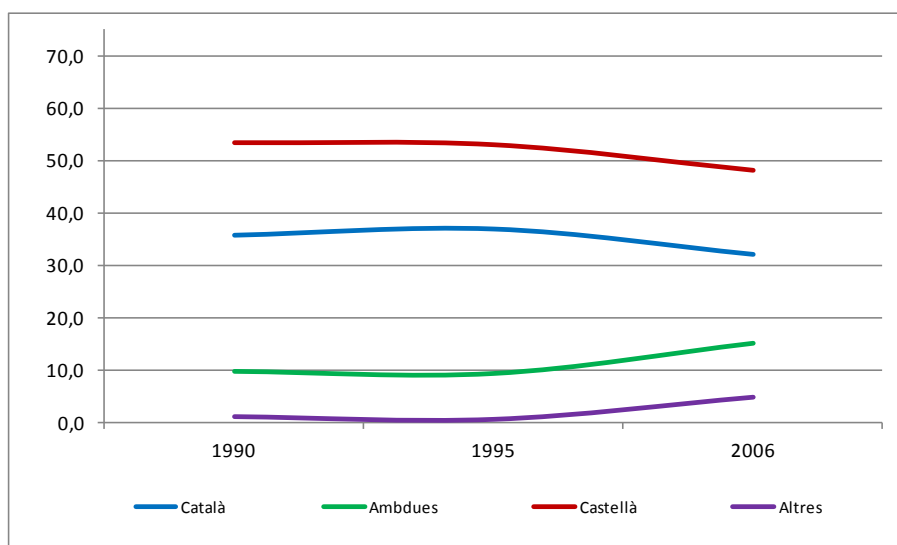
Gràfic 27 – Competències lingüístiques (entendre, saber parlar i saber escriure) a Barcelona, la Corona I i la Corona II. Enquesta de condicions de vida, 1985–2006. Percentatges.

Font: Elaboració pròpia a partir de (Subirats 2012: 48).

Pel que fa a la llengua d'identificació, **el castellà havia decregut una mica més que el català** per la combinació d'un procés exogen com és l'increment de la presència d'altres llengües, i un altre procés endogen, que és la creixent pressió del gruix de població que declarava simultàniament el català i el castellà com a llengües d'identificació. Aquest segon grup, que tendeix a identificar-se amb les dues llengües, creixia sobretot a la Primera Corona, a costa de la població que s'identificava amb el castellà, en tota la Regió en els grups de població més jove.

Gràfic 28 – Llengua d'identificació a la Regió Metropolitana de Barcelona (Barcelona i les dos corones). Enquesta de condicions de vida, 1985–2006. Percentatges.

Font: Elaboració pròpia a partir de (Subirats 2012:50)

Pel que fa a l'evolució de les llengües en l'estructura familiar, també s'observava que l'avenç de les dues llengües simultàniament tenia més a veure amb famílies d'origen castellanoparlant que no pas amb les catalanoparlants. A pesar d'això, la majoria de famílies eren homogènies lingüísticament. Malgrat tot, les diferents combinacions d'ambdós llengües agrupava uns contingents de població importantíssims. **La tipologia de família que més havia minvat era la composta només per membres castellanoparlants.** Havien augmentat les famílies que s'havien bilingüitzat o bé les que combinaven ambdós llengües en les dos generacions. Les famílies compostes per membres només catalanoparlants també havien minvat proporcionalment, però en part s'havien vist restablertes per les famílies on els fills tenien només el català com a llengua d'identificació, mentre que els progenitors solien combinar-les les dos.

Els lligams entre els processos migratoris i els grups i les classes socials queden patents en les recerques corresponents, que apunten que la composició sociolingüística és un dels millors indicadors sobre l'estructura social de la Regió Metropolitana de Barcelona.

Pel que fa a la situació sociolingüística del País Valencià, Brauli Montoya i Antoni Mas van publicar l'any 2011 les conclusions d'una importantíssima recerca de caire sociolingüístic i històric sobre la **transmissió familiar de la llengua a les ciutats del País Valencià.** El procés de trencament de la transmissió del català començava a afectar només uns nuclis molt reduïts de la noblesa al segle XVI, sense difondre's en altres capes socials, pel fet més notori que no hi havia un coneixement universalitzat del castellà. No és fins **als anys 30 i 40 del segle XIX que algunes famílies de la burgesia de la ciutat de València inicien l'hàbit de parlar en castellà als fills** com a signe de classe i distinció social, coincidint amb la instauració a Espanya d'una monarquia liberal, favorable a aquestes classes socials. Unes dècades més tard el procés s'iniciava a la ciutat d'Alacant, però la seua difusió per totes les capes socials es va fer a una velocitat molt major. En el cas de Castelló de la Plana els primers casos van quedar aïllats, i a Alcoi la transmissió es trencava a partir de la dècada del 1880. Al llarg del segle XX el procés continuava la seua difusió social, tant en les classes menys benestants de València i Alacant, com la consolidació a Castelló i Alcoi. A Elx s'iniciava el procés a una velocitat molt major per l'alfabetització generalitzada en castellà. **A partir del segle XX el procés es difon territorialment en ciutats mitjanes,** com Sagunt, Burjassot i Petrer (1920), Alzira, Borriana i Sant Vicent (1930), Gandia i Guardamar (1940). Els anys de postguerra iniciaven la tercera etapa d'aquest procés d'interrupció, marcat per una difusió coactiva del tall de la transmissió i la seua difusió en barris obrers de les grans ciutats. Els estudis més contemporanis apunten que **aquest tall es va poder aturar,** i fins i tot revertir en alguns casos, però la base demogràfica a partir de la qual el valencià podia recuperar posicions era més feble que mai.

Pel que fa a l'**evolució sociolingüística a Andorra**, les dades dels estudis fets des de mitjan dècada dels anys 90 apunten que la llengua inicial majoritària de la població era encara el català en aquella època, però que va anar perdent posicions fins a l'actualitat. Amb tot, **el recés proporcional no es deu tant a una reducció en el nombre d'efectius, sinó més aviat a un manteniment dels efectius catalanoparlants, que es dilueix en un creixement molt important de la immigració al·loglota**. Per grups d'edat, la proporció de catalanoparlants s'ha anat mantenint de manera general en els diferents grups d'edat. A pesar de l'entrada de nova població, la **competència oral del català s'ha mantingut** any rere any, i s'ha ampliat en els grups més joves.

Les dades sobre la transmissió intergeneracional del català apuntaven que el nombre de persones que transmetien la llengua, ja siga com a llengua única o acompanyada d'altres llengües, es mantenia al llarg dels 14 anys estudiats, amb només un recés menor. Com és evident, aquest estancament en nombres absoluts de població que transmet el català als fills quedava diluït per l'increment migratori del territori. La major part dels catalanoparlants inicials continuaven transmeten el català als fills, als quals se sumaven les significatives taxes de transmissió del català entre castellanoparlants.

En conclusió, la llengua catalana és de demografia mitjana i en l'inici del segle XXI manté prop de 10 milions de parlants. A pesar dels canvis estructurals ocorreguts en els territoris de llengua catalana en la dècada dels 2000, continua mantenint dinàmiques generals de creixement. A finals de la dècada es va iniciar una aturada econòmica en la qual encara es continua immers. Aquesta ha afectat la sociolingüística catalana per l'aturada dels fluxos migratoris. Els resultats generals apunten que a pesar de la vitalitat de la llengua catalana, multitud de dinàmiques dificulten la recuperació de la seua centralitat, i en alguns casos es tradueixen en mancances greus per al seu manteniment.

3.2 Estatus jurídic de la llengua i dinàmica sociopolítica. Unitat de la llengua i relacions entre territoris

Anna M. Pla Boix

Universitat de Girona

“L'estatus normatiu de la llengua catalana: avenços i retrocessos en un context d'incertesa”

L'any 2011 va coincidir amb un període de renovació de cicles polítics als territoris de llengua catalana. Va marcar el punt de partida cronològic d'unes noves legislatures amb noves aritmètiques parlamentàries i canvis d'hegemonies polítiques. Indefectiblement, aquests nous escenaris van acabar condicionant el corpus de normes jurídiques que es promulgarien els anys següents per tal de tutelar l'estatus de la llengua i, per extensió, el catàleg de drets i deures lingüístics dels ciutadans.

Des de la perspectiva del marc jurídic de la llengua catalana, durant l'any 2011 es van produir canvis especialment rellevants. D'entrada, es va aprovar un ampli catàleg de disposicions de rang legal i reglamentari que incidien, sigui directament sigui tangencialment, en el seu estatut normatiu. Part d'aquestes disposicions van ser concebudes amb l'objectiu d'avançar en el procés de normalització de la llengua pròpia i reforçar la protecció dels drets i els deures lingüístics de la ciutadania. Ara bé, dit això, al llarg de l'any 2011 també es van apreciar retrocessos importants en aquest procés de normalització lingüística i en la protecció jurídica de l'idioma.

Aquesta involució es dona especialment en territoris com Aragó o les Illes Balears. En el cas aragonès, les eleccions autonòmiques celebrades el 22 de maig varen encetar un canvi de rumb en la política lingüística que va suscitar un encès debat sobre la protecció jurídica de la llengua catalana. I això perquè la candidatura del Partit Popular encapçalada per Luisa Fernanda Rudi va guanyar aquests comicis i el seu programa electoral ja anunciava, textualment, la voluntat de derogar la Llei de llengües aragonesa. Pel que fa a les Illes Balears, l'any 2011 es van commemorar els vint-i-cinc anys de la Llei de Normalització Lingüística de les Illes, aprovada per unanimitat. La celebració d'aquest aniversari va venir marcat també per un escenari polític i parlamentari especialment conflictiu. Les eleccions celebrades el 22 de maig varen ser guanyades per la candidatura del Partit Popular encapçalada per José Ramón Bauzá, que durant la campanya electoral ja havia avançat la seva voluntat d'introduir canvis en la política lingüística insular. D'entrada, en l'estructuració orgànica del nou executiu balear es van optar per suprimir la Direcció General de Política Lingüística. En el pla normatiu, es van aprovar diverses iniciatives polèmiques que comportaven una greu involució en el dret lingüístic vigent i trencaven consensos forjats vint-i-cinc anys enrere. N'és un bon exemple l'avantprojecte de modificació de la Llei 3/2007, de 27 de

març, de la funció pública. Aquesta iniciativa pretenia suprimir el requisit de conèixer la llengua catalana per accedir a la funció pública.

En tot cas, les legislatures que tot just començaven en diferents territoris de llengua catalana presagiaven canvis rellevants en la política lingüística seguida fins al moment i, per extensió, en l'evolució futura del dret lingüístic. El buidatge dels debats parlamentaris posava de manifest, a més, dissensions importants en aspectes puntals de qualsevol política lingüística. En aquests escenaris conflictius, la societat civil continuaria assumint un paper rellevant en la defensa de la llengua pròpia. I en aquest activisme ciutadà Òmnium Cultural, que l'any 2011 commemorava els seus 50 anys, hi ocuparia un lloc central, sense oblidar la feina feta per moltes altres entitats com ara Plataforma per la Llengua, Obra Cultural Balear, Juristes en Defensa de la Llengua Pròpia o Acció Cultural del País Valencià que, al llarg d'aquell any, es van continuar significants en la defensa de l'idioma.

Dit això, la dinàmica sociopolítica i l'estatus normatiu de la llengua al País Valencià va continuar les pautes d'anys anteriors. Durant l'any 2011, els executius populars van seguir formulant i implementant una política poc favorable a l'idioma propi, posició que es visualitzava tant en les pràcticament nul·les iniciatives legislatives i administratives en matèria de llengua com en l'enfrontament amb el món de l'activisme social. Probablement, l'episodi més significatiu d'aquest conflicte s'esdevingué el 17 de febrer, quan Acció Cultural del País Valencià és obligada a cessar les emissions de TV3, notícia especialment negativa per a l'espai comunicatiu en llengua catalana que va ser debatuda també a les Corts Generals. De fet, el 13 de setembre, el Ple del Congrés dels Diputats va debatre i va aprovar la presa en consideració de la iniciativa legislativa popular Televisió sense Fronteres. Avalada per més de 650.000 signatures, aquesta iniciativa proposava garantir la recepció directa de les emissions de ràdio i televisió autonòmiques realitzades en llengües incloses en l'àmbit de protecció de la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries en aquelles altres comunitats amb les quals es comparteix llengua.

A Catalunya, el cabal legislatiu d'incidència en el dret lingüístic va ser més aviat migrat. De fet, hom constata que l'any 2011 va ser un període contradictori pel que fa a l'estatus normatiu de l'idioma. I això perquè, d'una banda, es van aprovar diverses disposicions normatives, sobretot de rang reglamentari, que afectaven la promoció i la tutela de la llengua pròpia. D'altra banda, però, es continuaven produint diversos pronunciaments judicials que qüestionaven el model lingüístic català des de diversos vessants. En són bons exemples la sentència del Tribunal Suprem de 19 de gener de 2011 relativa a l'aptitud lingüística dels fiscals substituïts o la interlocutòria del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya de 28 de juliol de 2011 d'incidència en el model lingüístic escolar. Ambdues resolucions judicials assumeixen una lectura restrictiva de previsions lingüístiques de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya bo i apel·lant

explícitament a la dicció de la Sentència del Tribunal Constitucional 31/2010 dictada uns mesos enrere.

És més, si una circumstància definia aquell període eren les incògnites que planaven sobre l'evolució futura de la legislació lingüística i els conflictes interpretatius que continuaven plantejant la sentència del Tribunal Constitucional 31/2010 de 28 de juny, sobre l'Estatut d'autonomia català. En aquest escenari, la litispendència de diversos recursos d'inconstitucionalitat interposats contra lleis aprovades pel Parlament de Catalunya que regulen importants prerrogatives lingüístiques generaria incertesa i suscitaria un ampli debat polític i social que transcendiria als mitjans de comunicació. En aquest context, es prendrà consciència que l'evolució futura del dret lingüístic català pot venir condicionada decisivament per la jurisprudència que dicti el Tribunal Constitucional. I en aquesta discussió del model lingüístic del Principat, interpretat a cop de sentència, cada vegada aniran prenent més força les reflexions entorn a l'encaix de la justícia constitucional dins l'Estat democràtic.

Coetàniament, a l'Estat espanyol el reconeixement d'un plurilingüisme legal continuarà sent una assignatura no solament pendent, sinó sense agenda clara. Amb tot, durant l'any 2011 es van produir avenços en àmbits molt puntuals. N'és un exemple la reforma del Reglament del Senat que va entrar en vigor l'1 de gener de 2011 amb l'objectiu de garantir, encara que força tangencialment, l'ús del català i de la resta de llengües oficials diferents de la castellana a l'hemicicle. Així mateix, durant l'any 2011 es van aprovar o reformar diverses lleis estatals d'incidència en matèria lingüística. Aquest és el cas de la Llei 20/2011 de 21 de juliol, del Registre Civil, o la Llei estatal 23/2011, de 29 de juliol, de dipòsit legal.

Pel que fa a l'Administració de Justícia, durant l'any 2011 es va continuar valorant el coneixement de la llengua catalana com un mèrit preferent en la provisió de places judicials. En el pla normatiu, per acord de 28 d'abril de 2011, el Ple del Consell General del Poder Judicial aprovava el Reglament 2/2011 de la Carrera Judicial. Aquest nou reglament no avalava valorar el coneixement de la llengua catalana com un requisit d'aptitud en la provisió de les places judicials sinó com un mèrit preferent. Per consegüent, a les Comunitats autònomes on la llengua catalana és oficial i pròpia, les places judicials podran continuar essent proveïdes per candidats que no tinguin un "coneixement adequat i suficient" de l'idioma català. Aquest "coneixement adequat i suficient" de les llengües oficials es garantia explícitament a la dicció literal dels articles 33 i 102 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, preceptes que varen ser interpretats molt restrictivament per la sentència del Tribunal Constitucional 31/2010, de 28 de juny.

Dins d'aquestes consideracions generals sobre l'estatus normatiu del català, cal fer menció també a tota l'activitat jurídica articulada entorn dels convenis, dels acords i d'altres activitats institucionals de col·laboració. De fet, durant l'any 2011 aquesta activitat va ser notable. Així, el 17 de juny tenia lloc a Santiago de Compostel·la la

reunió de la comissió de seguiment del protocol de col·laboració en matèria de política lingüística que els governs de Catalunya, les Illes Balears, Galícia i el País Basc mantenen amb l'objectiu prioritari d'impulsar la presència i el reconeixement de les seves llengües pròpies en l'àmbit estatal i europeu. Pel que fa a la cooperació vertical, durant l'any 2011 també es van subscriure diversos convenis de col·laboració entre l'Estat i les Comunitats autònomes d'incidència en matèria lingüística. N'és un bon exemple el conveni subscrit pel Ministeri de Cultura, a través de l'Institut de la Cinematografia i les Arts Audiovisuals, i l'Institut Català d'Indústries Culturals, amb l'objectiu de fomentar la producció, la distribució i la promoció de la indústria cinematogràfica i audiovisual en llengua catalana. Amb la mateixa finalitat, l'Institut estatal també va signar convenis anàlegs amb els executius balear i valencià.

Pel que fa a la col·laboració entre les institucions dels diferents territoris, va destacar l'activitat que van dur a terme l'Institut Ramon Llull o l'Institut d'Estudis Catalans. Durant l'any 2011 van continuar promocionant la llengua en els àmbits de la seva respectiva competència. Així mateix, on es visualitza més intensament la col·laboració és en els convenis que es van subscriure entre els diferents executius del domini lingüístic català. Aquest és el cas, a tall d'exemple, de la Resolució CMC/4060/2010, de 15 de desembre, per la qual es donava publicitat al Conveni de col·laboració entre el Govern de la Generalitat de Catalunya i el Govern d'Aragó per a la difusió de les emissions dels canals de televisió de titularitat pública en els territoris respectius.

Pel que fa a la Catalunya del Nord, al llarg de l'any 2011 es van aprovar diverses iniciatives que, sigui directament sigui tangencialment, van incidir en el debat sobre la protecció jurídica de la llengua catalana. En l'escenari parlamentari, n'és un exemple la proposició de llei aprovada pel Senat francès el 16 de febrer de 2011, amb l'objectiu d'avaluar la instal·lació de senyalitzacions d'entrada i sortida dels municipis en les dites llengües regionals. Altrament, el 20 de maig de 2011, el Consell Constitucional francès sentenciava que l'article 75-1 de la Constitució francesa, quan precisa que "les llengües regionals pertanyen al patrimoni de França", no constituïa "ni un dret ni una llibertat que garanteixi la Constitució".

Finalment, a Andorra el 3 d'abril es varen celebrar les eleccions anticipades al Consell General que es van traduir en un canvi de l'equip de govern responsable de formular i implementar la política lingüística andorrana. Per bé que en el pla normatiu no es produeixen reformes destacables, durant l'any 2011 es van adoptar diverses iniciatives amb l'objectiu de promoure la normalització lingüística al Principat.

3.3 Ensenyament

Pere Mayans

Llicenciat en filologia catalana, catedràtic d'ensenyament secundari

Teresa Tort

Especialista de llengua catalana, secretària de la Comissió Interterritorial d'Ensenyament de la Llengua

Maria Areny

Catedràtica d'ensenyament secundari i membre del CIEMEN

En general, la situació de la llengua als sistemes educatius dels diversos territoris de parla catalana viu moments de canvi. Si fins ara la sensació és que s'anava avançant, en alguns territoris molt més lentament que en d'altres, per primera vegada en, possiblement, tres dècades, hem de dir que, en el millor dels casos, no s'ha reulat.

En el cas de l'Alguer, ja apuntàvem a l'informe 2010 que el model d'ensenyament de la llengua patia símptomes d'esgotament (manca de professionalització, model basat en el voluntarisme, poca voluntat política dels responsables de la ciutat, de la regió i de l'Estat italià, no-oficialització de la llengua...). Només la continuïtat de la línia d'educació infantil en català de La Costura (malgrat que la crisi econòmica que té actualment la Generalitat de Catalunya pot fer perillar greument una de les vies de manteniment econòmic d'aquesta línia en català) i la feina feta amb el Ministeri italià de la Instrucció per part de la Representació del Govern de la Generalitat per tal d'aconseguir que el català pugui tenir una presència oficial en l'ensenyament als centres educatius de la ciutat permeten veure un futur a l'ensenyament de la llengua catalana (i en llengua catalana).

Pel que fa a la Franja i a les Illes Balears, la victòria del Partit Popular a les eleccions autonòmiques, amb un discurs clarament anticatalanista (només cal recordar, per exemple, la campanya del PP d'Aragó: *No a la imposición del catalán*), va fer aturar l'augment de la presència de la nostra llengua en els centres educatius d'aquestes dues zones. La primera de les mesures va ser desmantellar —totalment en el cas de la Franja i parcialment en el cas de les Balears— l'assessorament i el suport a l'ensenyament de la llengua catalana i en llengua catalana.

Al País Valencià, també vam poder assistir, fins a l'acabament del curs 2010-2011, a declaracions d'intencions del PP a favor d'un ensenyament suposadament plurilingüe,

però que, sobretot, significava acabar amb les línies en valencià. Sigui com sigui, l'any 2011 també va significar la desaparició de l'històric Servei d'Ensenyament en Valencià (SEDEV), el servei de l'Administració que es dedicava a l'assessorament de l'ensenyament en valencià i de la immersió lingüística i la seva substitució per un Servei d'Ensenyament en Llengües, la primera funció del qual és "promocionar el plurilingüisme en l'àmbit de l'educació no universitària".

A Andorra i a la Catalunya del Nord, la situació era força similar a la que hi havia l'any anterior: la consolidació definitiva de l'escola andorrana per davant de l'escola espanyola i francesa, en el primer cas, i un progressiu, però lent, augment de la llengua catalana als centres educatius de la Catalunya del Nord.

En el cas del Principat de Catalunya, com era de preveure, els canvis polítics no van significar cap canvi en la política lingüística en el camp de l'ensenyament. Malgrat alguns fets puntuals com la desaparició del Pla per a la Llengua i la Cohesió Social, les línies engegades en les legislatures anteriors continuen aplicant-se més o menys de la mateixa manera (aules d'acollida, plans educatius d'entorn, programa d'immersió lingüística...). Només la pressió judicial, que arrenca de la Sentència del Tribunal Constitucional del 2010, que persegueix que el castellà sigui també llengua vehicular del sistema educatiu de Catalunya, ha fet trontollar, de moment sense cap mena de repercussió, el model lingüístic de l'escola catalana. Com argumentava la Generalitat enfront dels tribunals, l'escola ha esdevingut l'únic marc que, vista la realitat sociolingüística del país, permet garantir el dret de tots els ciutadans a conèixer les dues llengües oficials, la qual cosa garanteix la igualtat d'oportunitats per a tothom. Els alumnes de Catalunya, quan acaben el sistema educatiu obligatori, tenen un coneixement molt similar de la llengua catalana i de la llengua castellana, gràcies, sobretot, a la implementació dels programes d'immersió lingüística en llengua catalana (que sempre tenen en compte la llengua familiar de l'alumnat) i pel fet que aquesta és la llengua que s'utilitza normalment a les classes com a llengua vehicular.

3.4 Els mitjans de comunicació i les indústries culturals

Bernat López López

Universitat Rovira i Virgili

L'any 2011 va ser un any molt bo per a la difusió de premsa diària en català a Catalunya, a causa de l'aparició del nou diari *Ara* el novembre de 2010, i sobretot per la sortida al mercat de l'edició catalana de *La Vanguardia* el 3 de maig de 2011. La mitjana de difusió dels diaris de pagament en català es va incrementar un 83,3% entre l'any 2010 i l'any 2011, amb la qual cosa el percentatge d'exemplars en català difosos sobre el total va passar del 17,2% al 30,5%. Si incloem en el recompte els diaris gratuïts, el percentatge d'exemplars de diaris en català difosos a Catalunya va passar del 13,4% al 21% del total. Les dades d'audiència van confirmar aquest creixement. El panorama de la premsa diària en català no va evolucionar a la resta de territoris del domini lingüístic entre l'any 2010 i l'any 2011, excepte pel fet que des de novembre de 2011 *dBalears* es ven conjuntament amb el diari *Ara*.

En l'àmbit dels setmanaris o bisetmanaris llegits a Catalunya, les dades per al català es van mantenir estables entre l'any 2010 i l'any 2011, amb un 65% de les capçaleres visibles al Baròmetre i un 37,4% dels lectors agregats. En canvi, en el subsector de les revistes mensuals o d'altra periodicitat es va observar un increment notable de les capçaleres visibles al Baròmetre (es va passar d'un 38,5% a un 44,6% de les capçaleres, i d'un 23% a un 26,6% dels lectors agregats entre l'any 2010 i l'any 2011). En aquest auge de les revistes en català sembla tenir un fort protagonisme el subsector de la premsa gratuïta, fortament catalanitzat, en contrast amb el de les revistes de quiosc, a on el castellà predomina clarament. Tot plegat permet vaticinar un futur positiu per a la premsa no diària en llengua pròpia, almenys al Principat. No es pot dir el mateix, o almenys no amb tanta contundència, pel que fa a altres territoris del domini.

L'oferta de ràdio en català al Principat no va variar entre l'any 2010 i l'any 2011; en canvi, les dades d'audiència continuaven millorant. El 2011 un 57,8% dels oients de ràdio a Catalunya escoltava habitualment ràdio en català, un increment de tres punts respecte de l'any anterior. Les audiències agregades de les cadenes generalistes en català que es rebien al conjunt de Catalunya va suposar l'any 2011 un 56,6% del total; aquest percentatge va ser d'un 55,7% l'any anterior. Semblava, doncs, que es consolidava la tendència a una igualació del consum de ràdio generalista en ambdues llengües. Les dades d'audiència de la ràdio musical en català també van millorar entre l'any 2010 i l'any 2011. Al País Valencià la situació minoritària de la ràdio en valencià es mantenia. A les Illes, l'oferta de ràdio en llengua pròpia va recular arran del tancament el desembre de 2011 d'Ona Mallorca.

Una dada significativa i esperançadora per a la televisió en llengua pròpia al Principat eren les bones xifres de quota de pantalla dels canals de la CCMA, els quals van assolir l'any 2011 una xifra del 19,3%, sis dècimes més que l'any anterior. Entre l'any 2008 i l'any 2011 es va passar d'un 47,6% de la població catalana que mirava televisió en la llengua pròpia a un 54,8%. Al País Valencià continuava la polèmica entorn del tancament dels repetidors d'Acció Cultural del País Valencià (ACPV); aquesta associació va aconseguir 651.650 signatures per a una iniciativa legislativa popular en favor de la Televisió sense Fronteres dins de l'Estat espanyol. La ILP va ser admesa a tràmit al Congrés el 13 de setembre. A les Illes l'oferta de televisió en llengua pròpia havia reulat arran del tancament el desembre de 2011 de Televisió de Mallorca.

L'any 2011 va ser un bon any per al cinema en català, sobretot gràcies a l'èxit de *Pa negre* i a l'acord entre el Departament de Cultura i les *majors*. El nombre d'espectadors de cinema en català a Catalunya va créixer un modest 0,5% entre l'any 2010 i l'any 2011, però l'increment va ser significatiu atesa la reducció d'un 2,1% del nombre total d'espectadors. Això va permetre que el percentatge d'espectadors de cinema en català sobre el total s'hagués incrementat modestament, del 3,7% l'any 2010 al 3,8% l'any 2011. En l'àmbit de la música, l'any 2011 dels 5,9 milions de catalans que havien escoltat música els tres mesos anteriors a l'enquesta, un 12,4% van declarar que l'última cançó que havien sentit era en català, gairebé tres punts més que l'any 2010 i set punts més que l'any 2009. Per tant, sembla que s'apunta una tendència a una lleugera recuperació del consum de música i de cinema de sala en català, tot i que aquest consum encara és ínfim comparat amb el consum de cinema i música en altres idiomes, particularment en castellà.

Durant l'any 2011 va continuar l'expansió de la llengua catalana a Internet. La gran majoria dels serveis i les aplicacions d'Internet ja tenen versió en català, amb l'excepció d'Amazon i Twitter. El gener de 2012 es va assolir la xifra de 52.185 dominis .cat registrats. El febrer de 2012 la llengua catalana figurava en tretzè lloc del rànquing d'idiomes segons nombre d'articles (igual que un any abans), per damunt de moltes llengües amb molts més parlants. El gener de 2012 un 60,1% dels webs de les principals empreses i institucions establerts als territoris de parla catalana comptaven amb edició en català,¹⁹⁸ un percentatge que no ha parat de créixer des del 40,7% registrat l'agost de 2002.

Les dades d'audiència no són tan falagüeres per a la Internet en llengua catalana. Segons el Baròmetre de la Comunicació i la Cultura, l'any 2011 només un 47,1% dels usuaris d'Internet del Principat consumien continguts en aquesta llengua, per un 89,8% en castellà i un 14,4% en altres idiomes. Aquests percentatges van ser respectivament del 47,9%, el 90,7% i l'11% el 2010, per tant la dada corresponent al català sembla estancada.

¹⁹⁸ Font: <wiccac.cat> (consultat el març de 2011).

3.5 Institucions públiques. Projecció exterior de la llengua. Entre públic i privat: socioeconòmic, sanitari i de protecció

Carles de Rosselló i Peralta

Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació (CUSC-UB)

L'any 2011 va ser un any important per a la presència de la llengua catalana en el Senat. Gràcies a la suma del vot de tots els senadors, tret dels del Partit Popular i la Unió del Poble Navarrès, ja era possible que a la cambra de representació territorial —tal com la defineix la Constitució— s'utilitzessin altres llengües a banda del castellà. Això no obstant, l'obertura cap a les llengües cooficials no era absoluta ja que l'ús continuava restringit, per exemple, a les sessions de control al Govern. Per contra, l'ús de les llengües cooficials al Congrés va ser rebutjat amb el vot en contra del PP i el dels socialistes, tant del PSOE com del PSC.

En l'àmbit autonòmic, i més concretament centrant-nos en Catalunya, la regulació lingüística duta a terme des del govern català va optar per reduir el grau de confrontació política que s'havia generat en els anys precedents. L'any 2011 va ser més un any per desenvolupar iniciatives ja existents —com ara el Codi de consum de Catalunya o la Llei del cinema—, que per impulsar-ne de noves. Precisament, pel que fa a aquesta darrera llei, el conseller Mascarell anunciava que el restabliment de relacions amb exhibidors i distribuïdors permetria, l'any 2012, que el nombre de còpies en català arribessin a 625. A finals d'any i en el marc d'una conferència, el mateix Mascarell proposava fixar una quinzena d'agendes sectorials per impulsar-hi l'ús de la llengua. D'altra banda, un informe del Departament de Justícia constata les dificultats que tenia el català per fer-se un lloc en l'àmbit jurídic: l'any 2010 només el 17% de les sentències havien estat redactades en català.

Pel que a la resta de territoris de llengua catalana de l'Estat espanyol, les victòries electorals que aconseguia el Partit Popular en cada una d'aquestes autonomies obria un panorama de clara involució per a l'extensió del coneixement i de l'ús del català. L'executiu presidit per Francisco Camps al País Valencià no tan sols tancava el senyal per rebre TV3, sinó que imposava una multa de 600.000 euros a Acció Cultural del País Valencià, la principal associació que n'avalava la recepció. En l'àmbit de l'ensenyament, presentava una proposta de decret per regular el plurilingüisme que representaria la liquidació de les línies educatives en català. El canvi de president de la Generalitat Valenciana arran d'un presumpte cas de corrupció va fer que el nou govern, presidit per Alberto Fabra, s'avingués a revisar els aspectes més polèmics de l'esborrany del decret. A les Illes Balears, la política lingüística desplegada per José Ramón Bauzá apuntava contra l'arquitectura institucional construïda al voltant de la llengua: a l'eliminació de la Direcció General de Política Lingüística, s'hi sumava la del Consorci per al Foment de la Llengua Catalana, la introducció del castellà a IB3 a través de les

pel·lícules o la bilingüïtzació d'alguns topònims. Capítol a part mereix la proposta de reforma de la Llei de funció pública, ja que en cas d'aprovar-se comportaria que el català passés de requisit a mèrit a l'Administració de la Comunitat. Finalment, a la Franja, l'executiu de la popular Luisa Fernanda Rudi arribava al govern disposada a reformular la Llei de llengües —aprovala per l'anterior govern socialista— per eliminar qualsevol menció del català com a llengua pròpia d'Aragó. En aquesta mateixa línia, el Govern aragonès liquidava el programa Jesús Moncada, vigent des del 2000.

En l'àmbit de la projecció exterior de la llengua, el català continuava exclòs de l'Eurocambra i d'altres àmbits europeus, com ara el Defensor del Poble o els documents legals del Tribunal de Luxemburg; d'altra banda, però, es va aconseguir mantenir els traductors i els intèrprets de català i que la ciutadania es pogués adreçar en aquest idioma als organismes europeus. Per la seva banda, durant l'any 2011 va entrar en vigor el Reglament d'informació alimentària que estipulava que les etiquetes dels productes havien d'estar en una o més de les llengües oficials de la UE. Això a la pràctica implicava que l'etiquetatge de productes només en català restés subjecte a la voluntat del Govern espanyol. Pel que fa al nombre d'inscripcions en cursos de català organitzats per l'Institut Ramon Llull, l'any 2010 es van situar en 1.252, xifra que duplicava les de l'any 2003.

En l'apartat socioeconòmic i sanitari de l'Informe, destaquem que Catalunya encapçalava la major activitat pel que fa a iniciatives i estudis per impulsar la llengua. Des d'aquest punt de vista, l'estudi "Elan.cat" revelava que en els principals territoris catalanòfons el català era una llengua molt utilitzada en les relacions comercials, especialment en el Principat. I encara en aquesta línia, les conclusions del segon Congrés de Serveis Lingüístics de Territoris de Parla Catalana menaven cap a la necessitat de les empreses d'adaptar-se a l'ecosistema lingüístic del seu entorn. En aquest apartat també cal destacar el volum de cursos i actuacions desplegats pel Consorci per a la Normalització Lingüística al llarg de Catalunya. Finalment, i vinculat a l'etiquetatge, un estudi de la Plataforma per la Llengua apuntava que, malgrat el Codi de consum de Catalunya, el català encara no era present en la gran majoria de marques més venudes.

4 Conclusions

Miquel Àngel Pradilla

Xarxa CRUSCAT – IEC

Com és preceptiu, hem d'advertir el lector que les reflexions que segueixen se circumscriuen a l'any 2011. La presentació de l'informe a la darrereria de 2012 fa que determinades qüestions aquí plantejades ja hagin estat superades per un context sociopolític en evolució constant. Tanmateix, aquest decalatge temporal és un peatge que hem d'assumir en benefici d'una anàlisi rigorosa de l'important devesall de dades que s'han hagut de processar.

La crisi econòmica, tal com s'ha vist en els darrers informes (2008-2009 i 2010), sembla que l'any 2011 encara no ha tocat fons. I si bé el PIB presenta una situació d'estabilitat, l'atur colpeja la societat amb taxes que superen el 25% al País Valencià i a les Illes Balears i el 20% a Catalunya. Paral·lelament a l'estroncament dels fluxos migratoris — amb índexs negatius del saldo migratori a Catalunya i, sobretot, a Andorra—, l'escàs augment del creixement natural consolida l'estabilització d'una població que només ha crescut un 0,2% i que se situa al votant dels 13,6 milions de residents.

L'actualització de les dades demolingüístiques ens aporta alguna bona notícia. Si en l'informe 2010 ja fou molt celebrat l'increment, entre els anys 2003/2004 i 2008/2010, de mig milió de persones que declaraven saber parlar la llengua catalana, per a l'avinentesa que ens ocupa l'augment és de 254.000 nous parlants. Més enllà de les xifres adduïdes, subjectes a fluctuacions metodològiques de difícil control, sens dubte s'està consolidant amb força una tendència que té especial rellevància a Catalunya, zona que n'aporta el 60%. Així, en nombres absoluts, a l'àmbit lingüístic de la llengua catalana hi hauria 9.856.000 catalanoparlants (70,7% de la població resident), 12.728.000 de catalanoentenents (91,3%) i, per primer cop, el nombre de gent que declara saber escriure la llengua, 7.005.000, supera la meitat de la població resident (50,3%). Tanmateix, aquestes dades no haurien d'amagar uns percentatges d'incompetència que, en determinats territoris, són altament preocupants. Per exemple, en relació amb l'habilitat de parlar la llengua, el llarg camí que resta per recórrer queda patent en les proporcions de població que manifesta no saber-la parlar: una quarta part a Catalunya, un terç a les Balears i la meitat de la població al País Valencià.

Val a dir que l'anàlisi territorial de les dades a l'abast aporta una informació molt més matisada. Tal com ja insistíem l'any 2010, el contrast entre la zona interior i la costanera és determinant en la caracterització de les diferents competències. Així, l'anàlisi comparativa d'aquestes dades a la mateixa Catalunya, per exemple, ens defineix una zona interior amb unes competències oral i escrita força elevades a la vora de comarques com el Baix Llobregat que, tot i tractar-se de la comarca que ha

mostrat uns increments competencials més importants des de l'any 1986, encara acull bosses importants de població que declara no saber parlar la llengua catalana. Tal com passa a les regions de València i Alacant i a les illes Pitiüses. En un context demolingüístic extraordinàriament heterogeni, aquests darrers territoris fan encendre tots els llums d'alarma i enterboleixen les valoracions que descansen en les dades positives d'altres zones de la llengua.

Una dada certament interessant ens la proveeix la quantificació de la població que la té com a llengua inicial, 4,4 milions de persones, això és, un terç de la població. Sembla clar que, amb proporcions territorials diferents, la llengua catalana ha anat consolidant una forta minorització en el seu ecosistema històric. El contrast entre les dades de la llengua inicial i les de la llengua d'identificació a cada territori ens aporta un informació determinant a l'hora de mesurar la capacitat d'atracció o de retracció de la llengua. Si deixem de banda els dos territoris amb una dinàmica més negativa, la Catalunya del Nord i l'Alguer, a la resta de territoris s'ha diagnosticat una tendència a l'estabilitat (la Franja) o una tendència positiva en graus diversos (Andorra, Catalunya, Balears i País Valencià). D'altra banda, a partir de les dades del Baròmetre de la Comunicació de l'any 2011, a Catalunya es constata que quasi un 10% de la població de llengua inicial castellana té el català com a llengua d'identificació, mentre que només un 2,2% dels qui tenen el català com a llengua inicial han adoptat el castellà com a llengua d'identificació. Les variables que s'han mostrat més sensibles a l'avenç de la llengua catalana són el nivell d'estudis, l'origen geogràfic familiar i el sentiment nacional. Així, els segments socials de llengua primera castellana més proclius a adoptar el català com a llengua d'identificació són els nascuts en l'àmbit lingüístic català fills de nats fora, els que tenen un nivell més alt d'estudis i els que manifesten que se senten més catalans que espanyols. Sens dubte, l'intercanvi de persones entre els dos grans grups lingüístics estableix una dinàmica clarament favorable a la llengua catalana. Tanmateix, la reculada del castellà queda atenuada per la important capacitat d'atracció, un 19,8%, que aquesta llengua mostra entre els parlants inicials d'altres llengües arribades amb la immigració.

Tot plegat fa que en el trànsit entre la llengua inicial i la llengua d'identificació, la diferència entre els grups catalanoparlant i castellanoparlant, tot i que encara és substancial, cada cop sigui menor. Així, els 15,7 punts de diferència favorables a la llengua castellana en l'àmbit de la llengua inicial es redueixen a gairebé la meitat, 8,2 punts, quan s'avalua la llengua d'identificació. Val a dir, però, que aquesta valoració s'ha fet a partir de les dades d'un protocol metodològic, el del Baròmetre de la Comunicació, que no preveu una resposta dual. En aquest sentit, les informacions que ens arriben de l'anàlisi longitudinal de les dades de l'Enquesta sobre condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya (1985-2006) ens semblen molt oportunes. Així les dades referides a la Regió Metropolitana de Barcelona mostren clarament com tant el castellà com el català perden efectius com a llengua d'identificació (-5,4 i -3,7 punts,

respectivament). Correlativament a la davallada dels dos grans grups lingüístics, el grup que s'identifica amb altres llengües ha augmentat +3,6 punts. I, sobretot, el sector que avança amb més força és el que manifesta una identificació simultània català-castellà amb un creixement de +5,4 punts. Aquest augment s'observa especialment a la Primera Corona, a costa de la població que s'identifica amb el castellà, i en els grups de població més jove de tota la Regió Metropolitana. La futura anàlisi de les dades més recents serà determinant a l'hora de corroborar la consolidació d'una tendència que ofereix una dinàmica interpretativa de gran interès.

En el cas valencià, la mala notícia ens arriba amb la constatació que aquesta tendència (lleugerament) positiva (22,6% de llengua inicial i 25,8% de llengua d'identificació) es dona en un col·lectiu de llengua primera que ha patit una retracció històrica d'una gran envergadura. D'aquesta manera, l'aturada contemporània de la interrupció de la transmissió lingüística intergeneracional no ha d'amagar la presència d'un procés de substitució lingüística que ja s'inicia el segle XVI i que s'accelera sobre manera en entrar a la segona meitat del segle XX, quan conflueixen, d'una banda, el discurs dominant que sentenciava que només eren dipositaris del valencià aquells que no havien tingut l'oportunitat d'abandonar-lo i, de l'altra, unes onades migratòries, fonamentalment castellanoparlants, que en no trobar un entorn comunicatiu que els facilités la integració lingüística minoritzaran el col·lectiu autòcton que encara mantenia la llengua. Dit això, és lícit pensar que, si en el seu moment l'escola va ser un factor de castellanització de primer ordre, actualment, si es generalitzen les línies en valencià (que actualment no arriben a escolaritzar un 30% de l'alumnat de l'ensenyament no universitari), el seu comportament podria ser invers. Diversos treballs testimonien situacions de revernacularització que donen arguments per a l'esperança. Tanmateix, si no canvien sensiblement els horitzons lingüístics de les elits al poder al País Valencià, la recuperació de la llengua difícilment podrà arribar a bon port.

El context sociopolític és determinant a l'hora d'avaluar la dinàmica sociolingüística dels diferents territoris de la comunitat lingüística catalana. Com és sabut, la intervenció sobre la llengua des de la política i la planificació lingüística esdevé un factor crucial a l'hora de definir l'horitzó sociolingüístic. Així, en situacions de contacte de llengües els lideratges institucionals, això és, l'acció *de dalt a baix* exerceix un paper preeminent en la gestió de la conflictivitat que hi sol anar associada. Tanmateix, l'acció *de baix a dalt*, des de la societat civil, també pot arribar a tenir un paper rellevant, tant si esdevé un element de suport a la política lingüística institucional, com si s'hi oposa frontalment.

L'heterogeneïtat territorial i, per tant, sociopolítica, de l'àmbit lingüístic catalanòfon ens ofereix una imatge calidoscòpica, d'extraordinària complexitat interpretativa. Així, les disputes sobre la funcionalitat comunicativa de les llengües en litigi ens mostren plantejaments ben diversos, que poden arribar a ser divergents. En aquest sentit, el període analitzat és presidit per canvis substancials en la gestió del poder estatal i

territorial. Canvis que, majoritàriament, suposen el trencament d'una dinàmica política favorable a la normalització de la llengua catalana.

A Catalunya, l'arribada al poder autonòmic de Convergència i Unió el 28 de novembre de 2010, tot i anar acompanyada de la fi del govern tripartit, va garantir la continuïtat en allò essencial d'una política institucional que des de l'adveniment de la democràcia havia maldat per retornar al català el paper que li pertocava com a llengua pròpia.

A la resta de territoris de l'Estat espanyol amb presència de la llengua catalana, les eleccions autonòmiques de 22 de maig de 2011 van atorgar el poder al Partit Popular, que el mantindria al País Valencià i el recuperaria a les Illes Balears i a la Comunitat Aragonesa. Sens dubte, la nova conjuntura política definida per les conteses electorals esmentades no és el millor dels escenaris per a la millora de la llengua catalana en el seu ecosistema històric. La involució apuntada clou amb la majoria absoluta obtinguda el 20 de novembre de 2011 pel Partit Popular en les eleccions estatals. I amb l'accés al poder del partit conservador, comença a definir-se l'aposta per un model educatiu educatiu trilingüe a les comunitats amb llengua pròpia, amb una potenciació de l'espanyol com a llengua comuna i de relació internacional. Aquesta contesa electoral, d'altra banda, ha propiciat un entorn polític gens favorable a impulsar reformes legislatives que pal·liïn la trencadissa ocasionada en matèria lingüística per la Sentència del Tribunal Constitucional sobre l'EAC.

Allò que atorga a l'acció política *des de dalt*, des de l'Administració, un avantatge substancial en relació amb l'acció impulsada per la societat civil és el control legislatiu. En aquest sentit, l'any 2011 insinua l'inici d'una nova etapa per al dret lingüístic, ja que la jurisprudència que dicti el Tribunal Constitucional, a partir dels conflictes interpretatius que planteja la sentència esmentada, definirà unes regles del joc diferents i, previsiblement, més restrictives que les que preveia l'EAC. Una mostra fefaent d'aquest nou tarannà legislador la tenim en la interlocutòria del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya de 28 de juliol de 2011 en què s'establia un termini màxim de dos mesos perquè la Generalitat de Catalunya adaptés la vehicularitat de la llengua castellana al model lingüístic català vigent. Caldrà estar atents a l'evolució del qüestionament legislatiu del model de conjunció lingüística escolar.

L'accés del Partit Popular al Govern aragonès l'any 2011 va posar damunt la taula la derogació de la Llei de llengües i la paralització de la creació de l'Acadèmia aragonesa del català. Mentrestant, l'activitat (contra) planificadora del nou Govern balear, també en mans del PP, va ser molt intensa, no en va la qüestió lingüística va ser molt present en el debat electoral. Com a accions emblemàtiques del canvi de rumb adoptat, d'una banda, destacarem la supressió de la Direcció General de Política Lingüística i del Consorci per al Foment de la Llengua Catalana i, de l'altra, l'avantprojecte de modificació de la Llei 3/2007 de març de la funció pública, que pretén suprimir el requisit de conèixer la llengua catalana per a l'accés a la funció pública. Tot plegat amb una altra mesura a l'horitzó, no menys important: la creació d'un nou model educatiu

“plurilingüe”, que descansaria en la tria dels pares de la primera de les llengües vehiculars per a l’educació dels seus fills. Sens dubte, un conjunt de torpedes en plena línia de flotació d’una política lingüística destinada a rehabilitar la presència pública de la llengua catalana, que l’any 2011 commemorava els seus vint-i-cinc anys. I, finalment, al País Valencià la pràcticament nul·la activitat legislativa i administrativa en relació amb la llengua rutinitza una política de no-intervenció altament perjudicial per a la llengua catalana. Una política que allà on ha pres cos ha estat únicament en l’hostilitat manifesta cap a l’assoliment d’un espai comunicatiu català. Sens dubte, l’estroncament de les emissions de TV3 el 17 de febrer en el territori valencià ha estat una de les grans notícies negatives per a la llengua.

Quant a la legislació lingüística en l’àmbit estatal, l’agenda del multilingüisme mostra pocs apuntaments. En l’apartat positiu, malgrat l’impacte escàs(íssim) en l’activitat quotidiana, voldríem destacar la Reforma del Reglament del Senat, que garanteix una presència reglada de les llengües oficials diferents del castellà. En el negatiu, el rebuig de la proposició de reforma del Reglament del Congrés dels Diputats, que consolida el monolingüisme a les Corts Generals. Mentrestant, en l’àmbit de la judicatura el català continua sent un mèrit preferent en la provisió de les places autonòmiques, però no un requisit. La feblesa de la llengua catalana en el món de la justícia, malgrat algunes iniciatives públiques i privades lloables, continua sent un dels forats negres de la normalització lingüística.

A la Unió Europea l’estatus de la llengua catalana no ha millorat. Ans al contrari, amb l’aprovació per part del Parlament Europeu del Reglament d’informació alimentària, l’etiquetatge exclusiu en català pot veure’s seriosament amenaçat ja que la nova normativa preveu que sempre hi haurà de figurar almenys un idioma oficial.

La dinàmica planificadora *de baix a dalt* mostra una activitat força important l’any 2011. En aquest període el protagonisme l’han (quasi) monopolitzat els sectors socials favorables a la normalització lingüística de la llengua catalana. A Catalunya, Òmnium Cultural, amb organitzacions com Plataforma per la Llengua i Juristes en Defensa de la Llengua Pròpia, lidera la resposta ciutadana a l’activitat legislativa propiciada per la Sentència del Tribunal Constitucional contra les prerrogatives lingüístiques de l’EAC. Al País Valencià, Acció Cultural del País Valencià, de la mà d’entitats com Escola Valenciana o el Sindicat de Treballadors de l’Ensenyament del País Valencià, continuen denunciant la política lingüística institucional. Contràriament, a les Illes Balears i a la Comunitat Aragonesa el canvi de lideratge autonòmic ha modificat la direccionalitat i el patrocini de l’acció des de baix. A causa de la rellevància de les mesures anunciades pel nou Govern balear, a les Illes Acció Cultural Balear ha dirigit un fort moviment de protesta que, paral·lelament a l’activitat duta a terme pels sectors contraris a la normalització lingüística la legislatura anterior, situa la gestió lingüística en un àmbit de disputa sociopolítica crònica molt transcendent.

En les línies precedents ja s'ha vist com l'àmbit educatiu esdevé un dels focus que genera més conflictivitat social. Un plantejament solvent i una gestió adequada són absolutament vitals a l'hora de crear nous usuaris per a la llengua i potenciar actituds i comportaments favorables al seu ús. La manca de consens a l'hora de definir l'horitzó de funcionalitat comunicativa desitjat garanteix, doncs, un debat permanent. En aquest sentit, l'any 2011 inicia un període on el partit que governa a l'Estat espanyol i a bona part de les circumscripcions autonòmiques amb presència de la llengua catalana impulsa models educatius pretesament equitatius i multilingües. I paral·lelament, tal com s'ha vist a Catalunya, judicialitza el model de conjunció lingüística, on la llengua catalana esdevé la llengua preferent de la vehicularitat educativa. En aquest sentit, tot i que de moment el Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya ha aconseguit mantenir intacte el sistema vigent, ens convé no perdre de vista la pressió creixent que s'està exercint des de determinats sectors, i que a hores d'ara es concreta en les sol·licituds de 350 famílies (800 alumnes) de modificació del règim lingüístic del sistema educatiu de Catalunya.

En les línies precedents, ja s'ha posat èmfasi en el canvi d'expectatives que ha suscitat en matèria lingüística l'accés al poder del Partit Popular, tant a la Comunitat Aragonesa com a les Illes Balears. Al País Valencià, que se singularitza pel manteniment d'un model amb línies diferents segons la vehicularitat majoritària del català o del castellà, per primer cop en el curs 2011-2012 el nombre d'alumnes escolaritzats en valencià disminueix (infantil, primària i secundària de centres públics i privats: 28,42%). Aquest decrement contrasta amb una demanda creixent, que cada cop troba més dificultats per poder exercir el dret a matricular-se en programes amb predomini del valencià. Alhora, l'esmentada xifra global amaga el fet que l'ensenyament secundari en valencià abraça només un 20,55% de l'alumnat. Si al que s'ha dit afegim que les universitats valencianes el curs 2010-2011 només van impartir un 11,1% de crèdits en valencià, constatarem que la llengua catalana va perdent visibilitat a mesura que augmenta la formació de l'alumnat. Val a dir que fins i tot el síndic de greuges ha instat les universitats valencianes, excepte la Universitat Jaume I, a augmentar progressivament el nombre de classes impartides en valencià.

A la Catalunya del Nord i a l'Alguer, tot partint d'una situació molt precària en relació amb la presència del català a l'ensenyament, l'estancament de l'estatus vigent no ens permet albirar un futur de normalitat per a la llengua. A Andorra, en canvi, la tendència a l'alça de l'alumnat format pel sistema educatiu andorrà, amb un 39,31%, ens proporciona una notícia esperançadora.

Quant al conjunt de l'oferta i del consum mediàtic i de productes culturals, es manté la forta minorització de la llengua catalana ja descrita ens els informes de 2008-2009 i 2010. Això sí, és important matisar-ne la intensitat d'acord amb els sectors i els territoris. Territorialment, tal com es va veure en l'informe de 2010, Andorra i Catalunya presenten una dinàmica sensiblement diferent a la resta de territoris, on

l'esmentada oferta és força baixa o, fins i tot, testimonial. En l'apartat de la premsa diària de pagament, a Catalunya ens arriba una molt bona notícia, ja que, amb l'aparició del diari *Ara* a finals de l'any 2010 i la sortida al mercat de l'edició catalana de *La Vanguardia*, el percentatge d'exemplars difosos ha passat del 17,2% al 30,5%. Val a dir, però, que si en el recompte afegim els diaris gratuïts, el percentatge baixa al 21%. D'altra banda, també podem fer un balanç positiu respecte a les revistes en català, que han augmentat sensiblement en capçaleres (44,6%) i lectors agregats (26,6%).

En relació amb la presència del català a la ràdio a Catalunya, es consolida la tendència apuntada a l'informe de 2010 i mostra un percentatge del 57,8%. Sens dubte, una magnífica dada. La televisió, a Catalunya, també presenta unes bones xifres de quota de pantalla. Malauradament, a les Illes Balears i al País Valencià el consum mediàtic en català passa per mals moments. A les Illes, el tancament d'Ona Mallorca i de Televisió de Mallorca aprima encara més una oferta que ja era exigua. Al País Valencià, l'apagada del senyal de TV3 minoritza extraordinàriament la presència de la llengua catalana en el segment televisiu.

En els àmbits del cinema i de la música en català, el lleuger augment de les xifres de consum no ha d'amagar l'extraordinària precarietat amb què es mou la llengua catalana en aquests sectors. Quant al cinema, caldrà estar atents a l'impacte que tindrà l'any 2012 l'acord de la Generalitat de Catalunya amb les *majors*. I, finalment, les dades més favorables ens arriben del món de la xarxa, on el català avança de manera sostinguda i es troba clarament en una situació de privilegi, per davant de llengües amb molta més demografia.

Clourem aquestes conclusions tot referint-nos a l'estat de (des) cohesió de la comunitat (socio) lingüística catalana. Com és sabut, la fragmentació administrativa i, sobretot, els capteniments autistes dels governants de bona part dels territoris catalanòfons obstaculitzen l'aprofitament de les sinergies que una llengua i una cultura com la catalana, de tipus mitjà, necessiten per exercir aquesta condició. A propòsit d'això, ens agradaria destacar que, amb la consolidació de l'Institut Ramon Llull i la Fundació Llull, la promoció exterior de la llengua catalana va per bon camí. Actualment, l'IRL coordina una xarxa de 160 universitats que acullen estudis catalans arreu del món, amb més de 7.000 alumnes.

D'altra banda, les relacions interterritorials vinculades a qüestions lingüístiques i culturals han experimentat un alentiment preocupant. Així, a les autonomies comandades pel Partit Popular des del maig de 2011 ja s'han pres mesures que anuncien un futur complicat per als plantejaments unionistes. Al País Valencià, la dinàmica individuadora ha trobat un àmbit d'actuació òptim en la supressió de les emissions de TV3 en aquest territori. A més, la crisi econòmica no ajuda a mantenir ni

incrementar la col·laboració amb els territoris que més ho necessiten, la Catalunya del Nord i l'Alguer. A propòsit del que s'ha dit, no ens podem estar d'encoratjar l'actual Govern català a donar continuïtat a la política d'establiment i consolidació de l'anhelat espai comunicacional català.